Discovering Old Welsh Houses
Newsletters

Newsletters Vol II
June 2012- March 2018
Numbers 1-24
T.O.C & Bookmarked

© Discovering Old Welsh Houses Group

Registered charity No. 1131782

Table of Contents

NEWSLETTER 1 4
SUMMER 2012 4
NEWSLETTER 2 6
2 July 2012 6
From our patron, Lord Dafydd Elis-Thomas 6
NEW BEGINNINGS & LOOSE ENDS 6
MEMBERS' NEW 6
NEWSLETTER 3 8
November 2012 7
S 8
BRANCHES 8
CHANGES IN OFFICERS 9
NEWSLETTER 4 9
March 2013 9
RECENT EVENTS 10
SUMMER 2013 EVENTS 10
BRANCH MEETINGS 11
Merioneth Newsletter 11
Peter Thompson, Llanaber 12
NEWSLETTER 5 13
June 2013 13
LATEST NEWS 13
RECENT EVENTS 13
GENERAL MEETING & ANNUAL LECTURE 13
NEWS from the Conwy Branch 14
Tony Sharer 14
NEWSLETTER 6 17
September 2013 17
Aims for 2013-2014 17
2013 JULY STUDY TOUR 17
STUDY TOUR COMMENTS 17
EDEYRNION 18
Janice Dale 18
NEWSLETTER 7 21
December 2013 21
LATEST NEWS 21
MERIONETH VIEWS 22
Dinah Pickard 23
Brynmaenllwyd 24
Paula and Michael Burnett 24
NEWSLETTER 8 25
March 2014 25
2014 TARGETED RESEARCH PROJECT 25
014 STUDY TOUR 12-14 MAY 25
Creigir Isaf in Llanengan 26
Jean Pearson, Yi-Shan Lu and Tom David 27
non-Bulkeley' house histories in the ancient castle town of Beaumaris 27
June Matthews 28
NEWSLETTER 9 29
June 2014 29
GROUP EVENTS 29
CONWY BRANCH NEWS 30
Ray Castle 31
Bryn Gwylan 31
Anne and Idwal Vaughan and Gill Jones 32
SUCCESSFUL RECENT EVENTS 29
NEWSLETTER 10 33
NEWSLETTER 11 36
December 2014 36

THE HISTORIC HOUSES OF SNOWDONIA....37 Richard Suggett and Margaret Dunn....37 NEW CONWY PROJECT....38
TARGETED RESEARCH....38
NEW BOOKLETS....39
BRANCH EVENTS:....40
IN SEARCH OF BEE BOLES....41
John Townsend....42
NEWSLETTER 12....42
March 2015....42
STUDY TOUR 19-21 May 2015....43
AGM and ANNUAL PUBLIC LECTURE....43
NEWS UPDATE....43
GROUP EVENTS....44
SIGNATURES AND FACES....45
Judith Gooding....46
Plas y Dduallt in Maentwrog....46
Val Hopkins....46
Cors-y-Gedol....47
Eva....48
Peter Masters....48
NEWSLETTER 13....48
June 2015....48
STUDY TOUR 2015:....49
GROUP EVENTS....50
TAI PENAMNEN....51
Ann Morgan....52
NEWSLETTER 14....53
September 2015....53
NEWS UPDATES....53
GROUP EVENTS....54
SIXTEENTH CENTURY ANNO MUNDI DATE....55
Irene Brightmer....56
NEWSLETTER 15....57
December 2015....57
2016 SPRING GROUP EVENTS....57
BRANCH EVENTS....58
An Ode to Trees....60
Peter Masters....60
SYMBOLS, GRAFFITI AND BURN MARKS....60
Peter Thompson....64
NEWSLETTER 16....65
March2016....65
FROM THE CHAIR....65
RECENT ACTIVITIES....65
2016 SUMMER GROUP EVENTS....66
READING MADE EASIER....68
Tom David....70
NEWSLETTER 17....71
June2016....71
FROM THE CHAIR:....71
NEWS UPDATE....71
Merioneth Project Spring 2016....71
STUDY TOUR: MAY 2016....72
Briony Davies....73
GWYNT Y MÔR COMMUNITY FUND....75
Tony Scharer....76
NEWSLETTER 18....77
September 2016....77
FROM THE CHAIR....77
NEWS UPDATE....77
2016 AUTUMN GROUP EVENTS....79

A QUEST FOR CYMER IN EDEYRNION 80
Jenny Lees 82
NEWSLETTER 19 83
December 2016 83
FROM THE CHAIR 83
NEWS UPDATE 83
GROUP EVENTS 85
BRANCH EVENTS 86
THE SNOWDONIA HOUSE 86
Martin Cherry 90
NEWSLETTER 20 91
March2017 91
FROM THE CHAIR 91
NEWS UPDATE 91
GROUP EVENTS 92
CONNEXIONS: DOWH AND LOCAL HISTORY 94
Peter Masters 96
NEWSLETTER 21 97
June 2017 97
NEWS UPDATE 97
GROUP EVENTS 98
WEBSITE 99
Peter Masters 99
IMBER FRAMING 99
INVENTORIES 100
Gill Jones 102
NEWSLETTER 22 103
September2017 103
FROM THE CHAIR 103
NEWS UPDATE 103
GROUP EVENTS 104
FAERDREF, LLANDRILLO 106
Janice Dale 108
NEWSLETTER 23 108
December2017 108
FROM THE CHAIR 109
NEWS UPDATE 109
GROUP EVENTS 111
URBAN MATTERS 113
Martin Cherry 116
NEWSLETTER 24 117
March 2018 117
FROM THE CHAIR 117
NEWS UPDATE 117
GROUP EVENTS 118 PATTERNED STONE FLOORS IN SIXTEENTH CENTURYHOUSES IN NORTH WALES.121
Irene Brightmer 122

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG

www.datingoldwelshhouses.co.uk

DATING OLD WELSH HOUSES GROUP

CYLCHLYTHYR 1 HAF 2012 Rhif Elusan Gofrestredig 1131782 Registered Charity No. NEWSLETTER 1 SUMMER 2012

CROESO i Gylchlythyr cyntaf y newydd. Bydd cryn orgyffwrdd â'r prosiect blaenorol yn ystod y misoedd nesaf wrth i'r prosiect a dderbyniodd gymorth grant ddirwyn i benn. Rydym yn dal i ddadansoddi ymateb a sylwadau gwirfoddolwyr o ran yr hyn yr hoffech ei weld yn rhaglen weithgareddau a gobeithio y dewch o hyd i ddigwyddiadau dros yr haf a fydd o ddiddordeb i chi. Mae hwn yn Grŵp hunangyllidol erbyn hyn, felly mae'n rhaid talu wrth fwcio digwyddiad.

Nenfforch Penmachno Cruck 1518/19

CANLYNIADAU DENDRO ARDAL CONWY

Cafwydd dyddiadau cwympo'n amrywio o 1498 i 1626 yn wyth o'r deg tŷ a samplwyd; gobeithiwn gynnal arolygon adeiladu ar y rhan fwyaf ohonynt cyn Mehefin.

Rydym bellach angen ymchwilwyr **GWIRFODDOL YCHWANEGOL** i helpu i gynnal a chwblhau hanesion sawl tŷ ar draws yr ardal yn ystod yr haf.

Ty Mawr, Wybrnant 1564/65

RHAGLEN HAF 2012

1. **Ymweld â Plas Tirion, Llanrwst,** drwy ganiatâd caredig y perchnogion i weld yr hen dy nenfforch a'r plasty a ddyddiwyd yn ddiweddar. **Dydd Llun Mai 14** am 2.00pm. Cost: £2 yr un. Dewch ag esgidau cryfion. Cynhelir hwn yn Saesneg.

WELCOME to the first Newsletter of the new Group.There will be considerable overlap with the former project during the next few months as the grant-aided project draws to a close. We are still analysing the volunteer' feedback and comments on what you would like the programme of events to cover and hope that you find summer events which interest you. This is now a self-financing Group, so payment must be made when booking for an event.

Penmachno 1537

CONWY AREA DENDRO RESULTS

Eight of the ten houses sampled yielded felling dates ranging from 1498 to 1626; we hope to undertake building surveys of most of them before June.

We now need **EXTRA VOLUNTEER** researchers to help undertake and complete several house histories across the region this summer.

Conwy Valley 1568/69

PROGRAMME for SUMMER 2012

1. **Visit to Plas Tirion, Llanrwst,** by kind permission of the owners, to see the old cruck house and mansion both recently dated. Monday 14th May at 2.00pm. Cost: £2.00 per head. Bring sturdy shoes. This will be held in English.

Cysylltu/Contact
Margaret Dunn, Bryn Bedd, Nantgwynant, Gwynedd. LL55 4NL
01766 890550 : brynbedd1@gmail.com

Aelodaeth/Membership :- Keith Houghton,
Rhaeadr Bach, 12 Coed Camlyn, Maentwrog, Gwynedd. LL41 4LB
01766 590475 : keith.houghton4@btinternet.com

RHAGLEN HAF parhad.

2. "Deall Hen Ddogfennau" gyda J. Dilwyn Williams, Swyddog Addysg Archifdai ac Amgueddfeydd Gwynedd. Yn ystod y dydd byddwch yn dysgu am derminoleg a chynnwys trosglwyddiadau, setliadau priodas, ewyllysiau ac ati, a chewch gyfle i astudio dogfennau gwreiddiol. **Dydd Llun Mai 21**, yn Archifdy Gaernarfon,10.00am - 3.30pm. Mwyafswm o 12. Cost £10 yr un, heblaw am ginio Cynhelir yn Saesneg.

3. **"Deall Hen Ddogfennau" fel uchod. Dydd Mercher Mehefin 27** yn Archifdy Dolgellau; 10.00am - 3.30pm. Cynhelir yn Saesneg.

4. **"Prosiect Hen Dai Cymreig: Canlyniadau a Goblygiadau"** Darlith Saesneg gan Richard Suggett, Uwch Ymchwiliwr, Adeiladau Hanesyddol, RCAHMW. Darlith Flynyddol rad ac am ddim ar **Dydd Gwener Mehefin 29** yn Neuadd Ddinesig Conwy am 2.00pm. **Dos DIM angen bwcio.**

5. **"Dysgu Hanes Tirwedd: Diwrnod o Ddarganfyddiadau" wedi'i drefnu gan Gymdeithas Hanes Tirwedd Caer. Dydd Sadwrn Gorffennaf 7** yn yr Ysgol Isaf, Cynwyd, Corwen; 10.00am - 3.30pm Cost: £15 yr un; dewch â chinio picnic. Cynhelir yn Saesneg.

6. **Ymweliad â Phlas Bryncir, ger Porthmadog,** am daith dywysedig o gwmpas Prosiect Ymchwilio a Chofnodi Adeiladau Archaeolegol gan Brifysgolion Bangor a Chaerdydd. **Dydd Mawrth Gorffennaf 31** am 2.00pm ar safle. Cost: £2 yr un. Dewch ag esgidau cryfion a phicnic. Cynhelir yn Saesneg.

Ac eithro'r ddarlith gyhoeddus, **RHAID bwcio ymlaen llaw** gan fod niferoedd yn gyfyngedig. Gallwch weld y manylion bwcio ar Wefan y Grŵp www.datingoldwelshhouses.co.uk neu drwy gysylltu â WallyBarr@yahoo.co.uk (01745 888622) St. Winifrides, Gronant Road, Gwespyr, Holywell, Flints. CH8 9LU. Dim cyfarfodydd yn Awst.

YMCHWIL PARHAUS

Mae nifer o'r gwirfoddolwyr presennol yn gweithio'n galed i gwblhau eu hymchwil ar hanes tai erbyn diwedd Mai. Bydd gwaith grant Conwy'n parhau hyd fis Gorffennaf, fel y gwaith mewn ysgolion yn Llŷn.

DOSBARTHU ADRODDIADAU

Gobeithiwn ddosbarthu copïau o'r adroddiadau "dendro" ac adeiladau i bob perchennog ac ymchwilydd ar Fenhefin 29 yng Nghonwy.

PWYLLGOR CYNLLUNIO RHAGLEN

Mae angen gwirfoddolwyr o bob ardal i ffurfio pwyllgor dros dro i gynllunio digwyddiadau'r Grŵp rhwng Medi - Rhagfyr 2012. Cysylltwch â Margaret os allwch chi helpu gyda syniadau, ymweliadau, ac ati.

SUMMER PROGRAMME contd.

2. **"Understanding Old Documents"** with J. Dilwyn Williams, Gwynedd Archives & Museum Education Officer. The day will cover the terminology & content of conveyances, marriage settlements, wills etc, and provide an opportunity to study original documents. **Monday 21st May,** at Caernarfon Record Office, 10.00am - 3.30pm. Max of 12. Cost £10.00 per head, excluding lunch. This will be held in English.

3. **"Understanding Old Documents"** as above. **Wednesday 27th June** at Dolgellau Record Office; 10.00am - 3.30pm. This will be held in English.

4. "Dating Old Welsh Houses Project: Results & Implications" English lecture by Richard Suggett, Senior Investigator, Historic Buildings, RCAHMW. Free Annual Public Lecture on **Friday 29th June** at Conwy Civic Hall at 2.00pm. **No Booking Required**.

5. **Learning Landscape History: A Day of Discovery run by Chester Society for Landscape History. Saturday 7th July** at Ysgol Isaf, Cynwyd, Corwen; 10.00am - 3.30pm Cost £15.00 per head; bring a picnic lunch. This will be held in English.

6. Visit to **Plas Brynkir, near Porthmadog,** for a guided tour of an Archaeological Building Investigation & Recording Project run by Bangor & Cardiff Universities. **Tuesday 31st July** at 2.00pm on site. Cost: £2.00 per head. Bring sturdy shoes and a picnic. This will be held in English.

Advance Booking MUST be made as numbers are restricted on all but the public lecture. Booking details can be found on the Group Website;- www.datingoldwelshhouses.co.uk or by contacting WallyBarr@yahoo.co.uk (01745 888622) St. Winifredes, Gronant Road, Gwespyr, Holywell, Flints. CH8 9LU. There will be no meetings in August.

CONTINUING RESEARCH

Many of the current volunteers are working hard to complete their house history research by the end of May. The Conwy grant work continues into July, as does work in schools in Llŷn.

DISTRIBUTION of REPORTS

It is hoped to distribute copies of the "dendro" and building reports along with the house histories to each owners and researcher on June 29th in Conwy.

PROGRAMME PLANNING COMMITTEE

Volunteers are needed from each area to form an interim committee to plan the Group's events from September - December 2012. Please contact Margaret if you can help with ideas, visits etc.

For further details contact us via the website
Am fwy o fanylion cysylltwch â ni drwy'r wefan
www.datingoldwelshhouses.co.uk or
Margaret Dunn on 01766 890550 or
E-bost/E-mail: brynbedd1@gmail.com

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG

www.datingoldwelshhouses.co.uk

DATING OLD WELSH HOUSES GROUP

CYLCHLYTHYR 2 Gorffennaf 2012 Rhif Elusan Gofrestredig 1131782 Registered Charity No. NEWSLETTER 2 July 2012

Oddi wrth ein noddwr, Yr Arglwydd Dafydd Elis-Thomas, AC/AM Dwyfor Meirionydd

Fel un fu a'i brif gartref yn Eryri drwy fy mywyd, mae'r berthynas rhwng yr amgylchedd naturiol a'r amgylchedd adeiledig yn rhywbeth annatod. Dyna pam mod i mor gefnogol i waith proffesiynol a gwirfoddol sy'n cyfno astudaith o'r holl amgylchedd gyda'i gylydd. Mae'r brwdfrydedd ymhlith cefnogwyr a chyfeillion Dyddio Hen Dai Cymreig yn y prosiectau lleol yn dangos bod cymaint ohonoch yn gweld y cysylltiad hanfodol rhwng adnoddau naturiol ac adeiladau lleol, a bod cymeriad yr hen dai yn gymaint rhan o nodwedd yr ardal a byd natur ei hun.

Yr Arglwydd/Lord Dafydd Elis-Thomas
gyda'n cadeirydd a'n siaradwr/with our chairman & speaker

Rydym bellach yn deal bod gofal am dreftadaeth yn cydfynd a gofal am yr amgylchedd. Ond pwy sy'n mynd i ofalu am y gofalwyr? Rydym yng nghanol ymgysllty ac ymgynghori gan ein llywodraeth ynglŷn â dyfodol cyrff sy'n gyfrifol amgylchedd a threfttadaeth. Cyhoeddodd y Gweinidog Amgylchedd John Griffiths AC ei fwriad i selfydlu Corff Adnoddau Naturiol. Mae'r Gweinidog Treftadaeth Huw Lewis AC yn ystryied dyfodol y Comisiwn Brenhinol Henebion corff a fu am ganrif a mwy yn cofnodi pob math o agweddau ar ein bywyd o ran archaeoleg ac adeiladau, tirweddau a thirluniau gan greu archif ddigymar a hyrwyddo'r cyfan drwy ysgolheictod safonal rhyngwladol.

Tra bo llywodraeth ddatganoledig yn siŵr o gael awydd i greu strwythurau hwylus ar gyfer yr 21 ain ganrif mae angen sicrhau parhad ein traddodiad o astudio ein traddodiadau hefyd!

DECHREUADAU NEWYDD A CHAU PEN Y MWDWL

Mynychodd dros 90 y ddartlith gyhoeddus yng Ngorffennaf yn Neuadd Ddinesig Conwy. Roeddem wrth ein bodd fod yr Arglwydd Dafydd Elis-Thomas wedi siarad yn y cyfarfod. Disgrifiodd Richard Suggett y pwysigrwydd cenedlaethol - ac Ewropeaidd yn wir - sydd i ganlyniadau'r Prosiect a'r swyddogaeth allweddol a chwaraeodd y gwifoddolwyr. Cadarnhaodd mai nod y RCAHMW yw gweithio â'r Prosiect gynhyrchu llyfr ar y canlyniadau a'u

From our patron, Lord Dafydd Elis-Thomas, AC/AM Dwyfor Meirionnydd

For someone whose main home has always been in Snowdonia, the natural and built environment are inextricably linked, that's why I strongly support your professional and voluntary effort which combines study of the whole environment. The enthusiasm among supporters and friends of Dating Old Welsh Houses for local projects shows clearly how many of you see the fundamental link between natural resources and local buildings, and recognize that the character of old houses is as much a feature of the area where you live as the natural world itself.

Darganfod Hanes Tirwedd Cynwyd
Discovering the Landscape History of Cynwyd

We now realize that the care for the heritage and the environment complement each other. But who will take care of the carers? We are currently in an engagement and consultation process organized by our government about the future of the bodies responsible for the environment and heritage. Environment Minister John Griffiths AM has announced his intention to establish a Natural Resources Body. Heritage Minister Huw Lewis AM is considering the future of the Royal commission on Ancient Monuments which for a century and more has recorded all aspects of our life from archaeology and buildings to landscapes, both physical and in images, creating an unsurpassed archive while promoting it all through internationally-renowned scholarship.

While devolved government is bound to have an appetite for establishing institutions convenient for the 21st century, there is also a need to ensure continuity with our traditional way of studying our traditions

NEW BEGINNINGS & LOOSE ENDS

Over 90 attended the July public lecture in Conwy Civic Hall. We were delighted that the Lord Dafydd Elis-Thomas spoke at the meeting. Richard Suggett described the national and even Europe-wide importance of the Project results and the crucial role played by the volunteers. He confirmed that the RCAHMW plan to work with the project to produce a book on the results and their implications.

goblygiadau. Disgwylir gweddill canlyniadau 'dendro' Conwy ym mis Awst. Yn yr hydref cwblheir y nifer fechan sy'n weddill o hanesion y tai y gwnaed samplau 'dendro' ynddynt ac a ddyddiwyd.

NEWYDDION AELODAU

Mae bellach dros 80 o aelodau - nifer dda dros y 4 mis cyntaf! Mae'r holl ddigwyddiadau ac eithro'r cyntaf yn llawn. Mwynhaodd y rhai a fynychodd y diwrnod astudiaeth gwych ar Hanes Tirwedd dywydd da ar gyfer y sesiynau ymarferol er gwaethaf y ffaith fod hyn drannoeth y llifogydd yng Ngogledd Cymru. Roedd yr ymweliad â'r tai ym Mhlas Tirion, Llanrwst a'r diwrnod Deall Hen Ddogfennau yn llawn a chânt eu chynnal eto.

GWEFAN www.datingoldwelshhouses.co.uk

Mae'n cael ei adolygu a chyfieithir y fersiwn 'newydd, gwell' Ewch yno i gael y newyddion/digwyddiadau/blogiau ac ati.

DIGWYDDIADAU HYDREF 2012

Mai rhai grwpiau ardal wedi penderfynu dal ati i gyfarfod er mwyn dilyn gwahanol bynciau o ddiddordeb. Gall unrhyw aelod ymuno.

Cyfarfodydd Grwpiau Ardal (dim costau)
Medi 21: 9.30am, yn Archifdy Llandudno. Bydd aelodau ardal **Conwy'n** cynllunio eu rhaglen ar gyfer yr hydref gan ymchwilio i dref Conwy a phlwyf Penmachno.
Medi 24: 2.00pm yn y Pengwern Arms, Llan Ffestiniog. Bydd aelodau ardal **Sir Feirionydd** yn cynllunio eu rhaglen gan ymchwilio i Ffestiniog a Chwm Cynfal yn y dyddiau a fu.
Medi 27: 7.00pm. Ym Mryn Berllan, Cynwyd. Bydd aelodau ardal **Sir Ddinbych** yn cynllunio eu rhaglen ar gyfer yr hydref gan ymchwilio i ardal Cynwyd ac Edeirnion yn y dyddiau a fu.

DIGWYDDIADAU GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG
Cynhelir y rhain yn Saesneg
(Aelodau a dalwyd i fyny)

Hydref 1af: 11.00am. Ail ymweliad â **Phlas Tirion,** Llanrwst. £4 y pen. Mwyafswm o 20 o bobl.

15 - 17 Hydref:
Taith Astudio i Sain Ffagan a Cosmeston, De Cymru.
Dosbarth y manylion eisoes.
Lleoedd ar gael.
Angen mwy o bobl!

Tachwedd 12fed : 9.30 - 4.00pm **'Understanding Old Documents'** yn Archifdy Caernarfon dan arweiniad J. Dilwyn Williams. £10 y pen. Mwyafswm o 12 o bobl.
Rhagfyr 3ydd: 7.00pm Ymweld â **Bennar, Penmachno a Noson Gymdeithasol** £4 y pen Mwyafswm o 20 o bobl.
Gwnewch gais yn fuan os gwelwch yn dda gyda'r talaid am bob digwyddaid gan y gall fod cyfyngiad ar niferoedd.
Dim ad-daliadau oni nodir yn wahanol

OS AM RAGOR O WYBODAETH:
Cyffredinol: **Margaret Dunn** - brynbedd1@gmail.com o1766 890550
Aelodaeth: **Keith Houghton** - keith.houghton4@btinternet.com: 01766 590475
Bwcio Digwyddiadau: **Dr. Wally Barr** - wallybarr@yahoo.co.uk; 01745 888622

The remaining Conwy 'dendro' results are due in August. In the autumn the few remaining house histories of 'dendro' sampled/dated houses will be completed.

MEMBERS' NEWS

There are now over 80 members - not bad for the first 4 months! All events excluding the first have been fully booked. Those attending the excellent Landscape History study day enjoyed good weather for the practical sessions despite being the day after the North Wales floods. The visit to the houses at Plas Tirion, Llanrwst and the second ' Understanding Old Documents' day were full and will be repeated.

WEBSITE www.datingoldwelshhouses .co.uk

This is being revised; the 'new improved' version is now being translated. Visit for news/events/blogs etc.

AUTUMN 2012 EVENTS

Some area groups have decided to continue meeting to follow various topics of interest. Any member may join.

Area Group meetings (no cost)
21st September: 9.30am at Llandudno Record Office. Conwy area members will plan their autumn programme researching Conwy town & Penmachno parish.
24th September: 2.00pm at the Pengwern Arms, Llan Ffestiniog. Merionethshire area members will plan their programme researching early Ffestiniog & Cwm Cynfal.
27th September: 7.00pm at Bryn Berllan, Cynwyd. Denbighshire area members will plan their autumn programme researching Cynwyd & early Ederynion.

DATING OLD WELSH HOUSES GROUP EVENTS
These will be held in English
(paid up members)

1st October: 11.00am repeat visit to **Plas Tirion,** Llanrwst. £4.00 per head. Max. 20 people.

15th - 17th October:
Study Tour to St. Fagans & Cosmeston, S. Wales.
Details already circulated.
Places available.
We need more people for this to run!

12th November: 9.30-4.00pm 'Understanding Old Documents' at Caernarfon Record Office, lead by J. Dilwyn Williams. £10 per head. Max. 12 people.
3rd December: 7.00pm Visit to **Bennar, Penmachno & Social Evening**. £4. per head. Max 20 people. Please apply early with the payment for each event as numbers may be limited.
No refunds unless otherwise stated

FOR FURTHER INFORMATION:
General: **Margaret Dunn** - brynbedd1@gmail.com 01766 890550
Membership:**Keith Houghton** - keith.houghton4@btinternet.com : 01766 590475
Events Bookings: **Dr. Wally Barr -** wallybarr@ yahoo.co.uk 01745 888622

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG

www.datingoldwelshhouses.co.uk

DATING OLD WELSH HOUSES GROUP

CYLCHLYTHYR 3 Tachwedd 2012 Rhif Elusan Gofrestredig 1131782 Registered Charity No. NEWSLETTER 3 November 2012

Taith Astudiaeth De Cymru, Hydref 2012

Roedd y Daith Astudiaeth gyntaf hon yn llwyddiant mawr, diolch i'r heulwen gyson, llety da a gyrrwr bws gwych. Ymwelwyd â phedwar safle a gallwch ddarllen rhai o'r sylwadau isod :

Llun o'r grŵp / Group picture

Wedi gwirioni ar y neuadd yn Llys Tre-tŵr – lle gwych ar gyfer Noson Lawen. *Iola*.

Roedd cael rhywun i dynnu ein sylw at y nodweddion pensaernïol arwyddocaol yn Sain Ffagan yn ddefnyddiol iawn. *Dave a Gill*.

Roedd Cosmeston yn syrpréis hollol annisgwyl – fy hoff ran o'r daith am fod y cyfan yn newydd i mi. *Janet*.

Mi wnaethom ni fwynhau ymweld â Hafod y Garreg (y tŷ hynaf i'w ddyddio yng Nghymru); diwedd perffaith i'r daith. Cawsom amser gwych gyda'r grŵp .*John a Dorry*.

Cosmeston

South Wales Study Tour October 2012

This first Study Tour was a great success, helped by the almost constant sunshine, good accommodation and a great coach driver. Four sites were visited and comments were as follows:

Dr Gerallt Nash Uwch Guradur/Senior Curator, St Ffagan

Thrilled with the hall at Tretower Court – a great place for a "*nosen llawen*" *Iola*.

Very useful at St Fagans having someone point out significant architectural features. *Dave & Gill*.

Cosmeston was a complete surprise – my favourite part of the trip because it was all new to me. *Janet*.

Enjoyed visiting Hafod y Garreg (the oldest dated house in Wales); a perfect way to end the tour. We had a wonderful time with the group. *John & Dorry.*

Hafod y Garreg (trawst 1402 truss)

LLEDAENU NEWYDDION Y PROSIECT

Yn ddiweddar derbyniwyd Margaret Dunn yn Gymrawd Cymdeithas Hynafiaethwyr Llundain a rhoddodd ddarlith ar y Prosiect yn Burlington House. Bydd cyhoeddiad ar y cyd â CBHC yn barod erbyn 2014.

PROJECT NEWS SPREADS

Recently Margaret Dunn was admitted as a Fellow of the Society of Antiquaries of London and gave a lecture on the Project in Burlington House. A joint publication with RCAHMW will be ready by 2014.

HANESION TAI Bydd y rhan fwyaf wedi eu cwblhau erbyn mis Rhagfyr, fel y bydd prosiect Conwy drwy gymorth grant.

Mae **CANGHENNAU** yng Nghonwy, Sir Ddinbych a Sir Feirionnydd yn datblygu syniadau am ymchwil pellach. Gadewch inni wybod a fyddech chi'n hoffi ymuno â nhw. Mae eu cynrychiolwyr yn mynychu cyfarfodydd yr Ymddiriedolwyr lle mae'r drefniadaeth yn cael ei haddasu i ddiwallu anghenion y Grŵp a'i ganghennau yn well.

DIGWYDDIADAU'R GWANWYN 2013
Dydd Iau Ionawr 17eg 2.00 p.m. Ymweliad â'r Vanner, Llanelltyd, Dolgellau (dyddiad cwympo 1440) £4 y pen.
Dydd Sadwrn Chwefror 9fed Darlith Gymraeg: 'Aur dan yr eithin, arian dan y rhedyn': Llewyrch y tiroedd uchel yn y cyfnod modern cynnar gan Nia Powell, darlithydd ym Mhrifysgol Bangor.2.00 p.m. Y Ganolfan, Capel Curig. £5 y pen.
Dydd Mawrth, Mawrth 12fed 11.00 a.m. Teithiau cerdded tywysedig i safleoedd tai Cefn y Fan a Gesail Gyfarch, ger Garndolbenmaen, Porthmadog. (difrodwyd tua 1402). Cyfarfod ym maes parcio Bryncir, dewch â phicnic. £4 y pen.
Dydd Gwener Ebrill 5ed 1.00 p.m. Ymweliad â Phlas Uchaf, (dyddiad cwympo 1435) Cyfarfod yn Siop Fferm Rhug, Corwen. £4 y pen.
Mae nifer cyfyngedig o leoedd felly neilltuwch le'n fuan gyda'ch tâl.

ARDDANGOSFA "INSIDE WELSH HOUSES"
Trefnwyd gan Gyfeillion CBHC yn Amgueddfa ac Oriel Gelf Bangor rhwng Ionawr 19 a Mawrth 2.

ANGEN GWIRFODDOLWYR!
Hoffech chi helpu i ysgrifennu cylchlythyrau a / neu drefnu rhaglenni digwyddiadau yn y dyfodol? Os felly, cysylltwch â ni.

GWEFAN
Ydych chi wedi mynd i'n gwefan sydd wedi'i ddiweddaru? Bydd holl adroddiadau'r prosiect ar gael ymhen amser. Anfonwch eich sylwadau, cywiriadau a blogiau os gwelwch yn dda.

www.datingoldwelshhouses.co.uk

NEWID SWYDDOGION
Trysorydd y Grŵp ac Ysgrifennydd Aelodaeth Bu'n rhaid i Keith Houghton ymddeol, a John Townsend yw'r **Trysorydd Grŵp** newydd. Gallwch gysylltu gydag ef ar e-bost john@thetownsends.org.uk Ffôn 01341 430262 neu drwy lythyr: Cesailgwm Mawr, Bontddu, Gwynedd, LL40 2TU.
Mae Dr Wally Barr yn parhau fel **Cydgysylltydd Digwyddiadau,** gan dderbyn ffurflenni bwcio ymlaen llaw a thaliadau am ddigwyddiadau.
E-bost: wallybarr@yahoo.co.uk Ffôn 01745 888622 neu drwy lythyr: St Winefrides, Ffordd Gronant, Gwesbyr, Treffynnon, Sir y Fflint CH8 9LU. Mae Zoe Henderson wedi cytuno i fod yn **Ysgrifennydd Aelodaeth**: e-bost zoehenderson123@btinternet.com Ffôn: 01824 704404; Caerfallen, Rhuthun, LL15 1SN. Rydym yn ddiolchgar iawn i Keith am bopeth a wnaeth i'r Grŵp.
Ymholiadau pellach i: **Ysgrifennydd y Grŵp**: Margaret Dunn, 01766 890550; brynbedd1@gmail.com.

HOUSE HISTORIES Most will be complete by December, as will the Conwy grant aided project.

BRANCHES in Conwy, Denbighshire & Merioneth are developing further research ideas. Let us know if you wish to join them. Their representatives attend the Trustees' meetings where the organisation is being modified to better meet the needs of the Group & its branches.

SPRING EVENTS 2013
Thurs 17th January 2.00 p.m. Visit to Y Vanner, Llanelltyd, Dolgellau (Felling date 1440) £4 a head.
Sat 9th February Welsh Lecture: **No translation available** ['Gold under gorse, silver under bracken': Upland prosperity during the early modern period] by Nia Powell, Bangor University lecturer. 2.00 p.m. Y Ganolfan, Capel Curig. £5 a head.
Tues 12th March 11.00 a.m. Guided walks to Cefn y Fan & Gesail Gyfarch house sites, near Garndolbenmaen, Porthmadog. (destroyed c1402). Meet at Bryncir car park, bring a picnic. £4 a head.
Fri 5th April 1.00 p.m. Visit to Plas Uchaf, (Felling date 1435) Meet at Rhug Farm Shop, Corwen. £4 a head.
Places are limited so book early, with your payment.

"INSIDE WELSH HOUSES" EXHIBITION
Arranged by the RCAHMW Friends at Bangor Museum & Art Gallery from 19 January – 2 March.

VOLUNTEERS NEEDED!
Would you like to help write future newsletters, and / or arrange future programmes of events? If so, please contact us.

WEBSITE
Have you visited our recently revised website? In time all the project reports will be available. Please send us your comments, corrections and blogs.

www.datingoldwelshhouses.co.uk

CHANGES IN OFFICERS
Group Treasurer & Membership Secretary Keith Houghton has had to retire and John Townsend is the new **Group Treasurer**. He can be contacted on Email john@thetownsends.org.uk Tel 01341 430262 or by post: Cesailgwm Mawr, Bontddu, Gwynedd, LL40 2TU.
Dr Wally Barr continues as **Events Co-ordinator,** receiving advance booking forms & payment for events. Email: wallybarr@yahoo.co.uk; Tel 01745 888622 or by post: St Winefrides, Gronant Rd, Gwespyr, Holywell, Flints CH8 9LU. Zoe Henderson has agreed to be the **Membership Secretary**: email zoehenderson123@btinternet.com Tel: 01824 704404; Caerfallen, Ruthin, LL15 1SN. We are very grateful to Keith for all he has done for the Group.
For further information: **Group Secretary**: Margaret Dunn, 01766 890550; brynbedd1@gmail.com.

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG

www.datingoldwelshhouses.co.uk

DATING OLD WELSH HOUSES GROUP

CYLCHLYTHYR 4- Mawrth 2013 Rhif Elusan Gofrestredig 1131782 Registered Charity No. NEWSLETTER 4 - March 2013

DIGWYDDIADAU DIWEDDAR

Mae pob lle ar y digwyddiadau'n cael eu bwcio'n gyflym fel arfer, felly gwnewch gais am le yn gynnar! Roedd Bennar, Penmachno, yn llawn at yr ymylon ar gyfer ein taith a'n digwyddiad cymdeithasol yn Rhagfyr; diolch o galon i Geraldine am y lluniaeth ysgafn. Mwynhawyd ymweliad Ionawr â thŷ'r abad yn Y Fanner yn fawr. Cafwyd cynulleidfa deilwng yn y ddarlith Gymraeg yn Chwefror ac roedd nifer o rai nad ydynt yn aelodau'n bresennol. Bu'r teithiau cerdded i Gefn y Fan a Chesail Gyfarch yn fodd i'r rhai oedd yn bresennol weld safleoedd tai o'r 14eg ganrif ar ddyddiau heulog ond rhewllyd.

Y Fanner, Llanilltud. (tŷ'r Abad / Abbot's house)

DIGWYDDIADAU HAF 2013

MAI 20fed: Taith dywysedig o gwmpas **Llyfrgell Genedlaethol Cymru, Aberystwyth**; Cyrraedd am 10.30; gadael tua 4.00 p.m.; ymweliad ag adrannau a sgwrs a chwestiynau; Teithio: rhannu ceir a phetrol; prynu eich cinio eich hun. £4 yr un

MEHEFIN 21ain: 2.00pm **AGM** i'r holl aelodau; 3.00 p.m. **darlith gyhoeddus** yn Saesneg: "**Who built the old Houses of Penmachno? The Social & Economic background to the "great re-building" in C16th Snowdonia":** Frances Richardson, hanesydd lleol. Lleoliad: Pengwern Arms, Llan Ffestiniog. Rhad ac am ddim.

GORFFENNAF 2-4 Taith Astudiaeth: Tai fframwaith coed ar Ffin Canolbarth Cymru. Arweinydd: Duncan James.

Diwrnod 1: ymweld â Thŷ Mawr, Castell Caereinion, Y Trallwng; gwesty 3 seren yn Henffordd; sgwrs gyda'r nos.

Diwrnod 2: teithiau tywysedig i dai fframwaith coed a phentrefi: Weblai, Pembridge, Llanllieni.

Diwrnod 3: Ymweliad â Llanandras a Llwydlo; dychwelyd adref. **Cost**: £183 (£20 ychwanegol am ystafell sengl) Neilltuwch le yn awr.

RECENT EVENTS

All events are now usually fully booked, so apply early! Bennar, Penmachno, was bursting at the seams for our December tour and social event; many thanks to Ger aldine for the refreshments. The January visit to the ab bot's house of Y Fanner was much appreciated. The Feb ruary Welsh lecture was very well attended, with many non members present. The March walks to Cefn y Fan and Gesail Gyfarch enabled those present to see 14th cen tury house sites clearly in sunny but freezing condi tions.

Cefn y Fan, Dolbenmaen (destroyed / difrodwyd 1403)

SUMMER 2013 EVENTS

MAY 20th: Guided tour of the **National Library of Wales, Aberystwyth**; Arrive at 10.30; leave around 4.00 p.m.; tour of departments & talk + questions; Travel: share cars & petrol; buy own lunch. £4 each

JUNE 21st: 2.00pm **AGM** for all members; 3.00 p.m. **public lecture** in English: "**Who built the old Houses of Penmachno? The Social & Economic background to the "great re-building" in C16th Snowdonia":** Frances Richardson, local historian.
Venue: Pengwern Arms, Llan Ffestiniog. No charge

JULY 2-4 Study Tour: Timber-framed Houses of the Mid-Wales Border. Guide: Duncan James.

Day 1: visit Ty Mawr, Castell Caereinion, Welshpool; 3 star hotel in Hereford; evening talk.
Day 2: guided visits to timber-framed houses & villages: Weobley, Pembridge. Leominster etc
Day 3: Visit Presteigne & Ludlow; return journey.
Cost:£183 (£20 single room supplement) Book now.

NEWID YN Y DREFN O NEILLTUO LLE

Daliwch ati i neilltuo lle ar gyfer pob digwyddiad ac ymweliad drwy Wally Barr, Cydgysylltydd Digwyddiadau, gan ddefnyddio'r ffurflenni bwcio arferol. Ond o hyn ymlaen **pei diwch â phostio eich siec neu arian ymlaen llaw** oher wydd cesglir pob taliad bellach mewn **arian / drwy siec ar ddiwrnod y digwyddiad**. Bydd rhaid i rai a neilltuodd le ond na fynychodd y digwyddiad dalu er hynny!

TÂL AELODAETH

Cofiwch fod y **tâl aelodaeth blynyddol** o £10 yn ddyledus ar Ebrill 1. Dylai'r rhai nad ydynt yn talu drwy archeb sefydlog afon siec yn daladwy i'r Grŵp Dyddio Hen Dai Cymreig i Zoë Henderson, Ysgrifennydd Aelodaeth, Caerfallen, Rhuthun, Sir Ddinbych LL15 1SN. Os hoffech dalu drwy Archeb Sefydlog sy'n hwylus iawn ac sy'n golygu nad oes raid i chi anfon siec bob blwyddyn, llenwch y ffurflen archeb sefydlog o'r wefan neu gofynnwch i mi anfon un i chi a'i hanfon yn ôl i mi yn lle hynny.

E-byst: Os oes gennych chi e-bost ond nad ydych chi wedi derbyn gair gan y Grŵp drwy e-bost a fyddech chi gystal â chadarnhau eich e-bost gyda Zoë fel y gall ei ychwanegu/ gywiro yn y gronfa ddata. Bydd hyn yn fodd i chi dderbyn gwybodaeth yn llawer cynt. zoehenderson123@btinternet.com

CYFARFODYDD CANGHENNAU

Maen nhw'n parhau i gael eu cynnal bob mis yn Sir Ddinbych, Meirionnydd a Chonwy. Bydd pob cangen yn dewis ei rhaglen ymweliadau ac ymchwil ei hun ac yn anfon gair i'r Cylchlythyr yn ei thro. Diolch i Peter Thompson am y cyfraniad o Feiri onnydd.

YNYS MÔN a SIR GAERNARFON

Gwahoddir aelodau sydd â diddordeb mewn ffurfio canghennau ar y cyd neu ar wahân i gyfarfod am 2.00 p.m. **ddydd Mercher Mai 22ain** yn Archifdy Caernarfon.

Bydd **YMDDIRIEDOLWYR y GRŴP** yn cyfarfod bob chwarter:
Mr Richard Cuthbertson, Cadeirydd. (grŵp TG)
Mrs Margaret Dunn, Cyfarwydd Prosiect a Grŵp.
Mrs Glenys Brown, Trysorydd y Prosiect.
Mr Peter Masters, Rheolwr y wefan; (grŵp TG)
Dr Wally Barr, Cydgysylltydd Digwyddiadau a chynrychiolydd cangen Sir Ddinbych.
Ms Zoe Henderson, Ysgrifennydd Aelodaeth.
Mr John Townsend, Trysorydd y Grŵp a chynrychiolydd cangen Meirionnydd (grŵp TG)
Mr Dilwyn Gray-Williams, (grŵp TG)
Mr Keith Houghton, (grŵp TG)
Mr H Llew Williams, (grŵp TG)
Mr Peter Thompson, (grŵp TG, cynrychiolydd cangen Meiri onnydd)
Mr Tony Scharer, (cynrychiolydd cangen Conwy)
Miss Dinah M Pickard, (cangen Meirionnydd
Mrs Iola Wyn Jones, (cangen Conwy)
Mrs Janice Dale, (cangen Sir Ddinbych)
Mr W T (Bill) Jones

CYSWLLT: Margaret Dunn
Ffôn: 01766 890550: brynbedd1@gmail.com.
www.datingoldwelshhouses.com.

CHANGE IN BOOKING ARRANGEMENTS

For all events and visits please continue to book your place through Wally Barr, Events Coordinator, using the usual booking forms. However, from now on **do not post your cheque or cash in advance** because all payments will now be collected in **cash / by cheque on the day** of the event. Any booked non-attenders will still have to pay!

MEMBERSHIP REMINDER

Please remember that the **annual membership fee** of £10 is due on April 1st. Those of you who do not pay by standing order should send a cheque made payable to Dating Old Welsh Houses Group to Zoë Henderson, Membership Secretary, Caerfallen, Ruthin, Denbighshire LL15 1SN. If you would like to pay by Standing Order which is very convenient and means you do not have to send a cheque each year please fill in a standing order form from the website or ask me to send you one and send that to me instead.

E Mails: If you have an email but have not received communications from DOWHG via email please would you confirm your email to Zoë so it can be added/corrected in the database. This will enable you to receive information much quicker.
zoehenderson123@btinternet.com

BRANCH MEETINGS

These continue to be held monthly in Denbighshire, Meri oneth & Conwy. Each branch selects its own programme of visits & research & takes it in turn to write for the Newslet ter. Thanks to Peter Thompson for the Merioneth contri bution.

ANGLESEY & CAERNARFONSHIRE

Members interested in forming joint or separate Branches are invited to a meeting at 2.00 p.m. on **Wednesday 22nd May** in the Caernarfon Record Office.

The **GROUP's TRUSTEES** meet quarterly & are:
Mr Richard Cuthbertson, Chairman. (IT group)
Mrs Margaret Dunn, Project & Group Director.
Mrs Glenys Brown, Project Treasurer.
Mr Peter Masters, Website manager; (IT group)
Dr Wally Barr, Events Co-ordinator & branch rep. for Denbighshire.
Ms Zoe Henderson, Membership Secretary.
Mr John Townsend, Group Treasurer & Merioneth branch rep., (IT group)
Mr Dilwyn Gray-Williams, (IT group)
Mr Keith Houghton, (IT group)
Mr H Llew Williams, (IT group)
Mr Peter Thompson, (IT group, Merioneth branch rep.)
Miss Dinah M Pickard, (Merioneth branch rep.)
Mr Tony Scharer, (Conwy branch rep.)
Mrs Iola Wyn Jones, (Conwy branch rep.)
Mrs Janice Dale, (Denbighshire branch rep.)
Mr W T (Bill) Jones
.

CONTACT: Margaret Dunn
Tel: 01766 890550: brynbedd1@gmail.com.
www.datingoldwelshhouses.com.

Cylchgrawn Meirionnydd

Daw'r cylchlythyr cyntaf â naws lleol gan wirfoddolwyr Meirionnydd gyda newyddion am ddatblygiadau yn y fan yma. Wrth i gyfnod cychwynnol y Prosiect, gyda dyddiad blwyddgylch, dehongli adeiladau a hanes tai, ddod i ben mae cynlluniau bellach ar droed i wneud ymchwil pellach mewn meysydd penodol er mwyn gwella ein dealltwriaeth o gyd-destun cymdeithasol yr adeiladau yr ydym wedi eu harchwilio hyd yn hyn. Crybwyllwyd y tai yn Nyffryn Maentwrog. Mae deunydd archif da wedi ein galluogi ni i gasglu gwybodaeth elfennol am ddatblygiad tirddaliad a stadau a gobeithiwn astudio hyn yn fanylach.

Llwyndu, Llanaber

Nid yw Ffestiniog yn unigryw o ran cyfoeth yr adeiladau a oroesodd yn yr ardal ynghyd â phosibiliadau tystiolaeth ddogfennol sydd ynghlwm wrthynt. Mae Llanaber yn ardal arall lle mae amrywiaeth eang iawn o adeiladau a thystiolaeth ategol ac y mae'n rhoi cip inni ar Feirionnydd yn y cyfnod Elisabethaidd neu'r cyfnod cyfoes cynnar.

Enghraifft o hyn yw Llwyndu, tŷ yn arddull Eryri yn dyddio o 1581 gyda thŷ eilaidd yn dyddio o 1592/3 sydd efallai yn perthyn i'r system unedol o ddatblygiad graddol lle cydiwyd adeilad eilaidd wrth y prif dy neu ei adeiladu'n gyfagos. Mae tystiolaeth ddogfennol yn datgelu fod sawl cenhedlaeth o deulu o gyfreithwyr yn gysylltiedig â nifer o'r teuluoedd a'r tai y bu'r prosiect yn edrych arnynt ym Meirionnydd. Fel nifer o'r adeiladau y buom yn edrych arnynt, cymhathwyd y daliad yn un o'r stadau mwyaf.

Ym Mhlas yn Egryn, sy'n perthyn i'r Ymddiriedolaeth Genedlaethol, gwelir patrwm tebyg o dy neuadd o tua 1509 gyda llawr a osodwyd yn ddiweddarach yn ogystal â thŷ eilaidd yn dyddio o tua 1618. Unwaith eto mae ymchwil helaeth wedi datgelu llawer ond nid fydd pob adeilad yn datgelu cymaint o wybodaeth. Er hynny, siwrnai o obaith yw ymchwil o'r fath a daw mwy o hanes hynod ddiddorol Meirionnydd i'r golwg. Rhywbryd yn y dyfodol gobei thiwn roi'r un math o sylw i dai yn ne Meirionnydd ag a roddwyd i'r rheiny yng ngogledd yr hen sir.

Peter Thompson, Llanaber

Merioneth Newsletter

The first newsletter with a local flavour comes from the Meirionnydd volunteers and some news about developments here. As the Project's initial tree-ring dating, building interpretations and house histories comes to the end of its phase plans are now in hand to pursue further research into specific areas to improve our understanding of the social context of the buildings we have so far examined. Mention has been made of the houses in the Vale of Ffestiniog. Good archival material has enabled a rudimentary appreciation of the landholding and estate development and we hope to study this in greater depth.

Egryn, Dyffryn Ardudwy

Ffestiniog is not isolated in its richness of surviving buildings and the potential of documentary evidence. Llanaber is another area that has an equally rich variety of buildings and supporting evidence and is offering insights into Elizabethan or early modern Meirionnydd.

An example is Llwyndu, a Snowdonia house of 1581 with secondary house of 1592/3 possibly fitting the idea of the unit system of phased development with a secondary building either joined to or built adjacent to the primary house. Documentary evidence reveal several generations of a family of lawyers shown to be engaged with many of the families and houses the project has been looking at in Meirionnydd. Like many of the buildings we have been looking at, the holding was taken into one of the larger estates.

The National Trust-owned Plas yn Egryn reveals a similar pattern of hall house c1509 with later inserted floor and a secondary house of c1618. Again extensive research has revealed much but not every building will yield as much information but such research is a journey of hope and more of Meirionnydd's fascinating history will come to light. At some time in the future we hope to put houses in the south of Meirionnydd under a similar spotlight to those in the north of the old county.

Peter Thompson, Llanaber

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG

www.datingoldwelshhouses.co.uk

DATING OLD WELSH HOUSES GROUP

CYLCHLYTHYR 5 - Mehefin 2013 Rhif Elusan Gofrestredig 1131782 Registered Charity No. NEWSLETTER 5 - June 2013

Y DIWEDDARAF ñ yr hyn wnawn ni

Diolch i waith caled yr Ymddiriedolwyr, a dan yr un Rhif Elusen Prosiect, cytunwyd bellach ar ein Cyfansoddiad Gr p diwygiedig ac fe'i anfonwyd i'r Comisiwn Elusennau - maddeuwch y jargon!

Ein ìNodauî (amcanion) yw hyrwyddo addysg y cyhoedd yn gyffredinol (ac yn arbennig ymhlith haneswyr proffesiynol ac amatur, penseiri ac archeolegwyr a chymunedau lleol) ynghylch adeiladau cyn 1700 yng ngogledd Cymru, gan ddefnyddio dendrocronoleg (dyddiad blwyddgylch) lle bo'n bosibl; ac i hybu ymchwil i hanes adeiladau o'r fath gan wirfoddolwyr ac arbenigwyr er budd y cyhoedd ym mhob agwedd ar y pwnc hwnnw; ac i gyhoeddi'r canlyniadau defnyddiol.

Plas Uchaf (1434)

DIGWYDDIADAU DIWEDDAR

Roedd ymweliad Ebrill , th neuadd Plas Uchaf ger Corwen yn llawn ac yn hynod ddiddorol gan y bydd y gangen leol yn ymchwilio'r t , sy'n dyddio o 1434, cyn bo hir. Ym Mai mynychodd 15 o aelodau'r daith dywysedig a'r sesiynau diddorol a defnyddiol a drefnwyd ar ein cyfer yn Llyfrgell Genedlaethol Cymru, Aberystwyth. Ym Mehefin ymwelodd cangen Môn/Caernarfon â rhif 6, Stryd y Plas a'r Black Boy yng Nghaernarfon. Mae Taith Astudiaeth Gorffennaf 2013 yn llawn ac edrychwn ymlaen at gael amser gwych.

CYFARFOD CYFFREDINOL a DARLITH LYNYDDOL

Atgoffwyd aelodau o lwyddiannau 2012-13, fe'u hysbyswyd fod y Cyfansoddiad diwygiedig wedi'i dderbyn gan yr Ymddiriedolwyr newydd ac fe'u calonogwyd gan yr amcanion ar gyfer 2013-14. Mae'r rhain ar gael ar-lein.

Mynychodd dros 80 o bobl y ddarlith gyhoeddus ardderchog gan Frances Richardson ar ìWho Built the Old Houses of Penmachno?î. Disgrifiwyd 8 t ym Mhenmachno gyda dyddiadau cwympo'n perthyn i'r C16 a dadansoddwyd amrywiaeth eang cefndiroedd eu perchnogion cynnar. Roedd gweithdy gwefan ac arddangosfeydd o lenyddiaeth ar gael hefyd.

I BERCHNOGION TAI ac YMCHWILWYR

Cysylltwch â M Dunn os nad ydych chi wedi derbyn copïau o ymchwil y Prosiect ar eich t ìchiî eto.

LATEST NEWS What we do

Thanks to the hard work of the Trustees and still under the same Project Charity Number, our revised Group Constitution has now been agreed and sent to the Charity Commission excuse the jargon!

Our “Objects” (aims) are to advance the education of the public in general (and particularly amongst professional and amateur historians, architects and archaeologists and local communities) on the subject of pre 1700 buildings in north Wales, where possible using dendrochronology (tree ring dating); And to promote research into the history of such buildings by volunteers and specialists for the public benefit in all aspects of that subject; And to publish the useful results.

6 Stryd y Plas / Palace Street, Caernarfon (1506/07)

RECENT EVENTS

Aprils visit to Plas Uchaf hall house near Corwen was full and was very interesting as the 1434 house is soon going to be researched by the local Branch. In May 15 members attended the guided tour and the interesting & useful special sessions laid on for us at the National Library of Wales, Aberystwyth. In June the Anglesey/Caernarfon branch visited 6, Palace Street & The Black Boy in Caernarfon. The 2013 July Study Tour is fully booked & we anticipate having a great time.

GENERAL MEETING & ANNUAL LECTURE

Members were reminded of the successes of 2012-13, informed of the acceptance of the revised Constitution by the new Trustees and encouraged by the aims for 2013-14. These are available online.

The excellent public lecture by Frances Richardson on ‘Who Built the Old Houses of Penmachno?’ was attended by over 80 people. 8 Penmachno houses with C16 timber felling dates were described and the very wide range in backgrounds of their early owners was analysed. A website workshop and displays of literature were also available.

TO HOUSE OWNERS & RESEARCHERS

Please contact M Dunn if you have not yet received copies of the Project research on your house.

RHAGLEN DIGWYDDIADAU HYDREF 2013

Dydd Sadwrn Medi 14 Diwrnod Agored Egryn, 10a.m. ñ 4p.m. gydag amrywiol weithgareddau. Mae Egryn i'r de o Harlech. Sgwrs am hanes y t gan M Dunn am 11.00, 1.30 a 3.00 p.m. Cost £2 y pen. (Aelodau NT: £1)
Dydd Gwener Hydref 18: ymweliad prynhawn â Hen Neuadd Maenan, i'r gogledd o Lanrwst. Cost £10 yr un i Elusen.
Dydd Mercher Tachwedd 13: Deall Hen Ddogfennau Dan arweiniad J Dilwyn Williams, Swyddog Addysg ac Amgueddfeydd, Archifdy Gwynedd. Yn Y Ganolfan, Capel Curig, rhwng 10.00 a.m. a 4.00 p.m. Dewch ,'r dogfennau sy'n peri penbleth i chi. Ni ddarperir cinio. Cost: £10 y pen.
Dydd Llun Rhagfyr 2: Cyfarfod cymdeithasol y gaeaf a chinio "Bring & Share" yng Nghorsygedol, plas yn perthyn i'r C16 a chyfnod diweddarach, rhwng Harlech a'r Bermo. Cinio am hanner dydd a thaith dywysedig i ddilyn. Cost: £4 y pen
Neilltuwch eich lle yn fuan gyda Wally Barr gan fod niferoedd yn gyfyngedig fel arfer. Anfonwn fanylion y lleoliad a phethau eraill i'r rhai hynny a dderbynnir ar bob digwyddiad. Talwch ar y diwrnod - a thalwch os ydych chi'n canslo.

AUTUMN 2013 EVENTS PROGRAMME

Saturday Sept 14 Egryn Open Day, 10a.m.- 4p.m. with various activities. Egryn is south of Harlech.
Talk about the house history by M Dunn at 11.00, 1.30 & 3.00 p.m. Cost £2 each (NT members: £1)
Friday Oct 18: afternoon Visit to Maenan Old Hall, north of Llanrwst. Cost £10 each for Charity.
Wed. Nov 13: Understanding Old Documents Led by J Dilwyn Williams, Education & Museum Officer, Gwynedd Archives. At Y Canolfan, Capel Curig, from 10.00 a.m. - 4.0 p.m. Bring your puzzling documents. Lunch not provided. Cost: £10
Monday Dec 2: Winter Social & "Bring & Share" lunch at Corsygedol, a C16 & later mansion between Harlech & Barmouth. 12 noon lunch, followed by guided tour. Cost: £4 per head
Please book early with Wally Barr as numbers are usually limited. Location and other details will be sent to those accepted on each event. Pay on the day ñ and pay if you cancel.

2013 Darlith Flynyddol / Annual Lecture

2013 Annual Lecture / Darlith Flynyddol

NEGES BWYSIG!

Mae ìDiscovering Historic Homes in Northwest Walesî, llyfr am ein Prosiect, ei ganlyniadau a'u goblygiadau ar gyfer pensaernÔaeth yng Nghymru, yn cael ei baratoi ar y cyd ,'r RCAHMW. Fel rhan o hyn gofynnir am sylwadau gan bob gwirfoddolwr ar i) Beth ydych CHI wedi'i ennill o fod yn wirfoddolwr? a/neu ii) beth mae EICH CYMUNED wedi'i ennill o'r Prosiect. E-bostiwch / postiwch eich sylwadau i M Dunn erbyn Awst 1 2013.

IMPORTANT NOTICE!

Discovering Historic Homes in Northwest Wales, a book about our Project, its results & their implication for architecture in Wales, is being prepared jointly with the RCAHMW. As part of this reflections are requested from all volunteers on
i) What have YOU gained by being a volunteer? and/or ii) what has YOUR COMMUNITY gained from the Project. Please email / post your thoughts to M Dunn by 1 August 2013.

Ydych chi wedi ymweld â'n gwefan yn ddiweddar?
www.datingoldwelshhouses.co.uk
Cliciwch ar ìAelodauî ac yna ìLlyfrgellî a phorwch drwy'r canlyniadau a gasglwyd am nifer o dai.

Have you visited our website recently?
www.datingoldwelshhouses.co.uk
Click on 'Members' and then 'Library' and browse the results gathered about many houses.

MANYLION CYSWLLT

Ysgrifennydd y Gr p: Margaret Dunn,
01766 890550; brynbedd1@gmail.com,
Cydgysylltydd Digwyddiadau: Wally Barr,
01745 888622; wallybarr@yahoo.co.uk

Ysgrifennydd Aelodaeth: Zoe Henderson, 01824 704404;
zoehenderson123@btinternet.com

CONTACT DETAILS

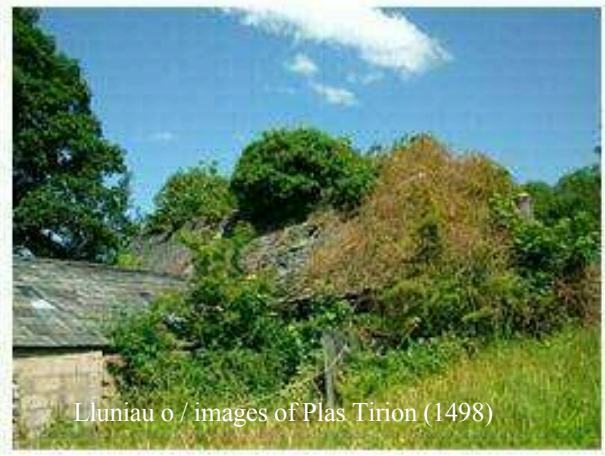
Group Secretary: Margaret Dunn, 01766 890550;
brynbedd1@gmail.com,
Events Coordinator: Wally Barr, 01745 888622;
wallybarr@yahoo.co.uk

Membership Sec: Zoe Henderson, 01824 704404;
zoehenderson123@btinternet.com

NEWYDDION o Gangen Conwy
gan Tony Sharer ar ran cangen Conwy

Mae'r dau ar bymtheg o dai a archwiliwyd hyd yma wedi eu lleoli mewn sawl man dros sir Conwy. Er bod ein hymchwil yn canolbwyntio ar hen dref Conwy a phlwyf Penmachno ar hyn o bryd cynhyrchwyd adroddiadau am dai yng Nghymryd, ger Conwy; Llannerch y Felin, yn Ro Wen a Dyffryn Mymbyr, Capel Curig. Astudiwyd tri th yn yr hen sir Sir Ddinbych hefyd, sef Bryn Gwylan, ger Llangernyw, Nant Uchaf ger Groes, a'r ddau dy ym Mhlas Tirion, ger Llanrwst.

Mae aelodau tref Conwy wedi llunio rhestr fer o dai h n oddi mewn, neu'n agos, i waliau'r dref a ellid eu dyddio drwy ddendrocronoleg, fel y gall gwaith ddechrau pan ddaw arian i law. Yn y cyfamser, gwneir ymchwil i hanes tai a chesglir gwybodaeth yn ofalus a'i ddigideiddio. Mae eraill wedi casglu gwybodaeth am hen ffynhonnau oddi mewn i waliau'r dref, ac wedi dechrau astudio'r melinau a gyflenwai Conwy, gan ddefnyddio ynni d r croyw a'r llanw. Mae ymchwil ar y gweill hefyd i sefydliadau addysg cynnar ac athrawon ysgol. Mae gan yr aelodau hyn nifer o syniadau am ragor o ymchwil yng Nghonwy.

Lluniau o / images of Plas Tirion (1498)

Ym Mhlas Tirion, ger Llanrwst, gwnaed sawl ymweliad lle gwelodd yr aelodau nodweddion hanesyddol wrth iddynt ddod i'r golwg yn ystod gwaith cadwraeth sylweddol. Buom yn edrych ar nenffyrch a oedd yn ddu gan fwg mewn t allan anghyfannedd, a ddyddiwyd wedi hynny i 1498. Hwn oedd y t neuadd canoloesol bychan a ddisodlwyd gan d carreg llawer mwy yn null Eryri yn 1565 ac ychwanegwyd adain ychwanegol ato erbyn 1626. Yn rhywbeth unigryw yng Ngogledd Cymru efallai, mae'r t wedi parhau'n ddigyfnewid bron o ran adeiladwaith ers y cyfnod hwnnw, a'r un stad sy'n dal i fod yn berchen arno.

Mae bob un o'r naw t arall a astudiwyd wedi eu lleoli yn ardal Penmachno, a hoffem ddiolch i deuluoedd lleol sydd wedi caniat·u inni fynd i mewn i'w tai ac sydd wedi cymryd diddordeb gwirioneddol yn yr ymchwil. Mae'r nifer a'r amrywiaeth o'r mathau o dai dan sylw yn rhoi darlun byw i ni o newid cymdeithasol ac economaidd yn ystod y 16eg ganrif a'r 17eg ganrif. y lefel dlotaf mae'r annedd nenfforch a oedd yn un ystafell yn wreiddiol lle trigai taeog ym Mlaen Glasgwm Ucha, a ddyddiwyd drwy ddendrocronoleg i 1519. Gerllaw, mae adeilad carreg mwy sylweddol o'r math Eryri a ailadeiladwyd gan dad yr Esgob William Morgan yn Nh Mawr, Wybrnant tua 1565. I'r dwyrain, mae dau d Benar a Coed y Ffynnon, yr oedd eu teulu ap Huw (Pugh) yn ddigon pwysig i gael eu hach wedi'i disgrifio gan Lewys Dwnn yn 1594, ac i ymffrostio yn hyn gydag arfbais fawreddog mewn gwaith plaster yng Nghoed y Ffynnon. Cafodd y ddau d eu gwella gyda lloriau a thoeau newydd erbyn 1564.

NEWS from the Conwy Branch
by Tony Sharer for the Conwy branch

The seventeen houses investigated so far are spread widely over the county of Conwy. Although present research is centred on the old town of Conwy and the parish of Penmachno, there have been reports produced for houses at Cymryd, near Conwy; Llanerch y Felin, in Ro Wen and Dyffryn Mymbyr, Capel Curig. Three houses in the old county of Denbighshire were also studied, Bryn Gwylan, near Llangwernyw, Nant Uchaf near Groes, and the two houses at Plas Tirion, near Llanrwst.

The Conwy town members have short listed older houses inside, or close to, the walls of the town which could be dated by dendrochronology, so that when funds are available work can begin. In the meantime, house histories are being researched and information carefully stored and digitised. Others have collated information about old wells inside the town walls, and begun to study the mills that supplied Conwy, using both freshwater and tidal power. Early educational establishment and school teachers are also being researched. These members have many ideas for further research in Conwy.

Plas Tirion (1626)

At Plas Tirion, near Llanrwst, several visits were made where members saw historic features as they were uncovered during major conservation work. We looked at smoke-blackened crucks in a derelict outbuilding, subsequently dated to 1498. This was the small medieval hall house, replaced with a much larger Snowdonia-type stone house in 1565, which had an extra wing added by 1626. Perhaps uniquely in North Wales, the house has remained almost unaltered structurally since that time, and is still owned by the same estate.

The other nine houses studied have all been around Penmachno, and our thanks go to local families who have allowed us into their houses and taken a real interest in the research. The number and range of house types involved give a real picture of social and economic change during the 16th and 17th centuries. At the poorest level is the originally single-roomed, cruck dwelling of a bondsman living at Blaen Glasgwm Ucha, dendro -dated to 1519. Nearby, is a more substantial, Snowdonia-type, stone building, rebuilt by the father of Bishop William Morgan at Ty Mawr, Wybrnant c.1565. To the East, are the two houses of Benar and Coed y Ffynnon, whose ap Huw (Pugh) family were important enough to have their pedigree described by Lewys Dwnn in 1594, and to show this off with an imposing plasterwork coat of arms in Coed y Ffynnon. Both houses were improved with new storeys, floors and roofs by 1564.

Gerllaw mae Dugoed, t dwy uned o'r math Eryri, a ildiodd y dyddiad dendro cynharaf hyd yma am d o'r math hwn - 1517. Gwnaed gwelliannau i Dugoed yn fuan gan deulu o denantiaid rhydd a brynodd dir yn eu trefgordd, ond erbyn 1619 roedd yr eiddo wedi'i drosglwyddo drwy briodas i stad Hafodunnos, yn Sir Ddinbych, ac erbyn 1639 fe'i gwerthwyd i Syr Richard Lloyd oedd yn byw yn Dylassau Isaf gerllaw.

Mae'r t olaf yn dyddio o 1593, ac mae ei hanes yn cadarnhau'r tueddiad fod gan dirfeddianwyr lleol llwyddiannus ddiddordebau allanol. Fe'i prynwyd gan Evan Lloyd, cyfreithiwr o Lundain gyda gwreiddiau lleol; roedd ei fab, Syr Richard Lloyd, yn Frenhinwr amlwg yn y Rhyfel Cartref ac yn AS ac yn farnwr adeg Adferiad Siarl II. Ond erbyn iddo farw roedd eisoes yn rhan o'r stad fwy a adeiladodd oddi allan i'r ardal. Roedd Dylassau Uchaf yn rhan o ddaliadau mynachaidd Abaty Sistersaidd Aberconwy yn wreiddiol. Roedd gan Plas Glasgwm hanes gwahanol eto gan ei fod yn perthyn ar un adeg i un o deulu Wynniaid Gwydir.

Blaen Glasgwm Uchaf (1519)

Mae'r aelodau hynny sy'n ymchwilio i ardal Penmachno bellach yn bwriadu gorffen cofnodi a mapio perchnogaeth tir daliadau fferm yn ystod cyfnod mapiau ac arolygon degwm ganol y bedwaredd ganrifar bymtheg. Bydd hyn yn sail ar gyfer ymchwil i'r modd y newidiodd perchnogaeth tir yn yr oes a fu, mewn rhai achosion yn Ùl i Gofnod Carnarvon yng nghanol y bedwaredd ganrif ar ddeg a hyd at ddechrau'r ugeinfed ganrif.

Mae gwaith ychwanegol ar y gweill fel y gellir chwilio ar-lein am holl hanesion tai awdurdod Conwy am enwau allweddol o ran pobl a lleoedd. Rydym hefyd yn astudio rhagor o dai.

Close-by is Dugoed, a two-unit Snowdonia-type house, which has given the earliest dendro-date so far for a house of this type ñ 1517. Dugoed was improved early by a family of free tenants who bought up land in their township, but by 1619, the property passed by marriage to the Hafodunnos estate, in Denbighshire, and by 1639, it was sold to Sir Richard Lloyd of nearby Dylassau Isaf.

The latter house dates to 1593, and its history confirms the trend for successful local landowners to have outside interests. It was acquired by Evan Lloyd, a London lawyer with local roots, whose son, Sir Richard Lloyd, was a prominent Royalist in the Civil War, and an MP and judge at the Restoration of Charles II. But by his death it was already part of the larger estate he had built up outside the area. Dylassau Uchaf was originally part of the monastic holdings of the Cistercian Abbey of Aberconwy. Plas Glasgwm had yet a different history, as it once belonged to one of the Wynne family of Gwydir.

Coed y Ffynnon (1537)

Those members researching the Penmachno area are now planning to complete recording and mapping the land ownership of farm holdings at the time of the mid C19 tithe maps and surveys. This will be a base from which to research how land ownership changed both in earlier times, in some cases back to the Record of Carnarvon in the mid C14 and up to the early C20.

Additional work is planned to enable all the Conwy authority house histories to be searched online for key names of both people and places. Further houses are also being studied.

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG
www.datingoldwelshhouses.co.uk
DATING OLD WELSH HOUSES GROUP
CYLCHLYTHYR 6 - Medi 2013 Rhif Elusan Gofrestredig 1131782 Registered Charity No. NEWSLETTER 6 - September 2013

Nodau ar gyfer 2013-2014
oddi mewn i amcanion cyfansoddiadol y Grŵp:
PRIF NOD: mwynhau cydgyfarfod i ddysgu mwy am hen Dai Cymreig a rhannu'r wybodaeth hon a'n brwdfrydedd ag eraill.

Yn benodol i:

1.**Gynorthwyo'r canghennau ardal** i osod seiliau cadarn a datblygu eu gweithgareddau eu hunain.
2.**Ffurfio canghennau newydd** i aelodau mewn ardaloedd eraill yn ôl y gofyn.
3.Cynnig **rhaglen** ddiddorol ac addysgiadol o ran ymweliadau, darlithoedd a Thaith Astudiaeth flynyddol.
4.Cynhyrchu **Cylchlythyrau** chwarterol a thaflenni eraill.
5.Cynnal **cyfarfodydd Ymddiriedolwyr** rheolaidd a threfnau cyfoes er mwyn rheoli'r Grŵp yn dda.
6.Paratoi peth o'r testun ar gyfer **cyhoeddiad ar y cyd** â RCAHMW, sef "Discovering Historic Houses in Northwest Wales".
7.Bod yn barod i weithio ochr yn ochr ac mewn **partneriaeth** â sefydliadau ac unigolion sydd â diddordebau tebyg.
8.Bod yn barod i ystyried unrhyw syniadau all **ddatblygu** dealltwriaeth o hen adeiladau domestig yng ngogledd Cymru, a gwybodaeth amdanynt.

GYDA THRISTWCH cofnodwn farwolaeth dau aelod: Mr Dennis Bassford, perchennog tŷ ym Meirionnydd, a John Broughton, aelod o gangen Sir Ddinbych. Rydym yn cofio am eu teuluoedd.

Tŷ Mawr, Castell Caereinion

YMDDIRIEDOLWR NEWYDD:(gweler rhestr Cylchlythyr 4)
Bydd y rhai a fynychodd yr AGM yn gwybod fod Mrs Iola Wyn Jones wedi ymddiswyddo oherwydd afiechyd; dymunwn yn dda iddi. Penodwyd Mrs Ann Morgan yn ei lle.

TAITH ASTUDIAETH GORFFENNAF 2013

Aeth bws llawn 29 sedd Abacab â ni i grwydro'r ardal o gwmpas dwy ochr i ffiniau canolbarth Cymru. Dechreuwyd yn Nhŷ Mawr, Castell Caereinion a adferwyd yn wych a buom yn aros mewn gwesty traddodiadol yn Henffordd. Ar ôl darlith ragarweiniol ar dai fframwaith coed yr ardal, dangosodd ein tywysydd, Duncan James, sawl enghraifft i ni yn Weblai, Pembridge, Llanandras a Llwydlo mewn tywydd sych a

Aims for 2013-2014
within the Group's constitutional objectives:
MAIN AIM: to enjoy meeting together to learn more about old Welsh Houses, and to share this knowledge & enthusiasm with others.

Specifically to:

1.**Assist the area branches** to become well established and develop their own activities.
2.**Form new branches** for members in other areas as requested.
3.Offer an interesting & informative **programme** of visits, lectures and an annual Study Tour.
4.Produce quarterly **Newsletters** & other leaflets.
5.Maintain regular **Trustees' meetings** and up-to-date procedures for the good management of the Group.
6.Prepare some of the text for the **joint publication** with the RCAHMW of "Discovering Historic Houses in Northwest Wales".
7.Be ready to work alongside & in **partnership** with organisations and individuals with similar interests.
8.Be willing to consider any ideas which may help **develop** understanding of, and knowledge about, old domestic buildings in north Wales.

WITH SADNESS we report the deaths of two members: Mr Dennis Bassford, owner of a Merioneth house & John Broughton, member of the Denbighshire branch. Our thoughts are with their families.

Tŷ Mawr, Castell Caereinion

NEW TRUSTEE: (see Newsletter No 4 list)
Those attending the AGM will know that Mrs Iola Wyn Jones resigned due to poor health; we wish her well. Mrs Ann Morgan was appointed in her place.

2013 JULY STUDY TOUR

A full 29 seater coach from Abacab took us exploring around both sides of the mid Wales borders. We started at the amazing restored Ty Mawr, Castle Caereinion and stayed in a traditional hotel in Hereford. After an introductory lecture to the region's timber - framed houses, our guide, Duncan

heulog. Roedd gweld cynifer o'r tai amrywiol hyn yn syndod gan eu bod yn brin yng Ngogledd Cymru.

Rhai SYLWADAU AR Y DAITH:

"Mi wnes i fwynhau'r ymweliad â Thŷ Mawr yn fawr a theimlais ei fod yn rhoi darlun cyflawn inni o sut a pham yr adeiladwyd y tŷ, sut yr oedd pobl yn byw ynddo a'i le yn y dirwedd a hanes." Barbara.

"Mi wnaethom ni fwynhau'r cyfan ond yr uchafbwynt oedd y daith o gwmpas Tŷ Mawr gyda'r tywysydd." Janet.

"Roedd y sgwrs ragarweiniol gyda'r nos yn wych er ei bod yn hir. Bu brwdfrydedd Duncan James yn fodd i roi ymweliadau'r deuddydd canlynol yn eu cyd-destun a rhoi rhagflas da i ni o'r hyn oedd o'n blaenau." John a Dorry.

"Roeddwn i'n meddwl fod y daith yn ysgogiad, gan roi digon o gyfeiriadau inni i astudio ymhellach. Roedd fy 'stafell westy'n braf, y staff yn gyfeillgar ac fel llysieuwraig, roedd digon o ddewis ar fy nghyfer." Lynda.

"Doeddwn i erioed wedi bod ar daith astudiaeth o'r blaen a doeddwn i ddim yn gwybod beth i'w ddisgwyl a doeddwn i'n gwybod dim am dai fframwaith coed. Mi wnes i ddysgu llawer, hyd yn oed os oedd fy meddwl i'n mynd yn wag tuag at ddiwedd pob sesiwn am fy mod i wedi blino! Roedd yn grŵp cytûn iawn hefyd ac roedd Duncan James yn "drysor" bach." Nan

"Mi hoffwn i fod wedi cael mwy o amser i grwydro a bwyta....efallai y gwnawn ni ailymweld... a'i chymryd yn fwy hamddenol." Gill.

Hen Ficerdy, Aberriw / Old Vicarage, Berriew

CYFARFODYDD HYDREF Bwciwch **NAWR** gyda Wally Barr. Talwch ar y diwrnod.
Dydd Gwener Hydref 18: Ymweliad prynhawn i weld y gwaith plastr gwych yn **Neuadd Maenan**, Llanrwst. Cost £5.
Dydd Mercher Tachwedd 13: **Understanding Old Documents**. Dan arweiniad J Dilwyn Williams, Swyddog Addysg ac Amgueddfeydd Archifdy Gwynedd. Yn Y Ganolfan, **Capel Curig,** 10.00 – 4.00 Dewch â'ch dogfennau astrus. Cost £10; ni ddarperir cinio.
Dydd Llun Rhagfyr 2: **Cyfarfod Cymdeithasol y gaeaf a chinio "Cludo a Rhannu"** yng **Nghorsygedol** ger Y Bermo. Cinio prynhawn a thaith dywysedig. Cost: £4 yr un.
Gall **pob aelod** hefyd fynychu cyfarfodydd mewn ardaloedd eraill drwy neilltuo lle gyda'r Cynrychiolydd Cangen perthnasol.

James, showed us many examples in Weobley, Pembridge, Presteigne and Ludlow in dry sunny weather. The number and variety of these houses rather overwhelmed us as in North Wales they are few and far between.

STUDY TOUR COMMENTS included:

"I enjoyed the visit to Ty Mawr greatly & thought it gave a rounded picture of how & why the house was built, how it was lived in and its place in the landscape and history."
Barbara.

"We enjoyed all of it but the highlight was the tour of Ty Mawr with the guide" Janet.

"The introductory evening talk was excellent, even though it was long. Duncan James' enthusiasm put the following two day's visits into perspective and gave a good taster of what was to come." John & Dorry.

"I found the tour to be stimulating, giving plenty of references for further study. My hotel room was fine, the staff friendly &, as a vegetarian, I was well catered for" Lynda.

"I had never been on a study-tour before and didn't know what to expect and I knew nothing at all about timber-frame houses. I learned a lot, even if I did blank out towards the end of each session due to exhaustion! It was a very congenial group too and Duncan James was a little "treasure". Nan.

"I would have liked a bit more time to wander & eat ....we may revisit... at a more leisurely pace" Gill.

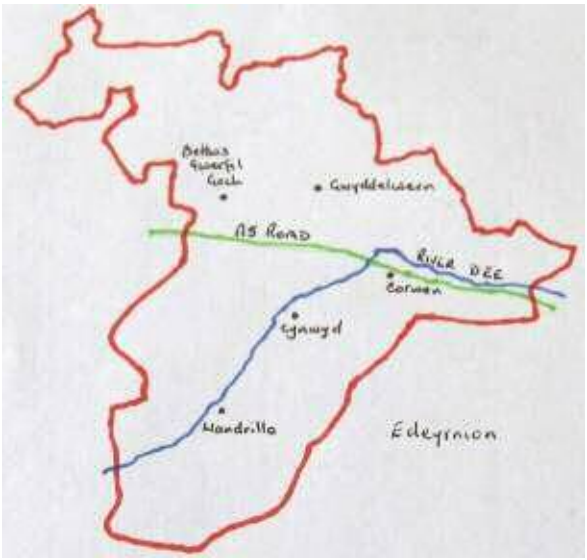
Weobley / Weblai

AUTUMN MEETINGS Book **NOW** with Wally Barr. Pay on the day.
Friday Oct 18: Afternoon visit to see the superb plasterwork at **Maenan Hall**, Llanrwst. Cost £5.
Wednesday Nov 13: **Understanding Old Documents**. Led by J Dilwyn Williams, Gwynedd Archives Education & Museums Officer. At Y Canolfan, **Capel Curig,** 10.00 – 4.00 Bring your puzzling documents. Cost £10; lunch not provided.
Monday Dec 2: **Winter Social & "Bring & Share" lunch** at **Corsygedol** near Barmouth. Noon lunch followed by guided tour. Cost: £4 per head.
All members may also attend meetings in other areas by booking with the Branch Rep. involved.

EDEYRNION: gan Janice Dale
Cyfraniad gan Sir Ddinbych

Roedd yr holl dai a ddewiswyd yn wreiddiol ar gyfer dyddio 'dendro' yn Sir Ddinbych ar gyfer y prosiect Dyddio Hen Dai Cymreig wedi eu lleoli yn hen gwmwd Edeyrnion. Credir i Edeyrnion gael ei enwi ar ôl Edern neu Eternus, un o feibion Cunedda Wledig a ddaeth i lawr o ogledd Prydain i yrru'r Gwyddelod allan o Wynedd yn y 5ed ganrif. Hyd nes y cyhoeddwyd Statud Cymru yn 1284, roedd Edeyrnion ar adegau gwahanol yng Ngwynedd neu Powys, yna daeth yn rhan o Feirionnydd. [Ac eithrio pan oedd yn diriogaeth Gymreig Sir Amwythig, fel y cofnodwyd yn Llyfr Domesday.] Fodd bynnag manylder gweinyddol oedd hyn, ac fe'i gosodwyd ar wahân erioed a'i reoli gan 'farwniaid Edeyrnion'; roedd eu gweithgareddau hwy y tu allan i gylch swyddogion brenhinol y sir i raddau helaeth.

Mae stori'r Barwniaid yn dechrau gyda marwolaeth Madog ap Maredudd o Bowys tua 1160. Etifeddodd ei fab anghyfreithlon, Owain Brogyntyn, Edeyrnion, ac etifeddodd tri mab Owain, sef Bleddyn, Iorwerth a Gruffydd, drydedd ran bob un o Edeyrnion. Etifeddodd Bleddyn diroedd Dinmael yn y gogledd, wedi eu canoli ar Rug. Aeth y rhan ganol yn cynnwys Llangar, Cymmer a rhan o Wyddelwern i Iorwerth, tra bod Gruffydd wedi etifeddu'r rhan ddeheuol wedi ei ganoli ar Landrillo ac o'i gwmpas. Oherwydd etifeddiaeth gyfrannol aeth y tair 'stad' hon yn llai dros y canrifoedd canlynol ond deilliodd nifer o dai o safon ohoni, gan gynnwys Branas Uchaf a Maes Tyddyn, y llwyddwyd i'w dyddio gan ddefnyddio 'dendro'. Ystyriwyd fod nifer o dai eraill yn Edeyrnion yn deilwng o'u dyddio â 'dendro', ond oherwydd bod cymaint o'r derw'n tyfu'n rhy gyflym nid oedd modd eu dyddio.

Edeyrnion

Mae Edeyrnion yn cynnwys plwyfi Betws Gwerful Goch, Corwen, Gwyddelwern, Llandrillo, Llangar, Llansantffraid Glyn Dyfrdwy [sef Carrog bellach], a rhan o Lanfihangel Glyn Myfyr [trefgordd Llanfihangel yn unig]. Mae'r ffin yn dirwyn o Fynyddoedd y Berwyn yn y de, ar hyd rhan isaf dyffryn Dyfrdwy i Landrillo sef y ganolfan fasnachol i bob golwg gyda'i marchnadoedd a'i ffeiriau ei hunan, [er bod gan bentrefi eraill eu marchnadoedd eu hunain].

EDEYRNION: by Janice Dale
A Denbighshire Contribution

All the houses originally selected for 'dendro' dating in Denbighshire for the Dating Old Welsh Houses project were in the old commote of Edeyrnion. Edeyrnion is believed to have been named after Edern or Eternus, one of the sons of Cunedda Wledig who came down from north Britain to drive the Irish out of Gwynedd in the 5th century. Until the Statute of Wales in 1284, Edeyrnion was variously in Gwynedd or Powys, then it became part of Merioneth. [Apart when it was a Welsh territory of Shropshire, as recorded in the Domesday Book.] However this was an administrative nicety, as it was always set apart and ruled by 'the barons of Edeyrnion', whose activities lay largely outside the sphere of the royal officers of the county.

The story of the Barons begins with the death of Madog ap Maredudd of Powys in about 1160. His illegitimate son, Owain Brogyntyn, inherited Edeyrnion, and Owain's three sons Bleddyn, Iorwerth and Grufydd, each inherited a third of Edeyrnion. Bleddyn inherited Dinmael lands in the north, centred on Rug. The middle covering Llangar, Cymmer and part of Gwyddelwern went to Iorwerth, whilst Grufydd inherited the southern part centred on and around Llandrillo. Because of partible inheritance these three 'estates' became smaller over the following centuries, but gave rise to a number of quality houses, including Branas Uchaf and Maes Tyddyn, which were successfully 'dendro' dated. A number of other houses in Edeyrnion were considered worthy of 'dendro' dating, but because much of the oak was too fast growing they could not be dated.

Llandrillo: looking NW / yn edrych i gyfeiriad y gogledd-orllewin

Edeyrnion contains the parishes of Bettws Gwerfil Goch, Corwen, Gwyddelwern, Llandrillo, Llangar, Llansantffraid Glyn Dyfrdwy [now known as Carrog], and part of Llanfihangel Glyn Myfyr [just the township of Llanfihangel]. The boundary runs from the Berwyn Mountains in the south, along the lower Dee valley to Llandrillo which appeared to be the commercial centre with its own markets and fairs, [though other villages had their own markets].

Ddwy filltir i ffwrdd mae pentref Cynwyd. I'r gogledd o Gynwyd mae'r afon Ddyfrdwy'n troi i'r dwyrain, ac yn y fan hon mae Edeyrnion yn ymestyn allan i'r dwyrain, y gorllewin a'r gogledd. I'r dwyrain mae'n dilyn y Ddyfrdwy bron i Langollen, i'r gogledd i Wyddelwern ac i'r gorllewin i Lanfihangel. Mae rhôl Cymorth Lleyg 1292-3 yn awgrymu mai Edeyrnion oedd y cwmwd cyfoethocaf yn Sir Feirionnydd.

Heblaw am amaethyddiaeth y dyffrynnoedd ffrwythlon, roedd y bryniau'n darparu ffridd, mawnogydd a llechi; roedd cynhyrchu gwaith gwau a brethyn yn ddiwydiannau pwysig hefyd. Yn y 19eg ganrif roedd ffordd Thomas Telford, [yr A5 bellach] yn croesi Edeyrnion o'r dwyrain i'r gorllewin gan groesi ei fan lletaf, gan agor y rhan hon o ogledd Cymru i'r byd mawr tu hwnt. Felly roedd Edeyrnion ymhell o fod yn lle marwaidd, tawel ac yn fan ffyniannus ac o ganlyniad adeiladwyd nifer o dai gwych yno.

Dyffryn Dyfrdwy / The Dee valley

Dechreuodd Cangen Dinbych gyda Chymdeithas Hanes Edeyrnion. Yn dilyn y prosiect 'dendro', rydym wedi dechrau edrych ymhellach i ddarganfod hen dai yn sir newydd Dinbych gan edrych ar fapiau degwm [gan gydweithio â LlGC] i sefydlu daliadau a pherchnogaeth tir – gyda'r nod o leoli'r mannau lle roedd gan y barwniaid eu 'stadau', a chyhoeddi 'Llyfr Lloffion Cynwyd' – amrywiaeth o erthyglau am y pentref.

MANYLION CYSWLLT Y GRŴP

Ysgrifennydd: Margaret Dunn, 01766 890550
brynbedd1@gmail.com

Cydgysylltydd Digwyddiadau: Wally Barr. 01745 888622
wallybarr@yahoo.co.uk

Ysgrifennydd Aelodaeth: Zoe Henderson 01824 704404
zoehenderson123@btinternet.com

neu mae ein GWEFAN yn parhau i ddatblygu:
EWCH I
www.datingoldwelshhouse.co.uk

Two miles away is the village of Cynwyd. To the north of Cynwyd the river Dee turns to the east, and at this point Edeyrnion spreads out east, west and north. To the east it follows the Dee almost to Llangollen, to the north to Gwyddelwern and west to Llanfihangel. The Lay Subsidy roll of 1292-3 suggests that Edeyrnion was the richest commote in the county of Merioneth.

Apart from agriculture of the fertile valleys, the hills provided uplandgrazing, turberies and slate; knitting and cloth manufacture were also an important industries. In the 19th century Thomas Telford's road, [now the A5] crossed Edeyrnion from east to west across its widest part, opening up this part of north Wales to the wider world. So, far from being a quiet backwater, Edeyrnion was a thriving place which led to many fine houses being built.

Near / Ger Llangar (dendro 1538)

The Denbighshire Branch started with the Edeyrnion Historical Society. Following on from 'dendro' project, we have started looking further afield to find old houses in the new county of Denbighshire; looking at tithe maps [in collaboration with the NLW] to establish holdings and land ownership – with the aim of locating where the barons had their 'estates', and publishing a 'Cynwyd Scrapbook' – a miscellany of articles about the village.

GROUP CONTACT DETAILS

Group Secretary: Margaret Dunn, 01766 890550
brynbedd1@gmail.com

Events Coordinator: Wally Barr. 01745 888622
wallybarr@yahoo.co.uk

Membership Sec. Zoe Henderson 01824 704404
zoehenderson123@btinternet.com

our WEBSITE continues to develop:
VISIT
www.datingoldwelshhouse.co.uk

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG
www.datingoldwelshhouses.co.uk
DATING OLD WELSH HOUSES GROUP
CYLCHLYTHYR 7 - Rhagfyr 2013 Rhif Elusan Gofrestredig 1131782 Registered Charity No. NEWSLETTER 7 - December 2013

DIOLCH YN FAWR i Gangen Meirionnydd
am eu cyfraniadau i'r rhifyn hwn.

Y NEWYDDION DIWEDDARAF: GRANTIAU NEWYDD
Drwy gyswllt lleol rydym wedi gallu cael grant o £10,000 o'r UDA am fwy o "dendro" a gwaith arall. Rydym yn gwneud cais am grantiau eraill a dyfarnwyd £999 inni gan Gronfa CAE Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri, ac yr ydym yn ddiolchgar iawn amdano. Mae ceisiadau am £10,000 pellach ar y gweill. Bydd hyn ar gyfer "YMCHWIL TARGED 2014" er mwyn ateb cwestiynau sy'n codi o ganlyniadau'r prosiectau cynharach mewn perthynas â datblygiadau yn y mathau o dai a'r defnydd o nodweddion pensaernïol dros gyfnod o amser a ledled Gogledd Cymru. Bydd hyn yn golygu ymchwil newydd i hanesion tai! Mae Richard Suggett yn gweithio gyda'r Grŵp i nodi adeiladau allweddol. Anfonwch unrhyw awgrymiadau atom gyda'ch rhesymau os gwelwch yn dda.

Arddangosfa Grŵp yn Egryn / Group Display

CALENDRAU 2014
Dosbarthwyd 30 o galendrau i bob cangen i'w gwerthu am £6. Y nod yw estyn allan, hyrwyddo a chodi arian. Anfonir copïau am ddim i'r rhai hynny sydd wedi rhoi cymorth grant i waith blaenorol fel arwydd o'n gwerthfawrogiad ac i'w hatgoffa am ein gweithgareddau. Bydd hanner yr arian a gesglir gan y canghennau'n cael ei gadw gan bob cangen i'w ychwanegu at eu cronfa er mwyn talu costau lleol.

CYFARFODYDD HYDREF 2013
Cyfarfu'r pedair cangen bob mis i ymweld â hen dai, cynnal darlithoedd a pharhau â'r ymchwil. Mae aelodau bellach yn bwcio ar gyfer digwyddiadau mewn canghennau eraill ac yn eu mynychu. Bu'r digwyddiadau Grŵp yn Egryn a Neuadd Maenan yn llwyddiannus iawn ond bu'n rhaid canslo digwyddiad Tachwedd oherwydd diffyg cefnogaeth.

CYFARFODYDD GRŴP Y GWANWYN 2014
COFIWCH FWCIO'N FUAN gyda Wally ar gyfer digwyddiadau'r Grŵp, a gyda'r cynrychiolwyr i ymweld â changhennau eraill.**Cewch y manylion llawn pan wnewch chi fwcio.** Mae pob ymweliad drwy garedigrwydd y perchnogion. Mae pob digwyddiad yn costio £4 yr un, yn daladwy ar y diwrnod.
Bwciwch gyda wallybarr@yahoo.co.uk / 01745 888622

MANY THANKS to the Merioneth Branch
for their contributions to this edition.

LATEST NEWS – NEW GRANTS!
Through a local contact we have been able to obtain a £10,000 grant from the USA for more "dendro" & other work. We are applying for other grants & have been granted £999 by the SNPA CAE Fund, for which we are very grateful. Applications for a further £10,000 are in the pipeline. This will be for "**2014 TARGETED RESEARCH"** to answer questions arising from the earlier projects' results regarding developments in house types and use of architectural features over time and across North Wales. It will involve new house history research! Richard Suggett is working with the Group to identify key buildings. **Please send us any suggestions with your reasons.**

Neuadd ganoloesol Maenan medieval hall
+ gwaith plastr o 1582 plasterwork

2014 CALENDARS
30 calendars have been distributed to each branch for sale @ £6. The aims are outreach, promotion & fund raising. Free copies will be sent to those who have grant-aided previous work as a token of our appreciation & a reminder of our activities. Half of the money raised by branch sales will be kept by each branch to add to their kitty for local expenses.

AUTUMN MEETINGS 2013
The four branches met monthly to visit old houses, hold lectures & continue researching. Members are now booking for & attending events in other branches. The Group events to Egryn & Maenan Hall went very well, but the November event was cancelled due to a lack of bookings.

GROUP SPRING MEETINGS 2014
REMEMBER to BOOK EARLY with Wally for Group events, & with Reps to visit other branches.
Full details will be given when you have booked All visits are by the kind agreement of the owners. Each event costs £4 per head payable on the day.
Book with wallybarr@yahoo.co.uk / 01745 888622

Dydd Mercher **Ionawr 22:** Ymweliad prynhawn â Thŷ Gwyn, Y Bermo. Tŷ tŵr posibl o'r 15-16 ganrif.
Dydd Sadwrn **Chwefror 22**:Ymweliad prynhawn â Hengoed, Bontuchel, Rhuthun. Tŷ neuadd nenfforch o ganol y 15fed ganrif.
Dydd Mawrth **Mawrth 4:** Ymweliad prynhawn ag 11, Stryd y Castell, Conwy. Tŷ neuadd trefol o ganol y 15fed ganrif. Mwyafrif o12.

YCHWANEGOL: "**From Criccieth Castle to Penarth Fawr, the architecture of late Medieval Wales**" gan Richard Suggett, RCAHMW, am 7.30 p.m. nos Fercher, Chwefror 12, yn Festri Capel y Traeth, Cricieth. Tâl bychan. Bwciwch gyda Peter Masters: 01758 750322 / datingoldwelshhouses@gmail.com

CYFARFODYDD GWANWYN Y CANGHENNAU

Fel arfer, cesglir £2 mewn cyfarfodydd ar gyfer cronfa'r canghennau.

Cangen Môn / Sir Gaernarfon

Cynrychiolydd: Peter Masters 01758 750322 datingoldwelshhouses@gmail.com
Gwener Ion 17: 2.00 p.m. yn Archifdy Gwynedd, Caernarfon. "Help with Researching Houses & Families" gyda J Dilwyn Williams.
Gwener Chwef 14: 2.00 p.m. Ymweld â Phlas Tirion, Llanrug.
Mercher Mawrth 5: 2.00 p.m. Taith gerdded dywysedig ym Miwmares, gan gynnwys ymweld â thai, dan arweiniad David Longley.

Cangen Conwy

Cynrychiolydd:tonyscharer@gmail.com/01690 760504
Gwener Ion 24: 9.30a.m. yn Archifdy Llandudno. Taith dywysedig, adroddiad cynnydd, cynllunio ac ymchwil.
Llun Chwef 17: 10.00 a.m. yn y Tŷ Hyll ar yr A5. Taith, adroddiad cynnydd, cynllunio ac ymchwil.
Iau Mawrth 6. 1.30 p.m. yng nghaffi'r Conwy Fall Ymweld â Fedw Deg, Penmachno a chyfarfod ar gyfer adroddiad cynnydd a chynllunio.

Cangen Sir Ddinbych

Cynrychiolydd: Janice jadale22@hotmail.co.uk. 01490 440427
Ionawr: Dim cyfarfod
Sadwrn Chwef 1: 2.00 p.m. yn Swyddfa Stad Rhug. Adroddiad cynnydd, cynllunio ac ymchwil.
Sadwrn Mawrth 1: 2.00 p.m. yn Swyddfa Stad Rhug. Adroddiad cynnydd, cynllunio ac ymchwil.

Cangen Meirionnydd

Cynrychiolydd:john@thetownsends.org.uk 01341 430262
Llun Ionawr 13: 9.30-4.30 yn Archifdy Dolgellau. Adroddiad cynnydd, cynllunio ac ymchwil
Mawrth Chwef 18: 10.30-12.30 yn y Pengwern Arms, Llan Ffestiniog. Cynllunio ymweliadau'r dyfodol, arddangosfa yn y Pengwern Arms ddiwedd Mawrth/dechrau Ebrill, y diweddaraf am yr ymchwil.
Gwener Mawrth 14: 2.00 p.m. ymweld â Chae'r March, Llanfachraeth. Taith, adroddiad cynnydd a chynllunio.

EWCH I'N GWEFAN

www.datingoldwelshhouses.co.uk Manylion gan Ysgrifennydd y Grŵp: Margaret Dunn 01766 890550 / brynbedd1@gmail.com.

Wednesday **January 22:** Afternoon visit to Ty Gwyn, Barmouth. C15-C16 possible tower house.
Saturday **February 22**:Afternoon visit to Hengoed, Bontuchel, Ruthin. Mid C15 cruck hall house.
Tuesday **March 4:** Afternoon visit to 11, Castle Street, Conwy. Mid C15 urban hall house. Max 12.

EXTRA: "From Criccieth Castle to Penarth Fawr, the architecture of late Medieval Wales" by Richard Suggett, RCAHMW, at 7.30 p.m. on Wed 12 February in Capel y Traeth Vestry, Criccieth. Small charge. Book with Peter Masters: 01758 750322 / datingoldwelshhouses@gmail.com.

BRANCH SPRING MEETINGS 2014

£2 is usually collected at meetings for branch funds.

Anglesey / Caernarvonshire Branch

Rep: Peter Masters 01758 750322
datingoldwelshhouses@gmail.com
Fri Jan 17: 2.00 p.m. at Gwynedd Record Office, Caernarfon. "Help with Researching Houses & Families" with J Dilwyn Williams.
Fri Feb 14: 2.00 p.m. visit to Plas Tirion, Llanrug.
Wed Mar 5: 2.00 p.m. Beaumaris guided town walk, including house visits, led by David Longley.

Conwy Branch

Rep: tonyscharer@gmail.com / 01690 760504

Fri Jan 24: 9.30a.m. at Llandudno Record Office. Guided tour, progress update, planning & research.
Mon Feb 17: 10.00 a.m. at Ty Hŷll (Ugly House) on A5. Tour, progress update, planning & research.
Thurs Mar 6. 1.30 p.m. at Conwy Falls café. Visit to Fedw Deg, Penmachno + meeting for progress update & planning

Denbighshire Branch

Rep Janice jadale22@hotmail.co.uk. 01490 440427

Jan: No meeting
Sat Feb 1: 2.00 p.m. at Rhug Estate Office. Progress update, planning & research.
Sat Mar 1: 2.00 p.m. at Rhug Estate Office. Progress update, planning & research.

Merioneth Branch

Rep: john@thetownsends.org.uk 01341 430262

Mon Jan 13: 9.30-4.30 at Dolgellau Record Office. Progress update, planning & research.
Tues Feb 18: 10.30-12.30 at Pengwern Arms, Llan Ffestiniog. Plan future visits, display at Pengwern Arms late March/early April, research update.
Fri Mar 14: 2.00 p.m. visit to Cae'r March, Llanfachraeth. Tour, progress update & planning.

VISIT OUR WEBSITE

www.datingoldwelshhouses.co.uk Details from the Group Secretary: Margaret Dunn 01766 890550 / brynbedd1@gmail.com.

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG
NEWYDDION MEIRIONNYDD

Mae Cangen Meirionnydd wedi ymchwilio i un ar ddeg o dai, yn ardal Maentwrog a Ffestiniog yn bennaf. Cyhoeddir y canlyniadau bellach ar wefan y Grŵp Dyddio Hen Dai Cymreig. Yn ddiweddar penderfynwyd rhannu ein Cangen yn ddwy uned (ond gan ddal i gyfarfod fel un Cangen) – un i barhau â'r ymchwil yng ngogledd Meirionnydd a'r llall i ddechrau ymchwilio yn ne'r sir. Bydd yr uned ogleddol yn parhau i ganolbwyntio ar Ddyffryn Maentwrog a Chwm Cynfal lle mae nifer eithriadol o dai o'r 16eg ganrif a hefyd yn ardal Trawsfynydd; tra bydd yr uned ddeheuol yn datblygu ymchwil cynharach a ddarganfuwyd yn Archifdy Dolgellau mewn perthynas â ffermydd a oedd yn bodoli yn 1592 ym mhlwyfi Talybont a Llangelynnin a'r cyffiniau.

Mae ymchwilio i hen dai yn hobi hynod ddiddorol a boddhaol a dyma farn bersonol dau o aelodau Meirionnydd yn ogystal ag un perchennog am eu hymwneud ag ymchwilio i dai: "Pan wnaethom ni brynu Bron Goronwy, Llan Ffestiniog, roedd y tu mewn wedi'i orchuddio gan sawl tunnell o dafod a rhigol pîn, ac aethom ati i'w dynnu cyn gynted ag y cawsom ni'r goriadau. Pan welsom beth oedd o dan yr wyneb cawsom gryn syndod a dweud y lleiaf er ein bod yn gwybod eisoes fod trawstiau trawiadol yn yr atig. Roedd eiliadau arbennig pan ddadorchuddiwyd y lle tân anferth, y paneli coed derw a'r lloriau llechi, ond adegau rhwystredig pan wnaethom ni ddarganfod, ar ôl wythnosau o gael gwared ar rwbel, fod y grisiau wedi eu tynnu allan. Rydym yn ddiolchgar iawn i'r Grŵp Dyddio Hen Dai Cymreig, Dinah yn enwedig, am yr holl waith y maen nhw wedi'i wneud ar y tŷ. Mae'n siwrnai ddiddorol, ac mae'n rhoi boddhad mawr inni o wybod ein bod yn berchen ar ddarn bach o hanes". *Elaine Roberts – perchenno*

Bron Goronwy

"Pan wnes i ymuno gofynnwyd i mi dilyn hanes Bron Goronwy. Roedd ein Prosiect Dendrocronoleg wedi'i ddyddio i 1531 – dyddiad cynnar ar gyfer tŷ nodweddiadol o'r math Eryri. Er bod y grisiau tro simnai wedi mynd, roedd llawer o'r nodweddion eraill yn dal i fod yn bresennol.

Roeddwn i'n gwirioni ar hel achau'n barod ond doeddwn i erioed wedi gwneud hanes tŷ o'r blaen. Mi wnes i ddechrau gyda data cyfrifiadau i ddechrau ac achau tenantiaid y cyfnod rhwng 1841 ac 1911. Yna daeth map degwm 1842 a'r darganfyddiad allweddol, oherwydd datgelodd hyn mai'r perchnogion oedd y teulu Bankes o Neuadd Sychdyn, Yr Wyddgrug, Sir y Fflint. Yn Archifdy Sir y Fflint mi wnes i ddarganfod trysorfa o gofnodion ar gyfer y teuluoedd Bankes a'r Wyniaid a hefyd perchnogion diweddarach Bron Goronwy; y Fletchers.

DATING OLD WELSH HOUSES GROUP
MERIONETH VIEWS

The Merioneth Branch has researched eleven houses mainly in the Maentwrog and Ffestiniog area. The results are now published on the DOWHG website. Recently we decided to split our Branch into two units (but still meeting as one Branch) – one to continue to research in the north of Merioneth, the other to start research in the south. The northern unit will continue to focus on the Vale of Ffestiniog and Cwm Cynfal where there are an exceptional number of 16th century houses and also in the Trawsfynnydd area; while the southern unit will build on some earlier research found in Dolgellau Record Office into farms in existence in 1592 in and around the Talybont and Llangelynnin parishes.

Undertaking research into old houses is a fascinating and rewarding hobby and here are the personal views of two Merioneth members and one owner on their involvement in researching houses: "When we bought Bron Goronwy, Llan Ffestiniog, the inside was covered in several tons of pine tongue and groove, which we started to remove as soon as we got the keys, when we saw what was beneath we were quite surprised to say the least even though we already knew there were impressive beams in the attic. There were wonderful moments when we uncovered the huge fire place, oak panelling and slate floors, but frustrating times when we found out, after weeks of removing rubble, that the stairs had been removed. We are very grateful to DOWHG, especially Dinah, for all the work that they have done on the house. It is an interesting journey, and is very satisfying knowing that we own a little bit of history." *Elaine Roberts – owner*

"When I joined I was asked to do the history of Bron Goronwy. Our Dendrochronology Project had dated it to 1531 - an early date for a typical Snowdonia house. Although the chimney spiral staircase had gone, many of the other features were still present.

I was already addicted to genealogy but I had never done a house history. I started with the census data and the genealogy of the 1841-1911 tenants. Then came the tithe map of 1842 and the breakthrough, because this revealed the owners to be the Bankes family of Soughton Hall, Mold, Flintshire. At Flintshire Record Office I found a treasure trove of "records for the Bankes and Wynnes families and also the later owners of Bron Goronwy; the Fletchers.

“Mae gen i bellach ffeil sy'n 4" o drwch ac atgofion am nifer o oriau hapus a dreuliwyd mewn archifdai, eglwysi a mynwentydd yn Sir y Fflint, Sir Ddinbych a Sir Feirionnydd ac ar y We. Mi wnes i wirioneddol fwynhau'r gwaith yma; fe wnaeth fy swyno a gwneud i mi deimlo'n rhwystredig hefyd oherwydd, hyd yma, dydw i ddim wedi darganfod unrhyw beth am y tŷ rhwng 1531 ac 1611 ac mae sawl cwestiwn yn ymwneud â theuluoedd y Bankes a'r Wyniaid na chefais ateb iddynt.” *Dinah Pickard - ymchwilydd.*

“Allwch chi roi coel ar ddyddiad ar adeilad? Nid bob amser. Mae **Brynmaenllwyd,** tŷ fferm hir, isel yn Nhrawsfynydd, yn edrych yn annedd digon distadl, a gan mai'r dyddiad 1889 sydd uwchben y drws efallai nad yw'n ymddangos yn hen. Fodd bynnag mae nodweddion ar y tu mewn yn awgrymu'n wahanol. Mae dyddiad blwyddgylch yn profi iddo gael ei adeiladu yn y 1580au, nid yn y 1880au pan gafodd ei adnewyddu.

Brynmaenllwyd

“Roedd yn eithaf mawreddog yn wreiddiol, yn gysylltiedig â'r Lloyds o Riwgoch gerllaw. Roedd Siryfion Meirionnydd ar ddwy ochr i deulu Elizabeth Nanney, a gyrhaeddodd fel priodferch yn yr ail ganrif ar bymtheg. Ond wrth i foneddigion lleol gael eu disodli gan landlordiaid absennol ar stadau cynyddol fawr, datblygodd canghennau llai eu teuluoedd yn denantiaid fferm cyffredin. Daeth y tŷ'n gartref i iwmyn, a berchid yn eu cymuned ac a weithiai'n galed i fagu gwartheg a defaid. Yn y bedwaredd ganrif ar bymtheg, y perchennog oedd un o hoelion wyth cymuned Methodistiaid Ffestiniog, sef David Llewellyn Lloyd, y bu ei dad yn cadw'r Oakeley Arms, yna Siryf arall ym Meirionnydd, Richard Henry Wood, cyfalafwr Uchel Eglwysig o Loegr. Ar eu cerrig beddi disgrifir y ddau yn rhai duwiol. Syndod felly oedd darganfod fod Wood, a oedd yn eithriadol o gyfoethog, wedi codi hawliau cloddio aur hapfasnachol ar y fferm!

Elfen arall annisgwyl oedd llythyr a anfonwyd o Frynmaenllwyd yn y 1840au i berthnasau yn America. O ganlyniad i hyn cysylltwyd â disgynyddion y teulu yng Nghanada, a darganfuwyd fod aelod o'n grŵp ni yn perthyn. Efallai mai'r pleser mwyaf, er hynny, oedd dod â chymdoges yn ei hwythdegau i ailymweld â'r tŷ yr oedd hi'n ei gofio o'r 1930au, gan uno ddoe a heddiw yn ei stori hir”. *Paula a Michael Burnett, perchnogion ac ymchwilwyr*

NADOLIG LLAWEN a BLWYDDYN NEWYDD HEDDYCHLON

“I now have a file 4" thick and a memory of many happy hours in record offices, churches, and graveyards in Flintshire, Denbighshire and Merionethshire and on the web. This work has been truly enjoyable, enthralling and also frustrating because, as yet, I have found nothing about the house between 1531 and 1611 and there are many unanswered questions about the interactions and marriages involving the Bankes and Wynnes’ families.” *Dinah Pickard – researcher.*

“Can you trust a date on a building? Not always. **Brynmaenllwyd,** a long, low Trawsfynydd farmhouse, looks quite a humble dwelling, and with the date 1889 above the door it might not seem old. Internal features, however, suggest otherwise. Tree-ring dating proves it was built in the 1580s, not the 1880s when it was renovated.

Taltreuddyn Mawr

“It had quite grand beginnings, associated with the Lloyds of Rhiwgoch nearby. There were Sheriffs of Merioneth on both sides of the family of Elizabeth Nanney, who arrived as a bride in the seventeenth century. But as local gentry were replaced with absentee landlords of ever bigger estates, the lesser branches of their families became ordinary tenant farmers. The house became home to yeomen, respected in their community, working hard raising cattle and sheep. In the nineteenth century it was owned by a pillar of Ffestiniog’s Methodist community, David Llewellyn Lloyd, whose father had kept the Oakeley Arms, then by another Sheriff of Merioneth, Richard Henry Wood, a High Church capitalist from England. On their gravestones both are described as saintly. It was surprising, then, to find that the super-rich Wood took out speculative gold-mining rights on the farm!

Another surprise was a letter sent from Brynmaenllwyd in the 1840s to relatives in America. This led to contact with the family’s descendants in Canada, and to the discovery that a member of our group was related. Perhaps the best treat, though, was bringing an octogenarian neighbour to revisit the house she remembered from the 1930s, uniting past and present in its long story.” *Paula and Michael Burnett – owners & researchers*

A HAPPY CHRISTMAS & a PEACEFUL NEW YEAR

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG
www.datingoldwelshhouses.co.uk
DATING OLD WELSH HOUSES GROUP
CYLCHLYTHYR 8 - Mawrth 2014 Rhif Elusan Gofrestredig 1131782 Registered Charity No. NEWSLETTER 8 - March 2014

CYLCHLYTHYR 8 - MAWRTH 2014

Am wybodaeth cysylltwch â Margaret Dunn, Ysgrifenyddes brynbedd1@gmail.com. 01766 890550.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Ynys Môn/Sir Gaernarfon am eu cyfraniad i'r rhifyn hwn.

LLAWER O DDIOLCH i Annes Glynn a fu'n gyfieithydd i ni ers cychwyn y prosiect yn 2008. Yn ei dilyn hi croesawn M.Eluned Rowlands.

PROSIECT YMCHWIL TARGED 2014

Nid ydym wedi clywed am ganlyniadau pob un o'n ceisiadau am grant hyd yma, felly nid ydym yn gwybod faint o adeiladau gaiff eu cynnwys eleni. Mae'n bosibl y caiff rhai o'r tai allweddol eu dyddio gan ddefnyddio dyddio radio carbon pan nad yw dendrocronoleg yn gallu rhoi canlyniad. Diolch i bawb sydd wedi'n helpu i ddod o hyd i fwy o dai cynnar ar draws y Gogledd. Mae Dr Miles a Dr Bridge, Labordy Dendrocronoleg Rhydychen, yn barod wedi bod yn asesu ac yn samplu, gan fwriadu dychwelyd yn gynnar yn yr haf.

Berain: Dr Bridge a chriw teledu / with TV crew

TAITH ASTUDIO 2014 - 12-14 MAI

Byddwn yn ymweld â thai preifat yn y Gogledd Ddwyrain, gan archwilio Rhuthun a Dinbych tra'n aros ger yr Wyddgrug. Fe ddaw manylion llawn pellach cyn bo hir.

CYFARFODYDD Y GRŴP - HAF 2014

COFIWCH ARCHEBU'N GYNNAR gyda Wally ar gyfer y digwyddiadau Grŵp (wallybarr@yahoo.co.uk / 01745 888622) a chyda Chynrychiolwyr y canghennau i ymweld â digwyddiadau canghennau eraill. Rhoddir manylion llawn pan fyddwch wedi archebu. Mae'r ymweliadau i gyd drwy garedigrwydd y perchnogion. Cost y digwyddiadau grŵp yw £4 yr un, i'w dalu ar y diwrnod.

Mercher **Ebrill** 2: Ymweld yn y pnawn ag 11 Stryd y Castell, Conwy. Tŷ neuadd trefol o ganol y 15G. Uchafswm o 12person.

Mercher **Mai** 28: Ymweld yn y pnawn â Gloddaeth, Llandudno. Tŷ neuadd bonedd 16 G.

Gwener **Mehefin** 20: 2.00 yp **CBC**; 3.00 yp. darlith gyhoeddus "**Peasant Houses in Medieval Wales**" gan Richard Suggett, RCAHMW Lleoliad: Canolfan Gymunedol Craig y Don, Llandudno.

Mercher 2 **Gorff:** Ymweliad yn y pnawn i Blas y Ddu allt, Dyffryn Ffestiniog. Tŷ system unedau 16G a'r 17G.

NEWSLETTER No 8 - March 2014

For further information contact Margaret Dunn, Secretary brynbedd1@gmail.com. 01766 890550.

MANY THANKS to the Anglesey/Caernarfonshire Branch for their contribution to this edition.

MANY THANKS to Annes Glynn who has translated for us since the project started in 2008. We welcome M. Eluned Rowlands as our translator.

2014 TARGETED RESEARCH PROJECT

We have not yet heard the results of all our grant applications, and so do not yet know how many buildings will be included this year. Some key houses may be dated using radiocarbon dating where dendrochronology fails to give a result. Thank you to all those who have helped us find more early houses across North Wales. Dr Miles & Dr Bridge, Oxford Dendrochronology Laboratory, have already been assessing and sampling and plan to return in the early summer.

Berain

2014 STUDY TOUR 12-14 MAY

We will be visiting private houses in N E Wales, investigating Ruthin & Denbigh, and staying near Mold. Full details will be circulated shortly.

GROUP SUMMER MEETINGS 2014

REMEMBER to **BOOK EARLY** with Wally for Group events (wallybarr@yahoo.co.uk / 01745 888622) & with branch Reps to visit other branch events. Full details will be given when you have booked. All visits are by the kind agreement of the owners. The Group events cost £4 paid on the day.

Wed. **April** 2: Afternoon visit to 11, Castle Street, Conwy. Mid 15thC urban hall house. Max 12

Wed. **May** 28: Afternoon visit to Gloddaeth, Llandudno. 16thC gentry hall house.

Fri. **June** 20: 2.00 p.m. **AGM**; 3.00 p.m. public lecture "**Peasant Houses in Medieval Wales**" by Richard Suggett, RCAHMW. Venue: Craig y Don Community Centre, Llandudno.

Wed. **July** 2: Afternoon visit to Plas y Ddu allt, Vale of Ffestiniog. 16thC & 17thC unit system house.

Cangen Ynys Môn/Sir Gaernarfon

Cynrychiolydd: Peter Masters 01758 750322
datingoldwelshhouses@gmail.com
Llun. **Ebrill** 28: Ymweliad yn y pnawn i Dŷ Mawr, Nanmor. Tŷ neuadd 16G gyda lle tân wedi'i fewnosod.
Mercher **Mai** 7: Penarth Fawr, Chwilog. 15G/16G Tŷ neuadd 15G/16G gyda chyplau *spere*.
Gwener **Mehefin** 6: Ymweliad TRWY'R DYDD i Ganolfan Felin Uchaf, Aberdaron gyda thŷ neuadd to gwellt, newydd ei adeiladu; ac ymweliad â Heulwen, Llangian, tŷ Eryri 16G.
Iau **Gorff** 3: Ymweliad yn y pnawn i Blas Penmynydd, Ynys Môn. Tŷ bonedd 16G disgynyddion y Tuduriaid.

Cangen Conwy

Cynrychiolydd: tonyscharer@gmail.com / 01745 813027
Llun **Ebrill** 14: 9.30 yb. Archifdy Llandudno, gyda siaradwr; diweddariadau'r gangen a blaengynllunio.
Iau **Mai** 1. Ymweliad yn y pnawn â Hen Neuadd y Penrhyn, ger Llandudno. Tŷ bonedd 16G.
Mercher **Mehefin** 18: Ymweliad yn y pnawn â ffermdy Cwm Howard, Llandudno. Tŷ Eryri 16G.
Mercher **Gorff** 16: Ymweliad yn y pnawn â Chastell Gwydyr Llanrwst. Cartref 16G Wyniaid Gwydyr

Caerfallen

Cangen Sir Ddinbych a'r Gogledd Ddwyrain

Cynrychiolydd:Janice:jadale22@hotmail.co.uk;01490 446427

Mercher **Ebrill** 2: 7.00 yn. ym Mryn Berllan, Cynwyd; Tŷ 16G. Sgwrs gan yr archifydd Merfyn Tomos.
Mercher **Mai** 21: Ymweliad yn y pnawn â Gwernbraichdwr, Maerdy. Tŷ bonedd 17G.
Sadwrn **Mehefin** 21: Ymweliad yn y pnawn a Choedrwg Isaf, Glyndyfrdwy. Ffermdy 16G/17G.
Gwener **Gorff** 4: 2.00 yp â Caerfallen, Ruthun.17G.

Cangen Meirionnydd

Cynrychiolydd:john@thetownsends.org.uk01341430262
Mercher **Ebrill** 9: Ymweliad yn y pnawn â Chefn caer, Pennal.Tŷ 16G mewn Caer Rufeinig.
Gwener **Mai** 2: 2yp-7.30yh**.** Arddangosfa Gyhoeddus o waith y Gangen, Pengwern Arms, Llan Ffestiniog
Mercher **Mehefin** 11**:** Ymweliad yn y pnawn i Gaer Hir, Y Bont-ddu. Ffermdy 16 -17G
Ymweliad **Gorffennaf** eto i'w gadarnhau.

Ydych chi wedi YMWELD â'n GWEFAN yn ddiweddar?
www.datingoldwelshhouses.co.uk

Anglesey/Caernarfonshire Branch

Rep: Peter Masters 01758 750322
datingoldwelshhouses@gmail.com
Mon. **April** 28: Afternoon visit to Ty Mawr, Nantmor. C16th Hall house with inserted fireplace.
Wed. **May** 7: Penarth Fawr, Chwilog. 15thC/16thC Hall house with spere trusses.
Fri. **June** 6: ALL DAY visit to Felin Uchaf Centre, Aberdaron with newly-built thatched hall houses; & visit to Haulwen, Llangian, 16thC Snowdonia house.
Thurs **July** 3: Afternoon visit to Plas Penmynydd, Anglesey. 16thC gentry home of the descendants of the Tudors.

Conwy Branch

Rep: tonyscharer@gmail.com / 01745 813027
Mon. **April** 14: 9.30 a.m. Llandudno Archives, with speaker; branch updates & forward planning.
Thurs, **May** 1. Afternoon visit to Penrhyn Old Hall, near Llandudno. 16thC gentry house.
Wed, **June** 18: Afternoon visit to Cwm Howard farmhouse, Llandudno. 16thC Snowdonia house.
Wed **July** 16: Afternoon visit to Gwydir Castle, Llanrwst. 16thC home of the Wynns of Gwydir.

Rhydywernen

Denbighshire & N E Wales Branch

Rep:Janice:jadale22@hotmail.co.uk; 01490 446427

Wed. **April** 2: 7.00 p.m. at Bryn Berllan, Cynwyd; 16thC house. Talk by Merfyn Tomos, archivist.
Wed **May** 21: Afternoon visit to Gwernbraichdwr, Maerdy. 17thC gentry house.
Sat. **June** 21: Afternoon visit to Coedrwg Isaf, Glyndyfrdwy. 16thC/17thC farmhouse.
Fri **July** 4:2.00 p.m.visit to Caerfallen,Ruthin.17th C

Merioneth Branch

Rep: john@ the townsends.org.uk 01341 430262
Wed **April 9:** Afternoon visit to Cefn caer, Pennal 16th C house within Roman Fort.
Fri **May** 2: 2-7.30 p.m**.** Public Display of Branch work, Pengwern Arms, Llan Ffestiniog
Wed **June** 11**:** Afternoon visit to Caer Hir, Bont-ddu, 16th -17thC farmhouse
July visit still to be confirmed.

Have you recently VISITED our WEBSITE?
www.datingoldwelshhouses.co.uk

CANGEN YNYS MÔN/SIR GAERNARFON

Ymchwilio yn Llŷn

Tŷ sy'n awgrymu bod ganddo hanes hir yw **Creigir Isaf yn Llanengan** . Mae ganddo drawst sengl sy'n dyddio i 1499-1531, a phared post-a-phanel – ond nid yw'n ymddangos mewn dogfen am y tro cyntaf tan 1728. Cryn her oedd olrhain hanes y tŷ trwy gofnodion plwyf a'r cyfrifiad, gan ei bod yn ymddengys fod pob dyn oedd yn gysylltiedig ag o (a sawl nad oedd yn gysylltiedig) yn cael ei alw'n naill ai'n William Jones neu'n Salmon Jones. Yr hyn a ddeiliodd oedd stori am fferm deulu oddeutu deugain acer; weithiau byddai'r plant hŷn yn gadael i fyw gyda pherthnasau ac i weithio iddynt, a weithiau byddai tir ychwanegol yn cael ei rentu: roedd enwau'r caeau yn arolwg degwm 1842 yn lled-awgrymu hyn.

Creigir Isaf

Roedd arysgrifiadau ar y beddau o gymorth hefyd, a nid dim ond yr arysgrifiadau – roedd dau barti o'r un gweithredoedd wedi eu cladu yn union wrth ochr ei gilydd, gan awgrymu fod cysylltiad teuluol i'r weithred – gall fod y William Jones, o Benlan Fawr, Pwllheli (hefyd a astudiwyd gan y Grŵp) fod yn fab i Greigir Isaf. Yn 1894 prynwyd y tŷ gan gapten môr o Aberdaron, mae'n debyg fel buddsoddiad, ac wrth i Abersoch dyfu yn yr ugeinfed ganrif fe basiodd drwy nifer o ddwylo a chafodd ei ddefnyddio ar gyfer y mathau o wyliau a ddaeth yn ffasiynol. Roedd y perchennog o'r 1930au yn perthyn i'r teulu a wnaeth lawer i ddatblygu'r gyrchfan gwyliau, gan adeiladu neuadd y pentref, y clwb golff a Chraig y Môr. Mae llythyrau ymysg y gweithredoedd yn datgelu llawer am y datblygiad hwn. Ceir nifer o dai yn Llanengan gyda 'Creigir' yn eu henwau: mae carreg fedd fawreddog o 1659 yn yr eglwys, ynghyd â gweithredoedd cynnar, yn awgrymu bod daliad mawr wedi cael ei rannu oddeutu 1700, a gall gwaith pellach ddateglu sut y digwyddodd hynny.

Y tŷ wedi'i ymchwilio gan Jean Pearson, Yi-Shan Lu a Tom David

CAERNARFONSHIRE & ANGLESEY BRANCH

Researching in Llŷn

Creigir Isaf in Llanengan is a house that hints at a long history – it has a single beam that dates to 1499-1531, and a post-and-panel partition – but the earliest document in which it appears is of 1728. We found it quite a challenge to trace its history through the parish registers and censuses, as every man who had anything to do with it (and many who didn't) seemed to be called either William Jones or Salmon Jones. What emerged was a story of a family farm of about forty acres; sometimes the older children left to live with relatives and worked for them, and sometimes extra land was rented: the field-names from the 1842 tithe survey gave clues to this.

Creigir Isaf

Grave-inscriptions helped too, and not only the inscriptions: two of the parties to one deed were buried immediately next to each other, which suggested a family dimension to the transaction – the William Jones who had the Penlan Fawr in Pwllheli (also studied by the Group) may have been a son of Creigir Isaf.

In 1894 the house was bought by an Aberdaron sea-captain, presumably as an investment, and as Abersoch grew in the twentieth century, it passed through various hands and was used for the changing kinds of holidays that became fashionable. The owner from the 1930s was related to the family who did much for the development of the resort, building the village hall, the golf-club and Craig y Môr. Letters among the deeds throw considerable light on aspects of this development. There are several houses in Llanengan with 'Creigir' in their names: a grand 1659 tombstone in the church, along with the early deeds, suggests that a large holding was divided around 1700, and further work may reveal how that happened.

House researched by Jean Pearson, Yi-Shan Lu and Tom David

Problemau wrth ymchwilio hanesion tai heb fod yn eiddo i deulu'r Bwcleaid yn nhref gaerog hynafol Biwmares.

Mae patrwm grid canoloesol y strydoedd fwy neu lai yn gyfan er bod enwau'r strydoedd wedi esblygu, gan greu peth anhawster o ran adnabod rhai o'r eiddo. Er enghraifft, roedd pen gorllewinol Stryd y Castell yn cael ei adnabod fel 'Watergate Street' tan ganol y 19 ganrif a chyfeiriwyd ato cyn hynny fel y Stryd Fawr. Anaml iawn y byddai tai y dref yn cael eu henwi, gan olygu bod olrhain tystiolaeth ddogfennol yn anodd; ychydig iawn o dai oedd modd eu hadnabod cyn y 19 ganrif yn enwedig os nad y boneddigion lleol oedd y perchnogion. Mae mwyafrif y tai a'r siopau oedd yn eiddo i deulu'r Bwcleaid wedi cael eu dogfennu'n dda. Mae eu mapiau tenantiaeth yn y 19eg ganrif yn cynnwys y perchnogion a'r tenantiaid ar gyfer holl eiddo Biwmares. Cawsont afael ar dir ac eiddo o ddiwedd y 15ed ganrif nes erbyn diwedd y 16eg ganrif, y teulu hwn oedd prif dirfeddianwyr y dref.

60 Stryd y Castell, Biwmares

Mae digon o dystiolaeth mewn dogfennau am yr 19g, ond cyn hynny mae'n anodd olrhain eiddo nad oedd yn eiddo i deulu'r Bwcleaid. Yn wahanol i eiddo gwledig doedd dim mapiau degwm a roedd y rhan fwyaf o'r tenantiaethau yn rhai tymor byr. Gan fod cymaint o enwau teuluoedd Cymreig lleol yn cael eu defnyddio megis Jones, Roberts, Williams a Griffiths roedd hi'n anoddach fyth i adnabod tenantiaethau a pherchenogaeth cyn 1800. Mae'n wir fod dogfennau o'r 17eg ganrif, treth aelwyd, treth ar ffenestri, ac adroddiadau Wardeniaid Eglwysi yn taflu goleuni, gan ddatgelu'r nifer o weddwon a rhai di-briod a oedd yn berchnogion eiddo. Mae Cofrestri Plwyf yn gymorth pellach i ddangos pwy oedd yr unigolion hyn, eu galwedigaethau, eu priodasau gan nodi os oeddynt yn wŷr neu wragedd gweddwon. Roedd rhyngbriodi ac ailbriodi ar farwolaeth cymer yn gyffredin. Mae hyn o gymorth, ond nid yw'n datgan cyfeiriadau penodol yr unigolyn, a dim ond drwy brofi a methu, a mynd i gyfeiriadau anghywir y mae modd datrys y sefyllfa.

Tai wedi'u hymchwilio gan June Matthews, Biwmares

Problems researching 'non-Bulkeley' house histories in the ancient castle town of Beaumaris.

The medieval grid pattern of streets is mainly intact though street names have evolved, posing some difficulty in identifying properties. For example, the west end of Castle Street was known as Watergate Street until the mid 19th century and was previously alluded to as High Street. Town houses were rarely given names or numbers making tracing documentary evidence difficult; very few were identifiable before the 19th century especially if the ownership was independent of the local gentry. The majority of houses and shops in the ownership of the Bulkeley family are well documented. Their tenancy maps of the 19th century do include the owners and tenants for the whole of Beaumaris. They acquired land and property from the late 15th century until by the end of the sixteenth century they had become the main landowners.

Tudor Rose, Beaumaris

The 19th century is well documented, but before that the 'non-Bulkeley' properties are difficult to trace. Unlike rural properties there were no tithe maps and most of the tenancies were short term. The predominance of local Welsh family names such as Jones, Roberts, Williams and Griffiths made it even more difficult to identify tenancies and ownership before 1800. 17th century documents, hearth tax, window tax, and Church Wardens reports do give an insight, revealing the number of widows and spinsters who owned property. Parish Registers give further relevance to identifying individuals, their occupations, and marriages indicating whether the spouse is a widow or widower. Intermarriage and re-marriage on the death of a spouse is prevalent. This is helpful, though does not identify the specific address of the individual, and it is only by trial and error and being led up blind alleys is the solution resolved.

Houses researched by June Matthews, Beaumaris

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG

www.datingoldwelshhouses.co.uk

DATING OLD WELSH HOUSES GROUP

Rhif Elusen Gofrestredig 1131782 Registered Charity Number

CYLCHLYTHYR 9 –Mehefin 2014 NEWSLETTER 9 – June 2014

Am wybodaeth bellach cysyllter â Margaret Dunn, Ysgrifennydd brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

DIOLCH LAWER i Gangen Conwy am eu cyfraniadau i'r argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

DRWG IAWN gennym adrodd am farwolaeth sydyn un o'n haelodau, sef Paul Baker o Ddolgellau, ac rydym yn anfon ein cydymdeimlad diffuant at ei wraig Janet a'r teulu.

DIGWYDDIADAU LLWYDDIANNUS ELENI Aeth y **Daith Astudio** ym mis Mai i Ogledd Orllewin Cymru gan ymweld â Sycharth, Leeswood Green Farm (cartref croesawgar, cynnes gyda'r hen goedydd wedi eu plannu yn y plaster i fyny'r grisiau), Bryn y Parc Dinbych, sy'n arddangos y cyfan sy'n dda am adnewyddu hen eiddo (dyma farn un aelod), Plas Teg, Tŷ Coch Llangynhafal, Caerfallen a Phlas Penucha a theithiau yn nhrefi Dinbych a Rhuthun. Cafodd y rhai a fu ar y daith argraff hynod o dda o ymroddiad y perchenogion, a chawsont ymweliadau amrywiol a diddorol. Cynhaliwyd stondin gan bedwar aelod o'r Grŵp yn **Ffair Deulu a Hanes Lleol** yn y Llyfrgell Genedlaethol yn Aberystwyth ym mis Mai, a llwyddodd cangen Meirionnydd ar eu **diwrnod maes** yn Llan Ffestiniog i rannu neges am waith y Grŵp i ymhell dros gant o ymwelwyr, yn cynnwys plant ysgol lleol.

Merioneth Outreach Day / Diwrnod Allanol Meirionnydd

Ceir manylion pellach o'r cyfan hyn ar y blog.

NEWYDDION ARALL Yn ddiweddar dyddiwyd cartref Catrin o Ferain, Llannefydd, yn 1554 – bydd y manylion i'w cael yn fuan ar y wefan www.datingoldwelshhouses.co.uk, Yno hefyd y cewch yr holl newyddion diweddaraf.

For further information contact Margaret Dunn, Secretary brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

MANY THANKS to the Conwy Branch for their contributions to this issue of the newsletter.

WE REGRET to report the sudden death of our member Paul Baker of Dolgellau, and send our sympathies to his wife Janet and family.

SUCCESSFUL RECENT EVENTS This year's **Study Tour** in May was to NE Wales, including Sycharth, Leeswood Green Farm – a warm welcoming house with the ancient timbers embedded in the plaster upstairs – Bryn y Parc, Denbigh, which exemplifies all that is good in renovating old property (one member thought), Plas Teg, Tŷ Coch Llangynhafal, Caerfallen and Plas Penucha, and tours of Denbigh and Ruthin. The participants were very impressed with the dedication of the house-owners, as well as the variety and interest of the visits. Four members of the Group had a stand at the May **Family and Local History Fair** at the National Library in Aberystwyth, and the Merioneth branch **outreach day** in Llan Ffestiniog took the message of the Group's work to well over a hundred visitors, including local schoolchildren.

Tŷ Coch, Llangynhafal – cruck house of 1430/ tŷ ffrâm nenfforch o 1430.

Further details of all these are on the blog.

OTHER NEWS The home of Catrin of Berain, Llannefydd has recently been dated to 1554 – the details will soon be on the website www.datingoldwelshhouses.co.uk, which carries all the latest news.

DIGWYDDIADAU GRŴP

Archebwch yn fuan gyda Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. Maent yn costio £5, i'w dalu ar y dydd os na ddwedir yn wahanol. **Mawrth 23 Medi:** ymweliad am 2yp i gartref C16 Catrin o Ferain, Llannefydd, Henllan, Dinbych. Nifer mwyaf:15. **Mercher 15 Hydref:** 2yp i Dŷ Gwyn(C16/17), Llanfwrog, Rhuthun. – cartref i'r Salsbriaid. Nifer mwyaf 15. **Mercher 12 Tachwedd:** 10.30yb coffi [£5] ac ymweliad â Neuadd Bodysgallen C17, ger Llandudno. Dim cyfyngu ar nifer. **Llun 1 Rhagfyr** 10.30yb yn y Bala, ymweld â thŷ neuadd nenfforch Llangywair a Bwffe Nadolig yn Nhafarn yr Eryrod, Llanuwchllyn [@£12.95; talu wrth archebu] a hwyrach brynhawn yn ymweld â thŷ nenfforch arall. Dim cyfyngu ar nifer.

Archebwch drwy gynrychiolwyr y Canghennau ar gyfer **DIGWYDDIADAU CANGHENNAU:** £2 fel arfer.

CANGEN MÔN ac ARFON

Cyn: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750332. **Iau 4 Medi:** 2.00yp Ymweld â Henblas Llangristiolus, Ynys Môn. **Mercher 1 Hydref:** 2.00 yp. Sgwrs gan Ros a Hannah, Archifdy Caernarfon. **Tachwedd** dyddiad i ddod. Ymweld â Thŷ Mawr, Nantlle. Iau 11 **Rhagfyr** (i'w gadarnhau) 11.00yb Ymweliad a chymdeithasu Nadolig ym Mhenlan Fawr, Pwllheli.

CANGEN SIR DINBYCH

Cyn: Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. **Iau 11 Medi:** 2.00yp - ymweld ag Ysgubor Ddegwm (ysgubor ddegwm â ffrâm goed), Pandy'r Capel. **Sadwrn 25 Hydref:** 2.00yp sesiwn waith o ddiweddaru yn ystafell bwyllgor Ystâd Rhug, diolch i garedigrwydd Arglwydd Newborough. **Mercher, 5 Tachwedd:** 2.00yp ymweld â Phorth y Dŵr tŷ canoloesol hwyr, Rhuthun. **Rhagfyr:** Dim cyfarfod.

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyn: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Gwener 19 Medi:** 10.00yb hyd at 4.30yp. Galw i mewn yn Swyddfa Cofnodi Dolgellau (cyfarfod byr am 10.00yb), cynllunio at y dyfodol, ymchwil ein hunain a chymorth ar gyfer dechreuwyr. **Mawrth 21 Hydref:** 2 yp. Ymweld â Phlas Hen, Brithdir, neuadd 5 bae, ganoloesol hwyr, yn dyddio'n allanol o ddechrau'r C18. **Tachwedd** (dyddiad ac amser i'w benderfynu yn yr wythnos gyntaf): ymweld â Gallestra Tŷ Eryri C17 a gafodd a gafodd ei wyneb yn hwyrach yn y C18: pen y lle tân a grisiau o gerrig murol) a Chae Einion (tŷ fferm un llawr a hanner, o ddiwedd y 17C gyda llawer o fanylion mewnol yn goroesi) y ddau yn Arthog. **Rhagfyr:** dechrau'r mis (lle, dyddiad ac amser i'w cyhoeddi) – digwyddiad yn cynnwys cyfarfod a chymdeithasu Nadolig.

CANGEN CONWY

Cyn: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com, 01745 813027. **Medi:** dyddiad ac amser i'w gyhoeddi – ymweld â Blaen Glasgwm, Penmachno. Nifer mwyaf 8. **Gwener 17 Hydref:** 9.30yb Archifdy Llandudno – cyfarfod â chynrychiolydd Cymdeithas Hanes Deganwy. **Llun 17 Tachwedd:** 9.30yb Archifdy Llandudno – cyfarfod cynllunio ac ymchwil. **Rhagfyr:** Dim cyfarfod.

GROUP EVENTS

Book early with Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. These cost £5 paid on the day unless otherwise stated. **Tues 23rd Sept**: 2 pm visit to C16 Catrin of Berain's home, Llannefydd, Henllan, Denbigh; Max 15. **Wed 15thOct**: 2 p.m. visit to C16/17 Ty Gwyn, Llanfwrog, Ruthin – a Salusbury home. Max 15. **Wed12th Nov**: 10.30 a.m. coffee [£5] & visit to C17 Bodysgallen Hall, near Llandudno. No Max. **Mon 1st Dec**: 10.30 a.m. in Bala. Visit a Llangower cruck hallhouse; Christmas Buffet at the Eagles Inn, Llanuwchllyn [@ £12.95; pay on booking] & maybe an afternoon cruck house visit. No Max.

Book with branch reps for **BRANCH EVENTS**; usually @ £2.

ANGLESEY /CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750332. **Thurs 4th Sept**: 2.00 p.m. Visit to Henblas, Llangristiolus, Anglesey. **Wed 1st Oct**: 2.00 p.m. Talk by Ros & Hannah, Caernarfon Archives. **Nov** tbc. Visit to Tŷ Mawr, Nantlle. **Dec** Thurs 11th (to be confirmed). 11.00 a.m Visit & Christmas social at Penlan Fawr, Pwllheli.

DENBIGHSHIRE BRANCH

Rep: Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. **Thurs 11th Sept**: 2.00 p.m. visit to Ysgubor Ddegwm, (timber framed tithe barn), Pandy'r Capel. **Sat 25th Oct**: 2.00 p.m. Rhug Estate committee room by kind permission of Lord Newborough; catch up & practical working session. **Wed 5th Nov**: 2.00 p.m. visit to Porth y Dwr late medieval house, Ruthin. **Dec**: No meeting.

MERIONETH BRANCH

Rep: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Fri 19th Sept**: 10 a.m. to 4.30 p.m. Drop-in at Dolgellau Record Office (short meeting at 10 a.m.) future planning, own research and help for beginners. **Tues 21st Oct**: 2 p.m. visit to Plas Hen, Brithdir, a late mediaeval 5-bay hall, externally early C18. **Nov** (day and time to be arranged, in first week): visits to Gallestra (C17th Snowdonia house re-fronted in the later C18th; end fireplace & stone mural stair) & Cae Einion (one-and-a-half storeys late C17 farmhouse with much surviving interior detail), both Arthog. **Dec**: early: (place, day & time tba) – meeting and Christmas social event.

CONWY BRANCH

Rep: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com, 01745 813027. **Sept**: tbc – visit to Blaen Glasgwm, Penmachno. Max. no. 8. **Fri 17th Oct**: 9.30 a.m. Llandudno Archives – meeting with a Deganwy Historical Society rep. **Mon 17th Nov**: 9.30a.m. Llandudno Archives – planning & research meeting. **Dec**. No meeting.

All visits are by kind agreement of the owners.

CONWY BRANCH NEWS

The Conwy Branch of the DOWHG has a "twig" which has strong support and is now bearing fruit. The twig has a name - Conwy Town Research Group. It is a small group of DOWHG members with an interest in Conwy town (as opposed to the county). Whilst some of the

Yr holl ymweliadau yn dibynnu ar garedigrwydd y perchenogion.

NEWYDDION CANGEN CONWY

Mae gan Gangen Conwy o GDHDC 'frigyn' sy'n enyn cefnogaeth gref ac sydd bellach yn dwyn ffrwyth. Ei enw yw Grŵp Ymchwil Tref Conwy. Grŵp bychan ydyw o aelodau GDHDC sydd â diddordeb yn nhref Conwy (o'i gyferbynnu â'r sir). Tra bod rhai o'r aelodau yn dal i ymchwilio i hanes cymdeithasol hen dai, mae'r grŵp cyfan yn ymgymryd â phrosiectau ymchwil o natur fwy cyffredinol.. Y prosiect cyntaf oedd "Addysg yng Nghonwy" a cheisir olrhain hanes addysg yn lleol gyda phwyslais ar adeiladau addysg o fewn neu ger Conwy. Fel pob prosiect arall ni all fod yn 100% yn gyflawn ond fe fyddwn cyn bo hir yn cwblhau'r prosiect ac yn cyhoeddi ein hadroddiad. Byddwn yn cynnwys fersiwn electronig ar wefan GDHDC ac yn anfon copïau at ysgolion lleol a hefyd at Archifdy Conwy. Nid ydym eto wedi penderfynu os ydym am gynhyrchu copïau caled – bydd hyn yn dibynnu ar y galw a ragwelir a'r costau.
Y prosiect nesaf fydd "Hen Deuluoedd Conwy" a gobeithir y bydd yn taflu ychydig o oleuni a gwybodaeth ar rai o'r eiddo a godwyd ac a ddefnyddiwyd gan deuluoedd lleol. Y teuluoedd a dargedir gyntaf fydd Hookes, Hollands, Stoddarts a Brickdalls. Mae'r teulu a enwir ddiwethaf yn f'arwain at ymweliad diweddar gan GDHDC i eiddo a adnabyddir heddiw fel Brickdall House, gan ei fod, mae'n debyg, yn ficerdy i'r Parch John Brickdall a fu farw yn 1607. Dangosodd dyddio dendrocronolegol fod coed y to wedi eu torri yng nghyfnod 1441/2 ar gyfer cyfnod adeiladu cam 1. Mae'r perchennog presennol, Miss Jones, bellach yn llwyddo yn erbyn rhwystrau biwrocrataidd i adnewyddu'r eiddo. Ym Medi 2013, bu Cwmni Scharer Conservation o Fetws-y-coed yn atgyweirio a gwella ac uwchraddio edrychiad stryd y tŷ yn allanol. Ymwelodd GDHDC ddwywaith â'r eiddo yn 2014 o dan arweiniad Dr Ian Brooks, ymgynghorwr archeolegol Miss Jones. Roedd hyn yn hynod ddiddorol ac roedd y grŵp wedi eu syfrdanu gan y sialensiau a wynebai Miss Jones. Gwefan yr eiddo yw: www.11-stryd-y-castell-conwy.co.uk.

11 Castle St, Conwy/ 11 Stryd y Castell, Conwy

Ymchwil ac ymweliadau eraill: llwyddodd aelodau'r gangen i lenwi bwlch yn stori Penmachno drwy ymweld â'r Fedw Deg, hen gartref enwog Gruffudd ap Dafydd Goch sydd â'i ddelw yn gorwedd yn hen eglwys Betws-y-coed. Yn anffodus, ni welwyd golygfa wych ar draws dyffryn Lledr oherwydd y glaw, ac roedd yr adeilad carreg bychan yn ymddangos yn ddiolwg ar y cychwyn. Fodd bynnag, unwaith yr oeddem drwy'r porth allanol

members continue to research social histories of individual old houses, the group as a whole is undertaking research projects of a more general nature. The first project was entitled "Education in Conwy" and sought to trace the history of education locally with the emphasis on educational buildings in or near Conwy town. Like all such projects it can never be 100% complete but we will shortly bring the project to a conclusion and publish our report. Publication will include an electronic version in the DOWHG website. We will be sending copies to local schools and also the Conwy Archive. We have not yet decided if we will produce hard copies - this will depend on perceived demand and costs.

The next project will be "Old Families of Conwy" and it is to be hoped that this will bring to light information on some of the properties built and used by local families. Initial target families would be the Hookes, Hollands, Stoddarts and Brickdalls.

The last named family name leads me to mention a recent visit by the DOWHG to the property currently known as 11 Castle Street; once known as Brickdall House, it was probably the vicarage for Rev. John Brickdall who died in 1607. Dendrochronology dating showed the roof timbers were felled in the period 1441/2 for building phase 1. The current owner, Miss Jones, is now making headway against bureaucratic obstacles to renovate the property. September 2013 saw the exterior of the street elevation receive some much needed repairs and sympathetic upgrading by Scharer Conservation of Betws y Coed. There have been two DOWHG visits to the property in 2014; the visits were guided by Miss Jones' consultant archaeologist Dr Ian Brooks. This was really interesting and the group were a little awed by the challenges facing Miss Jones. The property has a website: www.11-stryd-y-castell-conwy.co.uk.

Interior, Fedw Deg/ Oddi mewn i Fedw Deg

Other visits and research: Branch members filled in one of the missing links in the Penmachno story by visiting Fedw Deg, the famous old home of Gruffudd ap Dafydd Goch whose effigy lies in Betws-y-coed old church. Unfortunately, rain obscured a wonderful view over the Lledr valley, and the small stone building in the farmyard seemed unpromising at first. However, once through the outer doorway with a truly massive slate lintel and doorposts, the interior showed some fine chamfered beams, with semi crucks holding up an original roof, a restored partition, and small windows with some of the original oak, vertical pre-glazing bars.

gyda'i riniog llechen enfawr a physt y drws, gwelwyd oddi mewn drawstiau siamffrog cain, gyda'r hanner nenffyrch yn dal i fyny'r to gwreiddiol, palis adferedig, a ffenestri bychain gyda rhywfaint o'r derw gwreiddiol, a barrau fertigol cyn eu gwydro. Mae'r tŷ yng ngofal CADW ac fe geir yr allwedd yn y tŷ fferm. *Ray Castle*

Bryn Gwylan Dyma hanes tŷ fferm diddorol yn nyffryn Elwy sydd newydd gael ei gwblhau. Mae Bryn Gwylan yn gorwedd rhwng Llangernyw a Llanfair Talhaearn ac yn Fath B (simnai-yn- ategu'r-fynedfa), o furiau cerrig, lleoliad i lawr rhiw ac yn dyddio 1589. Fe'i hadeiladwyd mewn tair prif uned ac ar y llawr cyntaf mae'r trawstiau to gwreiddiol yn dal i fodoli dros y neuadd sydd wedi ei fframio mewn tair ffordd – prif drawstiau ardraws, yr ail drawstiau a distiau, wedi eu cwblhau â siamfferi plaen a stopiau. Yn arysgrifenedig ar wyneb y prif drawst mae 'Anno Domini 1589'. Dyma'r enghraifft cynharaf o arysgrifiad dyddiad ar dŷ math B. Mae'n bosib fod y cerfiad wedi ei wneud gan bensaer o'r enw Griffith ap Robin ap Rhys o San Sior ger Abergele. Ceir cofnodion yn dangos ei fod yn cerfio mewn metel, coed a charreg a'i fod wedi gwneud llawer o waith yn nyffrynnoedd Clwyd ac Elwy.

Inscription at Bryn Gwylan / Arysgrifiad ym Mryn Gwylan

Y cofnod cynharaf sydd gennym o berson a enwir yn gysylltiedig â Bryn Gwylan yw Gruffudd Lloyd o Hafodunos a Bryn Gwylan tua 1400. Mae hyn yn awgrymu fod adeilad cynharach wedi bod ar y safle. Y person mae'n debyg a adeiladodd y tŷ sy'n sefyll heddiw yw Robert ab Lloyd ap Dafydd Llwyd. Fe briodod Robert Catherine Lloyd a oedd yn wyres i Gruffudd Lloyd. Arhosodd y tŷ a'r tir yn nwylo'r Llwydiaid hyd ar ôl marwolaeth ŵyr Robert yn 1669. Rhywbryd rhwng y dyddiad hwn a blynyddoedd cynnar y 18fed ganrif, daeth Thomas Ellis o Fôn, a oedd yn dirfeddiannwr yn siroedd Caernarfon, Dinbych a Meirionnydd, yn berchennog. Yn 1718 bu'n rhaid iddo ollwng yr eiddo i Dr Robert Wynne o Garthewin, oherwydd cymaint ei ddyledion. Bu'r eiddo yn nwylo teulu'r Wynniaid tan 1968 pan brynwyd yr eiddo gan y perchennog presennol.

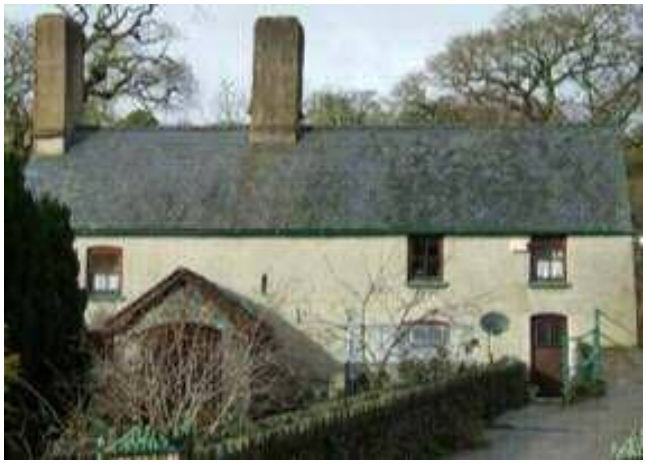
Erbyn 1755 roedd John Lloyd a'i wraig Margaret wedi dod yn denantiaid y fferm ac fe arhosodd eu disgynyddion yn yr eiddo, fel tenantiaid, hyd at 1933. Mae'n bosib, ond nid yw eto wedi ei brofi, fod y John Lloyd hefyd yn ddisgynnydd y teulu Lloyd gwreiddiol.

Ymchwiliwyd y tŷ gan Anne ac Idwal Vaughan a Gill Jones.

The house is in the care of CADW with the key available in the farmhouse.

Ray Castle

Bryn Gwylan The house history of an interesting farmhouse in the Elwy valley has just been completed. Bryn Gwylan lies between Llangernyw and Llanfair Talhaiarn, and is a Type B (chimney-backing-on-the-entry), stone walled, downhill-sited house dated 1589. It was planned in three main units, and on the first floor the original roof trusses survive for the hall and inner room of the house. The most remarkable feature on the ground floor is the ceiling over the hall which is framed three ways – transverse main beams, secondary beams and joists, finished with plain chamfers and stops. Inscribed on the face of the main beam is 'Anno Domini 1589'. This is the earliest example of a date inscription on a type B house. It is possible that the carving was done by an architect called Griffith ap Robin ap Rhys from St. George near Abergele. There are records which indicate that he was a carver in metal, wood and stone and that he had done a lot of work in the Clwyd and Elwy valleys.

Bryn Gwylan

The earliest record we have found of a named person being associated with Bryn Gwylan is Gruffudd Lloyd of Hafodunos and Bryn Gwylan in about 1400. This suggests that there was an earlier dwelling on the site. The person who probably built the house which stands today was Robert ab Lloyd ap Dafydd Llwyd. Robert married Catherine Lloyd who was the granddaughter of Gruffudd Lloyd. The house and land remained in the Lloyd family until after the death of Robert's grandson in 1669. At some point between this date and the early years of the 18th century Thomas Ellis from Anglesey, who also had lands in Caernarvonshire, Denbighshire and Merioneth, became the owner. In 1718 he had to release the property to Dr. Robert Wynne of Garthewin because he was so badly in debt. The Wynne family retained possession until 1968 when the current owner purchased the property.

By 1755 John Lloyd and his wife Margaret had become tenants of the farm and their descendants remained in the property as tenants until 1933. It is possible, but not yet proven, that John Lloyd was also a descendent of the original Lloyd family.

House researched by Anne and Idwal Vaughan and Gill Jones.

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG
www.datingoldwelshhouses.co.uk
DATING OLD WELSH HOUSES GROUP
Rhif Elusen Gofrestredig 1131782 Registered Charity Number

CYLCHLYTHYR 10 - Medi 2014

Am wybodaeth bellach cysylltwch â Margaret Dunn, Ysgrifenyddes brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Sir Ddinbych am eu cyfraniadau i'r rhifyn hwn o'r cylchlythyr.

Darganfod Tai Hanesyddol Eryri Bydd y cyhoeddiad hwn ar y cyd â CBHC yn cael ei lansio am 2.00 yp ar 4 Rhagfyr ym Mhlas Tan-y-Bwlch, Maentwrog. Mae'n lyfr sylweddol, wedi ei ddarlunio'n gywrain gyda ffotograffau (megis yr un o Gae Glas ger Croesor) a chynlluniau. Ynddo cewch gyda'i gilydd, ddarganfyddiadau allweddol y deng mlynedd diwethaf o waith ein Prosiect. Bydd manylion llawn am ei bris(yn cynnwys gostyngiad i archebion a dderbynnir gyda thâl gan y Grŵp erbyn 1af Rhagfyr), a sut i archebu copïau, a sut i archebu lle yn y lansiad yn cael eu cylchredeg cyn gynted â phosib at bob aelod, perchenogion tai a chysylltiadau sydd â diddordeb.

Cae Glas, Llanfrothen © Hawlfraint y Goron: CBHC / © Crown copyright: RCAHMW

Cynhaliwyd **CCB** y Grŵp yn Llandudno ym Mehefin; a diolchwyd yn gynnes am eu holl waith, i ddau ymddiriedolwr wrth iddynt ymddeol, sef Glenys Brown a Bill Jones. Cynigiwyd yn ffurfiol a phleidleisiwyd fod Rhys Mwyn a Martin Cherry yn dod yn Ymddiriedolwyr.
Derbyniwyd adroddiadau y Swyddogion a'r Cynrychiolwyr, a diolchwyd i'w hawduron. Yna gwnaeth ein Llywydd, yr Arglwydd Elis-Thomas, gyflwyno y siaradwr, Richard Suggett sydd wedi gwneud cymaint i ddadansoddi darganfyddiadau'r Grŵp, ac i annog ei waith. Siaradodd am 'Tai Gwerinwyr yng Nghymru yn y Canol Oesau' – darlith hynod o ddiddorol, a gododd nifer o gwestiynau. Ceir manylion pellach am y cyfarfod ac am ymweliadau a digwyddiadau eraill y Grŵp ar y blog http://datingoldwelshhouses.blogspot.co.uk/.

Ym Mehefin treuliodd yr arbenigwyr **dendrocronoleg** wythnos yng ngogledd Cymru. Eleni maent wedi asesu 44 tŷ a samplu 11. Dylai'r canlyniadau fod ar gael ym mis Medi a byddant yn cael eu postio ar y wefan (http://datingoldwelshhouses.co.uk/) cyn gynted â phosibl.

NEWSLETTER 10 - September 2014

For further information contact Margaret Dunn, Secretary brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

MANY THANKS to the Denbighshire Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

Discovering the Historic Houses of Snowdonia This joint publication with the RCAHMW will be launched at 2 pm on 4th Dec at Plas Tan y Bwlch, Maentwrog. It is a substantial book, beautifully illustrated with photographs (such as this one of Cae Glas near Croesor) and plans. It draws together key discoveries from the last ten years' work of our Project. Full details of the cost (including a discount for orders with payment received by the Group by 1st Dec), how to order copies and how to book to attend the launch will be circulated as soon as possible to all members, house owners and interested contacts.

The Group held its **AGM** in Llandudno in June; two retiring Trustees, Glenys Brown and Bill Jones, were thanked for all their work, and two members, Rhys Mwyn and Martin Cherry, were formally proposed and voted to become Trustees. The reports of the Officers and Reps were accepted, and their authors thanked. Our President, Lord Elis-Thomas, then introduced the speaker, Richard Suggett, who has done so much to interpret the Group's findings, and to encourage its work. He spoke on 'Peasant Houses in Medieval Wales' – a fascinating lecture, which provoked many questions. Further details of the meeting, and of the Group's other visits and events, are on the blog: http://datingoldwelshhouses.blogspot.co.uk/.

In June the **dendrochronology specialists** spent a week in north Wales. This year they have assessed 44 houses and sampled 11. The results should arrive in September and will be posted on the website (http://datingoldwelshhouses.co.uk/) as soon as possible.

GROUP EVENTS

Book early with Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. These cost £5 paid on the day unless otherwise

DIGWYDDIADAU GRŴP

Archebwch yn gynnar gyda Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. Mae'r rhain yn costio £5 ar y diwrnod os na ddywedir yn wahanol. **Mawrth 23 Medi**: Ymweliad 2 yp i gartref (16G) Catrin o Ferain, yn Llannefydd, Henllan, Dinbych: nifer mwyaf 15. **Mercher 15 Hydref**: Ymweliad 2 yp Tŷ Gwyn (16/17G), Llanfwrog, Rhuthun – cartref i'r Salbriaid; nifer mwyaf 15. **Mercher 12 Tachwedd**: 10.30 yb am goffi [£5] ac ymweliad â Neuadd Bodysgallen (17G), ger Llandudno. Dim cyfyngu ar nifer. **Llun 1 Rhagfyr**: 10.30 yb yn y Bala. Ymweld â thŷ neuadd nenfforch yn Llangywair; Bwffe Nadolig yn Nhafarn yr Eryrod, Llanuwchllyn [@£12.95, i'w dalu wrth archebu]. Dim cyfyngu ar nifer.

Archebwch drwy eich cynrychiolwyr cangen am unrhyw **DDIGWYDDIAD CANGEN** – fel arfer am £2.

CANGEN MEIRIONNYDD

Cynrychiolwr: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Gwener 19 Medi**: 10 yb hyd at 4.30 yp cwrdd yn Swyddfa Gofnodi Dolgellau (cyfarfod byr am 10 yb) – cynllunio ar gyfer hydref/gaeaf; ein hymchwil ni a chymorth i ddechreuwyr. **Mawrth 21 Hydref:** 2 yp ymweliad i Blas Hen, Brithdir – neuadd pum bae canoloesol hwyr, 18G cynnar y tu allan. **Wythnos gyntaf yn Nhachwedd** (dyddiad ac amser i'w trefnu): ymweliadau i Gallestra (Tŷ Eryri o'r 17G a gafodd ffrynt newydd yn hwyr yn y 18G gyda lle tân ar y pen a grisiau cerrig ar bwys) a Chae Einion (ffermdy un llawr a hanner o ddiwedd y 17G a'r tu mewn gyda llawer o fanylion wedi goroesi) – y ddau le yn Arthog. **Dechrau Rhagfyr** (lle, dyddiad ac amser i'w trefnu): cyfarfod a digwyddiad cymdeithasol y Nadolig.

CANGEN CONWY

Cynrychiolydd: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Gwener 26 Medi**: Archifdy Llandudno 9.30 - 12.30 Adborth ar Fedw Deg a Chwm Howard, cynlluniau tref Conwy ar gyfer y dyfodol ac adborth dendroddyddio. **Sadwrn 25 Hydref:** ymweliad posibl i Flaen Glasgwm Ucha (nifer mwyaf 8 a rhoddir blaenoriaeth i aelodau Cangen Conwy). **Llun 17 Tachwedd**: Archifdy Llandudno 9.30 – 12.30.

CANGEN MÔN / ARFON

Cynrychiolydd: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750332. **Mercher 1 Hydref**: 2 yp BYW YN Y GORFFENNOL. Byddwch angen pasbort teithwyr amser ar gyfer y sgwrs yn Archifdy Caernarfon pan fydd Hannah a Ros yn datgelu rhai manylion diddorol am ffordd o fyw preswylwyr rhai o'r tai y gwnaethom eu mynychu ..... o'r gwisgoedd 17G y byddant yn eu gwisgo i pam y dylai fod ganddoch lain o ddanadl poethion.... ac nid yn unig er mwyn ieir bach yr haf! Hwyrach y gwnewch glywed jôc o'r Rhyfel Cartref! **Iau 6 Tachwedd**: 2 yp Ymweliad i Dŷ Mawr, Nantlle. **Iau 11 Rhagfyr**:[i'w gadarnhau] am 11 yb Ymweliad a chyfarfod cymdeithasol y Nadolig ym Mhenlan Fawr, Pwllheli.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cynrychiolwyr: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk; Wally Barr (cyswllt archebu): wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. **Sad 27 Medi**: Cyfarfod cangen Swyddfa Stad Rhug, stated. **Tues 23rd Sept**: 2 pm visit to C16 Catrin of Berain's home, Llannefydd, Henllan, Denbigh; max 15. **Wed 15th Oct**: 2 pm visit to C16/17 Ty Gwyn, Llanfwrog, Ruthin – a Salusbury home; max 15. **Wed 12th Nov**: 10.30 am coffee [£5] & visit to C17 Bodysgallen Hall, near Llandudno. No max. **Mon 1st Dec**: 10.30 am in Bala. Visit a Llangower cruck hallhouse; Christmas Buffet at the Eagles Inn, Llanuwchllyn [@ £12.95; pay on booking]. No max.

Book with branch reps for **BRANCH EVENTS**; usually @ £2.

MERIONETH BRANCH

Rep: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Fri 19th Sept**: 10 am to 4.30 pm drop-in at Dolgellau Record Office (short meeting at 10 am) – plan for autumn/winter, own research and help for beginners. **Tues 21th Oct**: 2 pm visit to Plas Hen, Brithdir – a late mediaeval five-bay hall, externally early C18. **1st week in Nov** (day and time to be arranged): visits to Gallestra (a C17th Snowdonia house refronted in the later C18th with end fireplace and stone stair alongside) and Cae Einion (a one-and-a-half storeys late C17 farmhouse with an interior which has much surviving detail), both Arthog. **Early Dec** (place, day and time to be arranged): meeting and Christmas social event.

CONWY BRANCH

Rep: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Fri 26th Sept**: Llandudno Archives 9.30 - 12.30 Feedback on Fedw Deg and Cwm Howard, Conwy town future plans and dendrodating feedback. **Sat 25th Oct**: possible visit to Blaen Glasgwm Ucha max. 8 and Conwy Branch members will be given priority. **Mon 17th Nov**: Llandudno Archives 9.30 – 12.30.

ANGLESEY /CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750332. **Wed 1st Oct**: 2 pm LIVING IN THE PAST. You will need your time-travellers' passports for the talk at Caernarfon Record Office, when Hannah and Ros will reveal some interesting details of the lifestyles of the residents of some of the houses we visit..... from the C17th costume they will be wearing, to why you should have a nettle patch... and it's not just for the butterflies! You may even hear a Civil War joke! **Thurs 6th Nov**: 2 pm Visit to Tŷ Mawr, Nantlle. **Thurs 11th Dec**: [tbc] 11 am Visit and Christmas social at Penlan Fawr, Pwllheli.

DENBIGHSHIRE BRANCH

Reps: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk; Wally Barr (contact for booking): wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. **Thurs 11th Sept**: Afternoon visit to Ysgubor Ddegwm, Pandy'r Capel, Bryn Saith Marchog, nr Corwen LL21 9SB. This house was originally a Tithe Barn for a now-destroyed thatched Tudor farmhouse called Braich y Cwm. Satnav does not often find it but it is on the main road, the A494, six miles from Ruthin going towards Corwen, on the junction with the B5429, signposted to Llanelidan. Meet at the house at 2 pm. There is parking in the lane. Please bring slippers. Tea/coffee provided. **Sat 27th Sept**: Branch meeting, Rhug Estate Office, 2pm. **Sat 25th Oct**: Branch meeting, Rhug Estate Office, 2pm. **Weds 5th Nov**: Afternoon visit to C16th house Porth y Dwr, Clwyd Street, Ruthin,

2yp. **Sad 25 Hydref**: Cyfarfod Cangen Swyddfa Stad Rhug, 2yp. **Mercher 5 Tachwedd**: Ymweliad yn y pnawn i dŷ 16G sef Porth y Dŵr, Stryd Clwyd, Rhuthun, LL15 1HH. Cyfarfod ym maes parcio Cae Ddol ger y bont a'r toiledau cyhoeddus am 1.50 yp. Ceir caffis a thafarn yn ymyl y tŷ ar gyfer y rhai a hoffai luniaeth ar ôl yr ymweliad. **Sad 22 Tachwedd**: Cyfarfod Cangen – man cyfarfod i'w gadarnhau.

LLANDRILLO

Cyfraniad diweddaraf Cangen Sir Ddinbych i'r cylchlythyr oedd disgrifiad o Edeirnion, a'r tro hwn fe hoffwn gyflwyno un o blwyfi'r ardal i chi.

Llandrillo yw'r plwyf mwyaf deheuol yn Edeirnion, a'm ffefryn fel disgrifiad ohono yw'r un gan Samuel Lewis, yn ei *Topographical Dictionary of Wales* 1833:

'LLANDRILLO, plwyf yng nghantref EDEYRNION, sir FEIRIONNYDD, 5 milltir (DDOn) o Gorwen, ac yn cynnwys 806 o drigolion. Mae'r plwyf hwn, sy'n cael ei enw o gysegriad ei eglwys, mewn man hyfryd ar lannau afon Ddyfrdwy, a ger afonig fechan Ceidiog, sy'n gallu troi yn llifeiriant wedi glaw trwm (a gallaf warantu hyn gan ei bod yn llifo yng ngwaelod fy ngardd).

'Mae'n ymestyn am fwy na phedair milltir o hyd a thair a hanner o ran lled, drwy ddyffryn cyfoethog a ffrwythlon Edeyrnion ac fe'i ffinir i'r de gan gadwyn nobl mynyddoedd y Berwyn, a Chader Berwyn y man uchaf o fewn y plwyf. Mae tri chwarter y tiroedd wedi eu hamgáu, ac mae rhan helaeth mewn cyflwr triniad da. Torrir mawn ar raddfa helaeth ar gyfer tanwydd; ac ar fynydd y Berwyn ceir chwarel o lechfaen campus.

'Mae'r pentref mewn man braf ar y ffordd dyrpeg o Gorwen i'r Bala a Dinas Mawddwy, ac ar fynedfa i ddyffryn helaeth a ddaw i ben yng nghadwyn uchel y mynyddoedd sy'n ffurfio ffin ddeheuol y plwyf. Mae'r olygfa o amgylch yn amrywiol tu hwnt gyda nodweddio arddunedd a helaethrwydd cyfoethog, ac mae'r golygfeydd pell yn fawreddog ac eang. O Gader Berwyn gwelir dyffrynnoedd prydferth Edeyrnion a Phenllyn, yn eu holl ogoniant o olygfeydd; ac yn y pellter, prif fynyddoedd gogledd Cymru, a rhai siroedd Caer, Amwythig, Dinbych, Caerwrangon, Stafford a Chaerhirfyn.'

Yna mae'n mynd ymlaen i sôn am y pum ffair, yr eglwys, capeli, addysg ac elusennau. Mae'n neuilltuo paragraff faith i'r henebion sydd i'w cael yma – Bwlch Maen Gwynedd lle roedd y Tywysogion yn cyfarfod i ddatrys unrhyw anghydfod; Bwrdd Arthur, y cylch o gerrig, a safleoedd eraill. Ond yr hyn nad yw Samuel yn ei grybwyll yw y sefydlwyd ein pentref gan Trillo, a oedd un o barti o 14 sant o dan arweiniad Sant Cadfan a adawodd Lydaw yn y 6G, gan lanio ym Meirionnydd, gyda'r rhan fwyaf ohonynt yn aros yn y rhanbarth arfordirol, ond daeth Mael, Sulien, Derfel a

LL15 1HH. Meet in Cae Ddol car park by the bridge and public toilets at 1.50 pm. There are cafés and a pub near the house for those who would like refreshments after the visit. **Sat 22nd Nov**: Branch meeting, venue tbc.

LLANDRILLO

The Denbighshire Branch's last contribution to the newsletter described Edeyrnion, and this time I would like to introduce you to one of its parishes.

Llandrillo is the southernmost parish of Edeyrnion, and my favourite description is that given by Samuel Lewis, in his *Topographical Dictionary of Wales* 1833:

'LLANDRILLO, a parish in the hundred of EDEYRNION, county of MERIONETH, 5 miles (S. W. by S.) from Corwen, containing 806 inhabitants. This parish, which derives its

Pont Llandrillo / Llandrillo Bridge. William Gawen Herdman 1805-82

name from the dedication of its church, is beautifully situated on the banks of the river Dee, and near the rivulet Ceidio, which, after heavy rains, becomes a torrent. [I can vouch for that, it runs at the bottom of my garden].

'It extends more than four miles in length, and three and a half in breadth, through the rich and fertile vale of Edeyrnion, and is bounded on the south by the noble range of the Berwyn mountains, of which the highest point, called Cader Berwyn, is within the parish. About three-fourths of the lands are enclosed, and a great part is in a good state of cultivation. Peat is procured in great quantities for fuel; and on the Berwyn mountain there is a quarry of excellent slate.

'The village is pleasantly situated on the turnpike road from Corwen to Bala and Dinasmowddwy, and at the entrance of an extensive glen in the vale, terminated by the lofty range of mountains which forms the southern boundary of the parish. The surrounding scenery is finely diversified with features of sublimity and rich luxuriance, and the distant views are grand and extensive. From Cader Verwyn are seen the beautiful vales of Edeyrnion and Penllyn, in all

Trillo i mewn i'r tir gan sefydlu llannau yn Llandderfel, Dinmael, Llandrillo, a Sulien yn sefydlu eglwys yng Nghorwen.

Yn sicr Trillo a sefydlodd ein heglwys ni ar hen safle crefyddol, tafliad carreg o afon Ceidiog, fel y mae'r safle crwn a'r ywen hynafol yn tystio. Mae'r safle ei hun ar gyffordd dyffryn Dyfrdwy a dyffrynnoedd dyfnion sy'n arwain at frig sgarp y Berwyn ac yn arbennig at Fwlch Maen Gwynedd.

O safbwynt y trefgorddau yn y plwyf, mae nifer o ffynonellau yn rhoi niferoedd amrywiol - Mae *History of Merioneth* yn rhestru deg trefgordd, The *Merioneth Lay Subsidy Roll* 1292-3, naw; Edward Lhuyd, yn ei *Parochialia* 1696, unarddeg; a llyfrau Trethi'r Tlodion 1827,1845 a 1858 yn rhestru saith: Cilan, Garthiaen, Faerdref , Pennant, Llandrillo, Dinam and Sirior.

Dim ond yn y 12fed ganrif y mae dogfennau yn rhoi cipolwg i ni o'r hyn a oedd yn digwydd yma, pan ddechreuodd Barwniaid Edeirnion ddechrau effeithio ar hanes, fel deiliaid i Dywysogion Gwynedd. Grufydd ap Owain Brogyntyn a etifeddodd y plwyf a'i linach ef a ddechreuodd godi eu Llysoedd. Yn dilyn sawl rhyfel, yn y 13edd ganrif, bu heddwch rhwng y Barwniaid a'r brenin sy'n siartio iddynt eu tiroedd a'u breintiau. Fe gadwodd y barwniaid eu ffug annibyniaeth hyd ganol y 16eg ganrif, pan oeddynt bellach yn ddim llawer mwy na sgweieriaid bychain ac iwmyn.

Branas Ucha – safle ar gyfer un o lysoedd y Barwniaid / site for one of the Barons' Llys

Mae'r cofnodion plwyf yn dechrau yn 1662 ond maent yn rhwystrol o brin yn eu manylion – ond mae'n debyg na fuasai gan y deiliad unrhyw syniad o'r diddordeb a fuasai'r cofrestri hyn yn ei symbylu 300 mlynedd ymlaen mewn amser. Yr ewyllys gynharaf y gwyddom amdani yn Llandrillo yw un Luce vch [merch] Rice, gweddw yn 1569. Mae rhai ewyllysion a welais yn rhoi cipolwg ddiddorol ar fywyd y cyfnod yno. Credaf ei bod yn bwysig ein bod nid yn unig yn adnabod hen dai, ond hefyd yn eu gweld mewn cyswllt ehangach. Ond mae cymaint o waith angen ei wneud yn Edeirnion er mwyn adnabod grwpiau teuluoedd drwy gribo drwy'r cofnodion sydd ar gael a gobeithiwn y bydd hyn yn arwain at fwy o dai hen sy'n deilwng o ymchwil pellach.

Janice Dale

their variety of scenery ; and, in the distance, the principal mountains in North Wales, and in the counties of Chester, Salop, Denbigh, Worcester, Stafford, and Lancaster.'

He then goes on to mention the five fairs, the church, chapels, education and charities. He devotes a lengthy paragraph to the antiquities to be found here – Bwlch Maen Gwynedd where the Princes met to resolve disputes; Bwrdd Arthur, the stone circle, and other sites. But what Samuel doesn't mention is the founding of our village by Trillo, who was part of a party of 14 saints let by St Cadfan, leaving Brittany, in the 6th century, landing in Merioneth, with most of them staying in the coastal region but Mael, Sulien, Derfel and Trillo came inland to found Llans at Llandderfel, Dinmael, Llandrillo, with Sulien founding the church in Corwen.

Trillo certainly founded our church on an old religious site, a stone's throw from the river Ceidiog, as evidenced by its round site and the ancient yew tree. The site itself sits at the junction of the Dee valley and the deep valleys which lead to the top of the Berwyn escarpment and particularly to Bwlch Maen Gwynedd.

When it comes to the parish townships, a number of sources give different numbers - The *History of Merioneth* lists ten townships, The *Merioneth Lay Subsidy Roll* 1292-3, nine; Edward Lhuyd, in his *Parochialia* 1696, eleven; and the Poor Rate books of 1827,1845 and 1858 list seven: Cilan, Garthiaen, Faerdref, Pennant, Llandrillo, Dinam and Sirior.

It is only in the 12th century that documentation starts to give us a glimpse of what was happening here, when the Barons of Edeyrnion start making their mark on history as vassals of the Princes of Gwynedd. It is Grufydd ap Owain Brogyntyn who inherits the parish and his lineage that start building their Llysoedd. Following numerous wars, in the 13th century the Barons make their peace with the king who grants them charters of their lands and privileges. The barons retained their quasi independence until the middle of the 16th century, by which time they were little more than small squires and yeoman farmers.

The parish records start in 1662 but are frustratingly sparse in detail – but then I suppose the incumbent would have no idea of the interest the registers would be generating in 300 years time. The earliest will on record for Llandrillo is for Luce vch Rice, widow in 1569. Some wills that I have looked at give a fascinating look at life here. I think it is so important not only to identify old houses, but to see them in their wider context. But there is so much work to be done in Edeyrnion in identifying family groups from existing records, which I hope will lead to more old houses worthy of further research.

Janice Dale

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG

www.datingoldwelshhouses.co.uk

DATING OLD WELSH HOUSES GROUP

Rhif Elusen Gofrestredig 1131782 Registered Charity Number

CYLCHLYTHYR 11 –Rhagfyr 2014

Am wybodaeth bellach cysyllter â Margaret Dunn, Ysgrifennydd brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

DIOLCH LAWER i Gangen Meirionnydd am eu cyfraniadau i'r argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

DARGANFOD TAI HANESYDDOL ERYRI gan Richard Suggett a Margaret Dunn

Mae cyhoeddi'r llyfr gwych hwn yn wir yn datgan cyfnod pwysig yng ngwaith ein Grŵp. Mynychodd tua 140 o bobl lansiad y llyfr ar 4 Rhagfyr ym Mhlas Tan-y-bwlch, gan lenwi y Ddarlithfa a Stafell Oakeley – yn berchnogion tai, gwirfoddolwyr, cynrychiolwyr y cyrff ariannu ac eraill, o bob cornel o Ogledd Cymru a thu hwnt. Siaradodd ein llywydd, yr Arglwydd Elis-Thomas, am bwysigrwydd gwaith y Comisiwn Brenhinol a'r prosiect hwn, ac am y parchedig ofn a balchder a deimlai wrth syllu ar y tai hynafol hyn.

Yr awduron a'r siaradwyr

Diolchodd Tom Lloyd (un o'r Comisiynwyr Brenhinol ac awdur *The Lost Houses of Wales* (*Tai Coll Cymru*), y mae llawer ohonom wedi ei ddefnyddio – gweler ddarlun nodedig Bryncir, er enghraifft) i'r gwirfoddolwyr am eu hymchwil hanesyddol manwl i gymaint o'r tai hyn a grefftwyd mor hyfryd – partneriaeth sy'n cydganu â pholisïau llywodraeth Cymru, gan ymestyn yn helaeth yr hyn y gallasai'r Comisiwn fod wedi ei wneud ar ei ben ei hun. Talodd deyrnged hefyd i waith anhepgor ein Hysgrifennydd yn trefnu'r cyfan.

Diolchodd Richard Suggett i'r rhai a fu'n ymwneud â chynhyrchu'r llyfr hwn ac yna aeth ymlaen (fel bob amser) i roi darlith hynod ddiddorol ac ysbrydoledig. Olrheiniodd darddiad dŷ cerrig deulawr Eryri i'r cyfoeth a ddaeth i Gymru drwy farchnadoedd gwartheg yr unfed ganrif ar bymtheg. Dim ond drwy gymorth dendrogronoleg y daeth yn bosibl i ddarganfod dyddiadau tai cynharach na'r arysgrifiadau cyntaf (tua 1570). Mae Cae Glas (ar y clawr) yn 1547/8, Coed y Ffynnon, Penmachno yn 1537, a Dugoed gerllaw yn 1516/17 (*darluniedig*). Darluniodd Richard lawer o nodweddion rhyfeddol y tai hyn a thai eraill, mewn plaster a choed yn ogystal â charreg.

Tŷ a wnaeth argraff ddofn arno, meddai, oedd Plas Tirion, Llanrwst – yma mae arfbais o blaster wedi egluro hanes y tŷ. Yn aml gellir cyfatebu'r canlyniadau dendro i dystiolaeth arall, fel yn y ddau gyfnod 1585 a 1654 mewn tŷ trawiadol arall, Uwchlaw'r Coed, Dyffryn Ardudwy.

NEWSLETTER 11 – December 2014

For further information contact Margaret Dunn, Secretary brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

MANY THANKS to the Merioneth Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

DISCOVERING THE HISTORIC HOUSES OF SNOWDONIA by Richard Suggett and Margaret Dunn

The publication of this fine book really marks an epoch in the work of our Group. Around 140 people attended its launch on 4th December at Plas Tan y Bwlch, filling the Lecture Theatre and the Oakeley Room – house owners, volunteers, representatives of the funding bodies and others, from all over North Wales and beyond. Our President, Lord Elis-Thomas, spoke about the importance of the work of the Royal Commission and of this project, and the awe and pride that he felt in looking at these ancient houses.

Authors and speakers

Tom Lloyd (one of the Royal Commissioners and author of *The Lost Houses of Wales* which many of us will have used – see the remarkable picture of Bryncir, for example) thanked the volunteers for their detailed historical research into so many beautifully crafted houses – a partnership which chimes with the Welsh Government's policies, greatly extending what the Commission could have done on its own. He also paid tribute to our Secretary's indispensable work of organization.

Richard Suggett, having thanked the people involved in the production of the book, then gave (as always) a fascinating and inspiring lecture. He traced the origin of the two-storey stone Snowdonia house to the wealth brought into Wales by the sixteenth-century market for cattle. Only with the development of dendrochronology has it become possible to find the dates of houses earlier than the first inscriptions (about 1570). Cae Glas (on the cover) is of 1547/8, Coed y Ffynnon, Penmachno of 1537, Dugoed nearby of 1516/17 (*illustrated*). Richard illustrated many of the wonderful features of these and other houses, in plaster and wood as well as stone.

Fel y pwysleisiodd Richard, mae i bob tŷ ei stori ei hun yn ychwanegol at ei ddyddiad mesuredig: a thrwy astudiaeth fanwl gallwn ddeall mwy am fywydau'r bobl a'u hadeiladodd, a'r hyn a oedd o bwys iddynt. Heddiw, bu 'r perchenogion yn ddigon caredig i ganiatáu i dyllau gael eu drilio yn eu heiddo; maent hwy a'r nifer fawr o bobl ein hardal sy'n ymddiddori yn yr hen dai hyn, yn rhan o draddodiad byw.

Plas Tirion, Llanrwst

A house that he said had a great impact on him was Plas Tirion, Llanrwst – here the plaster coat of arms has clarified the history of the house. Often the dendro results can be closely correlated with the other evidence, as with the two phases of 1585 and 1654 at another impressive house, Uwchlaw'r Coed, Dyffryn Ardudwy.

As Richard stressed, every house has a story in addition to the measured date: by close study we can understand more about the lives of the people who built them, and what mattered to them. Today, the owners have been kind enough to allow holes to be drilled in their property; they and the large number of people in our area who are interested in these old houses are part of a living tradition.

Cyflwynodd Angharad Williams o'r Comisiwn Brenhinol ddiolchiadau ar ran pawb a oedd yn bresennol, ac fe bwysleisiodd gymaint y mae'r Comisiwn Brenhinol yn gwerthfawrogi cefnogaeth y Grŵp.

Angharad Williams of the Royal Commission expressed the thanks of everyone present, and stressed again how much the Royal Commission values the support of the Group.

Cyd-drefnwyd y digwyddiad cyfan gan Keith Houghton, sydd wedi trefnu sawl agwedd o'r lansiad, yn cynnwys derbyn archebion ymlaenllaw a danfon copïau drwy'r post. Fe brynwyd a llofnodwyd copïau yn ystod y lansiad mewn awyrgylch cynnes drwy fod pawb wedi cymysgu, sgwrsio a mwynhau'r mins peis.

The whole event was co-ordinated by Keith Houghton, who has also organized many aspects of the launch, including pre-orders and the despatch of copies by post. The purchasing and signing of copies at the launch took place in a warm atmosphere as everyone mingled, chatted and enjoyed mince pies.

I BWRCASU llyfr (£27 + £4 cludiant) anfonwch eich enw, cyfeiriad llawn, tel/ebost ynghyd â siec i "Grwp Dyddio Hen Dai Cymreig" at M. Dunn, Bryn Bedd, Nant Gwynant, Gwynedd LL55 4NL.

TO PURCHASE a book (£27 + £4 p&p) please send your name, full address, tel / email with a cheque made out to "Dating Old Welsh Houses Group" to M. Dunn, Bryn Bedd, Nantgwynant, Gwynedd LL55 4NL.

NODYN ATGOFFA: mae'r holl dai y sonnir amdanynt yn y llyfr ac yn y llythyr newyddion hwn yn eiddo preifat.

REMINDER: all the houses mentioned in the book and in this newsletter are private property.

PROSIECT NEWYDD CONWY Yn ddiweddar, cawsom ein gwadd i weithio mewn partneriaeth â bwrdeistref Sirol Conwy, i ddyddio ac ymchwilio i adeiladau penodol sydd "mewn perygl" a thai cynnar eraill gan rannu'r costau 50/50. Rydym yn ddiolchgar am grant gan Gymdeithas Archeolegol Cambria ac am gyfraniadau preifat ar gyfer hyn. Mae asesu a samplu wedi dechrau, a bydd hyn, ynghyd ag ymchwil, yn parhau i'r Flwyddyn Newydd.

NEW CONWY PROJECT We were recently invited to work in partnership with Conwy County Borough Council to date and research selected "buildings at risk" and other early houses, sharing the cost 50/50. We are grateful for a grant from the Cambrian Archaeological Association and for private donations towards this. Assessment and sampling has started and, with research, will continue in the New Year.

TREFNYDD CRONFA GYLLID a **DYLUNYDD GRAFFEG** Rydym yn chwilio am ddau wirfoddolwr i gynorthwyo'n rhan-amser yn y meysydd hyn. Cysylltwch â Margaret os hoffech fwy o fanylion cyn penderfynu os gellwch helpu.

FUND RAISER and **GRAPHIC DESIGNER** We are looking for two volunteers to assist part-time in these fields. Please contact Margaret if you would like more details before deciding if you can help.

YMCHWIL WEDI EI DARGEDU Bydd rhaglen 2013-15 yn dod i ben ym Mawrth. Cafwyd dyddiadau cwympo coed

TARGETED RESEARCH The 2013-15 programme will finish in March. Nine houses selected out of 131 visited have

mewn naw allan o 131 tŷ yr ymwelwyd â hwy. Mae aelodau'r gangen bellach yn brysur yn ymchwilio i hanes y tai hyn. Dyddiwyd hefyd dri thŷ drwy ddefnyddio technegau radiocarbon. Darganfuwyd fod y lle tân a fewnosodwyd yn Oerddwr Isaf (lle roedd dilyniant y cylchau yn y silff ben tân, *a ddarlunnir*, yn rhy fyr i'w dendro-ddyddio) o leiaf genhedlaeth yn ddiweddarach na'r prif gyfnod adeiladu yn 1494/5, er na wnaeth dadansoddiad C-14 roi dyddiad penodol gywir.

Yn Nhŷ Mawr Wybrnant roedd gweddillion bregus traed y nenffyrch yn awgrymu nad oedd y goeden wedi ei thorri cyn 1510 (er nad oedd mesur yn rhwydd oherwydd fod haint posibl yn un o'r samplau); mae'n debyg fod y neuadd nenfforch hon yn fan geni'r Esgob William Morgan. Fe lwyddodd ei dad, Morgan ap John, mor dda yn y fasnach wartheg fel ei fod yn gallu fforddio ailadeiladu ei dŷ yn 1559 yn ogystal ag anfon ei fab i Gaergrawnt. Ymddengys fod neuadd y Rhosyn Tuduraidd ym Miwmares tua 1458-94, ac felly yn cyfoesi ag adain Stryd y Castell 1485/6. Bydd yr holl fanylion hyn yn cael eu dangos yn fuan ar ein gwefan.

LLYFRYNNAU NEWYDD Llongyfarchiadau i aelodau Conwy a fu'n ymchwilio i **Gwm Howard**, ffermdy ar steil Eryri o ddiwedd yr 16 ganrif sydd eto i'w ddyddio'n benodol ac maent wedi cynhyrchu llyfryn "**Hanes Addysg yn Nhref Conwy**". Rhaid hefyd longyfarch aelodau Sir Ddinbych am cynhyrchu llyfryn darlunedig 50 tudalen "**Llyfr Lloffion 1 Cynwyd**" am bentref Cynwyd ac mae ar werth am £5. Bydd yr holl fanylion yn fuan ar ein gwefan.

Cwm Howard, Llandudno

AR BOB CYFRIF YMWELWCH Â'N GWEFAN ar gyfer gweld adroddiadau blog o'r holl ddigwyddiadau diweddar (*mae'r darluniau yn dangos rhai ohonynt*) ac i edrych ar ein llyfrgell gynyddol. Un o'r ychwanegiadau diweddaraf (ac mae'r rhai diweddaraf bellach *â chôd lliwiau*) yw'r adroddiad dendro ar Berain: gweler http://datingoldwelshhouses.co.uk/library/reports.html ac ewch i adran 'Conwy'. Ceir hefyd gynlluniau newydd o dai o'r adroddiadau pensaernïol; maent ar gael yn adran y Llyfrgell. Mae'r ddalen Dendro wedi ei hymestyn i gynnwys mwy o fanylion gwyddonol. A ydych wedi archwilio tŷ Eryri ac wedi profi rhyngweithio â'r llygoden? Mae'r llinell amser yn unigryw yn y modd y mae'n arddangos ein tai mewn hanes.

Mae mwy o ryngweithio yn bosib gyda'r mapiau yn y llyfrgell. Gwiriwch yr 'archifau' yn y llyfrgell hanes tai , am rai hanesion diddorol eraill. Ymhle y gellwch weld: 200

yielded felling dates. Branch members are now busy undertaking research into the house histories. Three houses were also dated using radiocarbon techniques. The inserted fireplace at Oerddwr Isaf (where the sequence of rings in the mantel, *illustrated*, was too short for dendro-dating) turns out to be at least a generation later than the main construction phase of 1494/5, though the C-14 analysis did not give a very precise date.

At Tŷ Mawr Wybrnant the crumbling remains of the cruck-feet suggested that the tree was not felled before 1510 (though the measurement was made difficult by possible contamination of one of the samples); the old cruck-hall was probably Bishop Morgan's birthplace. His father Morgan ap John did so well from the cattle-trade that he was able to afford to rebuild his house in 1559 as well as sending his son to Cambridge. The hall at Tudor Rose, Beaumaris was shown to be of 1458-94, and therefore possibly contemporary with the Castle St wing of 1485/6. All details will soon be on our website.

NEW BOOKLETS Congratulations to Conwy members who have researched the undated late C16 Snowdonian style **Cwm Howard farm** and produced a booklet "**The History of Education in Conwy Town**". Denbighshire members are also to be congratulated on having produced a 50 page illustrated booklet "**Cynwyd Scrapbook 1**" about the village of Cynwyd for sale @ £5. All details will soon be on our website.

DO VISIT OUR WEBSITE to see blog accounts of all recent events (*the pictures show some of them*) and to look at our growing library.
One of the most recent additions (and the latest ones are now *colour-coded*) is the dendro report on Berain: see http://datingoldwelshhouses.co.uk/library/reports.html and go to the 'Conwy' section. There are also now house plans taken from the architecture reports: they are available in the Library section.

The Dendro page has been expanded to give more detail to the science. Have you explored the Snowdonia house and had an interactive experience with the mouse? The timeline is unique in its display of our houses in history.

More interaction can be had with the maps in the library.

Nenbren- 100 o hen Dai – 68 Cil pentan – 43 Ffenestr – 44 Panel mewnol – 27 o risiau? Gallu darllen: 65 o Hanesion Tai? Astudio: 60 Adroddiad Pensaernïol? Darganfod: 58 adroddiad dendrogronoleg? Gwirio: archif gynhwysfawr a chronfa ddata? Gwylio: ambell 'Dendro' yn gweithredu? Mae'r datblygiadau a fu yn ein gwefan yn rhoi'r cyfle i archwilio'r holl bethau hyn.

Mae profiad o ryngweithio yn eich disgwyl pan ymwelwch â'n gwefan; yn Addysgiadol, mae'n cynnwys cyfoeth o ddata, darluniau, erthyglau, cylchlythyrau, llinellau amser hanesyddol a llyfrgell archifau hawdd eu harchwilio. Chwiliwch am y tŷ rhyngweithiol. Faint o fathau gwahanol o ddrysau a welwch?
http://datingoldwelshhouses.co.uk/Cymraeg2/features.html
Ymhle mae'r mwyafrif o'n tai ni yn ffitio o fewn y ffrâm amser hanesyddol?
http://datingoldwelshhouses.co.uk/Cymraeg2/timeline.html

Check out the 'archives' in the house history library for some other interesting histories. Where can you see: 200 Roof timbers – 100 old Houses – 68 Inglenook fireplaces – 43 Windows – 44 Interior panels – 27 Staircases? Read: 65 House Histories? Study: 60 Architectural reports? Find: 58 Dendrochronology reports? Check: a comprehensive archive and database? Watch: some 'Dendro' in Action?
The development of our website gives you the opportunity to explore all of these things.
An interactive experience awaits you when you visit our website; Informative and Educational, it contains a wealth of data, pictures, articles, newsletters, historic timeline and searchable archive library. Check out the interactive house. How many types of door are there?
http://datingoldwelshhouses.co.uk/English2/features.html
Where do most of our houses fit into the historical time frame?
http://datingoldwelshhouses.co.uk/English2/timeline.html

DIGWYDDIADAU GRŴP YN Y GWANWYN

Archebwch yn gynnar drwy Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. Mae'r rhain yn costio £5 ar y diwrnod, os na ddwedir yn wahanol. **Dydd Iau 22 Ionawr**: 2 yp yn Nhafarn Tŷ Mawr ac yna yn Nhŷ'n Llan, Gwyddelwern. **Dydd Gwener 27 Chwefror**: 2 yp yn Llwyn Bedw, Waunfawr, Caernarfon. **Sadwrn 21 Mawrth**: 2 yp Cae Canol Mawr, Ffestiniog. **Gwener 26 Mehefin**: 2 yp Canolfan Dreftadaeth Porthaethwy: CCB i'w ddilyn gan ddarlith.

DIGWYDDIADAU CANGEN: archebwch drwy gysylltydd y gangen, fel arfer am £2.

CANGEN MÔN – ARFON

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750332. **Gwener 23 Ionawr**: 2-4 yp Y Datblygiadau Diweddaraf mewn Ymchwil i Hanes Tai gan J. Dilwyn Williams, Archifdy Caernarfon. **Mercher 18 Chwefror**: 10.30 yb – 3yp. Pensaerniaeth Gyffredin Sylfaenol gan Peter Thompson. Archifdy Caernarfon a 6 Stryd y Plas (nifer uchaf 12). **Sadwrn 14 Mawrth**: hanner dydd – 2yp. Ymweliad i Ardd Llygad y Dydd (16eg Ganrif), Nantmor, Beddgelert.

CANGEN CONWY

Cyswllt: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Mercher 21 Ionawr**: Archifdy Llandudno 9.30-12.30. Bydd Susan Ellis yn siarad am yr adnoddau yn eu casgliad. **Dydd Iau 12 Chwefror**: 9.30-12.30 Archifdy Llandudno – cyfarfod cadw tŷ. **Mercher 4 Mawrth**: 10.30-12.30 Archifdy Llandudno. Peter Thompson yn siarad am bensaerniaeth gyffredin. Cinio (trefniadau eich hunain); 1.30-2.30 ymweliad i Dŷ Aberconwy, Conwy.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cyswllt: Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. **Diwedd Ionawr** (dyddiad i'w drefnu): 'Sut i ymchwilio i Hanes Tŷ' – gweithdy yn Archifau Rhuthun, o dan arweiniad Margaret Dunn a staff o'r Adran Archifau.

SPRING GROUP EVENTS

Book early with Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. These cost £5 paid on the day unless otherwise stated. **Thurs 22nd Jan**: 2 p.m. at Ty Mawr Inn and then Ty'n Llan, Gwyddelwern. **Fri 27th Feb**: 2 p.m. Llwyn Bedw, Waunfawr, Caernarfon. **Sat 21st Mar**: 2 p.m. Cae Canol Mawr, Ffestiniog. **Fri 26th Jun**: 2 p.m. Menai Bridge Heritage Centre: AGM followed by lecture.

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2.

ANGLESEY-CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750332. **Fri 23rd Jan**: 2-4 p.m. House History Research Update by J. Dilwyn Williams, Caernarfon Archives. **Wed 18th Feb**: 10.30 a.m. - 3 p.m. Basic Vernacular Architecture by Peter Thompson. Caernarfon Archives & 6 Palace Street (max 12). **Sat 14th Mar**: Noon - 2 p.m. Visit to C16 Gardd Llygad y Dydd, Nantmor, Beddgelert.

CONWY BRANCH

Contact: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Wed 21st Jan**: Llandudno Archives 9.30-12.30. Susan Ellis will be talking about the resources in their collection. **Thu 12th Feb**: 9.30-12.30 Llandudno Archives - housekeeping meeting. **Wed 4th Mar**: 10.30 - 12.30 Llandudno Archives. Peter Thompson is talking about vernacular architecture. Lunch (own arrangement); 1.30 - 2.30 visit to Aberconwy House, Conwy.

DENBIGHSHIRE BRANCH

Contact: Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622.

Mawrth 24 Chwefror: Sesiwn ar 'Bensaerniaeth Draddodiadol Sylfaenol' gyda Peter Thompson (Arbenigwr Ymchwil a Chadwraeth Adeiladau Hanesyddol ac Ymddiriedolwr GDHDC) – y gweithdy i'w gynnal yng Nghynwyd, ger Corwen (nifer uchaf 12). **Mercher 25 Mawrth**: Ymweliad o dan arweiniad Phil Ebbrell, Pensaer Cadwraeth Cyngor Sir Ddinbych, i dŷ ffrâm nenfforch – Tŷ Coch, Llangynhafal am 2 yp.

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyswllt: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Llun 26 Ionawr**: 10.30 i 12.30yp yn Archifau Dolgellau, LL40 2YF. Cyflwyniad ar: Arweinlyf i Ddechreuwr yn Ymchwilio i Hanes Tai ym Meirionnydd' gan John Townsend. £5 i'r rhai nad ydynt yn aelod. **Dydd Iau 26 Chwefror**: 11 yb – 1.30 yp yn Llwyn Du, Llanaber, Abermaw, LL42 1RR: Cyflwyniad ar 'Nodweddion Pensaerniaeth Gyffredin Sylfaenol (Sut i Ddarllen Adeilad)' gan Peter Thompson (nifer mwyaf 12). Ebostiwch john@thetownsends.org.uk am le (aelodau'n unig). **Mercher 25 Mawrth**: 2 yp – 4yp, ymweliad i dŷ a chyfarfod yn Tŷ Fry, Penrhyndeudraeth, LL48 6RT.

CHWILIO AM LOCHESI GWENYN

'Beth yw llochesi gwenyn?' Gallaf eich clywed yn gofyn: Llochesi gwenyn yw ceudodau/ cilfachau neu silffoedd mewn llechwedd heulog neu wal, neu mewn wal allanol tŷ neu dai allan, ar gyfer cynnwys a gwarchod cawenni – cawenni yw cychod o wellt torchog neu wiail lle y cedwir gwenyn er mwyn darparu mêl a chŵyr melyn. Fel arfer, mae lloches wenyn tua 18 modfedd o ran uchter, lled a dyfnder, ond gall fod dipyn golew yn fwy – fel arfer maent yn wynebu'r de.

Gallant gael eu hadeiladu fel rhai sengl neu mewn nifer ac mae rhai wedi eu stacio un ar ben y llall. Gallant hefyd fod ar ffurf silffoedd gwenyn lle maent yn ymwthio allan o'r wal – mewn geiriau eraill fe'u ceir ym mhob ffurf a maint. Deuir o hyd i'r rhai addurniedig ar diroedd ystadau hanesyddol a cheir eraill wedi eu hadeiladu i mewn i waliau allanol tai fel arweddion pensaerniol. Mae llochesi gwenyn wedi cael eu defnyddio o'r Canol Oesoedd hyd at 1920au. Mae'r gair 'bole' yn wreiddiol yn deillio o hen air Norwyaidd yn golygu 'cilfach mewn wal'.

Cawen / a skep

Mae gwreiddiau cawenni'n mynd yn ôl o ran amser i niwl y gorffennol ac roeddynt yn ddull gwell o gadw gwenyn yn hytrach na dringo coed a chael mêl allan o nythod y gwenyn! Ceir sawl problem gyda chawenni – yn gyntaf maent yn eithaf bregus ac felly rhaid eu cadw mewn man cysgodol (yn arbennig yng Nghymru!) – hyn sy'n egluro'r angen am lochesi gwenyn.

Yn ail, arferid lladd y gwenyn pan oedd y mêl yn cael ei dynnu allan yn yr hydref o'r gawen lawnaf. Roedd yn broses greulon ac aneconomaidd – fe roedd y cawenni'n cael eu dal dros sylffwr yn llosgi fel bod yr anweddau yn lladd y gwenyn a fuasai wedyn yn syrthio allan. Yna, fe dorrid y mêl allan o'r gawen ond yn wahanol i fêl y cyfnod

Late Jan (date tbc): 'How to Research a House History' - workshop in Ruthin Archives, led by Margaret Dunn and staff from the Archives Department. **Tues 24th Feb**: 'Basic Traditional Architecture' session with Peter Thompson (Historic Buildings Conservation & Research specialist & DOWHG Trustee) - workshop to be held in Cynwyd, near Corwen (max 12). **Wed 25th Mar**: Visit led by Phil Ebbrell, Denbighshire County Council Conservation Architect, to a cruck-framed house - Ty Coch, Llangynhafal at 2pm.

MERIONETH BRANCH

Contact: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Mon 26th Jan**: 10.30am to 12.30pm, in Dolgellau Archives, LL40 2YF. Presentation on: 'A Beginner's Guide to Researching a House History in Merioneth' by John Townsend. Non-members £5. **Thurs 26th Feb**: 11am to 1.30pm, at Llwyn Du, Llanaber, Barmouth, LL42 1RR: Presentation on: 'Basic Vernacular Architectural Features (How to Read a Building)' by Peter Thompson (max 12). Email john@thetownsends.org.uk for a place (members only). **Wed 25th Mar**: 2pm to 4pm, house visit and meeting at Tŷ Fry, Penrhyndeudraeth, LL48 6RT.

IN SEARCH OF BEE BOLES

'What are bee boles?' I hear you asking: bee boles are alcoves or shelves in a sunny bank or wall, or in the external wall of a house or outbuilding to contain and protect skeps – skeps are conical coiled straw or wicker hives in which bees were kept to provide honey and beeswax. Generally bee boles are around 18 inches high, wide and deep, but can be quite a bit bigger – they are usually south-facing.

They can be built as singles or in multiples and some are stacked one above the other. They can also be in the form of bee shelves where they protrude from the wall - in other words they come in all shapes and sizes. More ornate constructions can be found in the grounds of historic estates and some are built into the outside walls of houses as architectural features. Bee boles were used from the Middle Ages up to the 1920s. The word bole originally comes from an old Norse word meaning a 'recess in a wall'.

The origins of skeps go back into the mists of time and they were really just a more convenient way of keeping bees than climbing trees and taking honey out of bees' nests! There are a number of problems with skeps – firstly, they are fairly fragile and therefore have to be kept in a sheltered place (especially in Wales!) – hence the need for bee boles.

Secondly, the bees were usually killed when the honey was taken out in the autumn from the fullest skeps. The process was cruel and uneconomic – the skeps were held over burning sulphur so that the fumes killed the bees which then dropped out. The honey was then cut out of the skeps but unlike honey from modern hives it would have contained dead bees and larvae as well as faeces and other detritus! Modern hives keep the brood box (where the bees are raised from eggs laid by the queen) separate from the boxes where honey is taken from (called supers).

Finally, the colonies in less full skeps, which were kept for the following year's production, could die out in a cold winter or spring due to a lack of provisions – bees need

modern buasai yn cynnwys gwenyn wedi marw a larfâu yn ogystal ag ysgarthion a malurion eraill! Mae cychod modern yn cadw'r blwch deor (lle mae'r gwenyn yn cael eu magu o wyau a ddeorwyd gan y frenhines) ar wahân i'r blychau y tynnir y mêl ohonynt (ac a elwir yn 'supers').

Yn olaf, gall yr heidiau yn y cawennau llai llawn, a oedd wedi eu cadw ar gyfer cynnyrch y flwyddyn ganlynol, farw yn ystod gaeaf neu wanwyn oer oherwydd prinder bwyd – mae gwenyn angen mêl i allu cadw'n fyw.

Daeth yr arferiad o gadw gwenyn mewn cawennau i ben yn nechrau'r 20fed ganrif pan gyflwynwyd cychod gwenyn. Mae'r rhain yn llawer haws i'w trafod – ymdrinnir y gwenyn mewn modd mwy dynol fel bo'r mêl yn cael ei gadw ar wahân i weddill y cwch – ac mae cychod pren yn gallu gwrthsefyll y tywydd. Felly dim mwy o ladd y gwenyn wrth gael y mêl allan... a dim mwy o ddefnydd i'r llochesi gwenyn!

Yng Ngwesty Rhiw Goch, Bronaber (a fu'n dŷ bonheddwr), ceir cowt gyda silffoedd mawr o lechfaen, a ddefnyddid ar un adeg ar gyfer cadw gwenyn mewn cawen, ond bellach yn cael eu defnyddio i storio boncyffion yn y gaeaf. Bellach ystyrir eu bod yn hynod agos at y tŷ, ond nid oedd hyn yn anghyffredin yn y gorffennol. Roedd hyn yn galluogi'r gwenynwyr gadw llygad ar eu cawenni, yn enwedig yn y gwanwyn pan fo'r gwenyn yn heidio. Mae dal heidiau yn dal yn ddull pwysig o gynnal a chynyddu nifer yr heidiau mewn gwenynfa. Hefyd credid y buasai'r gwenyn yn cynefino gyda phobl ac felly yn dod yn 'llai ffyrnig a haws eu trin.' Yn olaf, ond nid y lleiaf, roedd hyn yn sicrhau y buasai'n llai tebygol i'r cawenni gael eu lladrata. Roedd mêl, cŵyr gwenyn a medd yn nwyddau gwerthfawr!

Mae gan Bryn yr Odyn, Ffestiniog, ddau bâr o lochesi gwenyn wedi eu lleoli dipyn oddi wrth y tŷ yn wal y berllan. Eto nid oedd hyn yn anghyffredin drwy fod y gwenyn yn gwella peillio ac yn elwa o ddigonedd o neithdar a phaill pan oedd y coed yn eu blodau. Ond nid y tai crand yn unig oedd â llochesi gwenyn. Ychydig bellter o dan Dduallt, Ffestiniog ceir dau furddun, sef dau fwthyn a fras-godwyd o gerrig gyda llochesi gwenyn yn y waliau cerrig gerllaw. Felly mae'n werth cadw golwg am lochesi gwenyn a silffoedd gwenyn pan ydych yn archwilio hen dai a'u tiroedd, beth bynnag yw eu statws.

Bryn yr Odyn

Gall nad llochesi gwenyn oedd y ceudodau/cilfachau mawr ar lefel daear ond lle i gadw adar dof. Roedd gwyddau yn arbennig o werthfawr ac yn cael eu bwydo drwy orfodaeth a'u cadw mewn tyllau tywyll er mwyn eu cadw o fewn terfynau. Felly roedd cymaint yn digwydd mewn cilfachau syml mewn waliau! Os hoffech wirio os yw lloches gwenyn wedi ei chofnodi, ceir cofrestr yn http://ibra.beeboles.org.uk/.

John Townsend, Meirionnydd

honey to keep them alive.

Keeping bees in skeps died out in the early 20th century as bee hives took over. These are much easier to manage – the bees are humanely manipulated so the honey is kept separate from the rest of the hive – and wooden hives can withstand the weather. So no more killing bees when taking the honey out... and no more use for bee boles!

Rhiw Goch

At Rhiw Goch Hotel, Bronaber, (formerly a 'gentleman's house') there is a courtyard with large slate shelves, once used for keeping bees in skeps but now used for storing logs in winter. The close proximity to the building, although now surprising, was not unusual in the past. It allowed beekeepers to keep an eye on their skeps, especially in spring when bees swarm. Catching swarms is still an important way of maintaining and increasing the number of hives in an apiary. It was also believed that the bees would become acclimatised to people and therefore 'less ferocious and more tractable.' Last, but not least, it ensured the skeps were less likely to be stolen. Honey, beeswax and mead were valuable commodities!

Bryn yr Odyn, Festiniog, has two pairs of bee boles situated away from the house in the wall of its orchard. Again this was not unusual as the bees improved pollination and benefited from an abundance of nectar and pollen when the trees were in flower. But it wasn't just posh houses that had bee boles. Some distance below Dduallt, Ffestiniog there are two derelict roughly built cottages with bee boles in nearby stone walls. So it is worth keeping a look out for bee boles and bee shelves when you are viewing old houses and their grounds, whatever their status.

Dduallt

Some larger recesses at ground level may not have been bee boles but a place to keep domestic birds. Geese were particularly valuable and were force-fed and kept in dark holes to restrict their movement.

So there was much going on in simple recesses in walls! If you want to check whether a bee bole has been recorded there is a register at http://ibra.beeboles.org.uk/.

John Townsend, Merioneth

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG

www.datingoldwelshhouses.co.uk

DATING OLD WELSH HOUSES GROUP

Rhif Elusen Gofrestredig 1131782 Registered Charity Number

CYLCHLYTHYR 12 – Mawrth 2015 NEWSLETTER 12 – March 2015

Ein gweledigaeth:
Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

Am wybodaeth bellach cysyllter â Margaret Dunn, Ysgrifennydd brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Ynys Môn – Arfon am eu cyfraniadau i'r argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

NODYN I'CH HATGOFFA: mae'r holl dai y sonnir amdanynt yn y cylchlythyr hwn yn eiddo preifat.

AR BOB CYFRIF YMWELWCH Â'N GWEFAN ar gyfer gweld adroddiadau blog o'r holl ddigwyddiadau diweddar (*mae'r darluniau yn dangos rhai ohonynt*): gweler http://datingoldwelshhouses.co.uk/.

Tŷ Mawr, Gwyddelwern

Our vision:
Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

For further information contact Margaret Dunn, Secretary brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

MANY THANKS to the Anglesey/Caernarfonshire Branch for their contributions to this issue of the newsletter.

REMINDER: all the houses mentioned in this newsletter are private property.

DO VISIT OUR WEBSITE
http://datingoldwelshhouses.co.uk/ to see blog accounts of all recent events (*the pictures show some of them*) and to look at our growing library.

Llwyn Bedw

TAITH ASTUDIO 19-21 Mai 2015: YMWELD Â THAI FFRAMIAU COED SIR DREFALDWYN
Byddwn yn aros yng Ngwesty'r Elephant & Castle yn Nhrenewydd. Mae Sir Drefaldwyn yn adnabyddus am ei thai fframiau coed a threfnodd haneswyr lleol i ni ymweld ag ystod o'r tai hyn, yn rhai gwledig a threfol. Anfonir yr hysbysiad cyntaf yma gyda'r prif fanylion er mwyn eich galluogi i archebu lle yn syth oherwydd bydd yn rhaid i ni gyfyngu ar y niferoedd. Y gost fydd tua £210, gyda thâl ychwanegol o gwmpas £40 am ystafell sengl. Bydd manylion llawn a chais am flaendal yn cael ei anfon ym mis Mawrth. Disgwylir y bydd pawb sydd am yr ymweliad llawn yn aros yn y Gwesty. Cysylltwch yn SYTH â Margaret Dunn (brynbedd1@gmail.com / 01766 890550) i archebu lle.

CYFARFOD BLYNYDDOL CYFFREDINOL (2.00 yp) a **DARLITH GYHOEDDUS FLYNYDDOL** (3.00 yp) ar ddydd

STUDY TOUR 19-21 May 2015: VISITING THE TIMBER-FRAMED HOUSES OF MONTGOMERYSHIRE
We will be staying at the Elephant & Castle Hotel, Newtown. A group of local historians will be arranging for us to visit a range of rural and urban timber-framed houses for which Montgomeryshire is famous. An initial notice has been circulated to give the key details so that you can make provisional bookings immediately as numbers may be limited. The cost will be approx £210, with a single room supplement of approx £40. Full details and requests for deposits will be circulated as soon as possible. It is anticipated that everyone will be resident for the full tour. Please contact Margaret Dunn NOW to make your booking (brynbedd1@gmail.com / 01766 890550).

AGM (2.00 p.m.) and **ANNUAL PUBLIC LECTURE** (3.00 p.m.) on Friday 26th June 2015 at the Telford Heritage

Gwener 26 Mehefin 2015 yng Nghanolfan Dreftadaeth Telford, Porthaethwy, Ynys Môn, gydag arddangosfeydd a lluniaeth ysgafn i ddilyn. Bydd siaradwr eleni, Richard Bebb, Cymrawd Ymchwil Anrhydeddus, Amgueddfa Cymru, yn siarad am 'Ddodrefnu Tai Hanesyddol Eryri'. Bydd copïau o'i ddwy gyfrol *Welsh Furniture 1250-1950: A Cultural History of Craftsmanship and Design* ar werth.

Y NEWYDDION DIWEDDARAF

Mae'r gyfrol *Darganfod Tai Hanesyddol Eryri* wedi gwerthu'n dda ac ychydig o gopïau sydd ar ôl. Mae CBHC yn gobeithio ail-brintio yn y dyfodol agos.

2013-15: Project Ymchwil wedi ei Dargedu: Cwblhawyd yr adroddiadau dendro, mae aelodau o sawl cangen yn brysur yn ymchwilio i hanes tai ac yn ddiweddar cynhaliwyd cofnodi pensaernïol. Dylai'r canlyniadau llawn ymddangos ar y wefan cyn bo hir. Mae canlyniadau carbon-14 wedi eu cwblhau ar gyfer tri tŷ a dylai canlyniad un tŷ arall fod ar gael yn ddiweddarach yn 2015.

2014-15: Cyn bo hir bydd **y project ar y cyd â Chyngor Bwrdeistref Sirol Conwy** yn symud i'w ail gyfnod gyda mwy o dendro, ymchwil i hanes tai ac, o bosibl, cofnodi pensaernïol.

2015-16: Project Llenwi'r Bylchau: Ar hyn o bryd mae ceisiadau ar gyfer grantiau'n cael eu rhoi gerbron. Mae rhaglen grant Cadwyn Clwyd yr UE wedi ei gohirio. Byddwn yn ymgeisio gyda hwy i gynorthwyo mwy o waith yn Sir Ddinbych a Sir Y Fflint.

Bwriad Grŵp Dyddio Hen Dai Cymreig yn y Dyfodol:

Mae'r ymddiriedolwyr wedi bod yn adolygu'r llu o amcanion a wireddwyd a'r gweithgareddau a gynhaliwyd dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf ac yn adolygu cynllun strategol y Grŵp - mae'r canolbwynt bellach ar y meysydd allweddol sef ymchwil, allgymorth a llywodraethu.

Bydd **YMCHWIL** yn datblygu fframwaith, gydag eraill, i arwain ymchwil a phrojectau, codi arian a hyfforddiant; a bydd basau data wrth wraidd yr uchod ac yn eu gwella.

Mae **GWAITH ALLANOL** yn cynnwys datblygu cyfathrebiadau drwy gyfrwng cysylltiadau cyhoeddus, y wefan, cyhoeddiadau, aelodaeth, canghennau, digwyddiadau, cylchlythyrau a theithiau astudiaeth.

Mae **RHEOLI** yn cynnwys rôl ymddiriedolwyr, gweinyddu a chyllid.

CYNLLUNYDD GRAFFIG

Mae'r Grŵp yn gobeithio datblygu 'steil cartref' ein cyhoeddiadau. Os hoffai unrhyw aelod sydd â medrau ym maes cynllunio graffig gynnig ei wasanaeth, cysylltwch os gwelwch yn dda â'r Ysgrifennydd (brynbedd1@gmail.com/ 01766 890550).

DIGWYDDIADAU GRŴP

Archebwch *yn gynnar* drwy Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622 oherwydd fe all niferoedd gael eu cyfyngu. Anfonir gwybodaeth bellach i'r sawl sydd wedi archebu. Y pris yw £5 i'w dalu ar y diwrnod oni nodir yn wahanol. **Llun 13 Ebrill** 2.30 yp. Ymweliad â'r Gelli Aur, Llanasa, Sir Y Fflint, maenordy rhestredig Gradd I ar safle a saif o fewn 1,000 erw o dir lle mae pobl wedi byw ers Llyfr Domesday. Gweler: http://golden-grove-estate.co.uk. Cost £6 yr un. Mwyafrif 30. **Gwener 29 Mai** 2.00 yp, ymweliad â'r Tŷ Mawr, Nantmor, Beddgelert, tŷ neuadd dyddiedig 1529 gydag aelwyd wedi ei gosod yn y canol, a adferwyd mwy

Centre, Menai Bridge, Anglesey, followed by displays & light refreshments. This year's speaker, Richard Bebb, Honorary Research Fellow, Amgueddfa Cymru: National Museum Wales, will talk about 'Furnishing the Historic Houses of Snowdonia'. Copies of his two-volume *Welsh Furniture 1250-1950: A Cultural History of Craftsmanship and Design* will be on sale.

NEWS UPDATE

Sales of *Discovering the Historic Houses of Snowdonia* have been very brisk and few copies remain. The RCAHMW hope to reprint in the near future.

2013-15: Targeted Research project: The dendro reports have been completed; members from several branches are busy researching house histories and architectural recordings have recently been undertaken. Full results should be on the website soon. Carbon-14 results for three houses have been completed and one further house result should be available later in 2015.

2014-15: The joint project with Conwy CBC will soon be moving into its second phase with more dendro, house history research and maybe architectural recording.

2015-16: Filling the Gaps project: Applications are currently being made for grants. The Cadwyn Clwyd EU grant programme has been delayed. We will be applying with them for help with work in Denbighshire & Flintshire.

Dating Old Welsh Houses Group's Future Intentions:

The trustees have been reviewing the many aims achieved and activities undertaken over the last few years and are revising the Group's strategic plan - the focus now being on the key areas of research, outreach and governance.

RESEARCH will develop, with others, a framework to guide research & projects, fund raising & training, underpinned and enhanced by databases.

OUTREACH includes developing communications through public relations, website, publications, membership, branches, events, newsletters & study tours.

GOVERNANCE covers the role of trustees, administration and finance.

GRAPHIC DESIGNER

The Group hopes to develop the 'house style' of its publications. If any member with skills in graphic design would like to be involved, or if anyone knows of a designer who might be in a position to help, please get in touch with the Secretary (brynbedd1@gmail.com / 01766 890550).

GROUP EVENTS

Book *early* with Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622, as numbers may be limited. Further information is sent to those who have booked. These cost £5 paid on the day unless otherwise stated. **Mon 13th Apr** 2.30 p.m. Visit to Golden Grove, Llanasa, Flintshire, a Grade I listed C16 Manor House on a site occupied since the Domesday Book & set in 1,000 acres. See: http://golden-grove-estate.co.uk. Charge £6 per head. Max 30. **Fri 29th May** 2.00 p.m. Visit to Tŷ Mawr, Nantmor, Beddgelert, a 1529 hall house with inserted central fireplace, restored to near its original state. Max 20. **Mon 22nd June** 2.00 p.m. Visit to Llanerchyfelin,

neu lai i'w gyflwr gwreiddiol. Mwyafrif 20. **Llun 22 Mehefin** 2.00 yp, ymweliad â Llanerchyfelin, Rowen, ger Conwy, tŷ Eryri dyddiedig 1579 gyda grisiau troellog. Mwyafrif 15. **Gwener 26 Mehefin** 2.00 yp, Canolfan Dreftadaeth Porthaethwy: CBC gyda darlith i ddilyn – gweler uchod am fanylion. **Llun 6 Gorffennaf** 2.00 yp, ymweliad â Hen Neuadd y Faenol, ger Bangor, tŷ boneddigion aml-gyfnod mawr dyddiedig 1562. Mwyafrif 20.

DIGWYDDIADAU CANGEN: archebwch drwy gysylltydd y gangen, fel arfer am £2.

Rowen, near Conwy, a 1579 Snowdonia house with spiral stair. Max 15. **Fri 26th June** 2 p.m. Menai Bridge Heritage Centre: AGM followed by lecture – see above for details. **Mon 6th July** 2.00 p.m. Visit to Vaynol Old Hall, near Bangor, a large multi-period gentry house dating from 1562. Max 20.

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2.

CANGEN MÔN – ARFON

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322 (*dalier sylw: argraffwyd rhif Peter yn anghywir yn y Cylchlythyr diwethaf*). **Mercher 8 Ebrill** 2.00 yp, Cochwillan, Llanllechid. Mae'n bosib bod ei neuadd fawreddog, cyplau trawstiau gordd ac aelwyd ochrol yn dyddio o ddiwedd y 15fed ganrif. Mwyafrif 15. **Mercher 27 Mai** 2.00 yp, Tŷ'n Tŵr, Bethesda, adeilad nenfforch gydag aelwyd a osodwyd yn ddiweddarach, postyn a phanelau ac addasiad i dŷ Eryri. Yn ôl y sôn dyma gartref yr Archesgob John Williams, gŵr adnabyddus yng nghyfnod y Rhyfel Cartref. Mwyafrif 12. **Iau 11 Mehefin** 2.00 yp, Tŷ Fry, Rhoscefnhir, ger Llangefni, Ynys Môn. Codwyd y prif dŷ ym 1679, ond mae'n bosibl bod rhannau eraill yn hŷn neu'n iau! Mwyafrif 15. **Sadwrn 4 Gorffennaf**, hanner dydd, tŷ Eryri o'r 16eg ganrif, Gardd Llygaid y Dydd, Nantmor, gydag ymweliad â chaffi ym Meddgelert i ddilyn. Cyfarfod ym maes parcio Beddgelert, ffordd Caernarfon, am 11.30 y bore. Mwyafrif 15.

ANGLESEY-CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322 (*please note that Peter's number was printed incorrectly in the last Newsletter*). **Wed 8th Apr** 2.00 p.m. Cochwillan, Llanllechid. Its splendid great hall, hammer-beam trusses and lateral fireplace may date from the late C15. Max 15. **Wed 27th May** 2.00 p.m. Tŷ'n Tŵr, Bethesda, a cruck building with a later inserted fireplace, post & panel conversion to a Snowdonia house. Reputed to be the home of Archbishop John Williams of Civil War fame. Max 12. **Thu 11th June** 2.00 p.m. Tŷ Fry, Rhoscefnhir, near Llangefni, Anglesey. The main house was built in 1679, but other parts may be older or younger! Max 15. **Sat 4th July** 12 noon, the C16 dated Snowdonia house, Gardd Llygaid y Dydd, Nantmor, followed by a cafe visit in Beddgelert. Meet at Beddgelert car park, Caernarfon Road at 11.30 a.m. Max 15.

CANGEN CONWY

Cyswllt: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Iau 16 Ebrill**, Cwm Penamnen, Dolwyddelan. 11.30 - 3.00 yp. Ymweliad â safle tŷ gwreiddiol Maredudd ap Ieuan (hynafiad y teulu Wynn o Wydir) gyda Bill Jones, a fu'n cloddio ar y safle, gyda the a sgwrs yn y Neuadd Gymunedol i ddilyn. **Iau 21 Mai** 9.30–12.30 yp. Archifau Conwy, Llandudno. Cyfarfod cangen gyda'r newyddion diweddaraf am y gwaith presennol. **Iau 18 Mehefin**, taith o amgylch tref Conwy– 2.00 yp–4.30 yp. Taith gyda Ray Castle gan gychwyn yn Eglwys Blwyf y Santes Fair a diweddu'r daith gyda the/cyfarfod yn Neuadd Eglwys Sant Ioan.

CONWY BRANCH

Contact: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Thu 16th Apr** Cwm Penamnen, Dolwyddelan. 11.30–3.00. Visit to site of original house of Maredudd ap Ieuan (ancestor of the Wynns of Gwydir) with Bill Jones, who excavated the site, followed by tea and talk in Community Hall. **Thu 21st May** 9.30–12.30. Conwy Archives, Llandudno. Branch meeting with updates on current work. **Thu 18th June** Conwy Town walk – 2.00 – 4.30 p.m. A walk with Ray Castle beginning in St Mary's Parish Church and ending with tea/meeting in St. John's Church Hall.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cyswllt: Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. **Iau 9 Ebrill**, aml gyfnod: Hafod y Calch, Cynwyd am 7.00 yh. Cyfarfod a thaith a'r newyddion diweddaraf. **Mawrth 12 Mai**, tŷ neuadd nenfforch â tho gwellt: Coed y Foel, Derwen am 2.00 yp. Cyfarfod a thaith dywys. **Mercher 17 Mehefin** Ucheldref 16eg/17eg ganrif, Rhug am 7.00 yh. Cyfarfod a thaith a phroject mapiau degwm. **Mercher 15 Gorffennaf** Blaen Dinam 16eg/17eg ganrif, Llandrillo am 2.00 yp. Cyfarfod a thaith a'r newyddion diweddaraf.

DENBIGHSHIRE BRANCH

Contact: Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. **Thu 9th Apr** multi period: Hafod y Calch, Cynwyd at 7.00 p.m. Meeting and Tour & General Updates. **Tue 12th May** Thatched cruck hall house: Coed y Foel, Derwen at 2.00 p.m. Meeting and Guided tour. **Wed 17th June** C16 / C17 Ucheldref, Rhug at 7.00 p.m. Meeting and Tour & Tithe Maps project. **Wed 15th July** C16/C17 Blaen Dinam, Llandrillo at 2.00 p.m. Meeting and Tour & updates.

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyswllt: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Iau 23 Ebrill** 11 yb hyd 1.30 yp, yn Llwyn Du, Llanaber, Y Bermo, LL42 1RR. Cyflwyniad ar: 'Nodweddion Pensaernïaeth Frodorol Sylfaenol (sut i ddehongli adeilad)' gan Peter Thompson (mwyafrif 12). E-bostiwch

MERIONETH BRANCH

Contact: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Thu 23rd Apr** 11am to 1.30pm, at Llwyn Du, Llanaber, Barmouth, LL42 1RR: Presentation on: 'Basic Vernacular Architectural Features (How to Read a Building)' by Peter Thompson (max 12). Email

john@thetownsends.org.uk i gadw lle (aelodau'n unig). **Mawrth 12 Mai** 10.30 yb hyd 12.30 yp, Brongoronwy, Llan Ffestiniog, tŷ Eryri nodweddiadol a godwyd mae'n debyg oddeutu 1531. Ymweliad/cyfarfod mis **Mehefin** i'w drefnu.

LLOFNODION AC WYNEBAU

I: Mae gan bob hen dŷ ei ddirgelion. Ambell dro hefyd maent yn derbyn ymwelwyr anhysbys. Cafodd plasty hardd Henblas ar Ynys Môn ymweliad o'r fath pan nad oedd neb gartref heblaw merch y tŷ, a oedd yn ei harddegau: merch ifanc a gyflwynodd lyfryn o lungopïau o nodiadau wedi eu hysgrifennu â llaw a hen ffotograffau yn berthnasol i'r tŷ. Ysgrifennodd ei henw – Surridge – a chyfeiriad yn Ne Affrica, cyn diflannu. Methodd pob ymgais i gysylltu â hi. Anodd iawn oedd darllen yr ysgrifen yn y dogfennau, ac nid oedd modd dehongli enw'r casglwr. Mae'r tŷ'n eiddo i gyfaill i mi ac, er nad yw'r tŷ'n ddigon hen i fod o ddiddordeb i'r project dendro, rydw i wedi bod yn ymchwilio i'r hanes difyr. Roeddem yn dyheu am fwy o wybodaeth am yr ymwelydd. Ni chafwyd unrhyw gyfeiriad at Dde Affrica na'r enw Surridge. Yna sylweddolais fod 'A' bychan yn ymddangos ar dudalen o gart achau'r teulu yn llyfr Griffith's *Pedigrees* a ddarparwyd gan fy ffrind i nodi tudalen atodol. Rhuthrais i Archifdy Llangefni a chefais hyd i gyfeiriad at naw o blant y perchennog a fu farw ym 1855. Roedd un wyres wedi priodi gŵr o'r enw Surridge o Chadwell, Natal. Enw mam y plentyn, a anwyd ym 1834, oedd Henrietta Dulcibella. Roedd hi wedi priodi rhywun o'r enw Mr Trevor. Daeth yr arysgrif yn glir: H Dulcibel Trevor. Roedd wedi paratoi cymaint o wybodaeth ag y gallai am y teulu a'r cartref ac fe drysorwyd hon gan genedlaethau yn Ne Affrica.

Judith Gooding, Ynys Môn

Plas y Ddugallt

II: Roeddwn wrth fy modd yn cael ymweld â Phlas y Ddugallt ym Maentwrog a arferai fod yn eiddo i deulu'r Llwydiaid. Credais erioed mai o'r fan hon y daeth ochr fy mam o'r teulu.

Yn ôl hanes y teulu roeddem hefyd yn perthyn i Huw Llwyd o Gynfal Fawr. Byddai fy nain yn mynd â phob perthynas a fyddai'n galw heibio i'r tŷ yma, yn cynnwys aelodau'r Llwydiaid sy'n ddisgynyddion i Richard, brawd fy hen nain, a ymfudodd i America a phriodi merch y gwaith mwyn lle'r oedd yn gweithio. Rydw i wedi bod yn ddigon ffodus i gael ffotograffau o'r briodas a llythyrau hynod o hiraethus a ysgrifennai i'w chwaer gartref yn dweud ei fod 'yn dyheu am gael bod adref i gael swper Sul' gyda hi. Yn Nuallt gwelais y llythrennau D.Ll wedi eu naddu ar un sil ffenestr! Dyma un o'r llu o fechgyn o'r enw David Lloyd sydd wedi ei gwneud yn anodd iawn olrhain hanes y teulu.

Val Hopkins, Sir Gaernarfon

john@thetownsends.org.uk to reserve your place (members only). **Tue 12th May** 10.30 am to 12.30 pm at Brongoronwy, Llan Festiniog, a typical Snowdonia house probably built around 1531. **June** visit/meeting to be arranged.

SIGNATURES AND FACES

I: All old houses come with puzzles and mysteries. Sometimes they come with mysterious visitors. The beautiful mansion of Henblas on Anglesey had such a visitor, while only a teenage daughter was at home: a young woman who presented a booklet of photocopies of handwritten notes and old photographs relating to the house. She wrote her name – Surridge – and an address in South Africa, and then vanished. Attempts to contact her failed. The handwriting in the documents was barely legible, and the compiler's name could not be deciphered. The house belongs to a friend of mine and, although it's not old enough to interest the dendro project, it has a fascinating history which I have been exploring. We longed to identify the visitor. No South Africans and no Surridges appeared. Then I realised the page of Griffith's *Pedigrees* my friend had provided had a tiny 'A' to indicate an appendix page. I rushed to Llangefni Archives and found the nine children of the owner who had died in 1855. One grandchild had married a Surridge of Chadwell, Natal. The child's mother, born 1834, rejoiced in the name Henrietta Dulcibella. She had married a Mr Trevor. The inscription became clear: H Dulcibel Trevor. She had prepared what information she could about the family and the home and this was treasured by generations in South Africa.

Judith Gooding, Anglesey

Henblas

II: I was delighted to visit Plas y Ddugallt in Maentwrog which used to belong to the Llwydiad family, which I always believed to be where my mother's side of the family came from.

According to family history we were also related to Huw Llwyd from Cynfal Fawr. My grandmother used to take all visiting relations there, including the Lloyd members who are descendants of my great-grandmother's brother Richard who emigrated to America and married the daughter of the mine where he worked. I have been fortunate enough to have photos of the wedding and very poignant letters he wrote home to his sister saying that he 'wished he was home to have Sunday supper' with her. While in Ddugallt I saw the initials D.Ll carved into one of the windowsills! One of the very many David Lloyds that have made tracing the family so difficult.

Val Hopkins, Caernarfonshire

III: Mae manteision lu i'w cael o fod yn aelod o GDHDC, ac un ohonynt ydy'r cyfle i gyfarfod 'cyd-haneswyr' a rhannu syniadau a diddordebau. Rydym yn freintiedig o gael dod i adnabod llawer o berchnogion y tai hanesyddol yr ydym yn eu hymchwilio, ac o fwynhau eu lletygarwch wrth iddynt ein tywys o gwmpas a rhannu pleser eu perchnogaeth.

Yn aml, down ar draws arteffactau prin neu annisgwyl ac mae hyn yn ychwanegu at ein pleser ac yn ysgogi ein diddordeb a'n hymchwiliadau, ambell dro i gyfeiriad annisgwyl.
Yn ddiweddar cawsom y fraint o ymweld â Chors-y-Gedol. Codwyd y tŷ presennol ym 1576 gan Richard Vaughan, a'r gatws ym 1630; yn ddiweddarach ehangwyd y tŷ'n sylweddol ond mae'r rhan wreiddiol yn parhau mewn cyflwr da. Yno gwelsom lawer o nodweddion difyr y tŷ –

yn cynnwys ambell i arfbais …

… a rhai dyddiadau arysgrifedig …

… ond ambell dro gwelwn rywbeth wir gyffrous!

III: There are many benefits to be had from being a member of DOWHG, not the least being the opportunity to meet fellow 'historians' and share ideas and interests. We have the privilege of getting to know many of the owners of the historic houses we are researching, and of enjoying their hospitality as they show us around and share the pleasure of their ownership.
We often come across artefacts which are rare or unexpected and this adds to our pleasure and stimulates our interest and researches, sometimes in unexpected directions.
Recently we had the privilege to visit Cors-y-Gedol. The present house was built in 1576 by Richard Vaughan, and the gatehouse in 1630; the house was subsequently very much enlarged but the original block remains well preserved. Whilst there we saw many of the house's interesting features –
including some coats of arms…

…and some date inscriptions…

…but sometimes we see things which really excite us!

Mewn un hen dŷ gwelsom bâr o bicelli paledu, un o boptu'r drws.

Mae pethau o'r fath yn hynod o brin. Gellir dyddio'r rhain i 100 mlynedd o leiaf cyn codi'r tŷ.

Mae hyn yn ein tywys i gyfeiriad gwahanol. Pwy fyddai wedi defnyddio neu'n berchen ar eitemau mor ddifyr? Yn ôl fy nghofnodion achau, un gŵr posibl (os yw'r picelli wedi bod yn y tŷ erioed) yw Iorwerth ab Einion: g *c*1400 m *c*1447, Llanddwywe, Sir Feirionnydd {Llwyth: Osbwrn Wyddel}; priododd Gwenllian ferch Cynwrig g *c*1400 o Laneurgain, Sir Y Fflint {Llwyth: Ednywain Bendew}. Yn ôl fy nghofnodion achau un o'i gyfoedion oedd Hywel Coetmor a fu farw'n ŵr oedrannus oddeutu 1440, capten ar 100 o saethwyr bwa Sir Ddinbych ym mrwydr Poitiers, 10 Medi 1356. Roedd yn gapten yn Agincourt lle bu'n brwydro ar 25 Hydref 1415, a gwerthwyd Gwydir i Faredudd ap Ieuan o Gwm Penamnen gan ei fab (mae ymweliad â Phenamnen ar 16 Ebrill).

Picell paledu / Jousting-lance

Faint o bobl a ymwelodd â Chadeirlan Bangor yn ystod y gwaith adfer? Pwy ohonynt a welodd y wraig hon, Eva (*i'r dde*), yn cuddio y tu ôl i sgrîn o rwbel a theils canoloesol a oedd wedi ei symud i ryw gornel fach anghofiedig o'r tŷ crefyddol? Ar hyn o bryd fe'i lleolir yng nghefn y siop lyfrau, ac mae modd ei gweld drwy ffenestr fechan. Pwy oedd hi?

Roedd Eva ferch Gruffydd ap Tudor ap Madog ap Iarddur m 1380 yn etifeddes bwysig a ddaeth, drwy gyfrwng ei phriodas â Gwilym ap Gruffydd ap Heilyn, â stad Cochwillan (gweler yr ymweliad arfaethedig ar 8 Ebrill) i Benrhyn ac felly i lawr i Blas Mawr drwy gyfrwng y teulu Wynn gyda threigl y blynyddoedd.

Rydym yn ymweld â rhai o'r tai yma ac yn ymchwilio i'w hanes, ac mae ein hanesion tai'n rhestru enwau a dyddiadau, ond anaml y gwelwn luniau o'r bobl yma, ac eto mae gennym gronfa gyfoethog o ddelwau o amgylch y wlad. Er bod rhai wedi eu dyddio cyn cyfnod y tŷ yr ydym yn ymchwilio iddo, maent serch hynny yn hynafiaid y tai yma, ac mae iddynt hanes cyfoethog sydd ynghlwm â'r tŷ drwy briodas ac etifeddu.

Drwy gyfrwng Dyddio Hen Dai rydym yn gallu casglu ynghyd y llu o ddisgyblaethau ynghlwm â chofnodi a dyddio adeiladau, hanesion tai, achau, hanes cymdeithasol a phoblogaidd a'u plethu at ei gilydd yn daclus (ambell dro).

Peter Masters, Sir Gaernarfon

At one old house we saw a pair of jousting-lances, one each side of the door.

Such things are a rare find indeed. These predate the existing house by at least 100 years.

So this sets off a new train of thought. Who could have used or owned such interesting items? According to my genealogy records, one possible candidate (if the lances have always been in the house) is Iorwerth ab Einion: b. *c*1400 d. *c*1447, Llanddwywe, Merionethshire {Tribe: Osbwrn Wyddel}; m. Gwenllian ferch Cynwrig b. *c*1400 of Llaneurgain, Flintshire {Tribe: Ednywain Bendew}.

Hywel Coetmor

A contemporary of his according to my genealogy records was the apparently long-lived Hywel Coetmor d *c*1440, captain of 100 Denbighshire archers at the battle of Poitiers, 10 Sep 1356. He was a captain at Agincourt where he fought on 25 October 1415, and his son sold Gwydir to Maredudd ap Ieuan of Cwm Penamnen (see visit on 16th April).

Eva

How many people who visited Bangor Cathedral during its renovation saw this lady, Eva, hidden behind a screen of rubble and displaced medieval tiles in some dark forgotten corner of that religious house? She is currently tucked away in the back of the bookshop, visible through a small window. Who was she?

Eva verch Gruffydd ap Tudor ap Madog ap Iarddur d 1380 was an important heiress who by her marriage to Gwilym ap Gruffydd ap Heilyn brought the Cochwillan estate (see the visit planned for 8th April) to Penrhyn and subsequently down to Plas Mawr via the Wynns over the years.

We visit and research some of these houses, and our house-histories list names and dates, but seldom do we get to see images of these people; and yet we have a rich store of effigies dotted around the Principality. Whilst many predate the house we research, they are nonetheless the forebears of those houses, richly interconnected through marriage and inheritance.

It is through Dating Old Welsh Houses that we are able to bring together the many disciplines of building recording and dating, house histories, genealogy, social and popular history and tie them all neatly together (sometimes).

Peter Masters, Caernarfonshire

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG

www.datingoldwelshhouses.co.uk

DATING OLD WELSH HOUSES GROUP

Rhif Elusen Gofrestredig 1131782 Registered Charity Number

CYLCHLYTHYR 13 – Mehefin 2015

NEWSLETTER 13 – June 2015

Ein gweledigaeth:
Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

Am wybodaeth bellach cysyllter â Margaret Dunn, Ysgrifennydd brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Conwy am eu cyfraniad i'r argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

NODYN I'CH HATGOFFA: mae'r holl dai y sonnir amdanynt yn y cylchlythyr hwn yn eiddo preifat.

AR BOB CYFRIF YMWELWCH Â'N GWEFAN ar gyfer gweld adroddiadau blog o'r holl ddigwyddiadau diweddar (*mae'r darluniau yn dangos rhai ohonynt*): gweler http://datingoldwelshhouses.co.uk/.

Tŷ'n Tŵr, Bethesda

Cochwillan

Our vision:
Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

For further information contact Margaret Dunn, Secretary brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

MANY THANKS to the Conwy Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

REMINDER: all the houses mentioned in this newsletter are private property.

DO VISIT http://datingoldwelshhouses.co.uk/ to see blog accounts of all recent events (*the pictures show some of them*) and to look at our growing library.

Tŷ Mawr Nanmor/Nantmor

Marciau tân enigmatig yng Nghae Canol Mawr
Enigmatic flame-marks at Cae Canol Mawr

OS YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI a ddim eto yn aelod, pam na wnewch chi ystyried ymuno â'r Grŵp? Yr Ysgrifenyddes Aelodaeth yw Ms Zoe Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404.

IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? The Membership Secretary is Ms Zoe Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404.

HWYRACH Y BYDD GENNYCH DDIDDORDEB HEFYD yng ngweithgaredd Cymdeithas Archeolegol Llanelwy, sydd â rhaglen lawn o ddarlithoedd, prosiectau a gweithgareddau. Gweler eu gwefan: www.stasapharchaeologysociety.org.uk.

YOU MAY ALSO BE INTERESTED in the work of the St Asaph Archaeology Society, which has a full programme of lectures, projects and activities; see their website: www.stasapharchaeologysociety.org.uk.

TAITH ASTUDIO 2015: TAI FFRÂM GOED SIR DREFALDWYN Yn anffodus, am nifer o resymau, mae'r Daith Astudio hon a gafodd ei gohirio, bellach wedi ei CHANSLO am 2015. Gobeithir ei chynnal yn Ebrill / Mai 2016.

STUDY TOUR 2015: TIMBER-FRAMED HOUSES OF MONTGOMERYSHIRE Unfortunately, due to a variety of reasons, this already postponed Study Tour has been CANCELLED for 2015. It is now hoped to hold it in April / May 2016.

CCB (AGM) (2.00 yp) a'r **DDARLITH GYHOEDDUS FLYNYDDOL** (3.00yp) ar Ddydd Gwener 26 Mehefin 2015 yng Nghanolfan Treftadaeth Telford, Porthaethwy, Ynys Môn, ac i'w dilyn gan arddangosiadau a lluniaeth ysgafn. Y siaradwr eleni fydd Richard Bebb, Cymrawd Ymchwil Anrhydeddus, Amgueddfa Cymru. Bydd yn siarad am 'Ddodrefnu Tai Hanesyddol Eryri'. Bydd copïau o'i lyfr (dwy gyfrol) *Welsh Furniture 1250-1950: A Cultural History of Craftsmanship and Design* ar werth.

AGM (2.00 p.m.) and **ANNUAL PUBLIC LECTURE** (3.00 p.m.) on Friday 26th June 2015 at the Telford Heritage Centre, Menai Bridge, Anglesey, followed by displays & light refreshments. This year's speaker, Richard Bebb, Honorary Research Fellow, Amgueddfa Cymru: National Museum Wales, will talk about 'Furnishing the Historic Houses of Snowdonia'. Copies of his two-volume *Welsh Furniture 1250-1950: A Cultural History of Craftsmanship and Design* will be on sale.

NEWYDDION DIWEDDARAF

Yr Ymddiriedolwyr presennol, yr ydym yn hynod ddiolchgar iddynt, yw:
Mr R A Cuthbertson, Cadeirydd
Mrs M J Dunn, Ysgrifenyddes
Mr D Gray-Williams
Mr P Thompson, Cynrych. Cangen Meirionnydd
Mr P Masters, Cyd-lynydd Gwefannau, Cynrych. Môn/Arfon
Dr W Barr, Cyd-lynydd digwyddiadau
Ms Z Henderson, Ysgrifenyddes Aelodaeth
Mr J Townsend, Trysorydd y Grŵp, Cynrych. Cangen Meirionnydd
Mr A Scharer, Cynrych. Cangen Conwy
Mrs J Dale, Cynrych. Cangen Sir Ddinbych
Mrs A Morgan, Cynrych. Cangen Conwy
Dr M Cherry, Cadeirydd Grŵp Ymchwil
Mr Rh Mwyn, Cadeirydd Grŵp Gwaith Allanol

NEWS UPDATE

The current Trustees, to whom we are very grateful, are:

Mr R A Cuthbertson, Chairman
Mrs M J Dunn, Secretary
Mr D Gray-Williams
Mr P Thompson, Merioneth Branch Rep
Mr P Masters, Website co-ordinator, Anglesey/Caerns Rep
Dr W Barr, Events co-ordinator
Ms Z Henderson, Membership Secretary
Mr J Townsend, Group Treasurer, Merioneth Branch Rep
Mr A Scharer, Conwy Branch Rep
Mrs J Dale, Denbighshire Branch Rep
Mrs A Morgan, Conwy Branch Rep
Dr M Cherry, Research Group chair
Mr Rh Mwyn, Outreach Group chair

DIGWYDDIADAU GRŴP

Mae'r rhain yn cael eu cynnal drwy garedigrwydd y perchenogion. Archebwch yn gynnar gyda Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622, oherwydd gall y niferoedd fod yn gyfyngedig. Bydd gwybodaeth bellach yn cael ei hanfon at y rhai sydd wedi archebu. Cost y rhain ar y diwrnod yw £5, os na ddwedir yn wahanol. **Llun 22 Mehefin** 2.00 yp. Ymweliad â Llanerchyfelin, Y Ro-wen, ger Conwy – tŷ Eryri gyda grisiau troellog, yn dyddio 1579. Nifer mwyaf 15. **Gwener 26 Mehefin** 2yp. Canolfan Dreftadaeth Porthaethwy: CCB i'w ddilyn gan ddarlith – gweler uchod am fanylion. **Llun 6 Gorffennaf**, 2.00 yp. Ymweliad â Hen Neuadd y Faenol, ger Bangor – tŷ bonedd mawr aml-gyfnod yn dyddio o 1562 ac yn seiliedig ar gynllun Eryri. Nifer mwyaf 20. **Mercher 12 Awst** 2.00 yp.11 Stryd y Castell, Conwy. *Ymweliad arbennig dan arweiniad* i dŷ ffrâm nenfforch o'r 1440au *sydd bellach wedi ei adnewyddu.* Nifer mwyaf 16. **Mercher 16 Medi** 2.00 yp Coed y Ffynnon, Penmachno: tŷ Eryri yn dyddio 1537 gyda phanel herodrol ac adeiladau allanol diddorol. Nifer mwyaf 12.

GROUP EVENTS

These are by kind permission of the owners. Book *early* with Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622, as numbers may be limited. Further information is sent to those who have booked. These cost £5 paid on the day unless otherwise stated. **Mon 22nd June** 2.00 p.m. Visit to Llanerchyfelin, Rowen, near Conwy, a 1579 Snowdonia house with spiral stair. Max 15. **Fri 26th June** 2 p.m. Menai Bridge Heritage Centre: AGM followed by lecture – see above for details. **Mon 6th July** 2.00 p.m. Visit to Vaynol Old Hall, near Bangor, a large multi-period gentry house dating from 1562 and based on the Snowdonia plan. Max 20. **Wed 12th Aug** 2.00 p.m. 11 Castle St, Conwy. *Special guided visit* to this now *restored* 1440s cruck-framed house. Max 16. **Wed 16th Sept** 2.00 p.m. Coed y Ffynnon, Penmachno: Snowdonia house dated 1537 with heraldic panel and interesting outbuildings. Max 12.

DIGWYDDIADAU CANGEN: archebwch drwy eich cysylltydd cangen, fel arfer yn £2.

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2.

CANGEN MÔN / ARFON

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Sad 4 Gorffennaf** 11.30 (Nid 12 hanner dydd, fel y dywedwyd yn flaenorol) tŷ Eryri yn dyddio o'r 16 ganrif, Gardd Llygaid y Dydd, Nanmor, ac yna wedyn galw mewn caffi ym Meddgelert. Cyfarfod ym maes parcio ffordd Caernarfon am 11.30 yb. Nifer mwyaf 15. **Medi** Ymweliad i dŷ (manylion i'w cadarnhau).

CANGEN CONWY

Cyswllt: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Dydd Iau 18 Mehefin** taith ar hyd tref Conwy – 2.00-4.30 yp. Taith dan ofal Ray Castle yn cychwyn yn Eglwys y Plwyf Santes Fair ac yn gorffen gyda the/cyfarfod yn Neuadd Eglwys Sant Ioan. Dim cyfarfodydd yng Ngorffennaf nac Awst. **Llun 21 Medi** 9.30-12.30 yn Archifdy Llandudno: ein diweddaru ar y datblygiadau yn hanesion tai ar hyn o bryd. Cyfarwyddyd i aelodau newydd ar ymchwil ac ysgrifennu. **Mercher 21 Hydref** 10.30 yb Gweithdy yn Archifdy Llandudno ar bensaernïaeth gynhenid gyda Peter Thompson, ac yn dilyn yn y pnawn, ymweliad dan arweiniad i Dŷ Aberconwy yng Nghonwy. **Yn gynnar yn Nhachwedd** (dyddiad i'w gadarnhau) Cyfarfod yn Llangernyw i drafod hanes a dyddio hen dai yn yr hen rannau o Sir Ddinbych sydd bellach yn Sir Conwy.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cyswllt: Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. **Mercher 17 Mehefin** Ucheldref, Rhug C16/C17 am 7.00 yh. Cyfarfod a Thaith a'r prosiect ar Fapiau Degwm. **Mercher 15 Gorffennaf** C16/C17 Blaen Dinam, Llandrillo am 2.00 yp. Cyfarfod a Thaith a diweddaru. **Mawrth 15 Medi** 7.00 yh. Bryn Berllan, Cynwyd – cyfarfod cyffredinol yn y tŷ hwn o ganol y 16 ganrif.

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyswllt: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. Ymweliadau/teithiau yng Ngorffennaf a Medi i'w trefnu – gweler wefannau am y wybodaeth ddiweddaraf. Nid oes unrhyw ymweliad/pwyllgor yn Awst.

TAI PENAMNEN

Ar Ebrill 16 – diwrnod hyfryd o wanwyn – gwnaeth grŵp Conwy gyfarfod yn safle picnic Dolwyddelan cyn gyrru i fyny i Dai Penamnen, Dolwyddelan.

Bill Jones yn Nhai Penamnen / at Tai Penamnen

Mae Bill Jones, ei wraig Mary a grŵp o wirfoddolwyr wedi bod yn cloddio ar y safle hwn dros nifer o flynyddoedd. Roedd

ANGLESEY-CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Sat 4th July** 11.30 (*Not* 12 noon, as previously stated) the C16 dated Snowdonia house, Gardd Llygaid y Dydd, Nantmor, followed by a cafe visit in Beddgelert. Meet at Beddgelert car park, Caernarfon Road at 11.30 a.m. Max 15. **Sept** House visit (details to be confirmed).

CONWY BRANCH

Contact: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Thu 18th June** Conwy Town walk – 2.00–4.30 p.m. A walk with Ray Castle beginning in St Mary's Parish Church and ending with tea/meeting in St. John's Church Hall. No meetings in July or August. **Mon 21st Sept** 9.30–12.30 at Llandudno Archives: update on progress with current house histories. Guidance for new members on research and writing up. **Wed 21st Oct** 10.30 Workshop at Llandudno Archives on vernacular architecture with Peter Thompson, followed by a guided visit to Aberconwy House in Conwy in the afternoon. **Early November** (date to be arranged) Meeting in Llangernyw to discuss the history and dating of old houses in the former Denbighshire parts of Conwy County.

DENBIGHSHIRE BRANCH

Contact: Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. **Wed 17th June** C16 / C17 Ucheldref, Rhug at 7.00 p.m. Meeting and Tour & Tithe Maps project. **Wed 15th July** C16/C17 Blaen Dinam, Llandrillo at 2.00 p.m. Meeting and Tour & updates. **Tues 15th Sept** 7.00pm. Bryn Berllan, Cynwyd – a general meeting at this mid-C16 house.

MERIONETH BRANCH

Contact: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. July and September visits/meetings to be arranged – see website for up-to-date information. There is no visit/meeting in August.

TAI PENAMNEN

On April 16th – a glorious spring day – the Conwy group met at the Dolwyddelan picnic site before driving up to Tai Penamnen, Dolwyddelan.

Darn o grochenwaith addurniadol / Decorative pottery fragment, Tai Penamnen

tirlithriad, yn y gorffennol, wedi bod o gymorth i ddinistrio rhai o'r tai. Tybir fod y tŷ cyntaf, a adeiladwyd yn 1500au, yn fwthyn un stafell gyda lle tân â chil pentan a adeiladwyd yn ystod Rhyfeloedd y Rhosynnau, os nad ynghynt.

Arweiniodd Bill ni gyda'i ffraethineb a'i hiwmor drwy'r datblygiadau. Gwnaeth Maredudd ab Ieuan, sylfaenydd Wynniaid Gwydir, adeiladu estyniad ar bob ochr i'r bwthyn. Yn y 1500au brawychwyd yr ardal gan herwyr a dangoswyd i ni hollt yn wal gefn y tŷ. Yn yr 1800au gwnaeth Angharad James rentu'r tŷ a'r holl ddyffryn gan deulu'r Wynniaid. Roedd hi'n wybyddus am ei gwybodaeth ym myd y gyfraith ac roedd yn fardd ac yn gerddor. Erbyn y 19 ganrif roedd dau dŷ arall wedi eu codi – cymuned fechan o tua 30 o bobl. Dirywiodd yr eiddo, gydag un teulu yn byw yma yn yr 20fed ganrif, ac yn fuan ar ôl y Rhyfel Byd I, gadawyd y tai.

Tynnodd Bill Jones ein sylw at y dechneg arbennig o ddefnyddio mwsogl a llechfaen i orchuddio'r to. Gwelsom hefyd y ffynnon, llochesi gwenyn, y modd yr oedd cilbost wedi treulio ar garreg a sawl lle-tân. Drwy astudio'n fanwl y waliau gwelwyd hefyd y newidiadau a'r datblygiadau a fu i'r drysau, ffenestri, grisiau a lleoedd-tân.

Wedi dychwelyd i Ysgol Dolwyddelan, cawsom de a bisgedi. Yna cawsom sgwrs gyda sleidiau gan Bill Jones, am rai o'r darganfyddiadau mwyaf diddorol, yn cynnwys ffitiad chatelaine, ffrâm wifrog cwfwl Elisabethaidd a phinnau pres, mwclis, pensil o lechfaen, ambell grochenwaith mirain iawn ac esgid ledr. Y gwthrychau hynaf a gafwyd yn y safle oedd ffosil rhedyn 3,000,000 oed – lepidodendron – ac offer callestr Oes y Cerrig. Mae'r casgliad o grochenwaith a ddarganfuwyd yn enfawr – miloedd o ddarnau – rhai yn wreiddiol o'r Almaen, Ffrainc a'r Iseldiroedd, yn dangos cysylltiadau masnach eang y cyfnod. Mae'r casgliad o bibellau clai hefyd yn ddiddorol, ynghyd â llawer o ddarnau o grochenwaith Bwcle a rhai eitemau o grochenwaith addurniedig a gwydrog o ansawdd uchel. Yna rhannodd Mary Jones rai o'r darnau o gwmpas er mwyn i ni gael edrych arnynt yn fanwl.

Gwnaethom ddiolch i Bill a Mary am bnawn mor ddiddorol a phleserus.

Ann Morgan, Conwy

Bill Jones, his wife Mary and a group of volunteers had dug at this site for many years. A landslide had, in the past, helped to destroy some of the houses. It is thought that the first house, built in the 1500s was a one-room cottage with an inglenook fireplace and a lateral chimney – probably built during the Wars of the Roses, possibly earlier.

Bill, with his wit and humour, led us through the developments. Maredudd ab Ieuan, the founder of the Wynns of Gwydir, built an extension on either side of the cottage. In the 1500s outlaws terrorised the area and we were shown an arrow slit in the back wall of the house. In the 1800s, Angharad James rented the house and the whole valley from the Wynn family. She was known for her knowledge of law and was a poet and musician. By the 19th century two other houses had been built – a small community of about 30 people. The property went into decline, with one family living here in the 20th century and soon after World War I the houses were abandoned.

Bill Jones drew our attention to the special moss and slate technique of covering a roof. We also saw the well, bee-boles, the 'wear' of a door-post on a stone and several fire places. Careful study of the walls also showed the changes and developments of doors, windows, staircase and fire places.

Back down at the Dolwyddelan School, we had tea and biscuits. Bill Jones then gave a talk and showed slides of some of the most interesting finds including a chatelaine fitting, an Elizabethan 'hood' wire frame and brass pins, beads, a slate pencil, some very fine pottery and a leather shoe. The oldest objects found on site were the 3,000,000 year old fossil of a fern – lepidodendron – and a Stone Age flint tool. The collection of pottery recovered is vast – thousands of shards – some originating from Germany, France and Holland, showing the extensive trading ties of the times. The collection of clay pipes is also fascinating, along with many Buckley-ware shards and some items of decorated, glazed pottery of high quality. Mary Jones then handed round some of the finds for us to look at in detail.

We thanked Bill and Mary for a fascinating and enjoyable afternoon.

Ann Morgan, Conwy

Cae Canol Mawr

GRŴP DYDDIO HEN DAI CYMREIG

www.datingoldwelshhouses.co.uk

DATING OLD WELSH HOUSES GROUP

Rhif Elusen Gofrestredig 1131782 Registered Charity Number

CYLCHLYTHYR 14 – Medi 2015

Ein gweledigaeth:
Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

Am wybodaeth bellach cysyllter â Margaret Dunn, Ysgrifennydd brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Sir Ddinbych am eu cyfraniad i'r argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

NODYN I'CH HATGOFFA: mae'r holl dai y sonnir amdanynt yn y cylchlythyr hwn yn eiddo preifat.

AR BOB CYFRIF YMWELWCH Â'N GWEFAN ar gyfer gweld adroddiadau blog o'r holl ddigwyddiadau diweddar: gweler http://datingoldwelshhouses.co.uk/.

Tŷ neuadd nenfforch a ddarganfuwyd yn ddiweddar / Recently discovered cruck hall house

OS YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI a ddim eto yn aelod, pam na wnewch chi ystyried ymuno â'r Grŵp? Yr Ysgrifenyddes Aelodaeth yw Ms Zoe Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404.

Y NEWYDDION DIWEDDARAF

Taith Astudio 9-11 Mai 2016. Byddwn yn aros mewn man enwog sef Neuadd Gregynog, ger y Drenewydd, ac yn ymweld â nifer o dai fframwaith coed hynod Sir Drefaldwyn. Gweler y ddalen wybodaeth amgaeedig neu ein gwefan.

Aelodaeth Gyswllt GPW/VAG: Bellach mae ein Grŵp yn gysylltiedig â'r Grŵp Pensaernïaeth Werinol a gallwn anfon aelod i'w cynadleddau. Gweler www.vag.org.uk am fanylion pellach. Cysylltwch â Margaret Dunn pe dymunech fynychu unrhyw ddigwyddiad (ar eich cost eich hun).

Hanes Tai: Mae sawl grŵp bychan wedi cwblhau mwy o Hanesion Tai, yn cynnwys Neuadd Maenan, Berain a Fedw Deg yng Nghonwy, Gwerclas a Pharadwys yn Sir Ddinbych a Thŷ Cerrig, Rhydywernen a Bryn Dinas yn yr hen Feirionnydd. Bydd y rhain yn fuan ar ein gwefan. Llawer o ddiolch i bawb a gynorthwyodd.

NEWSLETTER 14 – September 2015

Our vision:
Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

For further information contact Margaret Dunn, Secretary brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

MANY THANKS to the Denbighshire Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

REMINDER: all the houses mentioned in this newsletter are private property.

DO VISIT http://datingoldwelshhouses.co.uk/ to see blog accounts of all recent events and to look at our growing library.

Cofnodi graffiti ar drawst / Recording graffiti on a beam

IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? The Membership Secretary is Ms Zoe Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404.

NEWS UPDATES

Next Study Tour: 9-11 May 2016. We will be staying at the famous Gregynog Hall, near Newtown, and visiting many amazing Montgomeryshire timbered-framed houses. See the flyer sent out with this Newsletter and on our website.

VAG affiliation: Our Group is now affiliated to the Vernacular Architecture Group and is able to send a member to their conferences. See www.vag.org.uk for more details. Contact Margaret Dunn if you wish to attend any events (at your own cost).

House Histories: Several small groups have now completed more House Histories, including Maenan Hall, Berain and Fedw Deg in Conwy, Gwerclas and Paradwys in Denbighshire and Tŷ Cerrig, Rhydywernen and Bryn Dinas in old Merioneth. These will soon be on our website. Many thanks to all involved.

Y diweddaraf ar brosiectau 2015-16: Cyllideb fechan sydd gennym eleni; mae'r canghennau ag amrywiaeth o syniadau i'w dilyn a bydd mwy eto o hanesion tai yn cael eu cyflawni. (a) Mae **Partneriaeth Conwy** yn parhau, ac ym Medi gobeithiwn samplu ac adfer Cysulog, de Conwy. Ceisiwn gael grantiau eraill a gobeithiwn asesu a samplu mwy o dai Conwy. (b) Ym **Meirionnydd** cynlluniwn i samplu rhai tai sydd eisoes wedi eu hasesu a hefyd asesu ychydig mwy. (c) Rydym yn disgwyl manylion cronfa grant fawr o'r UE ar gyfer gwneud cais i asesu a samplu yn **Siroedd Dinbych/Fflint** yn 2016.

2015-16 project updates: We have only a small budget this year; branches have a range of ideas to pursue, and more houses histories will be undertaken. (a) The **Conwy Partnership** continues, and in September we hope to sample Cysulog, south Conwy, as part of its restoration. Other grants are being sought and we hope to assess and sample more Conwy houses. (b) In **Merioneth** we plan to sample some houses previously assessed and assess a few more. (c) We await details of a large EU grant fund to apply for assessment and sampling in **Denbighshire / Flint** in 2016.

DIGWYDDIADAU GRŴP

Dibynna'r rhain ar ganiatâd caredig y perchenogion. Archebwch *yn gynnar* drwy Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622 – gall y niferoedd fod yn gyfyngedig. Bydd gwybodaeth bellach yn cael ei hanfon at y rhai sydd wedi archebu. Mae'r rhain yn costio £5 ar y diwrnod (ar wahân i'r bwffe Nadolig). **Mercher 16 Medi** 2.00yp. Coed y Ffynnon, Penmachno: Tŷ Eryri dyddiedig 1537 gyda phanel herodrol a thai allan diddorol. Uchafswm 12. **Llun 19 Hydref** 2.00 yp. Paradwys, Clocaenog ; tŷ ffrâm nenfforch, dyddiedig 1573 gyda simdde ganolog wedi ei mewnosod. Uchafswm 15. **Llun 2 Tachwedd** 2.00yp. Llannerch y Felin, Y Ro-wen, Conwy: Tŷ Eryri 1579 gyda grisiau tro. Uchafswm 15. **Iau 3 Rhagfyr** 11.00 yb Y Ganolfan Adeiladu Naturiol, Plas Tirion, Llanrwst. Coffi. 11.30 yb. 'Gofalu am Hen Adeiladau' sgwrs gan Elinor Gray-Williams, Cyfarwyddwraig Gysylltiedig, Donald Insall Associates. 1.00 yp. Bwffe Nadolig yng Ngwesty Waterloo, Betws-y-coed Uchafswm 25. (£13.95 y pen i'w dalu i GDHDC/DOWHG wrth archebu, a nodi unrhyw ofynion dietegol).

GROUP EVENTS

These are by kind permission of the owners. Book *early* with Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622, as numbers may be limited. Further information is sent to those who have booked. These cost £5 paid on the day (except for the Christmas buffet). **Wed 16th Sept** 2.00 p.m. Coed y Ffynnon, Penmachno: Snowdonia house dated 1537 with heraldic panel and interesting outbuildings. Max 12. **Mon 19th Oct** 2.00 p.m. Paradwys, Clocaenog; cruck-framed house dated 1573 with inserted central chimney. Max 15. **Mon 2nd Nov** 2.00 p.m. Llanerch y Felin, Rowen, Conwy; 1579 Snowdonia house with spiral stair. Max 15. **Thurs 3rd Dec** 11.00 a.m. The Natural Building Centre, Plas Tirion, Llanrwst. Coffee. 11.30 a.m. "Caring for Old Buildings" talk by Elinor Gray-Williams, Associate Director, Donald Insall Associates. 1.00 p.m. Christmas buffet at the Waterloo Hotel, Betws y Coed Max 25. (£13.95 per head payable to DOWHG when booking, with any dietary requirements, please).

DIGWYDDIADAU CANGHENNAU: archebwch drwy eich gysylltwr y gangen, fel arfer am £2.

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2.

CANGEN MÔN-ARFON

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. Gobeithir ymweld â dau dŷ, ond mae'r manylion eto i'w cadarnhau. Gwyliwch y wefan, neu ffoniwch Peter.

CANGEN CONWY

Cyswllt: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Llun 21 Medi** 9.30–12.30 yn Archifau Llandudno: diweddaru'r cynnydd a fu ym myd hanes tai. Canllawiau ar gyfer aelodau newydd parthed ymchwil a chofnodi'r casgliadau. **Mercher 21 Hydref** 10.30-12.00 Gweithdy yng Nghonwy ar bensaernïaeth werinol gyda Peter Thompson (lleoliad i'w benderfynu eto), i'w ddilyn gan ymweliad gydag arweinydd (1.30-2.30) i Dŷ Aberconwy yng Nghonwy yn y pnawn. Hwyrach y bydd aelodau'r Grŵp â diddordeb yng **Ngŵyl Conwy 24-25 Hydref** (www.conwyfeast.co.uk). Llynedd roedd *Hiraeth – Sgiliau Adeiladu Traddodiadol Cymru* yn ychwanegiad newydd cyffrous i Ŵyl Conwy, ac eleni byddant yn dychwelyd ac yn codi sgubor yn y dull traddodiadol. Yn cael ei rhedeg gan y Ganolfan Adeiladu Naturiol ger Llanrwst, mae Hiraeth yn pwysleisio gwerth a phrydferthwch sgiliau traddodiadol fel a ddefnyddir yng Nghymru heddiw. Mae'r llun yn dangos trawstoriad o'r fframiau, a gellir eu datgymalu wedyn a'u hail-godi ym Mhlas Tirion, Llanrwst. Bydd aelodau cangen Conwy yn ymwneud â hybu GDHDC/DOWHG yn y digwyddiad a bydd y grŵp yn cael gwybod pa bryd y bydd

ANGLESEY-CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. Two house visits are planned, but the details are still to be confirmed. Watch the website, or ask Peter by telephone.

CONWY BRANCH

Contact: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Mon 21st Sept** 9.30–12.30 at Llandudno Archives: update on progress with current house histories. Guidance for new members on research and writing up. **Wed 21st Oct** 10.30-12.00 Workshop in Conwy about vernacular architecture with Peter Thompson (venue to be announced later), followed by a guided visit (1.30-2.30) to Aberconwy House in Conwy in the afternoon. Group members may be interested in the **Conwy Feast 24th-25th October** (www.conwyfeast.co.uk). Last year *Hiraeth – Wales' Traditional Building Skills* was an exciting new addition to Conwy Feast, and this year they will be back with a traditional barn-raising. Run by the Natural Building Centre near Llanrwst, Hiraeth highlights the value and beauty of traditional skills as practised in Wales today. The drawing shows a cross section of the frames, which will be taken down afterwards and re-erected at Plas Tirion,

y fframiau yn cael eu hail-godi fel y gallant weld y strwythur yn agos. **Llun 2 Tachwedd** 7.30 yh, Canolfan Bro Cernyw, Llangernyw – Cyfarfod dwyieithog agored, gyda sgwrs ddarluniadol a lluniaeth, i ddisgrifio ein gwaith ar hyn o bryd ar ffiniau Conwy/ Sir Ddinbych. Dowch ag unrhyw syniadau am dai lleol diddorol.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cyswllt: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01450 440427. **Dydd Mawrth 15 Medi** 7.00 yh. Bryn Berllan, Cynwyd – cyfarfod cyffredinol yn y tŷ hwn o ganol y 16eg ganrif, drwy garedigrwydd Anwen Lloyd aelod o GDHDC/DOWHG. Yna bydd cyfarfodydd am 2.00 yp yn swyddfa ystâd Rhug, Corwen ar **Sadwrn 7 Tachwedd** a **Sadwrn 5 Rhagfyr.**

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyswllt: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Dydd Mawrth 22 Medi** 2yp ymweliad i Fferm y Cwm, Cwm Cynfal, Llan Festiniog. Dendroddyddiwyd i 1523. **Iau 8 Hydref** 2 yp, yn Stafell Gymunedol Llyfrgell Dolgellau: trafodaeth ar strategaeth, amcanion a digwyddiadau am y flwyddyn nesaf ac wedyn. Ymweliad **Tachwedd** i'w drefnu. **Mercher 9 Rhagfyr** 12.30 yp, digwyddiad cymdeithasol y Nadolig, Dolgellau. Gweler y wefan am y wybodaeth ddiweddaraf.

ARYSGRIFAU DYDDIADAU ANNO MUNDI YR UNFED GANRIF AR BYMTHEG YNG NGOGLEDD CYMRU

Ceir nifer o arysgrifau dyddiadau o'r 16 ganrif ym mhren tai, hen siroedd Fflint a Dinbych sy'n rhoi dyddiad A.M. yn ogystal â dyddiad O.C. Mae 'Anno Mundi' (A.M.) 'yn oed y byd': sef nifer y blynyddoedd ers y Cread, yn seiliedig ar y dybiaeth Feiblaidd fod y byd yn ddim ond ychydig o filenia o ran oed. Cafwyd sawl amcangyfrif yn rhoi dyddiadau A.M. gwahanol. Ceir un Iddewig ac un Bysantaidd, ac roedd gan Bede ddyddiad ei hun, ond cyhoeddwyd y dyddiad Cristionogol mwyaf adnabyddus yn 1654 gan Archesgob Ussher – yn rhy hwyr i fod o unrhyw gymorth yn y cyswllt hwn.

Mae'r dyddiadau A.M. y gwn i amdanynt yng Ngogledd Cymru yn amrywio o 5540 i 5556, gyda dyddiadau cysylltiedig O.C. o 1556 hyd 1596, ond nid ydynt yn gyfan gwbl gyson â'i gilydd. Ymddiddorais yn gyntaf pan welais y dyddiad ar y Porth Mawr yn Neuadd Mostyn (darluniedig). Ni chynhwysir hwn yn rhestrau Peter Smith *Houses of the Welsh Countryside* (London 1975) nac yn A.J. Parkinson, 'A Master Carpenter in North Wales' *Arch. Camb*. 124 (1975) 73-101. Yna gwelais un arall, a oedd yn unig yn ddyddiad A.M., o 5540, wedi ei gerfio ar lintel pren dros le tân modern yn Nhremeirchion (darluniedig). Mae'n amlwg nad yw hwn yn ei leoliad gwreiddiol, ond mae o'r un steil ag eraill. Mae lleoliadau'r arysgrifau yn amrywio ac yn cynnwys sgriniau palis post a phanel (ddim yn ddarluniedig) a phrif drawstiau'r nenfwd (darluniedig).

Mae'r tai o statws uchel, wedi eu gwneud o garreg, a gwaith coed o ansawdd uchel. Mae'r llythrennau a'r rhifau wedi eu cerfio mewn bas-relief mewn dull coeth, gyda fawr o amrywiaeth yn yr addurniadau. Gall llythrennau cyntaf y Llanrwst. Conwy branch members will be involved in promoting DOWHG at the event and we'll keep the group informed about when the frames are to be re-erected so they can see the structure at close hand. **Mon 2nd Nov** 7.30 pm Bro Cernyw Centre, Llangernyw – An open bilingual meeting, with an illustrated talk and refreshments to describe our current work on the Conwy /Denbighshire borders. Come along with any ideas about interesting local houses.

DENBIGHSHIRE BRANCH

Contact: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01450 440427. **Tues 15th Sept** 7.00pm. Bryn Berllan, Cynwyd – a general meeting at this mid-C16 house, courtesy of DOWHG member Anwen Lloyd. There will then be meetings at 2pm in the Rhug estate office, Corwen on **Sat 7th Nov** and **Sat 5th Dec**.

MERIONETH BRANCH

Contact: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Tues 22nd Sept** 2pm visit to Cwm Farm, Cwm Cynfal, Llan Festiniog. Dendro-dated to 1523. **Thurs 8th Oct** 2pm, at Dolgellau Library Community Room: discussion on Merioneth Branch strategy, aims and events over the next year or so. **November** visit to be arranged. **Wed 9th Dec** 12.30pm, Christmas social event, Dolgellau. See website for up-to-date information.

SIXTEENTH CENTURY ANNO MUNDI DATE INSCRIPTIONS IN NORTH WALES

There are several 16th century date inscriptions in the timber of houses in the old counties of Flintshire and Denbighshire which give an A.M. date as well as an A.D. date. 'Anno Mundi' (A.M.) is 'in the age of the world': the number of years since the Creation, based on the Biblical assumption of a world only a few millennia old. There have been numerous calculations giving different A.M. dates. There is a Jewish one and a Byzantine one, and Bede made his own, but the best-known Christian date was published by Archbishop Ussher in 1654 – too late to help here.

ANNO MUNDI 5552, Neuadd Mostyn / Mostyn Hall

The A.M. dates I know of in North Wales range from 5540 to 5556, with accompanying A.D. dates 1556 to 1596, but not entirely consistent with one another. I first became interested when I saw the date on Porth Mawr at Mostyn Hall (illustrated). This is not included in the lists in Peter Smith *Houses of the Welsh Countryside* (London 1975) or A.J. Parkinson, 'A Master Carpenter in North Wales' *Arch. Camb*. 124 (1975) 73-101. Then I saw another, which was an A.M. date alone, of 5540, carved on a timber lintel over a modern fireplace in Tremeirchion (illustrated). This is clearly not in its original location, but is in the same style as

perchenogion fod yn bresennol, yn ogystal â rhybuddion Beiblaidd neu arwyddeiriau yn cyfeirio at amser yn treiglo. Mae'r arysgrifiadau mewn Cymraeg, Saesneg, a/neu Ladin.

(O.C. / A.D.) 1593, 5555 (A.M.), Bodelwyddan

Mae ymholiadau ac ymchwiliadau yng Nghymru a Lloegr yn cadarnhau na chofnodwyd y math hwn o ddyddiadau A.M. yn unman arall. Mae'r astudiaeth fanwl gan Parkinson yn niwedd y 16 ganrif o goed wedi eu cerfio, yn cynnwys eu dyddiadau wedi eu harysgrifio (nid yn unig ddyddiadau A.M.), yn awgrymu taw un gweithdy neu hyd yn oed un crefftwr oedd yn gyfrifol. Seliwyd hyn ar y ffaith fod steil yr adeiladu yn debyg i addurniadau darnau o'r coed, hefyd y rhychwant cul mewn amser. Awgrymodd hefyd ar sail y cliwiau yn yr adeiladu fod rhagsaernïo wedi digwydd oddi ar y safle. Mae'r ffaith nad yw'r dyddiadau A.M. ac O.C. ddim yn gyson â'i gilydd yn awgrymu fod y crefftwr yn anllythrennog, yn copïo'n anghywir oddi ar y cyfarwyddiadau a gafodd gan noddwr llythrennog.

O safbwynt y cyfrifiad a roddodd y dyddiadau A.M., mae'n ymddangos fod yr ymgeisydd gorau i'w gael mewn cyhoeddiad Ewropeaidd ar Gronoleg, mewn Lladin, a gwyddom ei fod wedi bod yn llyfrgell o leiaf un o ysgolheigion yr ardal. Mwy am hyn rhywbryd eto!

Mae Smith a Parkinson wedi darparu cychwyn da ar gyfer astudiaeth bellach a 40 mlynedd ymlaen mae'n debyg fod mwy o enghreifftiau o goed wedi eu dyddio, gyda neu heb A.M., yn disgwyl eu canfod; dyma sialens i aelodau GDHDC/DOWHG (gweler tudalen 4 Cylchlythyr 9) ac yn atodiad dymunol i dendrocronoleg. Yn ychwanegol at gofnodi 'darganfyddiadau newydd' ceir cyfle hefyd i'r ymchwil ddatgelu pwy yw'r saer neu ei weithdy, yn ogystal ag unrhyw gysylltiadau teuluol neu broffesiynol rhwng noddwyr y tai hyn, a gall hyn helpu i egluro eu gwasgariad daearyddol.

Testun a ffotograffau gan Irene Brightmer, Sir Ddinbych

Cefnogir y Cylchlythyr hwn gan Grant Cymunedol Parc Cenedlaethol Eryri. Cefnogir y prosiect 2015-16 ym Meirionnydd gan gynllun economaidd-gymdeithasol Magnox yng Ngorsaf Bŵer Trawsfynydd. Mae'r Grŵp yn cydnabod yn ddiolchgar y ddau grant hyn.

others. Positions of the inscriptions vary and include post and panel partition screens (not illustrated) and main ceiling beams (illustrated).

The houses are high status, of stone, with high quality timberwork. The letters and numbers are carved in bas-relief in an elaborate style, with minor variations of ornamentation. Initials of the owners may be included, as well as Biblical warnings or mottoes referring to time passing. The inscriptions are in Welsh, English, and/or Latin.

ANNO MUNDI 5540, Tremeirchion

Enquiries and searches in England and Wales confirm that such A.M. dates have not been reported elsewhere. The detailed study by Parkinson of late 16th century carved timbers including their date inscriptions (not only A.M. dates), proposed that a single workshop or even a single craftsman was responsible. He based this on the similarity in style both of the construction and the decoration of the timber sections, plus the narrow timespan. He also suggested from clues in the construction that there was off-site prefabrication. The fact that the A.M. and A.D. dates are not consistent with one another suggest that the craftsman may have been illiterate, wrongly copying from the instructions received from a literate patron.

As for the calculation on which the A.M. dates are based, the best candidate appears to be found in a European publication on Chronology, in Latin, and known to have been in the library of at least one of the area's men of scholarship. More of that another time!

Smith and Parkinson have provided a good start for further study, and 40 years on it is likely that more examples of dated timbers, with or without an A.M., are awaiting detection: a challenge to members of DOWHG (see page 4 of Newsletter 9) and a nice adjunct to dendrochronology. In addition to recording 'new finds', there is scope for research to uncover the identity of the carpenter or his workshop, as well as any family or professional connections between the patrons of these houses which may help to explain their geographical distribution.

Text and photos by Irene Brightmer, Denbighshire

This Newsletter is supported by a Snowdonia National Park Community Grant. The 2015-16 project in Merioneth is supported by the Magnox socio-economic scheme at Trawsfynydd Power Station. The Group gratefully acknowledges both these grants.

GRŴP DARGANFOD HEN DAI CYMREIG DISCOVERING OLD WELSH HOUSES GROUP

Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

CYLCHLYTHYR 15

Rhagfyr 2015

Mae'n gweithgarwch yn mynd o nerth i nerth ac rwyn hynod ddiolchgar i bawb am eu cymorth a'u brwdfrydedd a fu'n fodd o wneud y chwe blynedd diwethaf mor llwyddiannus. Yn dilyn y Cylchlythyr hwn, byddaf yn ysgrifennu ychydig o eiriau ar gyfer pob cyhoeddiad, gan amlygu'r meysydd a allai fod o ddiddordeb.

Bu ein cyfrol *Darganfod Tai Hanesyddol Eryri* yn llwyddiant mawr ac fe wnaeth gyfraniad pwysig i'n sefyllfa ariannol.. Mae defnyddio 'Darganfod' yn y teitl wedi gwneud i ni benderfynu newid ein henw, ac felly o Ionawr 1af ymlaen byddwn yn 'Grŵp Darganfod Hen Dai Cymreig' gan y teimlwn fod hyn yn adlewyrchu ein diddordeb ehangach ym mhob agwedd o dai hanesyddol, megis pwy a drigai ynddynt, a sut y maent wedi cyfrannu at fywyd Cymreig.

Yn y Gwanwyn, gobeithiwn ymgeisio am gymorth sylweddol o arian grant a fydd yn ein galluogi i wneud mwy o waith ar hyd arfordir Gogledd Cymru ac yng Ngogledd Ddwyrain Cymru, a hefyd ddeall yn well y mynydd o wybodaeth yr ydym wedi ei gasglu yng ngwrs ein gwaith.

Rwyn gobeithio y cawn i gyd Flwyddyn Newydd hapus a heddychlon.

Richard Cuthbertson, Cadeirydd

Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

NEWSLETTER 15

December 2015

Our work goes from strength to strength and I would like to thank everyone for their help and enthusiasm which have made the last six years so successful. From this Newsletter on, I will be writing a few lines for each issue which will highlight areas which may be of interest.

Our book *Discovering the Historic Houses of Snowdonia* has been a great success and has made an important contribution to our finances. The use of 'Discovering' in its title led on to our decision to change our name, so from January 1st 2016 we will become the 'Discovering Old Welsh Houses Group' as we feel this reflects our wider interest in all aspects of old houses, who lived in them, and how they have contributed to Welsh life.

In the Spring we hope to apply for a substantial grant aid which would help us do more work along the North Wales coast and in North East Wales, and also to get a better understanding of the mountain of information which we have accumulated in the course of our work.

I hope we all have a happy and peaceful New Year.

Richard Cuthbertson, Chairman

< Coed y Ffynnon *^ Penmachno*

DIGWYDDIADAU GRŴP GWANWYN 2016

Archebwch yn gynnar gan roi enwau'r cysylltwyr. Fe anfonir y manylion llawn i'r rhai sydd wedi archebu.

Sadwrn 30 Ionawr: 'Can Archaeology Alter Ideas?' Ymweliad safle a sgwrs yn Saesneg gan WT (Bill) Jones, arweinydd y tîm archeolegol, a Dr Ian Brooks, archeolegydd safle a chofnodydd adeiladau. Ym Mhlas Tirion, Llanrwst, am 1.30yp. Uchafswm 20. (Archebwch gyda M. Dunn brynbedd1@gmail.com: 01766 890550.)

Sadwrn 20 Chwefror: 'The House in the Landscape: Artists' views of Welsh Buildings.' Sgwrs ddarluniadol yn Saesneg gan Jeremy Yates, Llywydd yr Academi Frenhinol Gymreig, Arlunydd a Thiwtor, yn Neuadd Gymunedol Capel Curig am 1.30yp. Uchafswm 25 (Archebwch gyda Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622.) **Sadwrn 12 Mawrth:** Teithiau cerdded byr i Gefn y Fan a Chesail Gyfarch, safleoedd tai o ddechrau'r 15 ganrif. Cyfarfod ym mhentref Bryncir, ger Porthmadog am 2yp. Uchafswm 20. (Archebwch gyda Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622.) Gwelwch hefyd fanylion ymweliad Cangen Môn/Arfon gerllaw ar fore'r un diwrnod, a bydd croeso i holl aelodau'r Grŵp (archebwch ar wahân).

DIGWYDDIADAU CANGEN: i'w harchebu â chyswllt cangen, fel arfer am £2.

2016 SPRING GROUP EVENTS

Book early with the contacts named. Full details will be sent to those who have booked.

Sat 30th Jan: 'Can Archaeology Alter Ideas?' Site visit and talks in English by WT (Bill) Jones, archaeology team leader, and Dr Ian Brooks, site archaeologist and building recorder. At Plas Tirion, Llanrwst, at 1.30 p.m. Max 20. (Book with M. Dunn brynbedd1@gmail.com: 01766 890550.)

Sat 20th Feb: 'The House in the Landscape: Artists' views of Welsh Buildings.' Illustrated talk in English by Jeremy Yates, President of the Royal Cambrian Academy of Art, Artist and Tutor, in Capel Curig Community Hall at 1.30 p.m. Max 25. (Book with Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622.) **Sat 12th Mar:** Short walks to Cefn y Fan and Gesail Gyfarch, sites of early 1400s houses. Meet at Bryncir village, near Porthmadog at 2 pm. Max 20. (Book with Wally: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622.) See also the details of the Anglesey/Caernarfon Branch visit nearby in the morning the same day, to which all Group members will be welcome (book separately).

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2.

CANGEN YNYS MÔN / ARFON

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Ionawr** Dim cyfarfod. **Iau 11 Chwefror** (i'w gadarnhau). Cyfarfod yn Archifdy Caernarfon ar gyfer dysgu am gronfa ddata newydd y Grŵp. **Sadwrn 12 Mawrth** (i'w gadarnhau). Yn y bore, ymweld â thŷ Gilfach, Cwm Pennant (Gradd II ar y system unedau). Gellir yn hawdd gyfuno'r ymweliad hwn â chyfarfod pnawn y Grŵp ar yr un diwrnod.

ANGLESEY-CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Jan** No meeting. **Thu 11th Feb** (tbc) meeting at Caernarfon Record Office to learn about the Group's new database. **Sat 12th Mar** Morning (tbc): house visit to Gilfach, Cwm Pennant (Grade II, on unit system). The Group meeting in the afternoon of the same day can easily be combined with this visit.

CANGEN CONWY

Cyswllt: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Llun 18 Ionawr** 'Cadw Tŷ a Diweddaru' 9.30 – 12.30, lleoliad: Cartref Ann Morgan (i'w gadarnhau). **Chwefror** i'w gadarnhau: Ymweliad â thŷ. **Mawrth** i'w gadarnhau: gweithdy ar Bensaerniaeth Frodorol gyda Peter Thompson, yn dechrau am 9.30 yn Archifdy Conwy; yna am 1.30yp yn Nhŷ Aberconwy.

CONWY BRANCH

Contact: Tony Scharer: tonyscharergmail.com 01745 813027. **Mon 18th Jan** 'Housekeeping and Update' 9.30 - 12.30, venue: Ann Morgan's home (tbc). **Feb** tbc: House visit. **Mar** tbc: Vernacular Architecture workshop with Peter Thompson, starting at 9.30 at Conwy Record Office; then 1.30 p.m. in Aberconwy House.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cyswllt: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01450 440427. Cytunwyd na fyddem yn cwrdd yn Ionawr, ond ar **Iau 11 Chwefror,** bydd cyfarfod gyda'r nos ym Mryn Berllan. **Mercher 2 Mawrth** cyfarfod yn y pnawn yng Nghoed y Foel, Derwen yng nghwmni Peter Thompson ar gyfer edrych ar arweddion pensaernïol. **Iau 7 Ebrill,** cyfarfod yn yr hwyr yn Ucheldre, pynciau i'w penderfynu.

DENBIGHSHIRE BRANCH

Contact: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01450 440427. Agreed we would not have a meeting in January, but on **Thu 11th Feb** we will have an evening meeting at Bryn Berllan. **Wed 2nd Mar**, afternoon meeting at Coed y Foel, Derwen with Peter Thompson to look at architectural features. **Thu 7th Apr**, evening meeting at Ucheldre, topics to be decided.

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyswllt: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Llun 18 Ionawr** o 10.0yb tan 12.30 yp yn yr Ystafell Gymuned, Llyfrgell/Archifdy Dolgellau, LL40 2YF: 'Cwrs ar gyfer 'Dechreuwyr' yn Ymchwilio i Hanes Tai' ac o 1.30 yp hyd 4.30 yp: 'Ymarfer yr hyn a Ddysgir' yn yr Archifau (fe all y bydd angen talu am y digwyddiad hwn). **Iau 18 Chwefror** o 2.00yp hyd 3.30yp yn y Stafell Gymunedol, Llyfrgell/Archidy Dolgellau: 'Abaty Cymer a Siarter 1209 a gafwyd gan

MERIONETH BRANCH

Contact: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Mon 18th Jan** from 10am to 12.30pm in the Community Room, Dolgellau Library/Archives, Bala Rd, Dolgellau, LL40 2YF: 'Beginners' Course in Researching House Histories' and 1.30pm to 4.30pm: 'Putting the Learning into Practice' in the Archives (there may be a charge for this event). **Thu 18th Feb** from 2.00pm to 3.30pm in the Community Room, Dolgellau Library/Archives: 'Cymer

Llywelyn Fawr'. Siaradwraig Nia Rowlands. **Mawrth 15 Mawrth** o 2.00yp hyd 4.00yp ymweld â Rhos (Tŷ'n y Rhos), Minffordd, Penrhyndeudraeth, LL48 6HP drwy ganiatâd caredig Nan Griffiths.

Abbey and the 1209 Charter granted by Llywelyn the Great'. Speaker Nia Rowlands. **Tue 15th Mar** from 2.00pm to 4.00pm visit to Rhos, (Tŷ'n y Rhos), Minffordd, Penrhyndeudraeth, LL48 6HP by kind permission of Nan Griffiths.

NEWYDDION DIWEDDARAF

Partneriaeth Conwy: Yn anffodus ni fedrwyd dyddio coed Cysulog, Maerdy. Rydym yn aros am ganlyniadau cais i Gronfa Cymuned Gwynt y Môr er mwyn gallu gwneud gwaith pellach yng ngogledd Conwy.

Gwernbraichdŵr

Dendrocronoleg ym Meirionnydd: Fel canlyniad i dderbyn nawdd gan Gronfa Marc Fitch, Cronfa Gymunedol Magnox a Chymdeithas Hynafiaethau Cymru, bydd mwy o ddendrocronoleg yn digwydd yn Labordy Dendrocronoleg Rhydychen yn gynnar yn Ionawr 2016. Rydym yn disgwyl derbyn canlyniadau Gwernbraichdŵr.

Mae **Taith Astudio 2016** i Faldwyn, bellach yn llawn, ynghyd â rhestr aros.

Seminarau i ddod: Sefydliad Ymchwil Ystadau Cymru (SYYC/ISWE), Bangor:

Dydd Iau 28 Ionawr: Ystâd trwy lygaid y tenant: Rhug yn y 50au a'r 60au [YN GYMRAEG] (Megan Tomas). **Iau 11 Chwefror:** 'Swydd i ddyn addysgedig, o gefndir amaethyddol a chyda fflach artistig': Rheoli Ystâd Gymreig – Myfyrdodau Asiant Tir (Richard Thomas, Asiant Tir – Ystadau Mostyn a Tim Bowie, Rheolwr Ystad – Bodorgan). Gwahoddir unrhyw aelod o GDHDC/DOWHG sy'n awyddus i dderbyn cylchlythyrau, SYYC/ISWE ayyb, yn y dyfodol, i ebostio iswe@bangor.ac.uk.

Grant Cylchlythyr / Nawdd: Rydym yn ddiolchgar i Gronfa Gymunedol Parc Cenedlaethol Eryri am gymorth ariannol i'r Cylchlythyr hwn ac i Donald Insall Associates am ei noddi.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Meirionnydd am eu cyfraniad i'r argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

NODYN I'CH HATGOFFA: mae'r holl dai y sonnir amdanynt yn y cylchlythyr hwn yn eiddo preifat.

AR BOB CYFRIF YMWELWCH Â'N GWEFAN ar gyfer gweld adroddiadau blog o'r holl ddigwyddiadau diweddar: gweler http://datingoldwelshhouses.co.uk/.

NEWS UPDATE

Conwy Partnership: Unfortunately the timbers at Cysulog, Maerdy, did not date. We await the results of an application to Gwynt y Môr Community Fund to enable further work in north Conwy to proceed.

Cysulog

Dendrochronology in Merioneth: Thanks to grants from the Marc Fitch Fund, the Magnox Community Fund and the Cambrian Archaeological Association, further dendrochronology will be undertaken by the Oxford Dendrochronology Laboratory in early January 2016. We await the results from Gwernbraichdwr.

The **2016 Study Tour** to Montgomeryshire is now fully booked, with a waiting list.

Forthcoming Seminars: Institute for the Study of Welsh Estates (ISWE), Bangor:

Thu 28th Jan: Ystâd trwy lygaid y tenant: Rhug yn y '50au a '60au [IN WELSH] (Megan Tomas). **Thu 11th Feb**: 'A post for an educated man, with an agricultural background and an artistic streak': Managing a Welsh Estate – Land Agent Reflections (Richard Thomas, Land Agent – Mostyn Estates and Tim Bowie, Estate Manager – Bodorgan). Any DOWHG members wanting to sign up for future ISWE newsletters etc. are invited to email iswe@bangor.ac.uk.

Newsletter Grant / Sponsorship: We thank the Snowdonia National Park Community Fund for grant-aiding this Newsletter and Donald Insall Associates for sponsoring it.

MANY THANKS to the Merioneth Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

REMINDER: all the houses mentioned in this newsletter are private property.

DO VISIT http://datingoldwelshhouses.co.uk/ to see blog accounts of all recent events and to look at our growing library.

OS YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI a ddim eto yn aelod, pam na wnewch chi ystyried ymuno â'r Grŵp? Yr Ysgrifenyddes Aelodaeth yw Ms Zoë Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404.

Am wybodaeth bellach cysyllter â Margaret Dunn, Ysgrifennydd brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? The Membership Secretary is Ms Zoë Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404.

For further information contact Margaret Dunn, Secretary brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

GŴYL CONWY – CODI YSGUBOR

I unrhyw un a fynychodd Ŵyl Conwy ddiwedd Hydref, fe welwyd fod yr ysgubor y soniwyd amdani yn y cylchlythyr diwethaf, yn cael ei chodi. Roedd y strwythur o larwydd dyffryn Conwy yn y dull traddodiadol, ac roedd yn rhyfeddol o hawdd i'w godi gan ychydig o wirfoddolwyr y noson flaenorol. Llawer o ddiolch i SPAB/CAAH (Cymdeithas Amddiffyn Adeiladau Hynafol) a ganiataodd arddangosfa fechan gan GDHDC/DOWHG ar eu stondin. Dangoswyd cryn ddiddordeb yn y crefftau a welwyd – o do llechi â phegiau derw, i fangorwaith (gan gynnig hwyl fawr i'r plant yn bresennol), a'r defnydd o ddeunyddiau naturiol ar gyfer cynnal a chadw hen adeiladau.

Ysgubor Conwy/ Conwy barn

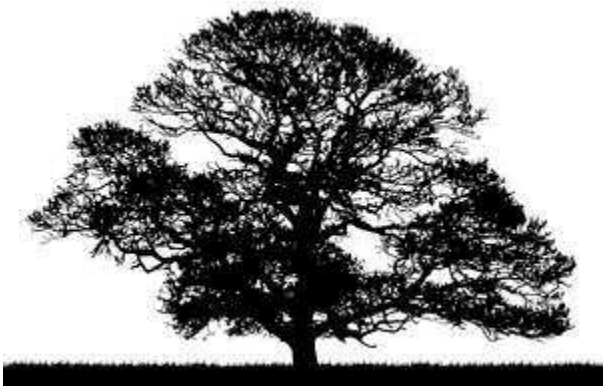

Plas Tirion, Llanrwst

CONWY FEAST – BARN RAISING

Anyone visiting Conwy Feast at the end of October may have seen that the barn raising, mentioned in the last newsletter, did take place. The structure was made from local Conwy valley larch in the traditional way, and erected, surprisingly easily, by a few volunteers the night before. Many thanks to SPAB (Society for the Protection of Ancient Buildings) who allowed DOWHG a small display on their stand. There was a lot of interest in the crafts displayed – from traditional oak-pegged slating, to wattle and daub walls (great fun for the children present), and the use of natural materials to repair and maintain old buildings.

An Ode to Trees

A house. A house my kingdom for a house.
Atop the hill besides the stream,
I stand perchance to dream.
But wait what's this I see? What stands before?
A Tree?
What secrets lie beneath its bough?
And how, can what's within concealed,
ever be revealed?

With drill and auger we explore the Bole.
And take sample from the hole.
Where within the girth we find, many rings
beneath its mantle.
One for the heart and some for the sap
some for the decades and the seasons and
one for the bark to bind them.

Crown, King and Dragon posts reside
with Crucks and Purlins deep inside
and with the rafter, uphold a roof
for ever after.

So by magic and wizardry
these arboreal secrets are revealed to me
thanks to Dendrochronology.

©Peter Masters 2014

BYDDWCH YN BAROD! MARCIAU, SYMBOLAU AC OLION LLOSG AR ADEILADAU TRADDODIADOL

Pan fyddwn yn ymweld â hen dai Cymreig, mae'n hawdd iawn peidio â sylwi ar yr amrywiol symbolau a graffiti niferus sydd yno, ar ein hadeiladau brodorol. Mae'r erthygl fer hon yn edrych ar y rhain ac yn tynnu ein sylw at y gwaith a fu ar rhai olion llosg diweddar, olion mwyaf cyffredin dyn.

Gall marciau ar goed ac ar gerrig adeiladau ddadlennu llawer am eu stori a'n helpu ni i ddehongli ac ychwanegu lliw at eu datblygiad. Wrth i ni grwydro o amgylch rhai o'n hadeiladau hynafol, bydd llawer ohonom yn sylwi ar wahanol fathau o farciau. Mae rhai o'r rhain, fel marciau seiri, yn eithaf uniongyrchol a ddim ond yn perfformio pwrpas hynod ymarferol o alluogi cymalau adeiladu to neu fframiau coed gael eu paratoi a'u hailgasglu ar y safle, drwy ddynodi dau hanner cymal arbennig. Mae marciau offer hefyd yn gliw arall o safbwynt paratoi ac adeiladu. Mae'r bwyeill ochrol a cham, yn gadael sgolpiau nodweddiadol ar y coed gorffenedig, tra bod marciau llif yn datgelu dull arall o leihau coed yn rannau sgwâr. Mae'r marciau hyn yn dystiolaeth ddefnyddiol o ddangos sut yr adeiladwyd yr adeilad.

Mae marciau eraill, fodd bynnag, yn fwy enigmatig, os nad yn gyfan gwbl astrus. Yn ychwanegol at farciau endoredig a wnaed gan seiri coed a seiri meini, ceir ystod o farciau arysgrifiedig neu wedi eu rhychu, yn aml yn ysgafn iawn, mewn nifer o adeiladau eglwysig a seciwlar, o'r cyfnod canoloesol ymlaen. Defnyddir ystod o ddyfeisiau a symbolau, o fotifau geometrig a lluniau, i lythrennu 'rwnig' syml. Nid ydym bob amser yn deall eu pwrpas, ond yn gyffredinol teimlwn y bwriedid iddynt atal grymoedd maleisus rhag dod i fewn i'r adeilad. Mae'r marciau amddiffyn defodol hyn, neu marciau gwrthfelltithiol i fod yn dechnegol (o'r Groeg: "i gadw drwg draw"), yn digwydd yn eang iawn; eto mewn nifer o adeiladau ni welir unrhyw farc o gwbl. Defnyddio fflachlamp yw'r ffordd orau o'u darganfod a'u harchwilio, a thaflu'r golau o'r ochr (gweler y llun yng *Nghylchlythyr 14*).

^ > Marciau gwrthfelltithiol ar drawst yng Nghae'n y Coed, Meirionnydd

Yn ychwanegol at y symbolau hyn, gadawyd arteffactau yn aml mewn ceudodau yn y wal ac mewn simneiau i'r un diben. Yn gyffredin ymysg y rhain mae sgidiau, cathod wedi eu sychu, poteli witshis (yn dal troeth), dilladau ac eitemau eraill.

Weithiau mae'r gwahaniaeth rhwng natur ymarferol y rhifau sy'n cynorthwyo'r adeiladu a'r marciau gwrthfelltithiol yn aneglur. Roedd y seiri coed a'r seiri meini weithiau yn defnyddio marciau adeiladol eithaf cymhleth yn hytrach na rhifau Rhufeinig neu Arabaidd syml, sydd fel arfer yn rhan o'r

ON YOUR MARKS! SYMBOLS, GRAFFITI AND BURN MARKS ON TRADITIONAL BUILDINGS

When we visit old Welsh houses, it is easy to overlook the various symbols and graffiti that may be found, often in considerable numbers, in our vernacular buildings. This brief article looks at these and draws attention to some recent work on burn marks, the most common of man's marks.

Marks on the timber – and stone – of buildings can reveal much about their story and help us interpret and add colour to their development. As we wander round our ancient buildings, many of us will have noticed different forms of markings. Some of these, like carpenters' marks, are quite straightforward and merely perform the very practical purpose of enabling the joints of roof construction or timber framing to be pre-fabricated and re-assembled on site by signifying the two halves of a particular joint. Tooling marks are another clue to preparation and construction. The side axe and adze leave characteristic scalloping on the finished timber, while saw marks reveal another method by which the timber was reduced to square section. These marks are useful evidence that tell us how the building was constructed.

Other marks, though, are more enigmatic, if not completely baffling. In addition to incised marks made by carpenters and masons, there is a range of inscribed or scored marks, often very faint, found in many buildings from the medieval period onwards, both ecclesiastical and secular. A range of devices and symbols is used, from geometric motifs and pictures to simple 'runic' lettering. Their purpose is not always clear, but it is generally felt that they were intended to ward off malevolent forces from entering the building. These ritual protection marks, or apotropaic marks to be technical (from the Greek: "to ward off evil"), occur very widely; yet in many buildings there are no marks at all. They are best found and examined with a torch, shone from the side (see the picture in *Newsletter 14*).

< ^ Apotropaic marks on beam at Cae'n y Coed, Meirionnydd

In addition to these symbols, physical artefacts were often deposited into wall cavities and chimneys for the same purpose. Common among these are shoes, dried cats, witch bottles (holding urine), garments and other items.

The distinction between the practical nature of numerals to aid construction and apotropaic marks is sometimes blurred. Carpenters and masons sometimes used quite elaborate constructional marks rather than the simple Roman or Arabic numerals that are the usual stock in trade. And apotropaic marks were often made with the tools craftsmen

grefft. Ac fel arfer gwnaed y marciau gwrthfelltithiol gydag offer a ddefnyddiai'r seiri i osod allan eu gwaith. Yn aml gwnaed enghreifftiau megis yr olwyn argraffu hollbresennol neu'r hecsaffoil drwy ddefnyddio cwmpawd saer. Defnyddid cylchau yn aml ond gyda rhywfaint o amrywiaeth yn y raddfa. Roedd rhai marciau, megis dyddiadau cerrig neu lythrennau cyntaf y perchenogion (yn aml uwchben drws neu le tân) wedi eu cerfio'n broffesiynol. Eto, roedd marciau eraill wedi eu gwneud â llaw rydd. Gwelir yn aml sgriffiadau yn ffurfio'r llythrennau V, M neu W sy'n gysylltiedig â'r Forwyn Fair – ar adeg pan oedd ymlyniad agored iddi hi yn sawru o Babyddiaeth Rufeinig a oedd yn anghyfreithlon. I'r rhai sydd heb weld marciau fel hyn o'r blaen gallant yn hawdd feddwl taw dim ond sgriblan â chyllell ydynt – a hwyrach taw dyna oeddynt weithiau – ond maent gymaint ar led fel mae'n rhaid fod rhyw arwyddocâd diwylliannol iddynt.

Egryn, Meirionnydd

Y marciau mwyaf cyffredin, fodd bynnag, yw'r marciau llosg, a gwelwyd hwy gan lawer a fu'n archwilio adeiladau rhai cannoedd o flynyddoedd o ran oed. Gall y llosgiadau fod yn rhai sengl, ar wahân neu mewn grwpiau; weithiau fe'u ceir yn un clwstwr. Fel arfer fe'u ceir ar goed strwythurol megis ar linteli lleoedd tân a drysau ond hefyd ar sgriniau a choed to. Yn aml fe'u gwelir mewn adeiladau amaethyddol. Credir taw eu bwriad oedd i helpu i warchod yr adeiladau neu eu deiliaid rhag ysbrydion drwg, gwrachod neu eu cyfeillion ac fe'u defnyddid amlaf ar fannau mynediad penodol i'r tŷ (gan gynnwys y lle tân!) neu ar bwyntiau allweddol lle roedd pobl yn symud o gwmpas y tŷ, megis o un llawr i'r llall.

^ > Marciau llosg nodweddiadol ger y drws yn sgrîn llofft yn Llwyndu, Meirionnydd

Dyma farciau a wnaethpwyd gan fflam noeth. Fel arfer mae'r marc ar ffurf gellygen neu ddeigryn ond o wahanol faint. Un used to set out their work. Examples such as the ubiquitous daisy wheel or hexafoil were often made with the use of a carpenter's compass. Circles were often used but with some variation in scale. Some marks, such as date stones or the initials of owners (often over doorways or fireplaces) were professionally carved. Other markings, however, were made freehand. Scratch markings are commonly found forming the letters V, M or W that are associated with the Virgin Mary – at a time when open adherence to her smacked of Roman Catholicism which was illegal. To those not seeing these marks before, they may look to be no more than mere doodling with a knife – and perhaps on occasions that is all they were – but they are so widespread that there must be some cultural significance to them.

Olwyn argraffu wedi ei cherfio ar sgrîn neuadd yn Egryn / Daisy wheel carved on hall screen at Egryn

The most common of marks to be found, however, are burn marks, seen by many people who have explored buildings that are more than a few hundred years old. The burns can occur singly, in isolation or in groups; sometimes they occur in clusters. They are usually placed on structural timbers such as fireplace lintels and doorways but also on screens and roof timbers. Often they appear in agricultural buildings. It is thought they may have been intended to help protect the building or its occupants from evil spirits, witches or their familiars and are used most often at specific points of entry into the house (including the fireplace!) or at key points where people moved around the house, such as from one floor to another.

< ^ Typical burn marks beside door in loft screen at Llwyndu, Meirionnydd

eglurhad yw fod y marciau hyn wedi eu gwneud gan gamddefnydd diofal o oleuadau neu ganhwyllau brwyn a oedd yn llosgi yn rhy agos at y coed. Ond mae lleoliad amrywiol ac uchder nifer o'r marciau yn gwneud hyn yn annhebygol. Yn fwy diweddar, mae ymchwil gan John Dean a Nick Hill ('Burn marks on buildings: accidental or deliberate?', *Vernacular Architecture* 45 (2014), 1-15; gweler http://www.maneyonline.com/doi/pdfplus/10.1179/0305547714Z.00000000021) wedi cwestiynu'r farn hon. Cyflwynodd yr awduron dystiolaeth o nifer o dreialon i ail-wneud y marciau hyn, gyda chanhwyllau a golau brwynwellt, er mwyn profi eu bod wedi cael eu gwneud yn fwriadol. Fe gymer tua 5 munud i gynhyrchu marc llosg nodweddiadol ac mae dyfnder rhai o'r llosgiadau yn dangos fod y broses wedi ei hailadrodd i gynhyrchu rhai o'r enghreifftiau dyfnaf a ddarganfyddwn.

Marciau llosg wedi eu gwneud bron ar lefel y llawr yn Neuadd Bodidris, Sir Ddinbych / Burn marks made at almost floor level at Bodidris Hall, Denbighshire.

Mae'n rhaid i ni ddychmygu na chawsont eu gosod heb reswm, a bod iddynt rhyw gymhelliad diwylliannol neu ofergoelus. Rydym yn bell o ddeall yn bendant eu hystyr ac mae angen astudiaeth fwy systematig. Gwnaeth ymchwil Dean a Hill ddangos fod y marciau llosg hyn yn gyffredin ar draws Ewrop a cheir enghreifftiau yn yr UDA. Mae angen dod o hyd i enghreifftiau wedi eu dyddio ond mae'n ymddangos fod yr ystod dyddio yn ymestyn o'r 16 ganrif i'r 18 ganrif. Mae hyn yn cyfateb i'r cyfnod a elwir yn 'Chwilen Gwrachod Ewropeaidd', cyfnod pan erlidiwyd yn galed y gwrachod gan awdurdodau ledled Ewrop. Dyma gyfnod o ymwybyddiaeth ddwysach o weithgaredd tybiedig dewiniaeth a ddatblygodd mewn rhai mannau yn 'ofn mawr' neu'n gyflwr o hysteria torfol, fel a ddigwyddodd yn nhreialon drwgenwog gwrachod Salem ym Massachusetts yn 1690au – y cyfnod mwyaf tebygol y gwnaethpwyd y nifer mwyaf o farciau llosg yng Nghymru a Lloegr hefyd. Wrth gwrs cysylltiad damcaniaethol yw hwn ond rydym yn ceisio deall pam y mae marciau llosg mor eang a beth oedd eu diben. Buasai'n ddiddorol iawn darganfod mynychter yr arwyddion hyn o weithgarwch yn yr ardal yr ydym yn ymchwilio ynddi, fel cymhariaeth ag ardaloedd eraill ym Mhrydain.

Cadwch eich llygaid ar agor!

Mae marciau llosg yn gyffredin iawn ac i'w gweld mewn nifer o adeiladau y bu GDHDC yn ymweld â hwy ac y byddant yn ymweld â hwy yn y dyfodol. Mae arwyddion gwrthfelltithiol

These are marks made by a naked flame. The mark is typically pear or tear shaped but of different sizes. One explanation is that these marks were made by the inadvertent misuse of rush lights or candles that were allowed to burn too closely to the timber. The varied location and height of many marks makes this unlikely. More recently, research carried out by John Dean and Nick Hill ('Burn marks on buildings: accidental or deliberate?', *Vernacular Architecture* 45 (2014), 1-15; see http://www.maneyonline.com/doi/pdfplus/10.1179/0305547714Z.00000000021) has questioned this view. The authors produced evidence from various trials to replicate these marks, both by candle and rush light, to prove that they were made deliberately. It takes some 5 minutes to produce a typical burn mark and the depth of some burns shows that the process was repeated to produce some of the deeper examples that we find.

Marciau llosg dwfn o'r 13eg ganrif ar drawst simnai yng Nghastell Stokesay, Swydd Amwythig / Deep burn marks on 13th C mantel at Stokesay Castle, Shropsire

We must imagine they were not placed without reason, and do have some cultural or superstitious motivation. Our understanding is far from conclusive and a more systematic study is required. Dean and Hill's research found that these burn marks are prevalent across Europe and there are examples in the USA. Dated examples are required but the date range seems to extend from the 16th to the 18th century. This corresponds to the period of what is termed the 'European Witch Craze', a period of great persecution of witches by authorities throughout Europe. This was a period of heightened awareness of the supposed activity of witchcraft that developed in some places into a 'great fear' or state of mass hysteria, as with the infamous witch trials at Salem in Massachusetts in the 1690s – the most likely period of mark-making in Wales and England, too. Of course this is a speculative connection but we are seeking to understand why burn marks are so extensive and what their purpose was. It would very interesting to discover the prevalence of these visible signs of activity in the area we are researching as a comparison to other parts of Britain.

Keep an eye out!

Burn marks are very common and appear in many buildings the DOWHG has visited and will be visiting in future. Apotropaic signs are more elusive but worth looking for and noting or, better still, recording. It should be remembered,

yn anoddach i ddod o hyd iddynt ond yn werth chwilio amdanynt, a gwell fyth dylid cofio eu cyfnodi. Fodd bynnag ceir sawl adeilad sy'n ymddangos o fod heb unrhyw farc o gwbl ac mae hyn yn ddiddorol ynddo'i hun a buasai'n weithgarwch defnyddiol pe gallem ni, fel grŵp, ddechrau cofnodi'r arwyddion hyn o weithgaredd diwylliannol y gorffennol. Mae hyn yn golygu nodi lle y dwedodd perchenogion iddynt ddarganfod gwrthrychau fel pe baent wedi cael eu bwrw heibio – hwyrach fod rheswm dros hyn hefyd. Os ydych â diddordeb cysylltwch fi ar yr ebost isod. Mae'r Grŵp Pensaernïaeth Frodorol yn darparu canllawiau ar gyfer cofnodi marciau llosg.

however, that there are many buildings that appear to have no markings at all, which is interesting in itself. It would be a useful activity if we as a group could begin to record these signs of a past culture activity. This includes noting down where owners say they found apparently discarded objects – maybe there was a reason for this too. For those that might be interested please contact me. The Vernacular Architecture Group has provided guidelines for recording burn marks.

peterthompson@heritagewales.org.uk

peterthompson@heritagewales.org.uk

Marciau gwrthfelltithiol wedi eu crafu'n ysgafn i drawst llawr yn llofft Bron y Foel

Faint scratched apotropaic marks on floor beam in loft, Bron y Foel

RHUDDIN A GWYNNIN

Roedd rhai o'r crefftwyr a gododd y tai hanesyddol yr ydym ar hyn o bryd yn eu hastudio mor anystyriol o anghenion dendrogronolegwyr y dyfodol fel eu bod wedi tynnu'r gwynnin (y cylchoedd allanol o dan y rhisgl) o'r pren a ddefnyddid ganddynt. Dim ond pan fo'r cylch allanol yn bresennol y gallwn ddod o hyd i'r union ddyddiad y cwympwyd y goeden.

Beth oedd y rheswm am hyn? Dengys y llun un o'r rhesymau'n eithaf amlwg, er bod rhuddin y boncyff arbennig hwn (sy'n helyg mae'n debyg yn hytrach na derw) hefyd yn ymddangos yn anaddas ar gyfer defnydd strwythurol.

HEARTWOOD AND SAPWOOD

Some of the craftsmen who built the ancient houses that we study were so inconsiderate of the needs of future dendrochronologists as to remove the sapwood (the outer rings, beneath the bark) from the timber they used. It is only when the outermost ring is present that an exact felling-date can be found.

Why did they do this? The picture shows one of the reasons rather clearly, though the heartwood of this particular log (which is probably willow rather than oak) seems to be unsuitable for structural use as well.

MARC FITCH FUND

GRŴP DARGANFOD HEN DAI CYMREIG DISCOVERING OLD WELSH HOUSES GROUP

Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

CYLCHLYTHYR 16

Mawrth 2016

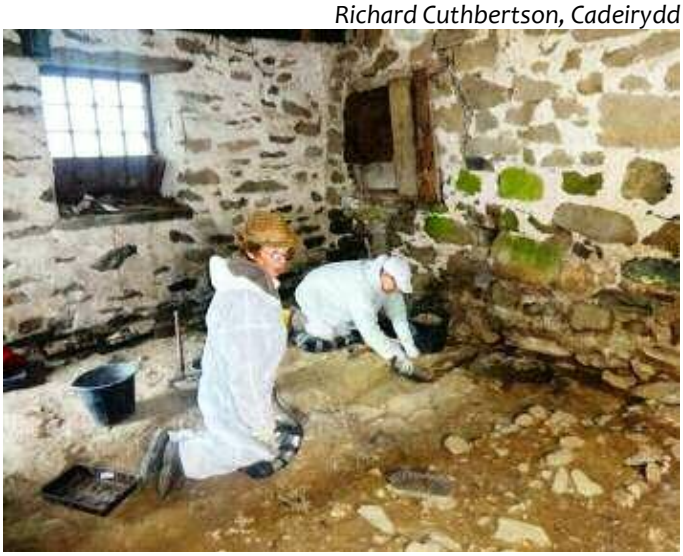
O'R GADAIR:

Mae'n bleser gen i adrodd fod y gwaith yn datblygu'n dda tuag at gwblhau ein prosiectau diweddaraf, ac yn fuan bydd ein mentrau newydd yng Ngogledd Ddwyrain Cymru yn dechrau o ddifrif. Mae ein Hymddiriedolwyr druan wedi bod trwy'r felin yn ddiweddar, Margaret wedi cracio ei phadell pen-glin, a Martin a Zoë, ill dau, wedi cael damweiniau cas gan dorri eu ffêr / coes! Da deall eu bod yn gwella'n dda a gwn y gwnewch ymuno â mi i anfon ein dymuniadau gorau atynt. Mae ymgeisio am Grantiau yn mynd yn gynyddol bwysig i ni a buasai o gymorth mawr pe baem yn dod o hyd i rywun a allai wasanaethu'r Pwyllgor Gwaith ar gyfer symud hyn ymlaen. Pe hoffech chi wirfoddoli neu os ydych yn gwybod am rhywun a allai fod o werth yn y maes hwn, cysylltwch â Margaret.

Yn olaf, rydym yn lwcus iawn o gael dau Noddwr newydd sy'n adnabyddus i ni i gyd – Simon Jenkins ac Eurwyn Wiliam. Mae eu harbenigedd yn rhyfeddol, ac rydym yn hynod ddiolchgar eu bod yn ein cefnogi ni fel hyn. Byddwn yn troi atynt am arweiniad pan fydd ei angen, ac rydym yn anfon ein diolch diffuant i'r ddau ohonynt.

Gyda chofion gorau,

Richard Cuthbertson, Cadeirydd

Cloddiadau ym Mhlas Tirion / Excavations at Plas Tirion, Llanrwst (ffoto/photo: Bill Jones)

Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

NEWSLETTER 16

March 2016

FROM THE CHAIR:

I am pleased to report that work progresses well on completion of our last projects, and it will not be long before our new initiatives in North East Wales will start in earnest. Our poor Trustees have been in the wars recently, Margaret with a cracked kneecap, and Martin and Zoë have both had nasty accidents resulting in broken ankle / leg! Happily they are all recovering well and I know you will join with me sending them our best wishes. Applying for Grants is becoming very important for us and it would be very helpful if we could find someone who would serve on the Executive to take this forward. If you would like to volunteer or know someone who might be good at this please contact Margaret.

Finally, we are very lucky to have two new Patrons whose names will be familiar to all of us – Simon Jenkins and Eurwyn Wiliam. Their expertise is astonishing, and we are most grateful that they are supporting us in this way. We shall look to them for guidance as and when required, and we send our sincere thanks to both.

With best wishes,

Richard Cuthbertson, Chairman

Ein Cadeirydd a'n Hysgrifenyddes y tu allan i Blas Mawr, Conwy, mewn cyfweliad yn rhoi cyhoeddusrwydd i'r gwaith a gefnogir gan Gronfa Gymunedol Gwynt y Môr / Our Chairman and Secretary outside Plas Mawr, Conwy, at an interview publicizing the work supported by Gwynt y Môr Community Fund.

GWEITHGAREDDAU DIWEDDAR:

Mae **"Prosiect Ymchwil a Dargedwyd"** 2014-2016 bron iawn wedi ei gwblhau ac mae'r holl adroddiadau a phob un, ond un hanes tŷ, ar gael ar y wefan; mae'r adroddiad arbennig yn disgwyl am ddyddiadau "coed-ddyddio" a ddarperir gan brosiect Parc Cenedlaethol Eryri (PCE/SNPA).

Yn ein prosiect **"Cau'r Bylchau"** 2015-16, samplwyd saith tŷ yn yr hen Feirionnydd dros y gaeaf ac rydym yn aros am y canlyniadau. Rydym yn hynod ddiolchgar i Gymdeithas Archeolegol Cambria ac i Gronfa Marc Fitch am grantiau ar gyfer hyn. Bydd ymchwil i hanes tai yn dechrau'n fuan.

CYNLLUNIAU'R DYFODOL:

i) **Gogledd Conwy**: Cafodd Partneriaeth 2015-16 â CSB Conwy hwb garw gan grant o £5,000 o Gronfa Gymunedol Gwynt y Môr, ac yr ydym yn dra diolchgar amdano. Gwnaethom siarad am hyn ar radio Point FM yn y Rhyl! Bydd y gwaith hwn yn dechrau ym Mawrth ac rydym yn chwilio am fwy o bobl o gymdeithasau lleol i ymuno â ni.

ii) **Datblygiadau yng Ngogledd Ddn Cymru**: Rydym yn ymgeisio am nifer o grantiau, fel ein bod yn gallu ymgymryd â phrosiect tair blynedd yng Ngogledd Sir Ddinbych, Sir y Fflint a Wrecsam, gan obeithio dechrau ym Medi 2016. Rydym wedi cysylltu â chymdeithasau ar draws GDdn Cymru yn eu gwahodd i dri Cyfarfod Agored er mwyn egluro ein syniadau ac i ddeisyfu mwy o gymorth lleol. Cofiwch ddod, a gwahodd eraill: Eglwys DdU/URC Tyddyn Street, **Yr Wyddgrug**, ar Sadwrn 5 Mawrth, 2-4 y pnawn; Neuadd Y Gymuned Dyserth, Cwm Road, **Dyserth** ar Sad. 19 Mawrth, 3-5 y pnawn; Canolfan Adnoddau Gwersyllt, Second Ave. Gwersyllt, **Wrecsam** ar Sad 23 Ebrill, 2-4 y pnawn.

Sgwrs fis Chwefror gan Jeremy Yates yng Nghapel Curig / The February talk by Jeremy Yates in Capel Curig

Gweithgareddau cyfredol eraill: Mae sawl cangen yn ymchwilio i Hanesion Tai, tai diddorol sydd ddim (eto) wedi eu samplu ar gyfer coed-ddyddio. Llawer o ddiolch i'r oll fu yn ymwneud â hyn.

RECENT ACTIVITIES:

The **"Targeted Research project"** 2014-2016 is almost complete and all reports & all but one house history are available on the website; the outstanding report is awaiting "dendro" dates provided by a Snowdonia National Park (SNPA) project.

In our 2015-16 **"Filling the Gaps"** project seven houses in old Merioneth were sampled over the winter and we await the results. We are very grateful to the Cambrian Archaeological Association and the Marc Fitch Fund for grants towards this. House history research will start soon.

FUTURE PLANS:

i) **North Conwy**: The 2015-16 Partnership with Conwy CBC has been boosted by a £5,000 grant from the Gwynt y Môr Community Fund for which we are most grateful. We spoke about this on Point FM radio based in Rhyl! This work will be starting in March and we are looking for more people from local societies to join with us.

ii) **Developments in N E Wales**: We are applying for a number of grants so we can undertake a three-year project in N Denbighshire, Flintshire and Wrexham, hopefully starting in September 2016.

We have been contacting organisations across NE Wales to invite them to three Open Meetings to explain our ideas and to request more local help. Do come, and invite others: Tyddyn Street UR Church, **Mold** on Sat 5 March from 2-4 pm; Dyserth Community Hall, Cwm Road, **Dyserth** on Sat 19 March from 3-5 pm; Gwersyllt Resource Centre, Second Ave. Gwersyllt, **Wrexham** on Sat 23 April from 2-4 pm.

Cysulog: methodd y coed â chael eu dyddio, serch yr arysgrifiad / The timbers failed to date, despite the inscription.

Other current activities: Several branches are researching House Histories for interesting houses which have not (yet) been sampled for tree-ring dating. Many thanks to all involved.

DIGWYDDIADAU GRŴP HAF 2016

Archebwch yn gynnar drwy Wally: Wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. Cost £5 (aelodau); £7 (eraill) os na fynegir yn wahanol. Bydd manylion llawn yn cael eu hanfon i'r rhai sydd wedi archebu.

Iau 28 Ebrill: ymweliad y pnawn i Fryn Bedd, Nant Gwynant, gyda lluniaeth. Gellir dewis mynd ar daith gerdded fer drwy goetir er mwyn gweld gweddillion y tirlun canoloesol o

2016 SUMMER GROUP EVENTS

Book early with Wally: Wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. Cost £5 (members); £7 (non-members) unless otherwise stated. Full details will be sent to those who have booked.

Thurs 28th Apr: pm visit to Bryn Bedd, Nantgwynant, with refreshments. Optional short woodland walk to see the surrounding relict medieval landscape. **May 9th-11th**:

gwmpas. **9 – 11 Mai**: Taith Astudio yn Sir Drefaldwyn (yn llawn). **Sul 22 Mai** 2-6yp Garddwest ym Mhlas Penmynydd, Llangefni, Ynys Môn, gyda the a chacennau, ymweliadau i'r tŷ a raffl hen bethau. Mynediad: aelodau £10; eraill £15, Plant dan 16: am ddim. Yr holl dderbyniadau i fynd at waith GDHDC/DOWHG. **Gwener 24 Mehefin**: 2 yp CBC yn Neuadd Gymunedol Llandrillo, ger Corwen, ac i'w ddilyn gan ddarlith gyhoeddus flynyddol "Statws, Anrhydedd ac Awdurdod yng Nghymru yn y 16eg a'r 17eg ganrif: Dylanwad Teulu Mostyn", gan Dr Shaun Evans, Rheolwr Prosiect Sefydliad Astudio Ystadau Cymreig (ISWE) ym Mhrifysgol Bangor. Bydd yno arddangosfeydd a lluniaeth.

Montgomeryshire Study Tour (fully booked). **Sun 22nd May**: 2-6pm Garden Party at Plas Penmynydd, Llangefni, Anglesey, with tea & cakes, house tours and antique raffle. Admission: members £10; others £15, Children under 16: free. All proceeds to go to the work of DOWHG. **Fri 24th Jun**: 2 pm AGM at Llandrillo Community Hall, nr Corwen, followed by the annual public lecture "Status, Honour and Authority in 16th and 17th century Wales: The Mostyn Family Influence", by Dr. Shaun Evans, Project Manager of the Institute for the Study of Welsh Estates (ISWE) at Bangor University. Displays & refreshments.

Odyn sychu grawn a gloddwyd ym Mhlas Tirion, Llanrwst / Corn-drying kiln excavated at Plas Tirion, Llanrwst (ffoto/ photo: Bill Jones).

Hen Feirionnydd; Gwernbraichdwr – Cam 1, Gaeaf 1553/54 / Old Merioneth: Gwernbraichdwr – Phase 1, Winter 1553/54.

DIGWYDDIADAU CANGEN: archebwch drwy gysylltydd cangen, fel arfer am £2.

CANGEN MÔN- ARFON

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. Anfonwch unrhyw syniadau ar gyfer cyfarfodydd at Peter.

CANGEN CONWY

Cyswllt: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Mercher 23 Mawrth** Sgwrs ddarluniadol gan Peter Thompson ar Bensaerniaeth Werinol ac i ddilyn, ymweliad â Thŷ Aberconwy. Cyfarfod am sgwrs am 11 yb yn Neuadd Eglwys Sant Ioan (gyferbyn â Maes Parcio Ffordd y Ficerdy, Conwy), ac i ddilyn ymweliad â thŷ am 1.30yp. **Iau 14 Ebrill** sgwrs ddarluniadol gan Peter Masters ar Farchogion Gogledd Cymru – lleoliad ac amser i'w penderfynu eto. Dim cyfarfod ym mis **Mai** oherwydd y daith astudio. **Iau 30 Mehefin** Cyfarfod Cangen a chlywed y diweddaraf am y

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2.

ANGLESEY-CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. Please send any ideas for meetings to Peter.

CONWY BRANCH

Contact: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Wed 23rd Mar** Illustrated talk by Peter Thompson on Vernacular Architecture followed by a visit to Aberconwy House. Meet for talk at 11 am in St John's Church Hall (opposite Vicarage Road Car Park, Conwy), followed by house visit at 1.30pm. **Thurs 14th Apr** Illustrated talk by Peter Masters on The Knights of North Wales, venue and time to be announced. No **May** meeting because of the study tour. **Thurs 30th Jun** Branch meeting and update on progress with new houses to be dated under the Gwynt y Môr Community

cynnydd parthed y tai newydd i'w dyddio o dan Gronfa Grant Cymuned Gwynt y Môr yng ngogledd Conwy. Lleoliad ac amser i'w pennu eto.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cyswllt: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01450 440427. **Iau 7 Ebrill** cyfarfod hwyrol yn Ucheldre, pynciau i'w penderfynu. **Mawrth 3 Mai** taith gerdded yn y pnawn o amgylch Rhuthun; manylion i ddilyn. **Mercher 15 Mehefin** cyfarfod yr hwyr yn nhŷ aelod; manylion i ddilyn.

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyswllt: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Mawrth 15 Mawrth**, 2-4 yp, ymweld â Rhos (Tŷ'n y Rhos, Minffordd, Penrhyndeudraeth, LL48 6HP (drwy ganiatâd caredig Nan Griffiths). **Iau 21 Ebrill** yn y Stafell Gymunedol Llyfrgell/Archifau Dolgellau, Ffordd y Bala, Dolgellau, LL40 2YF 10yb – 12.30 yp: "Sut i Ddeall Datblygiad Hen Dai" ac 1.30-4.30yp: "Rhoi'r hyn a Ddysgwyd ar Waith". Bydd sesiwn y pnawn yn digwydd mewn adeiladau ger Dolgellau. Arweinyddion: Peter Thompson a Martin Cherry. Fe gyfyngir y cwrs i 16 person ar delerau y cyntaf i'r felin gaiff falu. Ebostiwch john@thetownsends.org.uk i archebu lle. Cost £5 y pen (yn cynnwys te/coffi a bisgedi). **Mawrth 19 Mai** 2-4yp, ymweliadau i Eglwys St Fair, Llanaber ac Eglwys St Dwywe, Llanddwywe. **Sul 19 Mehefin** achlysur cymdeithasol yr haf GDHDC Meirionnydd, 3-6yp yng Nghesailgwm Mawr, Y Bont-ddu. Yn cynnwys ymweliad â thŷ a chael y diweddaraf ar brosiectau Hen Neuadd Pengwern a Chwm Maethlon. Croeso i bartneriaid/ffrindiau a phlant yr aelodau.

Fund Grant in north Conwy. Venue and time to be announced later.

DENBIGHSHIRE BRANCH

Contact: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01450 440427. **Thu 7th Apr** evening meeting at Ucheldre, topics to be decided. **Tue 3rd May** afternoon walk around Ruthin; details to follow. **Weds 15th Jun** evening meeting at a member's house; details to follow.

MERIONETH BRANCH

Contact: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Tue 15th Mar** from 2-4 pm visit to Rhos (Tŷ'n y Rhos), Minffordd, Penrhyndeudraeth, LL48 6HP by kind permission of Nan Griffiths. **Thurs 21st Apr** in the Community Room, Dolgellau Library/Archives, Bala Rd, Dolgellau, LL40 2YF 10am-12.30pm: "How to Understand the Development of Old Houses" and 1.30-4.30pm: "Putting the Learning into Practice". The afternoon session will take place in buildings near Dolgellau. Leaders: Peter Thompson and Martin Cherry. The course will be limited to 16 people on a first come first served basis. Email john@thetownsends.org.uk to book places. Cost £5 per person (includes tea/coffee biscuits). **Tues 19th May** 2-4pm visits to St Mary's Church, Llanaber, and St Dwywe's Church, Llanddwywe. **Sun 19th Jun** Merioneth DOWHG summer social event from 3-6pm at Cesailgwm Mawr, Bontddu. Includes house visit and updates on Pengwern Old Hall and Cwm Maethlon projects. Members' partners/friends and children welcome.

NEWYDDION DIWEDDARAF

Grant/Nawdd Cylchlythyr: Rydym yn falch o gydnabod grant SNPA a rhodd gan Donald Insall Associates, tuag at y gost o gyhoeddi Cylchlythyrau 2015-16.

NODYN ATGOFFA: Mae'r holl dai a grybwyllir yn y cylchlythyr hwn yn eiddo preifat.

Plas Pengwern, Ffestiniog

NEWS UPDATE

Newsletter Grant / Sponsorship: We are pleased to acknowledge a SNPA grant and a donation from Donald Insall Associates both towards the cost of the 2015 - 16 Newsletters.

REMINDER: all the houses mentioned in this newsletter are private property.

COFIWCH YMWELD â discoveringoldwelshhouses.co.uk i weld adroddiadau blog o'r holl ddigwyddiadau diweddar ac i edrych ar ein llyfrgell gynyddol.

DO VISIT http://discoveringoldwelshhouses.co.uk/ to see blog accounts of all recent events and to look at our growing library.

OS YR YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI ond eto ddim yn aelod, pam na wnewch ystyried ymuno â'r Grŵp? Ysgrifenyddes Aelodaeth yw Ms Zoë Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404.
Am wybodaeth bellach cysylltwch â Margaret Dunn, Ysgrifenyddes brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? The Membership Secretary is Ms Zoë Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404.
For further information contact Margaret Dunn, Secretary brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Môn/Arfon am eu cyfraniad at yr argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

MANY THANKS to the Anglesey/Caernarfonshire Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

HYRWYDDO DARLLEN

'Yn y parlwr un cwpwrdd près un Bwrdd & ffrâm 15 Stôl Gymal dwy hen Gadair a'r Stwffin...'

'Ac o safbwynt f'eiddo tiriog wedi ei leoli yng Nghapel Penrhos yn sir Gaernarfon o dan yr Enw Lleiniau Penrhos ac sy'n awr yn naliadaeth Hugh Griffith, rwyn rhoi ac yn cymunroddi yn yr un modd...'

Mae'r Ewyllysiau sydd wedi ei digido yn Llyfrgell Genedlaethol Cymru yn gyfoethog o ran gwybodaeth – o safbwynt eiddo a manylion bywyd beunyddiol. Maent ar lein yn www.llgc.org.uk/discover/nlw-resources/wills/. Ond mae rhai ohonynt yn hynod anodd i'w darllen, a'r un modd y mae nifer o ffynonellau eraill sy'n cael eu defnyddio gennym ar gyfer olrhain hanesion tai.

Mae cymorth ar gael – ar wefan ryngweithiol ardderchog: www.nationalarchives.gov.uk/palaeography/tutorial/. Fe'i sefydlwyd gan yr Archifau Cenedlaethol. Mae'n arwain y defnyddiwr i ddarllen a throsi deg dogfen wahanol o'r unfed ganrif ar bymtheg hyd at y ddeunawfed ganrif: llythyrau, Ewyllys, arolwg faenoraidd, mantolen Treth Aelwyd ac eraill.

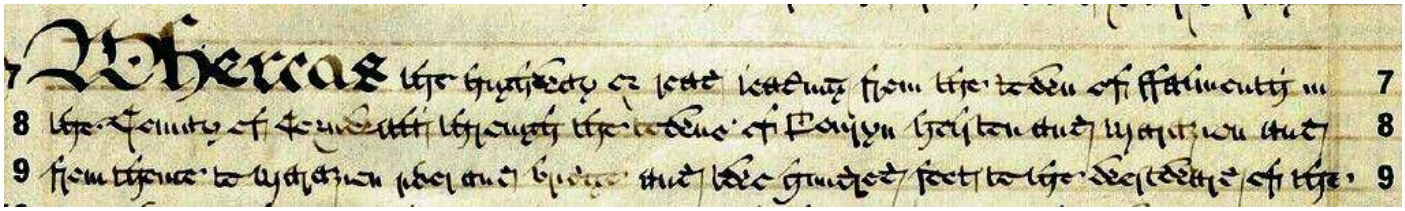
READING MADE EASIER

'In the parlour one presse Cubboard one Table & frame 15 Joynt Stools two old Chairs & the Stuffing ...'

'As for my real estate Situate lying and being in the Chappelry of Penrhos in the County of Carnarvon known by the Name of Lleiniau Penrhos now in the Tenure of Hugh Griffith I give and devise the same...'

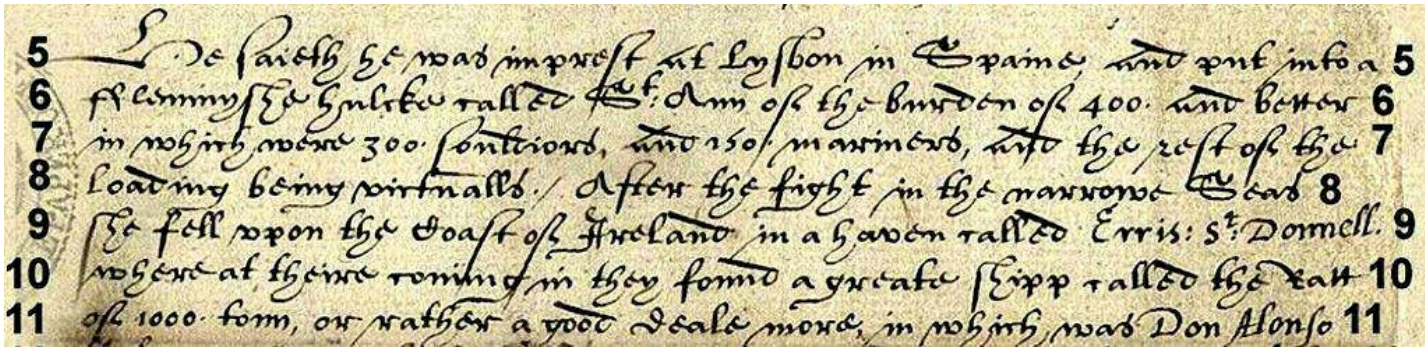
The digitized Wills at the National Library of Wales are rich in information – both about property and about the details of daily life. They are online at www.llgc.org.uk/discover/nlw-resources/wills/. But some of them seem very hard to read, and so too do many of the other sources we use for the histories of houses.

Help is available – at an excellent interactive website: www.nationalarchives.gov.uk/palaeography/tutorial/. This has been set up by the National Archives. It guides the user to read and transcribe ten different documents from the sixteenth to the eighteenth centuries: letters, a Will, a manorial survey, a Hearth Tax return and others.

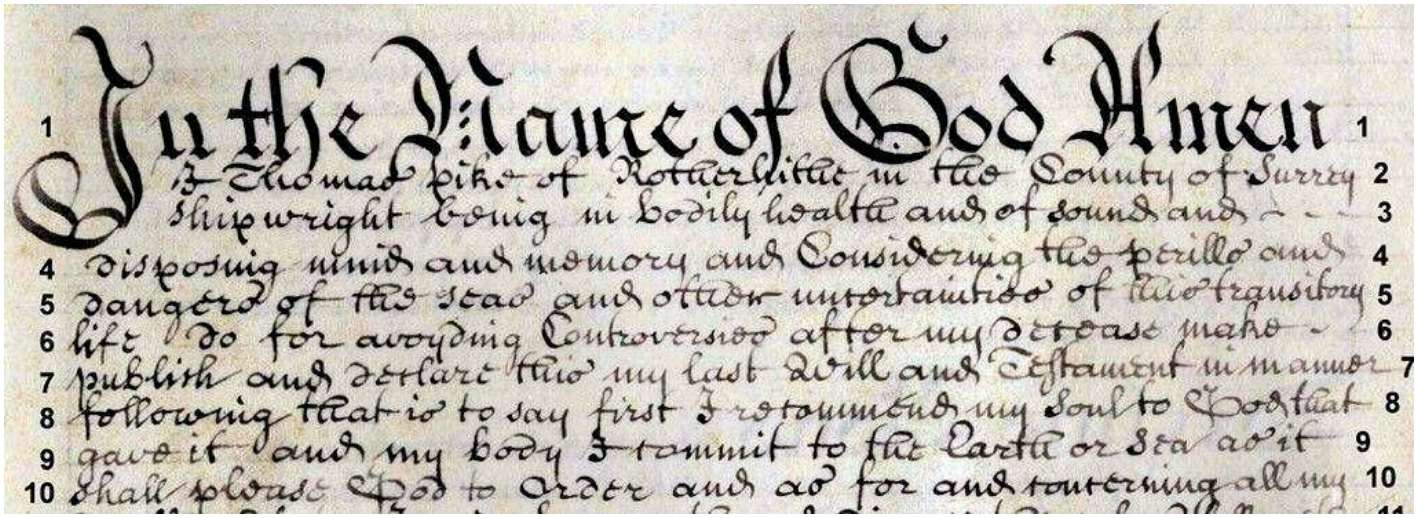
Rhan o ddeddf y Senedd ar gyfer gwelliannau i briffyrdd, 1760.

Part of an Act of Parliament for road-improvements, 1760.

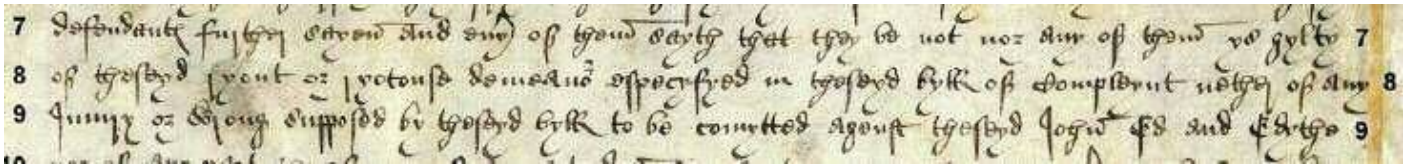
Rhan o archwilio Gwyddel a orfodwyd i wasanaethu ar Armada Sbaen, 1588

Part of the examination of an Irishman forced to serve on the Spanish Armada, 1588.

Rhan o gopi Profiant Ewyllys Thomas Pike, adeiladydd llongau, 1722/3.

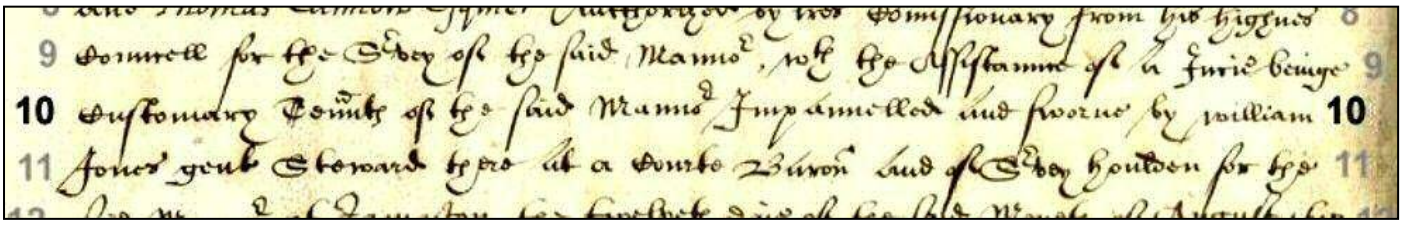
Part of the Probate copy of the Will of Thomas Pike, shipwright, 1722/3.

Ateb yn Llys y Seren, o gyfnod Harri VIII. *An Answer in Star Chamber, from the time of Henry VIII.*

Fe'u dewiswyd ar gyfer dangos amrywiol ffurfiau o lawysgrifen a mathau o ddogfennau. Gofynnir i'r defnyddiwr ddarllen pob adran o'r ddogfen yn eu tro a theipio yr union ystyr yn eu tyb hwy. Mae'r wefan yn hynod anfaddeugar o wallau bychain! Ond gellwch ailgeisio, ac os na fedrwch weld ymhle yr aethoch yn anghywir, gellwch ofyn am awgrym:

They are chosen to show various forms of handwriting and kinds of document. The user is asked to read each section of the document in turn and type exactly what they think it says. The website is very unforgiving of minor errors! But you can retry, and if you really can't see where you have gone wrong, you can ask for a hint:

For this line, you have typed: ?Hint

customary tenants of the said Manno[u]re Impannelled and Sworne by William

xx✓✓✓x✓✓x✓✓

Out of 11 words, you have transcribed 7 correctly. You have scored 63% for this line. Nearly there.

<Retry Next >

Ddim yn hollol gywir.... *Not quite right.....*

Mae gan bob dogfen ddefnydd da fel cefnogaeth – geirfa, ffurfiau llythrennau, awgrymiadau ar sut i'w throsi, a thrafodaeth ar y cefndir hanesyddol.
Mae defnyddio'r wefan yn wir yn ffordd dda o gael gwybodaeth – yn ogystal â bod er mawr syndod, yn dasg ddifyr. Eto, does dim byd penodol ar gael i'ch helpu parthed dogfennau o Gymru.

Tom David, Sir Gaernarfon

Each document has good supporting material – a glossary, letter-forms, tips on how to transcribe it, and a discussion of the historical background.
Using the website is really very informative – and surprisingly entertaining.
There's nothing specific to help with documents from Wales, though.

Tom David, Caernarfonshire

Yn cynnwys gwybodaeth sector cyhoeddus a drwyddedwyd dan Drwydded Llywodraeth Agored v3.0.

Contains public sector information licensed under the Open Government Licence v3.0.

Parc Cenedlaethol Eryri / Snowdonia National Park
Cambrian Archaeological Association
MARC FITCH FUND
Donald Insall Associates Chartered Architects and Historic Building Consultants
Magnox

GRŴP DARGANFOD HEN DAI CYMREIG DISCOVERING OLD WELSH HOUSES GROUP

Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

CYLCHLYTHYR 17

Mehefin 2016

O'R GADAIR:

Wele gylchlythyr eto ar ddiwedd tri mis arall o brysurdeb a llwyddiant. Bu Margaret yn ymweld â thai yn nwyrain Cymru ac ar hyd arfordir y gogledd yn ogystal ag arwain arbenigwyr Dendro Rhydychen i dai y gellid eu dyddio. Bu'r Arddwest ym Mhlas Penmynydd yn hynod lwyddiannus gan godi dros £2800. Rwyn hynod ddiolchgar i bawb a fu'n ymwneud â'r diwrnod cofiadwy hwn yn ogystal ag i'n gwahoddedigion am eu cefnogaeth i'r digwyddiad. Gobeithio y gallwn godi mwy o arian yn nhymor yr Hydref drwy gynnal Ocsiwn Fawr Hen Bethau un noson yn ystod yr ail wythnos ym mis Hydref; mwy o fanylion i ddod. Rydym yn dal i chwilio am rhywun brwdfrydig i chwilota am Grantiau i gynnal ein gwaith cyfredol – cysylltwch â Margaret pe gallech helpu. Dymuniadau gorau am Haf dymunol.

Richard Cuthbertson, Cadeirydd

Plas Penmynydd ^>

Y NEWYDDION DIWEDDARAF

Bydd ein **CCB** yn cael ei gynnal am 2yp, Gwener, 24 Mehefin yn y Ganolfan, Llandrillo, Corwen, ac i ddilyn bydd y Ddarlith Gyhoeddus 'Statws, Anrhydedd ac Awdurdod yng Nghymru'r 16g a'r 17g: Dylanwad y Teulu Mostyn' gan Dr Shaun Evans.Bydd arddangosfeydd, raffl a lluniaeth ysgafn ar gael. Croeso i bawb a'r cyfan am ddim.

Prosiect Meirionnydd Gwanwyn 2016 Canlyniad ymweliad llwyddiannus arbenigwyr Labordy Dendrocronoleg Rhydychen yn y gwanwyn, oedd y dyddiadau dendro newydd canlynol, rhai ohonynt wedi eu talu gan y Parc Cenedlaethol a pherchenogion tai: Bryn Dinas, Cwm

Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

NEWSLETTER 17

June 2016

FROM THE CHAIR:

How quickly the News Letter comes round! It has been a busy and successful 3 months. Margaret has been visiting houses in East Wales and along the North coast as well as taking the Oxford Dendro experts to potential datable houses. The Garden Party at Plas Penmynydd was very successful, raising just over £2800. I send my heartfelt thanks to all those who helped to make this such a memorable day and also all our guests for supporting the event. Hopefully we can do more fundraising in the Autumn through a Grand Antique Auction one evening in the second week of October, more details will follow. We are still searching for someone to energetically pursue Grants for our ongoing work, please contact Margaret if you would like to help. Best wishes for a fine Summer,

Richard Cuthbertson, Chairman

NEWS UPDATE

The **AGM** will be held at 2 pm on Friday 24th June in Y Ganolfan, Llandrillo, Corwen, followed at 3 pm by the Annual Public Lecture 'Status, Honour and Authority in 16th and 17th century Wales: The Mostyn Family Influence' by Dr Shaun Evans. There will be displays, a raffle and light refreshments. All welcome; no charge.

Merioneth Project Spring 2016 The successful spring visit of the Oxford Dendrochronology Laboratory experts resulted in the following new dendro dates, some paid for by the National Park and house owners: Bryn Dinas, Cwm Maethlon

Maethlon (tŷ neuadd 1511-41; llawr wedi ei fewnosod 1581-86); Cae'r March, Llanfachreth (gaeaf 1541/42); Gwernbraichdwr, Maerdy (gaeaf 1553/54; ailfodelu 1583-1613); Tyddyn Sais, Trawsfynydd (1547-57); Cae'n y Coed, Llandecwyn (gwanwyn 1585); Esgair Olwen, Llandecwyn (haf 1595); Dyffryn Gwyn, Cwm Maethlon (1607-17); Rhyd yr Eirin, Llanfair (canol 17 ganrif). Ymchwilir i hanes ambell dŷ ar hyn o bryd. Hoffem ddiolch yn ddiffuant am grantiau tuag at y prosiect hwn i Gronfa Marc Fitch, Cymdeithas Archeolegol Cambria a Chronfa Gymunedol Magnox.

Prosiect Gogledd Cymru 2016 Gweler erthygl Tony (isod) am waith cangen Conwy ac mae'r bobl leol yn paratoi am y prosiect hwn. Ar y cychwyn awgrymwyd astudio 85 o dai a thalwyd ymweliad â nifer ohonynt. Eglurwyd y prosiect i berchenogion â diddordeb a gwelwyd y coed sydd wedi goroesi. Cafwyd caniatâd y perchenogion i archwilio 19 tŷ a bydd 14 ohonynt yn cael eu hasesu gan arbenigwyr Labordy Dendrocronoleg Rhydychen yn gynnar ym Mehefin. Rydym yn gobeithio y bydd bump neu chwech ohonynt yn addas i'w samplu ac y cawn y canlyniadau ym mis Awst. Fe wneir ymchwil i hanes rhai o'r tai. Rydym yn hynod ddiolchgar am y grantiau a gafwyd i'r prosiect hwn gan Gronfa Gymunedol Gwynt-y-Môr ac Ymddiriedolaeth Gaynor Cemlyn Jones, a hoffem ddiolch i'r cymunedau lleol am eu cymorth.

Prosiect Gogledd Ddwyrain Cymru Fel paratoad i'n hymgais i ehangu ein gweithgareddau tua'r dwyrain, fe gynhaliwyd digwyddiadau agored llwyddiannus yn yr Wyddgrug a Dyserth ym Mawrth. Rydym hefyd wedi siarad mewn saith digwyddiad, yn bennaf gyda chymdeithasau lleol, a deg arall eto i ddod. Gobeithiwn glywed ganlyniad ein cais i Gadwyn Clwyd dros yr haf ar gyfer datblygu gwaith yn siroedd Dinbych a'r Fflint. Yn y cyfamser, rydym wedi gwneud cais am grant cyfatebol oddi wrth chwe sefydliad, pedwar ohonynt wedi cyfrannu a dau ganlyniad i ddod ym Mehefin. Gobeithiwn gynllunio gwaith newydd o Fedi ymlaen.

Cylchlythyr: Rydym yn cydnabod yn ddiolchgar grant tuag at Gylchlythyr 2016 oddi wrth Barc Cenedlaethol Eryri.

TAITH ASTUDIO MAI 2016 I FALDWYN

Eleni, roedd coets Abacab yn llawn, a gwnaeth ein ffrind y gyrrwr yrru'n dda ar hyd y lonydd culion, a than arweiniad Nick Moore daethom o hyd i sawl em cuddiedig yn ein rhaglen. Roedd rhai yn y grŵp yn hoffi awyrgylch hen ffasiwn Neuadd Gregynog tra teimlai nifer ei bod yn sbartaidd; roedd y staff yn ewyllysgar ond siomedig oedd y prydau bwyd amser swper. Mwynhaodd pawb y sgyrsiau gan arbenigwyr lleol ac fe gofir am sawl cyfnod pleserus gwahanol. Roedd nifer yr ymweliadau braidd yn rhy uchelgeisiol (neu roeddem ni yn brin o egni).

Dyma rai o'r sylwadau: "Roedd yn rhaglen ardderchog a gwelwyd ystod eang o eiddo, yn ogystal ag archwylio trefi bychain ac eglwysi". Roedd ansawdd moethus y pamffled yn adlewyrchu agwedd broffesiynol ac anelwyd y cynnwys at y lefel iawn o fanylder. Roedd yn hyfryd gallu gweld y tu mewn i gymaint o dai preifat ac mae gennym drefnwyr yn y maes, sef Nick ac Eva Moore, y mae ein dyled yn fawr iddynt." "Rwyn gwerthfawrogi fod y trefnwyr lleol yn awyddus i ni weld POB adeilad sblenydd, ond roedd braidd ormod ohonynt." "Uchafbwynt cyffredinol oedd gallu

(hall house 1511-41; inserted floor 1581-86); Cae'r March, Llanfachreth (winter 1541/42); Gwernbraichdwr, Maerdy (winter 1553/54; remodelling 1583-1613); Tyddyn Sais, Trawsfynydd (1547-57); Cae'n y Coed, Llandecwyn (spring 1585); Esgair Olwen, Llandecwyn (summer 1595); Dyffryn Gwyn, Cwm Maethlon (1607-17); Rhyd yr Eirin, Llanfair (mid 17th century). Some house histories are being undertaken. We gratefully acknowledge grants towards this project from the Marc Fitch Fund, the Cambrian Archaeological Association and the Magnox Community Fund.

North Conwy 2016 Project See Tony's article (below) for details of the work of the Conwy branch and local people in preparing for this project. 85 houses were initially suggested as potential subjects, and many of these were visited. The project was explained to interested owners and the surviving timbers seen. Owners' permission was granted to proceed with 19 houses and of these the 14 will be assessed by the Oxford Dendrochronology Laboratory experts in early June. We hope that five or six may be suitable for sampling and that we will receive the results in late August. Some house histories will be researched. We gratefully acknowledge grants towards this project from the Gwynt y Môr Community Fund and the Gaynor Cemlyn Jones Trust, and we thank the local communities for their help.

North East Wales Project In preparation for this eastward extension of our activities, successful open events were held in Mold and Dyserth in March. We have also spoken at seven events mainly with local organisations, and ten more are booked. We hope to hear the result of our application to Cadwyn Clwyd over the summer for developing work in Denbighshire and Flintshire. Meanwhile we have applied for match-funding from six organisations and have been awarded grants by four, with two results due in June. We hope to be able to start planning new work from September onwards.

Newsletter: We gratefully acknowledge a grant towards the 2016 Newsletters from the Snowdonia National Park.

STUDY TOUR: MAY 2016 TO MONTGOMERYSHIRE

This year we filled the Abacab coach so did not have the luxury of extra space; our friendly driver coped well with the narrow lanes and, led by Nick Moore, found the many hidden gems in our programme. Some of the group liked the old fashioned ambience of Gregynog Hall while others found it rather spartan; the staff were helpful but the evening meals were disappointing. Everyone enjoyed the talks by local specialists, and many different favourite high points were noted. The number of visits was slightly over-ambitious (or we just lacked sufficient energy).

Comments included: "It was an excellent programme with the wide range of properties seen plus the exploration of small towns and churches." "The glossy quality of the brochure reflected a professional approach and the content was aimed at the right level of detail. It was a joy to be able to see the inside of so many private houses and we have the organisers on the ground, Nick and Eva Moore, to thank for this". "I appreciate that the local organisers were keen for us to see ALL the splendid buildings, but there were just too many". "A general highlight was being able to discuss with

trafod ag aelodau o'r un fryd (a rhai arbenigwyr) y cwestiynau niferus a ofynwyd am ddyddio a strwythur nifer o hen dai trawiadol mewn tirlun gwledig hyfryd.

Gwnaeth y Daith Astudio elw sydd i'w ddefnyddio i gefnogi prosiectau GDHDC yn y dyfodol. Aberthodd nifer o bobl lawer iawn o'u hamser i wneud hyn yn ddigwyddiad ardderchog. DIOLCH YN FAWR i bawb a gynorthwyodd.

Diwrnod 1 – sylwadau: Arian a chariad – onid oes angen y ddau ar hen adeiladau?
Heb amheuaeth, mae'r Hen Neuadd, a gafodd ei hachub a'i hadfer, yn Rhyd y Carw, yn llwyddiant – daeth yn fyw yn y 21 ganrif diolch i gwpwl ymroddedig a wynebodd y sialens ac addasu'r hyn a oedd yn hen adeilad llychlyd, yn dŷ modern hardd gydag awgrym cryf o gynildeb Siapaneaidd. Cam ymarferol oedd mewnosod ffenestri yn y mannau lle bu pared dellt a phlaster a hynny heb ddifetha'r cymeriad yn ddiangen. O'i gymharu â'r ysgubor Heightley hyfryd a welsom yn ddiweddarach, o leiaf mae'r adeilad hwn yn cael ei garu a'i ddefnyddio.

Aberriw / Berriew

Rwyf wedi gyrru o amgylch Neuadd Farchnad Llanidloes am y rhan fwyaf o'm mywyd gan edmygu ei benderfyniad diysgog i aros yn ei unfan, yn y man y cynlluniwyd iddo fod. Agorwyd ei lawr uchaf yn arbennig i ni, edmygwyr chwilfrydig ac fe gawsom ein cyfareddu gan yr arddangosfa yno. Roedd yr olygfa allan ar hyd y strydoedd i'r ddau gyfeiriad yn creu teimlad aruchel o oruchafiaeth.

Mae'n rhaid NAD yw'r dref gyfan wedi profi llawer iawn o 'welliannau' i'w hadeiladau a barnu o'r haid enfawr o Wenoliaid, Gwenoliaid Duon a Gwenoliaid y Bondo sy'n hedfan heibio; eu gelyn yw'r bondo plastig newydd. Maddeuwch i mi am grwydro, ond pan gyrhaeddasom Maes Mawr roedd arno angen cymaint o gynnal a chadw o ran garddwriaeth ac adeiladu fel bo pâr prin o Wybedog Mannog wedi ymgartrefu ynddo. Yn Nhalgarth, a oedd ar werth ar ôl ei adfer yn ofalus, roedd pâr o Wenoliaid Duon wedi cyrraedd, ddim ond i ddarganfod fod rhaid brwydro yn erbyn rhai o Adar y to ym mrig un o'r ffenestri dormer – trueni na fuasai pobl yn gallu bod mor awyddus.

Uchafbwynt y diwrnod cyntaf oedd dysgu am waith cerrig yn eglwys Sant Idloes (dendro 1538). Roeddwn wedi sylwi ar seiliau pileri yn y glaswellt yn Abaty Cwm Hir ac yn pendroni pam y gadawyd hwy yno, ac roeddynt yn odidog, yn cynnal rhai o'r bwâu a gymerwyd o'r Abaty. Roedd y capanau cynnar iawn yn dangos datblygiad yn y technegau cerfio gyda chynion gwell. Anaml iawn y gwelir hyn gan eu bod yn like-minded members (and some experts) the many questions raised about the dating and structure of several beautiful old houses situated in lovely countryside."

The Study Tour made a profit which will go towards supporting DOWHG future projects. Many people gave up a great deal of time to make it an excellent event. THANK YOU to all who helped.

Day 1 comments: Money and love - old buildings really need both, don't they?
The rescued and restored Old Hall at Rhyd y Carw is a success without doubt – brought into the 21st century by a dedicated couple who have taken up the challenge and adapted what was a dusty old building into a beautiful modern home with a serious hint of Japanese austerity. Inserting windows where lath and plaster would have been is so practical without spoiling the character unduly. Compared to the lovely Heightley Granary which we saw later, at least this building is loved and used.

Yr Hen Neuadd / Old Hall, Rhyd y Carw, 1524

I have driven around Llanidloes Market Hall for most of my life admiring its staunch determination to stay rooted to the spot it was designed for. Its upper floor was opened especially for us curious admirers who were enthralled by the exhibition there. The view out along the streets in both directions created a very superior feel of dominance.

The whole town must NOT have had a great deal of 'improvements' to its buildings judging by the huge flock of Swallows, Swifts and Martins flying over it; new soffits of plastic are their enemy. Forgive me for deviating but when we got to Maes Mawr it was so in need of horticultural and building maintenance that a delightful and rare pair of Spotted Flycatchers were making their home in it. At the carefully restored but 'for sale' Talgarth a pair of swifts had arrived to find they had to do battle with some sparrows in the apex of one of the dormer windows. If only people could be so keen.

The highlight of the first day was learning about the stonework in the church of St Idloes (dendro 1538). I had noticed the pillar-bases in the grass at Abbey Cwm Hir and wondered why they had been left there. But here in this church were the pillars from there, and they were magnificent, holding up some of the arches taken from the Abbey. The very early capitals showed evidence of the development of carving techniques with improved chisels. It is rare to see this due to them being brought under cover

cael eu cysgodi a ddim yn dioddef hindreuliad. Yn ôl pob golwg fe'u symudwyd ar frys, a dyna pam y gadawyd y seiliau a adawyd ar ôl. Mae eithaf stori i'r digwyddiad hwn ond gwell aros am y tro. Taith anhygoel! *Briony Davies*

DIGWYDDIADAU GRŴP HAF 20126

Archebwch yn gynnar gyda Wally: Wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. Cost £5 (aelodau); £7 (heb fod yn aelodau) os na ddwedir yn wahanol. Bydd y manylion llawn yn cael eu hanfon at y rhai sydd wedi archebu. **Gwen Mehefin 24:** CCB a'r ddarlith flynyddol. Manylion uchod. **Merch Gorff 13** 2 yp **–** ymweliad drwy ganiatâd caredig y perchenogion i Goed y Foel, Derwin, Corwen, cartref to gwellt a fu unwaith yn dŷ neuadd dendro dyddiedig 1512. Dim mwy na 15. **Awst** Nid oes cyfarfod. **Merch Medi 14** 2yp. Ymweliad drwy ganiatâd caredig perchenogion Llwyn y Cynfal, Rhydymain, Dolgellau, tŷ lloriog wedi ei adfer, dendro dyddiedig 1587. Dim mwy na 15. **Sad Hydref 22** 2yp sgwrs â darluniau 'Tai Cudd Gwynedd 1000-1800' gan Simon Simcox, arolygydd adeiladu a hanesydd lleol, yng Nghanolfan Gymunedol Capel Curig. Bydd raffl, a llyfr diweddaraf Simon fydd y wobr. **Sad Tach 19** 2yp Sgwrs â darluniau 'Gwaith Achos CBA yn Nghymru' gan Cy Griffiths, Gweithiwr Cymdeithasol Adeiladau Rhestredig Cyngor Archeoleg Prydain yng Nghymru, yng Nghanolfan Gymdeithasol Capel Curig. Dim cyfarfod yn **Rhagfyr** gan fod canghennau yn cynnal digwyddiadau Nadolig.

DIGWYDDIADAU CANGHENNAU: archebwch drwy'r cysylltydd cangen, fel arfer am £2.

CANGEN MÔN ARFON

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Mer Gorff 6** Tŷ Mawr, Nanmor – 1527 tŷ neuadd gyda lle tân wedi ei fewnosod (cyfarfod ar y cyd â Changen Meirionnydd). Cyfarfod ym mhrif faes parcio Beddgelert, LL55 4YD, am 2 yp. Dowch â phicnic i de. Ffoniwch Peter ar gyfer cyfarfodydd eraill.

CANGEN CONWY

Cyswllt: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Iau Meh 30** Y diweddaraf yn y cynnydd mewn astudio tai ym mhrosiect Cronfa Gymunedol Gwynt y Môr yng ngogledd Conwy. 9.30 y bore, Yr Hen Dŷ Ysgol, Llanddulas. **Maw Medi 13** Archifau Conwy, 9.30-12 gweithdy: cymorth ymarferol a chyngor ar hanes tai, a'r diweddaraf ar brosiect Gwynt y Môr.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cyswllt: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01450 440427. **Merch Gorff 27** 2 yp Cerdded o gwmpas Llandrillo, ac yna te yng ngardd Janice. **Awst:** dim cyfarfod. **Gwen Medi 16** 2yp Cyfarfod yn nhŷ 19g Margaret a Wally Barr, Gwespyr, Treffynnon. **Mer Hyd 12** 7yh Cyfarfod ym Mryn Berllan, Cynwyd (gynt yn dŷ ffrâm goed Elisabethaidd).

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyswllt: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Sul Meh 19** Achlysur cymdeithasol yr haf gan GDHDC Meirionnydd o 3-6 yh yng Ngesailgwm Mawr, Y Bont-ddu. Yn cynnwys ymweliad â thŷ, a chael y diweddaraf am brosiectau Hen Neuadd Pengwern a Chwm Maethlon. Mae croeso i bartneriaid/ffrindiau a phlant yr aelodau. **Mer Gorff 6** Tŷ Mawr, Nanmor – tŷ neuadd 1527 gyda lle tân wedi ei fewnosod (cyfarfod ar y cyd â Changen Môn Arfon). Cyfarfod ym maes parcio Penrhyndeudraeth am 2yp. Dowch and not suffering from weathering. Apparently they were moved in haste, hence the bases left behind. There is quite a story attached to this event – maybe another time for this. Great trip! *Briony Davies, Merioneth*

2016 SUMMER GROUP EVENTS

Book early with Wally: Wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. Cost £5 (members); £7 (non-members) unless otherwise stated. Full details will be sent to those who have booked. **Fri 24th Jun**: AGM and annual public lecture. For details see above. **Weds 13th Jul** 2 pm visit by kind permission of the owners to Coed y Foel, Derwin, Corwen, a thatched former hall house dendro dated 1512. Max 15. No meeting in **August**. **Wed 14th Sept** 2 pm Visit by kind permission of the owners to Llwyn y Cynfal, Rhydymain, Dolgellau; a restored storeyed house dendro-dated 1587. Max 15. **Sat 22nd Oct** 2 pm Illustrated talk 'The Hidden Houses of Gwynedd 1000 – 1800' by Simon Simcox, building surveyor and local historian, in the Capel Curig Community Centre. There will be a raffle with Simon's recent book as the prize. **Sat 19th Nov** 2 pm Illustrated talk 'CBA Casework in Wales' by Cy Griffiths, the Council for British Archaeology's Listed Building Caseworker for Wales, in the Capel Curig Community Centre. No meeting in **December** as most branches hold Christmas events.

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2.

ANGLESEY-CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Weds 6th July** Tŷ Mawr, Nantmor – 1527 hall-house with inserted fireplace (joint meeting with Merioneth Branch). Meet at Beddgelert main car park, LL55 4YD, at 2 pm. Bring picnic tea. Ring Peter about other meetings.

CONWY BRANCH

Contact: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Thurs 30th Jun** Update on progress with houses in the Gwynt y Môr Community Fund project in north Conwy. 9.30 am, The Old School House, Llanddulas. **Tues 13th Sept** Conwy Archives, 9.30-12 workshop: practical help and advice on house histories, and updates on the Gwynt y Môr project.

DENBIGHSHIRE BRANCH

Contact: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01450 440427. **Weds 27th July** 2 pm Llandrillo walk-about, and then tea in Janice's garden. **August**: no meeting. **Fri 16th Sept** 2 pm Meeting at Margaret & Wally Barr's C19 house, Gwespyr, Holywell. **Weds 12th Oct** 7 pm Meeting at Bryn Berllan, Cynwyd (former timber-framed Elizabethan house).

MERIONETH BRANCH

Contact: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Sun 19th Jun** Merioneth DOWHG summer social event from 3-6 pm at Cesailgwm Mawr, Bontddu. Includes house visit and updates on Pengwern Old Hall and Cwm Maethlon projects. Members' partners/friends and children welcome. **Weds 6th July** Tŷ Mawr, Nantmor – 1527 hall-house with inserted fireplace (joint meeting with Anglesey/Caerns Branch). Meet at Penrhyndeudraeth car park at 2 pm. Bring picnic tea. **Mon 19th Sept** Visit to Tyddyn Sais, Trawsfynydd (Snowdonia house dated 1547-57). Meet at 1.45 pm at the Glan Aber turning off the A470 south of Trawsfynydd.

REMINDER: all the houses mentioned in this newsletter are

â phicnic i de. **Llun Medi 19** Ymweliad i Dyddyn Sais, Trawsfynydd (Tŷ Eryri dyddiedig 1547-57. Cyfarfod am 1.45yp wrth Lan Aber a throi oddi ar yr A470 i'r de o Drawsfynydd.

NODYN ATGOFFA: Mae'r holl dai a grybwyllir yn y cylchlythyr hwn yn eiddo preifat.
COFIWCH YMWELD â discoveringoldwelshhouses.co.uk i weld adroddiadau blog o'r holl ddigwyddiadau diweddar ac i edrych ar ein llyfrgell gynyddol.

OS YR YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI ond eto ddim yn aelod, pam na wnewch ystyried ymuno â'r Grŵp? Ysgrifenyddes Aelodaeth yw Ms Zoë Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404. Am wybodaeth bellach cysylltwch â Margaret Dunn, Ysgrifenyddes brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Conwy am eu cyfraniad at yr argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

CRONFA GYMUNEDOL GWYNT Y MÔR: PROSIECT GOGLEDD CONWY

Yn ystod y blynyddoedd diwethaf mae cangen Conwy wedi bod yn weithgar yn ehangu eu gweithgaredd tua'r dwyrain, gan chwilio am hen dai yn y rhannau 'newydd' o'r hen Sir Ddinbych. Y rhain yw cantrefi hynafol Rhos a Rhufeiniog, ac mae'r prosiect hwn yn digwydd yn ardaloedd arfordirol Rhos.

Dechreuodd yn Hydref y llynedd (2015) pan drefnwyd fod Margaret Dunn a Rhys Mwyn yn cynnal cyfarfod dwyieithog yn Llangernyw er mwyn cyfarfod â phobl leol sydd a diddordeb mewn hen dai a'u hanes. Arweiniodd hyn at ail gyfarfod ym Metws yn Rhos lle gwnaethom gysylltiad â'u cymdeithas hanes lleol a dechrau rhannu gwybodaeth am dai hanesyddol yn yr ardal.

Fel bob amser, roedd yn rhaid i'r Grŵp chwilio am gyllid i dalu am y samplu dendrocronolegol a oedd ei angen, ond, yn ffodus, roedd y gwaith arfaethedig yng ngogledd Conwy yn cyfarfod â'r meini prawf i gael grant newydd o £5,000, grant yr oeddem wedi ei dderbyn gan Gronfa Gymunedol Gwynt y Môr – fel y cofnodwyd yn y cylchlythyr diwethaf. I unrhywun sydd heb sylwi, Gwynt y Môr yw'r fferm wynt alltraeth anferth (un o'r rhai mwyaf yn y byd) na fedrwch osgoi ei gweld oddi ar yr arfordir o Landudno i Brestatyn. Daw'r grant oddi wrth gronfa fawr sydd wedi ymroddi i gynorthwyo cymunedau arfordirol yn siroedd Conwy, Dinbych a Fflint.

Os nad ydych yn gyfarwydd â'r ardal hon ewch ar y B5381 o gyfnewidfa Glan Conwy ar yr A55 a theithio ar hyd yr hen ffordd fewndirol tua'r dwyrain tuag at Lanelwy (yr hen ffordd Rufeinig yng ngogledd Cymru). Wedi dringo'n serth, daw rhywun i lawr i dirlun ymdonnog o ffermydd bychain, gwrychoedd a lonydd cul, gyda nifer dymunol o hen goed derw yn dal i sefyll ar hyd ffiniau'r caeau. Y prif gymunedau yw Llaneilian-yn-Rhos a Betws-yn-Rhos, gyda chlystyrau eraill o dai yn Nolwen a Throfarth. Mae afon Dulas yn draenio'r rhanfwyaf o'r basn ac yn llifo tua'r môr drwy fwlch yn y bryniau calchfaen ar hyd yr arfordir rhwng Llysfaen ac Abergele. Yma, mae unrhyw dai o ddiddordeb hanesyddol wedi eu hamgylchynnu gan ddatblygiad newydd, ond i fewn yn y tir ceir nifer rhyfeddol o dai cyn-1700, lle mae eu private property.
DO VISIT http://discoveringoldwelshhouses.co.uk/ to see blog accounts of all recent events and to look at our growing library.

IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? The Membership Secretary is Ms Zoë Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404. For further information contact Margaret Dunn, Secretary brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

MANY THANKS to the Conwy Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

GWYNT Y MÔR COMMUNITY FUND: NORTH CONWY PROJECT

For the last few years the Conwy branch have been pushing their efforts eastwards looking for old houses in the 'new' parts of the county that were formerly in Denbighshire. These are the ancient cantrefi of Rhôs and Rhufoniog, and it is in the coastal parts of Rhôs that this project is taking place.

It started in Autumn last year (2015) when we arranged for Margaret Dunn and Rhys Mwyn to host a bilingual meeting in Llangernyw to meet local people who were interested in old houses and their history. This led to a second meeting at Betws-yn- Rhôs where we made links with their local history society and began to share information about historic houses in the area.

As always, the Group has had to look for funding to pay for the actual dendrochronological sampling, but fortunately, the proposed work in north Conwy fulfilled the criteria in a new grant of £5,000 which we had received from the Gwynt y Môr Community Fund - as reported in the last newsletter. For anyone who has not noticed, Gwynt y Môr is the vast offshore wind farm (one of largest in the world) that you can't help but see off the coast from Llandudno to Prestatyn. The grant is from a large fund which is committed to help communities in coastal areas of Conwy, Denbighshire and Flintshire.

Cyfarfod cynllunio Conwy planning meeting

If you don't know this area take the B 5381 from the Glan Conwy interchange on the A55 and travel along the old inland road eastward towards St. Asaph (the ancient Roman route into North Wales). After a steep climb, one descends to an undulating landscape of small farms, hedges and narrow lanes, with a pleasing number of old oak trees still standing along field boundaries. The main communities are Llanelian-yn-rhôs and Betws-yn-Rhôs, with other clusters of houses around Dolwen and Trofarth. The River Dulas drains

perchenogion wedi mynegi diddordeb yn yr hyn a geisiwn ei gyflawni. Ni ddylai neb fychanu'r amser a'r ymdrech sydd eu hangen i gytuno ar y rhestr derfynol o dai sy'n addas i'w dyddio. Cynhaliwyd sawl cyfarfod, gyda phobl yn mynd â rhestrau o dai addas i'w hymweld, ffrindiau i ffonio neu cysylltiadau i'w gwneud. Ac yn naturiol, ceir gwrthodiadau uniongyrchol, sefydliadau anghydweithredol, a diddordeb cychwynnol sy'n ddealladwy yn osgoi gweithredu, oherwydd ymrwymiadau teuluol, swyddi a straen gwaith ar fferm.

Wrth i'r erthygl hon fynd i'r wasg rydym yn brysur yn ceisio trefnu ymweliadau i dai ar ran y tîm dendrocronoleg am bedwar diwrnod yn nechrau Mehefin. Er mwyn defnyddio amser yn effeithiol rhaid gofalu fod coed gwreiddiol y tŷ yn hawdd eu cyrraedd ar gyfer eu samplu – a ddim mewn atig sydd heb ei hagor ers hanner can mlynedd! Dylsai'r tŷ fod wedi ei adeiladu cyn y flwyddyn 1700, ac os yn bosib cyn 1600. Rhaid i'r perchenogion roi caniatâd ysgrifenedig i'r samplu ddigwydd, a deall y gall yr 'arbenigwyr' ddarganfod fod coed y tai hyn yn anaddas i'w dyddio. Y rheswm mwyaf cyffredin dros hyn yw pan nad yw gwyddonwyr yn dod o hyd i fan addas ar drawst y gellid tynnu allan gnewyllyn o ganol y cylchoedd yn y pren reit drwodd i'r gwynnin neu'r rhisgl ar y tu allan. Mae angen iddynt ddarganfod digon o gylchoedd i gyfateb i ddilyniant sy'n barod ganddynt yn eu cronfa ddata – cofnod y mae ein Grŵp wedi bod yn gyfrifol am wneud un o'r goreuon yng Nghymru. Ond hyd os y gellir cael sampl, rydym yn dechrau darganfod fod llawer o goed a gafwyd o ardaloedd arfordirol neu o ddyffrynnoedd iseldiroedd ffrwythlon gogledd Cymru, wedi tyfu yn llawer rhy gyflym – heb ddigon o gylchau yn y sampl i gyd-fynd ag unrhyw ddilyniannau sy'n bodoli.

Ger / Near Betws yn Rhos

Felly, gan fod ardal ein prosiect yn agos at y môr, rydym yn gofalu fod gennym gronfa o leiaf ugain tŷ yn barod ar gyfer yr archwiliad rhagarweiniol gan yr arbenigwyr, er mwyn gwirio nad yw'r coed wedi tyfu'n rhy gyflym i allu rhoi i ni yr wybodaeth a geisiwn. Bydd y rhai sy'n llwyddo yn y prawf yn cael ailymweliad, eu samplu a, gobeithio, yn rhoi rhai dyddiadau diddorol sy'n cydweddu â steiliau adeiladu a hanes tai.

Os yw'r prosiect hwn yn llwyddiannus, edrychwn ymlaen at fynd ar hyd yr arfordir i ardaloedd i'r dwyrain o Abergele (eto yn Sir Conwy) ac yn y pen draw, i'r Grŵp weithio yn Siroedd Dinbych a Fflint.

Tony Scharer, Conwy

most of this basin and finds its way to the sea through a gap in the limestone hills along the coast between Llysfaen and Abergele. Here, any houses of historic interest are surrounded by new development, but inland there is a surprising number of pre-1700 houses where the owners have expressed an interest in what we are trying to achieve.
Let no one underestimate the time and effort it takes to agree a final list of houses that are suitable for dating. There have been several meetings, with people taking away lists of houses to visit, friends to phone or connections to be made. And naturally, there are straight refusals, uncooperative estates, and initial interest that turns into understandable backing out because of family commitments, jobs and the pressures of farm work.

As this article goes to press we are running round trying to arrange house visits from the dendrochronology team over a four day period in early June. To make the most efficient use of their time we have to be sure that a house has original timber which is accessible to sample – not up through a trap door into a loft that's not been opened for fifty years! A house should have been built before the year 1700, and preferably before 1600. The owners must give written permission for the sampling to take place, and understand that the 'experts' may find their house timbers unsuitable for dating. The most common reason for this is when the scientists cannot find a suitable place on a beam where a core can be taken from the centre of the tree rings in the wood right through to the sapwood or bark on the outside. They need to find enough rings to match with sequences already recorded in their database – a record which our Group has been instrumental in making one of the best in Wales. But, even if a sample can be taken, we are beginning to find that many timbers from coastal areas or fertile lowland valleys in North Wales, are just too fast-grown – without enough rings in a sample to fit into existing sequences.

So, because our project area is close to the sea, we are making sure we have a pool of at least twenty houses ready for a preliminary inspection by the experts, just to check if the timbers are not too fast-grown to provide the information we need. Those that pass this test will be re-visited, sampled, and, we hope, provide some interesting dates which we can match to building styles and house histories.

If this project is a success, we look forward to moving along the coast to areas east of Abergele (still in Conwy County) and eventually, for the Group to work in Denbighshire and Flintshire.

Tony Scharer, Conwy

MARC FITCH FUND

CBHC RCAHMW Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Wales

Magnox

GRŴP DARGANFOD HEN DAI CYMREIG DISCOVERING OLD WELSH HOUSES GROUP

Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

CYLCHLYTHYR 18

Medi 2016

O'R GADAIR:

Rydym yn parhau i chwilio am dai nenffyrch yng ngogledd ddwyrain Cymru ac felly yn croesawu unrhyw arweiniad y gall yr aelodau ei gynnig a'i anfon at Margaret. Teimlaf fod mwy nag a feddyliwn eto i'w darganfod. Cawsom hwb sylweddol yn ddiweddar iawn gan gyfraniadau hael a rhai grantiau annisgwyl. Llawer o ddiolch i'r cyfranwyr hyn. Gobeithiwn godi mwy o arian ddiwedd mis Hydref (Pnawn Sadwrn, 29 Hydref) pan fyddwn yn cynnal Ocsiwn Hen Bethau yng Nghanolfan Menai, gyferbyn â Waitrose ym Mhorthaethwy – manylion llawn i ddod. Buasem yn croesawu unrhyw gyfraniad o ddiddordeb gan aelodau, e.e. dodrefn, crochenwaith, llyfrau, darluniau ayyb o ddiddordeb Cymreig. Gallem eu casglu yma ym Mhlas Penmynydd ond i'r aelodau ddod â hwy yma yn ystod y tair wythnos gyntaf ym mis Hydref (01248 750752; richard@dmmwales.com). Yn olaf, ond yn dra phwysig, fe hoffwn ddiolch yn fawr i'n byddin o wirfoddolwyr am eu hymdrechion arbennig – rwyn gwerthfawrogi hyn yn fawr.

Richard Cuthbertson, Cadeirydd

Hen Golwyn

NEWYDDION DIWEDDARAF

Yn dilyn ein CBC ym Mehefin cawsom ddarlith gyhoeddus ardderchog gan Dr Shaun Evans yn trafod dylanwad y teulu Mostyn. Dosbarthwyd cofnodion y CBC i'r aelodau hynny y

Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

NEWSLETTER 18

September 2016

FROM THE CHAIR:

We are continuing to search for cruck houses in NE Wales and would welcome any leads that members may know of – please send them on to Margaret. I rather suspect that there are far more than we think!! We have been greatly helped just recently by generous donations and some unexpected grants, very many thanks to all those concerned. We hope to raise more money at the end of October (Saturday afternoon, October 29th) when we are holding an Antiques Auction in the Menai Centre, opposite Waitrose in Menai Bridge – full details to follow. Any members who may be able to donate items of interest would be most welcome. It would be good if we could get some examples of furniture, pottery, books, pictures etc etc which have Welsh Interest. I can accumulate them here at Plas Penmynydd if members could drop them off here during the first three weeks of October (01248 750752; richard@dmmwales.com). Last and most importantly I would really like to thank our army of volunteers for their wonderful efforts, they are very much appreciated.

Richard Cuthbertson, Chairman

Plas Uchaf, Glan Conwy (1570)

NEWS UPDATE

Following our June AGM we had an excellent public lecture from Dr Shaun Evans relating to the influence of the Mostyn family. AGM minutes have been circulated to those for

mae gennym eu cyfeiriad ebost, a gall eraill ofyn amdanynt. Mae DHDC wedi mynychu sawl digwyddiad a drefnwyd gan **Fforwm Treftadaeth GDdn Cymru** ac mae ein harddangosfa wedi denu sylw unigolion a mudiadau. Rhoddwyd nifer o sgyrsiau am Darganfod Hen Dai Cymreig ac rydym yn barod bob amser i siarad wrth fudiadau bach a mawr. Rydym yn dal i fod yn bartneriaid i **Gomisiwn Brenhinol Henebion Cymru** a bu grŵp yn ddiweddar yn treulio diwrnod yn ymchwilio dogfennau yn eu swyddfeydd newydd.

whom we have email addresses and can be requested by others. DOWH has attended several events arranged by the **NE Wales Heritage Forum** and our display has attracted interest from individuals and organisations. Numerous talks about Discovering Old Welsh Houses have been given and we are always willing to speak to small or large organisations. We continue to partner with the **Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Wales** and a group recently spent a day researching documents in their new offices.

Prosiect 2016 Gogledd Conwy: Nid oedd y coed yn y rhan fwyaf o'r tai a aseswyd ym Mehefin yn addas i'w coed-ddyddio, ond rhoddodd y tair sampl ddyddiadau cwympo i ni: Plas yn Trofarth (1504-29); Plas Uchaf, Glan Conwy (1570) a Hen Wrych (1590-1605). Rydym yn awr wedi trefnu fod manylion pensaernïol y tai hyn, ac o bosib rhai tai eraill, yn cael eu cofnodi. Yn y cyfamser rydym yn dal i bartneru aelodau Cymdeithas Hanes Llanelian a Betws-yn-Rhos a rhai perchenogion tai eraill i ymchwilio i hanes tai lleol. Croeso i bawb i **NOSON AGORED am 7yh ar 20 Medi yn Neuadd Betws-yn-Rhos** i ddarganfod mwy. Cydnabyddwn yn ddiolchgar y grantiau at y prosiect hwn gan Gronfa Gymunedol Gwynt y Môr ac Ymddiriedolaeth Gaynor Cemlyn Jones; rydym hefyd yn ddiolchgar i bobl leol am eu hymrwymiad parhaus.

North Conwy 2016 Project: Timbers in most of the houses assessed in June were not suitable for dendrochronology, but the three sampled all yielded tree felling dates: Plas yn Trofarth (1504-29); Plas Uchaf, Glan Conwy (1570) and Hen Wrych (1590-1605). We have now arranged for detailed architectural recording to be undertaken in these houses and possibly in others. Meanwhile we continue to partner with members of the Llanelian and Betws yn Rhos History Society and other house owners in researching local house histories. All are welcome to an **OPEN EVENING at 7pm on 20th September in Neuadd Betws yn Rhos** to find out more. We gratefully acknowledge grants towards this project from the Gwynt y Mor Community Fund and the Gaynor Cemlyn Jones Trust; we also thank local people for their continuing involvement.

Plas yn Trofarth (1504-29)

Hen Wrych (1590-1605)

Prosiect Gogledd Ddwyrain Cymru: Ym Medi gobeithiwn gychwyn ein gweithgareddau â chymunedau lleol mewn rhannau o Siroedd Dinbych a Fflint. Gobeithiwn ddatblygu diddordeb lleol, a darganfod, dyddio, cofnodi ac ymchwilio llawer mwy o dai cyn 1700, yn arbennig adeiladau fframiau nenfforch a choed. Cofiwch ddweud wrthym am unrhyw grŵp a allasai fod â diddordeb neu am unrhyw hen dŷ y gwyddoch amdano. Ni fuom yn llwyddiannus i dderbyn grant gan Cadwyn Clwyd ond bellach mae gennym dros £12,000 o ffynonellau eraill. Rydym yn hynod ddiolchgar am y grantiau gan Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Bryniau Clwyd a Dyffryn Dyfrdwy (AHNE BCDD), Cronfa Phillips Cymdeithas Hynafiaethwyr Llundain; Grŵp Pensaernïaeth Werinol, Cronfa Marc Fitch a Chronfa (UDA) Woodtiger.

North East Wales Project: In September we plan to start our activities with local communities in parts of Denbighshire and Flintshire. We hope to develop local interest, and discover, date, record and research many more pre-1700 houses, especially cruck- and timber-framed buildings. Please do tell us about any group which might like to get involved, or of any old houses you know. We were not successful with our grant bid to Cadwyn Clwyd but we now have over £12,000 from other sources. We gratefully acknowledge grants from the Clwydian Range and Dee Valley Area of Outstanding Natural Beauty (CRDV AONB), Society of Antiquaries of London – Phillips Fund; Vernacular Architecture Group, Marc Fitch Fund and the Woodtiger (USA) Fund.

Rydym yn croesawu ein **Haelod Proffesiynol** cyntaf, sef y Penseiri, Cynllunwyr ac Ymgynghorwyr adeiladau hanesyddol Purcell.

We welcome our first **Professional Member**, the Architects, designers and historic building consultants Purcell.

Ein diolch cywiraf i'r aelodau cangen niferus sy'n brysur yn ymchwilio agweddau gwahanol yr hen dai sydd yn eu hardal; gobeithiwn y bydd cronfa ar gael yn fuan i goed-ddyddio rhai enghreifftiau arbennig iawn ar draws gogledd Cymru.

Thank you to the many branch members who are busy researching various aspects of the old houses in their own area; we hope that there may soon be some funding for dendrochronology in very special cases across north Wales.

Cylchlythyr: Rydym yn cydnabod yn ddiolchgar grant a gafwyd gan Barc Cenedlaethol Eryri tuag at Gylchlythyrau 2016.

Newsletter: We gratefully acknowledge a grant towards the 2016 Newsletters from the Snowdonia National Park.

DIGWYDDIADAU GRŴP HYDREF 2016

Archebwch yn fuan drwy Wally: Wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. Cost £5 (aelodau); £7 (eraill) os na ddwedir yn wahanol. Bydd manylion llawn yn cael eu hanfon at bawb sydd wedi archebu. **Mercher 14 Medi** 2 yp: Ymweliad drwy ganiatâd caredig perchenogion Llwyn y Cynfal, Rhyd-y-main, Dolgellau; tŷ sawl llawr a goed-ddyddiwyd yn 1587 ac a adferwyd. Mwyafrif 15.

2016 AUTUMN GROUP EVENTS

Book early with Wally: Wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. Cost £5 (members); £7 (non-members) unless otherwise stated. Full details will be sent to those who have booked. **Wed 14th Sept** 2 pm Visit by kind permission of the owners to Llwyn y Cynfal, Rhydymain, Dolgellau; a restored storeyed house dendro-dated 1587. Max 15.

Sad 22 Hydref 2 yp: Sgwrs ddarluniadol 'Tai Cuddiedig Gwynedd 1000 – 1800' gan Simon Simcox, arolygydd adeiladu a hanesydd lleol yng Nghanolfan Gymunedol Capel Curig. Bydd raffl a'r wobr yw llyfr diweddar Simon.	**Sat 22nd Oct** 2 pm Illustrated talk 'The Hidden Houses of Gwynedd 1000 – 1800' by Simon Simcox, building surveyor and local historian, in the Capel Curig Community Centre. There will be a raffle with Simon's recent book as the prize.
Sad 29 Hydref Ocsiwn Hen Bethau yng Nghanolfan Menai gyferbyn â Waitrose ym Mhorthaethwy – manylion llawn i ddilyn.	**Sat 29th Oct** Antiques Auction in the Menai Centre, opposite Waitrose in Menai Bridge – full details to follow.
Sad 19 Tach 2yp Sgwrs ddarluniadol 'Gwaith Achos CAP(CBA) yng Nghymru' gan Cy Griffiths, Gweithiwr Achos Adeiladau Rhestredig yng Nghymru, Cyngor Archeoleg Prydain, yng Nghanolfan Gymdeithasol Capel Curig.	**Sat 19th Nov** 2 pm Illustrated talk 'CBA Casework in Wales' by Cy Griffiths, the Council for British Archaeology's Listed Building Caseworker for Wales, in the Capel Curig Community Centre.

Dim cyfarfod yn **Rhagfyr** gan fod llawer o'r canghennau yn cynnal digwyddiadau'r Nadolig.

No meeting in **December** as most branches hold Christmas events.

DIGWYDDIADAU CANGEN: archebwch â chysylltydd cangen, fel arfer@ £2.

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2.

CANGEN MÔN - ARFON

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Gwen 16 Medi** Felin Moelfre, Llanaelhaearn am 2yp. Ffoniwch Peter am y cyfarfodydd eraill.

ANGLESEY-CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Fri 16th Sept** Felin Moelfre, Llanaelhaearn at 2 pm. Ring Peter about other meetings.

CANGEN CONWY

Cyswllt: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. Canslwyd y cyfarfod a drefnwyd ar gyfer **Mawrth 13 Medi** ac yn awr fe'i cynhelir ar **Fawrth 20 Medi** 7.30yh – cyfarfod agored anffurfiol yn neuadd bentref Betws-yn-Rhos i egluro gwaith y Grŵp Darganfod Hen Dai Cymreig ac i helpu unrhyw un sy'n awyddus i chwilio i hanes ei gartref. **Mawrth 4 Hyd** Cyfarfod cangen i drafod hanesion diweddar tai yng Ngogledd Conwy – cysyltwch â Tony am fanylion lleoliad.

CONWY BRANCH

Contact: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. The meeting planned for **Tues 13th Sept** has been cancelled and replaced by **Tues 20th Sept** 7.30pm – Informal open meeting at Betws yn Rhos village hall to explain the work of the Discovering Old Welsh Houses Group and help anyone get started with their own house history. **Tues 4th Oct** Branch meeting to discuss recent house histories in North Conwy – contact Tony for details of venue.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cyswllt: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01450 440427. **Gwen 16 Medi** 2 yp Cyfarfod yn nhŷ G19 Margaret a Wally Barr, Gwespyr, Treffynnon. **Merch 12 Hyd** 7 yh Cyfarfod ym Mryn Berllan, Cynwyd (hen dŷ ffrâm goed Elisabethaidd). **Gwen 25 Tach** 2 yp yn Ucheldre: Cyfarfod Diweddaru a Chynllunio. **Gwen 9 Rhag** 12 hanner dydd – cymdeithasu Nadoligaidd yn Hostel Ieuenctid Cynwyd. Tua diwedd **Ionawr** bydd Diwrnod o Gyflwyno a Datblygu yn Archifau Rhuthun – manylion i ddilyn.

DENBIGHSHIRE BRANCH

Contact: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01450 440427. **Fri 16th Sept** 2 pm Meeting at Margaret and Wally Barr's C19 house, Gwespyr, Holywell. **Weds 12th Oct** 7 pm Meeting at Bryn Berllan, Cynwyd (former timber-framed Elizabethan house). **Fri 25th Nov** 2 pm at Ucheldre: Update and Planning Meeting. **Fri 9th Dec** 12 noon Christmas get-together at Cynwyd Youth Hostel. Towards the end of **January** there will be an Introduction and Progressing Day at Ruthin Archives – details to follow.

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyswllt: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Llun 19 Medi** Ymweliad i Dyddyn Sais, Trawsfynydd

MERIONETH BRANCH

Contact: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Mon 19th Sept** Visit to Tyddyn Sais, Trawsfynydd

(Tŷ Eryri dyddiedig 1547-57). Cyfarfod am 1.45 yp ar droad Glan Aber oddi ar yr A470 i'r de o Drawsfynydd. Cyfarfodydd **Hydref** a **Thachwedd** eto i'w trefnu – gwyliwch y wefan am fanylion.

NODYN ATGOFFA: Mae'r holl dai a grybwyllir yn y cylchlythyr hwn yn eiddo preifat.

COFIWCH YMWELD â discoveringoldwelshhouses.co.uk i weld adroddiadau blog o'r holl ddigwyddiadau diweddar ac i edrych ar ein llyfrgell gynyddol.

OS YR YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI ond eto ddim yn aelod, pam na wnewch ystyried ymuno â'r Grŵp? Ysgrifenyddes Aelodaeth yw Ms Zoë Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404. Am wybodaeth bellach cysylltwch â Margaret Dunn, Ysgrifenyddes brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Sir Dinbych am eu cyfraniad at yr argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

CHWILIO AM CYMER YN EDEIRNION

Wedi symud yn 1977 i hen ffermdy Hafod-y-calch cefais fy swyno gan straeon lleol am Farwniaid hynafol Cymer, disgynyddion Madog ap Maredudd, y Tywysog Cymreig olaf i deyrnasu yn yr hen Bowys. Roedd yn gyffrous i ddarganfod eu bod wedi trigo unwaith nid yn unig yn nhŷ neuadd ganoloesol sblennydd Plas Uchaf, ond hefyd ym mhlasty gwych Gwerclas – y ddau o fewn hanner milltir i Hafod, lle roedd eu cymdogion agosaf! Mae f'ymchwil GDHDC hyd yn hyn wedi cynhyrchu hanesion y tri thŷ, ac fe'u ceir yn Adran Sir Ddinbych o'n gwefan (er fod Cymer yn rhan o Sir Feirionnydd hyd at 1974).

Cafodd Madog mab Owain Brogontyn (neu Frogyntyn) diroedd yn Edeirnion a Dinmael, ac yna rhanwyd tiroedd Owain rhwng ei dri mab Bleddyn, Gruffydd ac Iorwerth. Bu rhannu pellach yn fodd o wneud mab Iorwerth, Gruffydd, yn Farwn *Cymer* – yr ardal o fewn plwyf blaenorol Llangar sy'n gorwedd lle mae afonydd Alwen a Dyfrdwy yn cydlifo. Mae'n dal yn ddirgelwch ble yn union roedd y barwniaid cynharaf yn byw, ond mae arfbais ar ffasâd 1767 Gwerclas yn cyfeirio at ddigwyddiadau cynnar yn eu hanes. Yn 1282 roedd Barwn Cymer, Gruffydd, yn un o Arglwyddi Iâl ac Edeirnion a ymosododd ar Groesoswallt, a dwed rhai fod y tri phen a bortreadir yn bennau Saeson a laddwyd yn yr ymosodiad – er y gallant yn wir fod yn cynrychioli achau cynharach!

Erbyn y 15 ganrif credir fod Barwniaid Cymer yn byw yn nhŷ neuadd nenfforch ac ystlysog sblennydd Plas Uchaf, sydd â tho o goed anghyffredin o addurniedig ac wedi ei goed-ddyddio i 1435. Ond erbyn 1600 roeddynt wedi symud i leoliad llawer helaethach yng Ngwerclas. Credir fod eu cartref cyntaf yno wedi ei adeiladu gan Hugh ap William, 11eg Barwn Cymer. Magodd ei feibion ef y traddodiad Seisnig o gyfenwau a chael eu cydnabod fel Hughesiaid o Gwerclas.

Er fod y rhan fwyaf o'r hen adeilad wedi ei ddadleoli gan y tŷ a adeiladwyd yn 1767 gan Hugh Hughes Lloyd, cawn rhyw

(Snowdonia house dated 1547-57). Meet at 1.45 pm at the Glan Aber turning off the A470 south of Trawsfynydd. **Oct** and **Nov** meetings to be arranged – watch the website for details.

REMINDER: all the houses mentioned in this Newsletter and/or linked with DOWH are private property and are **NOT** open to the public.

DO VISIT http://discoveringoldwelshhouses.co.uk/ to see blog accounts of all recent events and to look at our growing library.

IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? The Membership Secretary is Ms Zoë Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404. For further information contact Margaret Dunn, Secretary brynbedd1@gmail.com 01766 890550.

MANY THANKS to the Denbighshire Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

A QUEST FOR CYMER IN EDEYRNION

Upon moving in 1977 to the old farmhouse of Hafod-y-calch I became fascinated by local tales of the ancient Barons of Cymer, descendants of Madog ap Maredudd who was the last Welsh Prince to rule ancient Powys. How exciting it was to find they had once inhabited not only the splendid medieval hall house of Plas Uchaf, but also the magnificent mansion of Gwerclas – both within half a mile of Hafod and actually its nearest neighbours! My DOWHG research so far has produced histories for all three houses, now available in the Denbighshire section of our website (though Cymer was part of Merionethshire until 1974).

Arfau ar ffasad 1767 Gwerclas / Arms on the 1767 facade of Gwerclas (Jenny Lees)

syniad o fywyd yno o Lyfr Memorandwm (1662-1674) yr ail Humffrey Hughes ac o'i Ewyllys hynod fanwl a'i Restr Eiddo 1682. Roedd Gwerclas ymysg y llysoedd barwnol a roddai letygarwch i'r beirdd yn gyfnewid am adloniant a chlod; mae rhai dogfennau hŷn yn cyfeirio at y lle fel *Gwerlleis* ac mae cerdd gan y bardd Sion Phylip yn cyfeirio at Gwerclas fel *llys Werclys*.

Coed to godidog Plas Uchaf / The magnificent roof timbers of Plas Uchaf (Jenny Lees

Rydym hefyd yn ffodus o fod â ffolder o lythyrau gwreiddiol a sgrifennwyd yn y 1770au gan Farwnes Gwerclas Margaret Lloyd at Elizabeth Baker, ffrind Hugh Vaughan o *Hengwrt* a *Nannau*, yr oedd ei berthnasau yn byw yn *Rhug*. Mae eu gohebiaeth bersonol yn trafod pob agwedd o fywyd, ac mae detholiadau ohonynt yn ymddangos yn y mynegeion i hanes tŷ Gwerclas o'm heiddo i. Rwyf yn ddyledus i fy nghyd-weithwraig GDHDC Pam Buttrey, am ddod â'r llythyrau i'm sylw.

Mae'n ymddangos fod Hafod-y-calch, a adnabyddir yn hanesyddol fel *Hafod* neu *Havod*, wedi bod am gryn amser â rhywfaint o arwyddocâd lleol. Darganfuwyd gwaith ar y wyneb mewn chwarel ganoloesol yn union i'r de o Hafod yn y 1950au gan y daearegwr E. Neaverson, ac mae Hafod yn gorwedd o fewn 'allgraig' o bwysigrwydd daearegol mewn calchfaen Carbonifferaidd. Sylwodd Richard Suggett fod safle amlwg ochr isa'r tŷ heb amheuaeth "yn ganoloesol ei darddiad" a bod gan yr adeilad unwaith ei gôr ei hun ar gyfer uchelwyr yn eglwys Llangar. Yn 1704 roedd y côr yn eiddo i Roger Salesbury o Rhug, wedi ei etifeddu ar ôl ei dad William Salesbury, a chyn hynny roedd yn eiddo i deulu Meurig (Meyrick) o *Ucheldre,* ger Corwen. Felly, rhaid fod Madog's son Owain Brogontyn (or Brogyntyn) was granted lands in Edeyrnion and Dinmael, then Owain's lands were divided between his three sons Bleddyn, Gruffydd and Iorwerth. Further sharing made Iorwerth's son Gruffydd the Baron of *Cymer* – the area within the former parish of Llangar that lies around the confluence of the Alwen and Dyfrdwy. Exactly where the earliest Barons lived is still a mystery, but a coat of arms on the 1767 facade of Gwerclas alludes to early events in their history. In 1282 Baron of Cymer Gruffydd was one of the Lords of Ial and Edeyrnion who raided Oswestry, and the three heads depicted are said by some to be those of Englishmen killed in the raid – though they may well represent an earlier pedigree!

By the 15th century the Cymer Barons are believed to have been living in the magnificent cruck and aisle truss hall house of Plas Uchaf, which has unusually ornate roof timbers and a dendrochronology felling date of 1435. But by around 1600 they had moved to a far more spacious location at Gwerclas. Their first home there is thought to have been built by 11th Baron of Cymer Hugh ap William, whose sons adopted the English tradition of surnames and became known as the Hughes of Gwerclas.

Although most of the older dwelling was replaced by the 1767 house built by Hugh Hughes Lloyd, we can get some idea of life there from the Memorandum Book (1662-1674) of the second Humffrey Hughes and from his very detailed 1682 Will and Inventory. Gwerclas was among the baronial courts providing hospitality to the bards in exchange for entertainment and praise; some older documents refer to it as *Gwerlleis* and a 1611 poem by the bard Sion Phylip refers to Gwerclas as *llys Werclys*.

We are also lucky to have a folder of original letters written in the 1770s by Baroness of Gwerclas Margaret Lloyd to Elizabeth Baker, a friend of Hugh Vaughan of *Hengwrt* and *Nannau* whose relations were living at *Rhug*. Their intimate correspondence covers every aspect of life, and excerpts appear in the appendices to my Gwerclas house history. I am indebted to my DOWHG colleague Pam Buttrey for bringing the letters to my attention.

Ffasâd y tŷ a adeiladwyd gan Hugh Hughes Lloyd yng Ngwerclas / Façade of the house built by Hugh Hughes Lloyd at Gwerclas

rhywbeth wedi gwneud Hafod yn lle gwerth ei gael gan deuluoedd o dirfeddianwyr yn Edeirnion, a hwyrach y down rhyw ddydd ar draws rhywbeth megis cytundeb priodas neu fod yr Hafod wedi cael ei ddefnyddio fel tŷ agweddi.

Hafod-y-calch yn dangos y cefn law-llethr y tu ôl i'r asgell Sioraidd / showing downslope-sited rear behind Georgian wing (Jenny Lees)

Yn niwedd yr G18 a dechrau'r G19 cafodd Hafod asgell Sioraidd ddwyreiniol eang, a mwy o adeiladau fferm helaeth. Nid ydym yn sicr pwy gyllidodd hyn ond roedd rhyw John Williams, *Bonheddwr*, a fu farw yn 1777 yn yr Hafod mewn amgylchiadau hynod o gefnog, ac roedd yn derbyn incwm o ddegwm *Ficerol* plwyf Corwen ac fe'i rhestrwyd fel *bragwr* pan gladdwyd ef yno.

Erbyn 1824 fe ddisbyddwyd ffortiwn Hughes Lloyds o Gwerclas drwy gyfres o achosion llys yn cynnwys troseddwyr o Lundain ac etifedd anghyfreithlon, a gwerthwyd stad Gwerclas, yn bennaf i Rhug. Mae'r Catalog Arwerthu a'r Rhestr Eiddo yn ffynhonnell werthfawr o wybodaeth am yr ardal leol, gan fod daliadau Gwerclas wedi amgylchynu y rhan fwyaf o bentref Cynwyd a'i felinau, yn ychwanegol at nifer o ffermydd a bythynnod lleol.

Erbyn diwedd y G19 fe wnaeth ehangu pellach gan ystad Rhug, Hafod-y-calch yn dŷ fferm Fictoraidd sylweddol iawn. Daliodd i fod yn fferm waith hyd at ddiwedd 1960au, pan ddifrodwyd yn ddifrifol y rhan fwyaf o adeiladau'r fferm wrth losgi'n fwriadol dai allan tair fferm leol. Ond mae Hafod, Gwerclas a Phlas Uchaf yn awr i gyd yn adeiladau rhestredig a'u hadferiad wedi parhau, gan warchod yn ofalus yr arweddion gwreiddiol. (Rhoddir manylion pellach a chyfeiriadaeth helaeth yn hanesion fy nhai ar gyfer pob eiddo yn http://discoveringoldwelshhouses.co.uk/library-h/house-history.html.)

Jenny Lees, Sir Ddinbych

Hafod-y-calch, known historically as *Hafod* or *Havod*, seems to have long been a place of some local significance. Surface workings of a medieval quarry were found just to the south of Hafod in the 1950s by geologist E. Neaverson and Hafod lies within a geologically important "outlier" of Carboniferous limestone. Richard Suggett has observed that the house's marked downslope siting is "unmistakeably medieval in origin" and the dwelling once had its own gentry pew in Llangar church. In 1704 the pew belonged to Roger Salesbury of Rhug, inherited from his father William Salesbury, and before that it was owned by the Meyrick family of *Ucheldre*, near Corwen. So something must have made Hafod an important acquisition for land-owning families of Edeyrnion, and perhaps we will eventually discover something such as a marriage settlement or Hafod's use as a dower house?

In the late 18th or early 19th century Hafod acquired an extensive Georgian east wing and further extensive farm buildings. We are not sure who financed this but a John Williams, *Gentleman*, who died in 1777 at Hafod in very affluent circumstances, owned income from the *Vicarial* tithes of Corwen parish and was listed when buried there as a *maltster*.

By 1824 the fortunes of the Hughes Lloyds of Gwerclas were drained by a series of court cases involving London criminals and an illegitimate heir and Gwerclas estate was sold, mostly to Rhug. The Sale Catalogue and Schedule is a valuable source of information about the local area, as the Gwerclas holdings had encompassed much of the village of Cynwyd and its mills, in addition to numerous local farms and cottages.

By the end of the 19th century further extensions by Rhug estate made Hafod-y-calch into a very substantial Victorian farmhouse. It continued as a working farm until the late 1960s, when an arson attack on the outbuildings of three local farms severely damaged most of the farm buildings. But Hafod, Gwerclas and Plas Uchaf are now all Listed buildings whose restoration has continued with careful retention of original features. (Further details and extensive references are given in my house histories for each property at: http://discoveringoldwelshhouses.co.uk/library-h/house-history.html.)

Jenny Lees, Denbighshire

MARC FITCH FUND

GRŴP DARGANFOD HEN DAI CYMREIG DISCOVERING OLD WELSH HOUSES GROUP

Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

CYLCHLYTHYR 19

Rhagfyr 2016

EIN GWEFAN http://discoveringoldwelshhouses.co.uk yw prif sianel gyfathrebu'r Grŵp – defnyddiwch hi i weld mwy o fanylion am y digwyddiadau diweddar a'r rhai sydd ar ddod, ac i edrych ar ein llyfrgell sy'n cynyddu'n gyson ac ar nodweddion eraill.

O'R GADAIR:

Wel onid ydyw wedi bod yn Hydref hyfryd? Ac mae'r gwaith wedi mynd ymlaen yn gyflym yn ein prosiectau yng ngogledd ddwyrain Cymru. Bu cyllido drwy grantiau yn rhannol lwyddiannus ac rydym yn dal i chwilio am berson a allai ein helpu yn y cyswllt hwn – mae'r gwaith ar hyn o bryd yn llyncu llawer o amser Margaret. Llwyddwyd i godi £820 clir yn yr 'Ocsiwn Hen Bethau', swm hynod o dda a chysidro taw dyma ein hymgaiso gyntaf, ac mae ein diolch yn mynd i bawb a fu yn ein helpu gyda'r fath frwdfrydedd (gweler y manylion llawn a'r lluniau ar ein blog).

Ocsiwn/Auction

Fe hoffem ymestyn ein ymholiadau i gynnwys y maes hynod o ddiddorol a braidd yn esoterig o arferion anghyffredin a marciau rhyfedd sydd i'w cael yn ein Tai dan sylw. Mae'r rhain yn cynnwys marciau gwrachod, llosgiadau ar drawstiau a dodrefn, marciau seiri meini (masiyniaid), ffynhonnau, esgynrisiau, mannau cuddio ayyb,ayyb. Felly os dowch ar draws unrhywbeth rhyfedd ac anghyffredin, anfonwch fanylion cryno ataf fi ar richard@dmmwales.com.

Yn olaf, ond yr un mor bwysig, fe hoffwn ddymuno Nadolig hapus a heddychlon i chi i gyd.

Richard Cuthbertson, Cadeirydd

Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

NEWSLETTER 19

December 2016

OUR WEBSITE http://discoveringoldwelshhouses.co.uk is the Group's main channel of communication – please visit it to see details of recent and forthcoming events and to look at our growing library and other features.

FROM THE CHAIR:

Well it's been a beautiful Autumn and work has been going on apace in our North East Wales projects. Grant funding has been partly successful and we are still looking for someone who may be able to help us in this area which currently takes up much of Margaret's time. The 'Antique' Auction raised £820 net, not a bad sum for our first try, many thanks to everyone who helped with this so enthusiastically (full details and pictures are on the blog).

Ymchwil gyda Pherchenogion Tai/Research with House Owners

We wish to extend our inquiries to include the very interesting and somewhat esoteric area of strange customs and marks found in our subject Houses. These include witch marks, burns on beams and furniture, masons marks, wells, mounting steps, hiding places, etc., etc., so if you know of anything strange or unusual, please send brief details to me at richard@dmmwales.com.

Last but not least I wish you all a happy and peaceful Christmas.

Richard Cuthbertson, Chairman

NEWYDDION DIWEDDARAF

Drwg iawn gennym gofnodi marwolaeth **David Williams**, un o'n haelodau a ymchwiliodd i hanes tai Bodwrdda a Phenhyddgan yn Llŷn. Roedd yn farnwr amlwg ac yn gyfreithiwr academaidd. Anfonwn ein cydymdeimlad at Lis a'r teulu.

Ymgyrch aelodaeth. Mae ein pamffledi aelodaeth newydd yn awr ar gael mewn archifdai, amgueddfeydd a llyfrgelloedd lleol. Hefyd fe'u dosberthir mewn cyfarfodydd cangen yn y gobaith y bydd yr aelodau presennol yn rhannu pamffledi i gymdeithasau ac unigolion eraill sydd â diddordeb ac y byddant yn gwahodd ffrindiau i ymuno.

PROSIECT GOGLEDD CONWY 2016. Bellach, rydym wedi cofnodi'r nodweddion pensaernïol yn fanwl yn y tai y cawsom y dyddiadau cymynu a gofnodwyd ym Medi. Bydd y rhain ac adroddiadau hanesion tai ar gael ar ein gwefan. Yn dilyn cyfarfod y Noson Agored lwyddiannus ym Medi ym Metws-yn-Rhos, mae nifer o grwpiau bychain o bobl leol, o dan arweiniad Gill ac Ann o gangen Conwy, yn cyfarfod i ymchwilio i hanes tai a ffermydd lleol ym mhentref Llaneilian-yn-Rhos.

Yn ystod Tachwedd am ddeng niwrnod, bu Arddangosfa o'n gweithgareddau yng Nghonwy yn Amgueddfa Llandudno; hefyd rhoddwyd dwy sgwrs ac ymwelodd grŵp ysgol â'r arddangosfa ddwyieithog. Llawer o ddiolch i'r oll a fu'n ymwneud â'r paratoi ac â stiwardio'r digwyddiad a hefyd i Amgueddfa Llandudno.

Rydym hefyd yn cydnabod yn ddiolchgar y grantiau a gawsom tuag at y prosiect hwn gan Gronfa Gymunedol Gwynt y Môr, y Grŵp Pensaernïaeth Werinol, Cronfa Phillips Cymdeithas Henebion Llundain ac Ymddiriedolaeth Gaynor Cemlyn Jones. Rydym hefyd yn ddiolchgar i berchenogion tai a phobl leol am eu hymrwymiad parhaus.

PROSIECT GOGLEDD DDWYRAIN CYMRU 2016-17. Gyda chymorth cymunedau ac unigolion lleol ar draws gogledd Sir Ddinbych a gorllewin Sir y Fflint bu ymweliadau i tua 130 o dai gan wahodd y perchenogion i gymryd rhan. Dewiswyd 35 tŷ i'w hymweld gan arbenigwyr o Labordai Dendrocronolegol Rhydychen tua diwedd Tachwedd ar gyfer asesu os yw'r coed derw gwreiddiol yn addas i'w

NEWS UPDATE

We are very sorry to have to record the death of our member **David Williams**, who researched the house histories of Bodwrdda and Penhyddgan in Llŷn. He was an eminent judge and academic lawyer. Our condolences go to Lis and the family.

Membership drive. Our new updated membership leaflets are now available at local archives, museums and libraries. They will also be distributed at branch meetings in the hope that current members will take leaflets to other interested societies and individuals and invite friends to join.

NORTH CONWY PROJECT 2016. Detailed architectural recordings have now been undertaken in the houses for which we obtained the tree-felling dates reported in September. These and the house history reports will soon be available on our website. Following the well-attended September Open Evening in Betws yn Rhos several small groups of local people, led by Gill and Ann from the Conwy branch, are meeting to research the history of local houses, farms and Llanelian yn Rhos village.

During November there has been a ten day Exhibition of our Conwy activities in Llandudno Museum; two talks were also given and a school group visited the bilingual display. Many thanks to all those involved in the preparation, stewarding of the event and to Llandudno Museum.

< ^ Arddangosfa/Exhibition Llandudno

We gratefully acknowledge grants towards this project from the Gwynt y Môr Community Fund, the Vernacular Architecture Group, the Society of Antiquaries of London Phillips Fund and the Gaynor Cemlyn Jones Trust. We also thank householders and local people for their continuing involvement.

NORTH EAST WALES PROJECT 2016-17. With the help of local communities and individuals across north Denbighshire and west Flintshire around 130 houses have been visited and owners invited to participate. 35 houses have been selected for visits by specialists from the Oxford Dendrochronology Laboratories in late November to assess whether the original oak timbers are suitable for sampling to obtain tree-

samplu ar gyfer cael dyddiad y cymynu. Gobeithir samplu 4-5 tŷ yn nechrau Rhagfyr a hwyrach samplu tai ychwanegol yng ngwanwyn 2017.

Rhoddwyd sawl sgwrs ar "Ddarganfod Hen Dai Cymreig" i amrywiaeth o sefydliadau ar draws G.Ddn Cymru. Gobeithir datblygu cangen gogledd Sir Ddinbych/Sir y Fflint yn y gwanwyn i bobl sydd â diddordeb o Dreffynnon, Allt Melyd, Gwaunysgor, Rhuthun ac ardaloedd eraill, fel y gellir ymgymryd ag ymweliadau tai a gweithgareddau eraill. **Ar bob cyfrif cysylltwch â'r ysgrifennydd pe dymynech ymuno.**

GRANTIAU Rydym yn cydnabod yn ddiolchgar y grantiau a dderbyniwyd tuag at y prosiect hwn gan gronfa Woodtiger, AOHNE Bryniau Clwyd a Dyffryn Dyfrdwy, Cronfa Marc Fitch a sefydliadau eraill. Gobeithiwn ehangu ymhellach y gweithgareddau hyn yn 2017-18.

Rydym hefyd yn cydnabod yn ddiolchgar y grant tuag at Gylchlythyrau 2016 gan Barc Cenedlaethol Eryri.
Hoffem **DDIOLCH** i aelodau yr holl ganghennau sy'n ymgymryd ag ymchwil i hanes tai ac i'r gymuned, yn cofnodi adeiladau, yn cysylltu â grwpiau cymunedol er mwyn darganfod tai sy'n newydd i ni ayyb. Yn 2017 rydym yn cynllunio i drefnu rhai cyfleoedd newydd ar gyfer yr aelodau.

OS YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI ond ddim eto yn aelod, pam na ystyriwch ymuno a'r Grŵp? Ysgrifennydd Aelodaeth yw Ms Zoë Henderson 01824 704404 zoehenderson123@btinternet.com. Am wybodaeth bellach cysylltwch â Margaret Dunn, yr Ysgrifenyddes secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

felling dates. It is hoped to sample 4-5 houses in early December and maybe to sample additional houses in spring 2017.

< ^ v Tai G Ddn Cymru /N E Wales houses

Many talks about "Discovering Old Welsh Houses" have been given to a variety of organisations across N E Wales. It is hoped to develop a north Denbighshire/Flintshire branch in the spring for interested people from the Holywell, Meliden, Gwaunysgor, Ruthin and other areas so that house history research, house visits and other activities can be undertaken. **Please let the secretary know if you would like to join in.**

GRANTS We gratefully acknowledge grants towards this project from the Woodtiger Fund, the Clwydian Range and Dee Valley AONB, the Marc Fitch Fund and other organisations. We hope to develop these activities further in 2017-18.
We also gratefully acknowledge a grant towards the 2016 Newsletters from the Snowdonia National Park.
THANK YOU to members from all branches who are undertaking house history and community research, recording buildings, liaising with community groups to discover houses new to us etc. In 2017 we plan to organise some new opportunities for members.
IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? The Membership Secretary is Ms Zoë Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404. For further information contact Margaret Dunn, Secretary secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

DIGWYDDIADAU GRŴP

Yr hydref hwn, cafwyd ymweliad cyfareddol â thŷ a hefyd Ocsiwn Hen Bethau llwyddiannus, ond oherwydd diffyg diddordeb, bu'n rhaid canslo'r darlithoedd a drefnwyd ar gyfer misoedd Hydref a Thachwedd. **Ni** chynhelir unrhyw ddigwyddiad Grŵp yn y Gwanwyn. Fodd bynnag, rydym yn cynllunio i drefnu ymweliadau Grŵp yn gynnar yn yr haf; ni chynhelir Taith Astudio 2017.

GROUP EVENTS

This autumn we held a fascinating house visit and a successful Antiques Auction, but through lack of interest, had to cancel the lectures planned for October and November. There will NOT be any Group events in the Spring. We do however plan to organise Group visits in the early summer; there will not be a 2017 Study Tour.

DIGWYDDIADAU CANGEN: archebwch â chysylltydd cangen, fel arfer@ £2.

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2.

CANGEN MÔN - ARFON

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Mercher 11 Ionawr** Cyfarfod cymdeithasol a chynllunio dros ginio yn Nhafarn y Bachgen Du (Black Boy), Caernarfon.

ANGLESEY-CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Wed 11th Jan** Social and planning meeting over lunch at the Black Boy Inn, Caernarfon.

CANGEN CONWY

Cyswllt: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Mawrth 24 Ionawr** yn nhŷ Ann Morgan, Bae Penrhyn: cyfarfod i drafod gwaith allanol prosiect Gwynt y Môr 9.30-12.00. **Mawrth 28 Chwefror** yn nhŷ Gill yn Llanddulas. Sgwrs ac arddangos 'Fframwaith Coed' gan Tony Scharer. 9.30-12.00 nifer mwyaf 12 person. **Iau 23 Mawrth** yn nhŷ Gill yn Llanddulas: Sut i strwythuro astudiaeth o Bentref – trafodaeth, 9.30-12.00.

CONWY BRANCH

Contact: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Tues 24th Jan** at Ann Morgan's house, Penrhyn Bay: meeting to discuss the outreach work of the Gwynt y Môr project 9.30-12.00. **Tues 28th Feb** at Gill's house in Llanddulas: Talk and demonstration of 'Timber Framing' by Tony Scharer. 9.30-12.00 max 12 persons. **Thurs 23rd March** at Gill's house in Llanddulas: How to structure a Village study – discussion, 9.30-12.00.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cyswllt: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01490 440427. (DS roedd y rhif hwn yn anghywir yn y Cylchlythyr diwethaf). **Gwener 9 Rhagfyr** Hostel ieuenctid Cynwyd, hanner dydd, Dowch a Rhennwch firi'r Nadolig. **Mawrth 17 Ionawr** Diwrnod Hyfforddiant gyda Kevin Matthias, Archifau Rhuthun. **Gwener 17 Chwefror** Cyfarfod Cangen Tŷ Shahla (bydd y cyfeiriadau'n cael eu hebostio) a hefyd ymweliad tŷ lleol.

DENBIGHSHIRE BRANCH

Contact: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01490 440427 (NB this number was incorrect in the last Newsletter). **Fri 9th Dec** YHA Cynwyd, noon, Bring and Share Xmas get-together. **Tues 17th Jan** Training Day with Kevin Matthias, Ruthin Archives. **Fri 17th Feb** Branch Meeting, Heather's house (directions will be emailed). **Fri 17th Mar** Branch Meeting, Shahla's house (directions will be emailed) and also local house visit.

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyswllt: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Mercher 7 Rhagfyr** am hanner dydd: Arddangosfa Fodel-Reilffordd Dolgellau, Capel Ebeneser, Heol Feurig, Dolgellau LL40 1AA, i'w ddilyn gan Noson Gymdeithasol Nadoligaidd yn Nhapas Tafarn y Gader, Felin Isaf, Dolgellau LL40 1AA. Angen archebu pryd am £12 y person. **Ion** I'w drefnu. **Sadwrn 18 Chwefror** am 1yp: Esgair Olwyn, Talsarnau LL47 6YB a Las Ynys Fawr, Harlech LL46 2UT. Mae Esgair Olwyn yn enghraifft dda o dŷ cerrig lloriog gyda thri bae yn steil glasurol ranbarthol Eryri er gwaethaf y newidiadau. Dyddiadau'r cymynu yw gaeaf 1594/95 a haf 1595. Mae Las Ynys Fawr, tŷ trillawr, yn deillio o'r 16eg ganrif, ac ar graig sydd wedi ei chloddio'n rhannol. Bu newidiadau iddo yn 1715 gan y Parch. Ellis Wynne. **Sadwrn 18 Mawrth** am 2yp: Cae'r March, Llanfachreth LL40 2DS, tŷ lloriog cynnar ar gynllun dwy uned gyda simdde ochrol. Mae'r dyddiad tebygol y codwyd ef (1542) yn awgrymu y cafodd'i godi yn union cyn tai cerrig lloriog math Eryri a ddyddiwyd gynharaf yn ôl blwyddgylchau.

MERIONETH BRANCH

Contact: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Weds 7th Dec** at 12 noon: Dolgellau Model Railway Exhibition, Ebenezer Chapel, Meyrick Street, Dolgellau LL40 1LN followed by Christmas Social at 12.30pm at the Tafarn y Gader Tapas, Smithfield Street, Dolgellau LL40 1AA. Need to book meal: £12 per person. **January** To be arranged. **Sat 18th Feb** at 1pm: Esgair Olwyn, Talsarnau LL47 6YB and Las Ynys Fawr, Harlech LL46 2UT. Esgair Olwyn is a good example of a stone-built storeyed house of three bays in the classic Snowdonia regional style despite alterations. Felling dates of winter 1594/95 and summer 1595. Las Ynys Fawr is of 16th century origin, on rock partly excavated, 3 storeys. Altered in 1715 by the the Revd Ellis Wynne. **Sat 18th March** at 2pm: Cae'r March, Llanfachreth LL40 2DS, an early storeyed house of two-unit plan with lateral chimney. The likely date of construction (1542) suggests that it was built just before the earliest tree-ring dated storeyed houses of the Snowdonia type.

NODYN ATGOFFA: Mae'r holl dai a grybwyllir yn y cylchlythyr hwn ac/neu sy'n gysylltiedig â DHDC yn eiddo preifat ac **nid ydynt ar agor** i'r cyhoedd.

REMINDER: all the houses mentioned in this Newsletter and/or linked with DOWH are private property and are **NOT** open to the public.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Meirionnydd am eu cyfraniad at yr argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

MANY THANKS to the Merioneth Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

TŶ ERYRI : Y DIWEDDARAF

Bellach mae tua 133 adeilad yng Ngogledd Cymru wedi cael eu dyddio yn ôl blwyddgylchau. Mae bron y cyfan ohonynt yn dai ac yn amrywio o ran dyddiad o'r bedwaredd ganrif ar ddeg drwodd hyd at ganol y ddeunawfed ganrif. O'r 133, gellir ystyried deugain ohonynt yn 'Dai Eryri' gyda chryn sicrwydd. Mae'r term yn cyfeirio at rhywbeth sy'n llawer mwy penodol na thai syml wedi eu lleoli yn Eryri ac yn wlad o amgylch. Cawsont eu cydnabod fel math o arbenigedd ranbarthol gan Peter Smith yn y 70au, ac enillodd y term sylw yng nghyhoeddiad *Darganfod Hen Dai Hanesyddol Eryri* yn 2014 – llyfr a gydolygwyd gan Richard Suggett a Margaret Dunn ac yn seiliedig ar arbenigedd ac ymrwymiad gwirfoddolwyr a haneswyr adeiladu proffesiynol fel rhan o Brosiect Dendrocronoleg gogledd orllewin Cymru, rhagfaenydd ein grŵp ni, sef Grŵp Darganfod Hen Dai Hanesyddol Cymreig.

Tŷ canoloesol / Medieval house (Eifionydd)

Ymddangosodd 'Tŷ Eryri' yn yr unfed ganrif ar bymtheg fel annedd cymharol gryno, wedi ei adeiladu o gerrig ac i gyd yn ddeulawr. Roedd yn cyferbynnu'n ddramatig â'r tŷ canoloesol lle roedd y brif ystafell neu'r neuadd, yn agored hyd at y to, ac yn cael ei chynhesu gan dân agored, a achosai ymhen amser, i goed y to gael eu pardduo gyda haenau o barddu. Gwresogid 'Tŷ Eryri' gan un corn simnai sylweddol yn gweithredu yn y neuadd/cegin; roedd y brif siambr ar y llawr cyntaf hefyd yn cael ei chynhesu, fel arfer gan le tân a oedd wedi ei gorbelu ar ben arall y tŷ i'r neuadd. Roedd y lefelau digonol o wresogi a'r palisau pren cryfion a godai i fyny hyd at uchder llawn y tŷ – gan leihau cilwyntoedd a chynnig lefelau cynyddol o breifatrwydd – yn rhoi cymeriad arbennig i'r adeiladau hyn a'u gwneud yn neilltuol. Ac eto i gyd, roedd rhai nodweddion canoloesol yn goroesi, fel y cyntedd croes, rhan gyffredinol o dŷ neuadd agored a'r

THE SNOWDONIA HOUSE: AN UPDATE

Around 133 buildings in North Wales have now been tree-ring dated. Almost all of these are houses and they range in date from the late fourteenth through to the mid eighteenth centuries. Of the 133, forty can be termed 'Snowdonia Houses' with reasonable confidence. This term refers to something much more specific than simply houses situated in and around Snowdonia. Recognized as something of a regional speciality by Peter Smith in the 1970s, the term gained traction with the publication in 2014 of *Discovering the Historic Houses of Snowdonia*—the book co-authored by Richard Suggett and Margaret Dunn that built on the expertise and commitment of volunteers and professional building historians as part of the North-West Wales Dendrochronology Project, the precursor of our own Discovering Old Welsh Houses Group.

Tŷ Eryri / Snowdonia House (Meirionnydd)

The 'Snowdonia House' emerges in the sixteenth century as a relatively compact dwelling, built of stone and of two storeys throughout. It contrasted dramatically with the medieval house where the main room or hall, open to the roof, was heated by an open fire that, over time, blackened the roof timbers with layers of soot. The 'Snowdonia House' was heated by one substantial chimneystack that served the hall/kitchen; the principal first-floor chamber was also heated, normally by a fireplace that was corbelled out at the opposite end of the house to the hall. Ample levels of heating and sturdy partitions that rose through the full height of the house—reducing draughts and providing increased levels of privacy—marked these buildings out as special and distinctive. Even so, some medieval features survived: the cross passage, a universal component of the open hall house, hung on as did the division of the non-hall end at ground level into two small rooms—a parlour with an adjoining room for storage; and the roofs to the upper floor, at least at first, remained open, made to be seen and admired with wind braces and cusping, chamfered and stopped beams with decorative pegging. The builders of these houses—gentlemen in the main, including clerks of the peace and other crown officials, lawyers, members of families emancipated by Henry VII's abolition of servile status or men who bought these former bond lands at bargain prices—clearly embraced a degree of modernization but were also reluctant to jettison all the old traditions.

rhaniad ym mhen pellaf y neuadd ar lefel daear yn ddwy stafell fechan – parlwr gyda stafell gyfagos ar gyfer storio; a'r toeau i'r llawr uchaf; ac ar y dechrau roedd y toeau yn aros yn agored, yn amlwg i'r llygad ac yn cael eu hedmygu gyda chreffynnau a chysbau, trawstiau wedi eu siamffro a'u hatal gyda phegiau addurnedig. Roedd yn amlwg fod adeiladwyr y tai hyn – gwŷr bonheddig yn bennaf, yn cynnwys clercod heddwch a swyddogion eraill y goron, cyfreithwyr, aelodau teuluoedd a ryddhawyd drwy i Harri VII ddiddymu y statws gwasaidd neu ddynion a brynodd y tiroedd hyn a fu yn flaenorol dan gytundeb, am brisiau rhad – yn amlwg yn cofleidio rhywfaint o foderneiddio ond hefyd yn gyndyn i luchio allan yr oll o'r hen draddodiadau.

Mae'r gwaith a wnaethpwyd gan aelodau GDHDC er pan gyhoeddwyd *Darganfod* wedi cadarnhau neu wedi mireinio llawer o'r casgliadau y daethpwyd iddynt yn ogystal â chodi cwestiynau newydd yn arbennig mewn tri maes: dyddio, datblygu a dosbarthu.

• *Dyddio* Gwelir tueddiadau newydd tebyg i'r rhai a welwyd yn 'Nhŷ Eryri' mewn mannau eraill yng Nghymru a Lloegr. Mewnosodwyd lloriau a chyrn simnai mewn neuaddau agored a daeth adeiladu tai newydd deulawr cryno yn gynyddol gyffredin yn ystod (ac wedi) trydydd chwarter yr unfed ganrif ar bymtheg. Mae 'Tai Eryri' a ddyddiwyd yn ôl blwyddgylchau hefyd wedi eu clystyru o fewn y cyfnod 1550-75. Eto rydym yn gwybod fod y math hwn o dŷ yn bodoli yn llawer cynharch na hyn. Mae Dugoed ym Mhenmachno 1515-18 yn annisgwyl o gynnar, ond mae dendro-ddyddio diweddar wedi datgelu un cynharach fyth, sef Plas yn-Trofarth i'r dwyrain o Ddyffryn Conwy ymysg ffermydd uwchdir Llangernyw sy'n dyddio rhwng 1504-29 ac o bosib o fewn cyfnod cynharaf yr ystod dyddio.

^ > *Plas-yn-Trofarth, Llangernyw, Conwy. Dyma'r 'Tŷ Eryri' cynharaf i'w ddyddio hyd yn hyn gan ddendrocronoleg – felly gall fod tua 1510. Fel nifer o ffermdai hanesyddol mae wedi cael ei newid yn sylfaenol, yn arbennig ar y tu allan (yn y 1950au) fel y gallech yn hawdd yrru heibio heb sylwi ar hyn. Oddi mewn, mae'n goroesi'n rhyfeddol dda; mae'r llun yn dangos y to o ansawdd da sy'n edrych tuag at y bae smygu.*

Work carried out by DOWHG members since publication of *Discovering* has confirmed or refined many of the conclusions drawn there and has also raised new questions in three areas especially: dating, development and distribution.

• *Date* New trends similar to those seen in the 'Snowdonia House' are evident elsewhere in England and Wales. The insertion of floors and chimneystacks into open halls and the building of new compact two-storey houses became increasingly common in (and after) the third quarter of the sixteenth century. Tree-ring dated 'Snowdonia Houses' also clump within the period 1550-75. Yet we know the house type existed much earlier than this. Dugoed in Penmachno of 1515-18 is unexpectedly early, but recent dendro-dating has revealed an even earlier one, Plas-yn-Trofarth to the east of the Conwy Valley among the upland farms of Llangernyw, which dates to between 1504-29 and probably within the earlier part of that date range (see illustrations below).

< ^ *Plas-yn-Trofarth, Llangernyw, Conwy. This is the earliest 'Snowdonia House' so far dated by dendro-chronology—to maybe around 1510. Like many historic farmhouses it has been radically altered, so much so externally (in the 1950s) that you could easily drive past without noticing it. Inside it survives remarkably well: the picture shows the high-quality roof looking towards the smoke bay.*

• *Development* Plas-yn-Trofarth is important, not only for its early date, but also for the fact that is contains evidence of a timber end stack or smoke bay that pre-dates the stone end stack (itself subsequently removed), a feature that characterizes the 'Snowdonia House' (Pl 2). Early dated

• *Datblygu* Mae Plas-yn-Trofarth yn bwysig, nid yn unig oherwydd ei ddyddiad cynnar, ond hefyd am y ffaith ei fod yn dangos tystiolaeth o stac blaen coed neu fae smygu sy'n gynharch na'r stac blaen cerrig (hyn yn cael ei ddileu yn ddiweddarach) arwedd sy'n nodweddu 'Tŷ Eryri' (Pl 2). Cynhyrfus a diddorol yw darganfod tai mor gynnar ond gall hyn roi camargraff o drawsffurfiad sydyn. Yn wir, araf oedd y newid. Gall simneiau pren fel yr un ym Mhlas-yn-Trofarth fod wedi bodoli mewn tai a godwyd mor hwyr â 1550au a'r 60au. Mewn rhai tai 'cyn-Eryri' fe gadwyd y neuadd agored a gafodd ei llorio yn niwedd yrunfed ganrif ar bymtheg. Weithiau, buasai perchenogion y tai tair uned a neuadd agored yn chwalu'r stafell derfyn (hwyrach yn feudy o'r oes o'r blaen), llorio'r neuadd a throi eu cartref yn 'Dŷ Eryri' dwy stafell. Fodd bynnag, roedd nifer o dai neuadd agored ffrâm nenfforch Canoloesol yn dal i gael eu codi yn y 1530au a hyd yn oed, er yn llai aml, mor hwyr â'r 1570au. Er y gwelwyd tueddiadau, ar sail ffasiwn, cyfleustra ac economeg, mae dyddio blwyddgylchau yn dangos mor anwastad yr oeddynt ar draws y rhanbarth (gweler http://datingoldwelshhouses.co.uk/English2/3d-timeline.html i weld y nodwedd llinell amser 3d newydd).

houses are exciting to find but can give a false impression of sudden transformation. In fact, change came slowly. Wooden chimneys like that at Plas-yn-Trofarth may have existed in houses built as late as the 1550s and '60s. Some 'pre-Snowdonia' two-unit houses retained an open hall, which was then floored over in the later sixteenth century. Owners of three-unit open hall houses occasionally demolished the end room (perhaps an outdated byre), floored the hall and turned their residence into a two-room 'Snowdonia House'. 'Medieval' cruck-framed open hall houses, however, were still being built in quite large numbers in the 1530s and even, although less frequently, as late as the 1570s. While there were trends, determined by fashion, convenience and economics, tree-ring dating indicates how uneven these were across the region (see http://datingoldwelshhouses.co.uk/English2/3d-timeline.html for the new 3d-timeline feature).

• *Dosbarthiad* Fel yr awgrymwyd yn *Darganfod,* gall fod y tŷ neuadd agored ffram nenfforch wedi ei warchod yn ddiwylliannol gan y tenant o ffarmwr ar raddfa fechan,

• *Distribution* As suggested in *Discovering*, it may be that the cruck-framed open hall house was the cultural preserve of the smaller-scale tenant farmer, perhaps maintaining an 'in-

hwyrach yn cynnal beudy yn y tŷ (fel rhan o dŷ hir) ac yn gwrthwynebu (neu yn methu â fforddio) ychwanegu llawr newydd (nid yw'n hawdd trosi nenffyrch yn dai deulawr}. Mae angen mwy o dystiolaeth, drwy blotio'r tai hyn o fewn ffiniau stadau y gwyddom amdanynt ac economïau ffermio rhanbarthol. Fel y mae hanes tai yn *Darganfod* yn dangos pan fo tystiolaeth ddogfennol ar gael, fod tai 'math Eryri' wedi eu cynllunio gan y bonheddwyr hynny a oedd yn gysylltiedig â chylchau aristocrataidd lleol a gwasanaeth y goron: mae Plas-yn-Trofarth hefyd yn ffitio'r patrwm hwn. Mae'n bosib fod 'Tŷ Eryri' wedi ei gynllunio nid yn unig i hybu cysur a phreifatrwydd ond hefyd i gyflwyno'r argraff ei fod wedi 'cyrraedd', yn gymdeithasol ac yn wleidyddol. Ond beth oedd y model a ddewiswyd gan y teuluoedd hyn i'w efelychu? Mae Richard Suggett yn awgrymu taw Castell Gwydir, y 'tŷ tŵr' lloriog, dwy uned o gerrig, oedd y prototeip – prif gartref y prif lwyth yn y rhanbarth. Os felly, gall y wybodaeth bresennol am ddosbarthiad 'Tai Eryri' (bron y cyfan ohonynt i'r gorllewin o Gonwy, ddweud dim ond hanner y stori. Gall fod y dosbarthiad wedi ei gamystumio yn ôl fel y gwnaethom samplu'r tai. O safbwynt Plas-yn-Trofarth, i'r dwyrain, gall fod mwy iddo nag a welir a gall fod mwy o'r tai hyn i'w gweld yng Nghonwy a gorllewin Sir Ddinbych. Yn sicr, mae'r tai lloriog, gwledig, cynharaf y gwyddom amdanynt yn Sir Ddinbych yn dyddio yn bennaf o ganol i ddiwedd yr unfed ganrif ar bymtheg yn hollol wahanol eu cymeriad, naill ai o gerrig ac ar gynllun tair uned a mynediad drwy lobi neu gyntedd neu o ffrâm goed gyda *jetties* (estyniadau bargodol) ac addurniadau cymhleth yn adlewyrchu dylanwadau ymhellach i'r dwyrain. Mae stori 'Tŷ Eryri' yn dal i aros am ei phennod olaf.

Sylwer. O safbwynt Plas-yn-Trofarch gweler yr hanes tŷ ardderchog (gan Gill Jones ac Ann Morgan) a'r cofnod adeiladu (gan Ric Tyler) ar http://datingoldwelshhouses.co.uk/library. Mae ein gwefan yn cael ei diweddaru'n gyson a gellir hefyd weld yma nifer o hanesion ac adroddiadau. Gellir yn hawdd gael mynediad i restr anodedig o'r holl dai dyddiedig yn ôl blwyddgylchau ar http://www.vag.org.uk/dendro-tables/index.htm (y gwefan y Grŵp Pensaerniaeth Werinol). Richard Suggett oedd yr un a ddarganfu'r bae smygu ym Mhlas-yn-Trofarth.

Martin Cherry, Meirionnydd

house' byre (as part of a longhouse) and resistant to (or unable to afford) adding a new storey (cruck frames are not easy to convert to two-floor houses). But more evidence is needed, plotting these houses within known estate boundaries and regional farming economies. As the house histories in *Discovering* show, where documentary evidence is available, it shows that 'Snowdonia Houses' were built by those gentry who were integrated into local aristocratic circles and crown service: Plas yn Trofarth also fits into this pattern. It is possible that the 'Snowdonia House' was designed not only to maximize comfort and privacy but also to project an impression of having 'arrived', both socially and politically. But what was the model these families chose to emulate? Richard Suggett suggests the two-unit stone, storeyed 'tower house', Gwydir Castle, was the prototype—the chief seat of the premier clan in the region. If so, the current known distribution of 'Snowdonia Houses', almost all of them to the west of the Conwy, may tell only half the story. It may be that the distribution is skewed by how we have sampled houses. Plas yn Trofarth, to the east, may be the tip of the iceberg and there may be many more to be found in Conwy and west Denbighshire. Certainly, the earliest known storeyed rural houses of Denbighshire, dating in the main from the mid- to late- sixteenth century are wholly different in character, being either stone houses with a three-unit lobby-entry plan or timber-framed buildings with jetties and elaborate decoration reflecting influences from further east. The 'Snowdonia House' story still awaits its final chapter.

Note. For Plas yn Trofarth see the excellent house history (by Gill Jones and Ann Morgan) and building record (by Ric Tyler) on http://datingoldwelshhouses.co.uk/library. Our web site is constantly updated and many other histories and reports may be found here, too. An annotated list of all tree-ring dated houses in North Wales (revised 2016) is freely accessible on the Vernacular Architecture Group web site (http://www.vag.org.uk/dendro-tables/index.htm). It was Richard Suggett who identified the smoke bay at Plas yn Trofarth.

Martin Cherry, Merioneth

CBHC RCAHMW Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Wales

MARC FITCH FUND

PURCELL

SOCIETY OF ANTIQUARIES OF LONDON

VAG

GRŴP DARGANFOD HEN DAI CYMREIG DISCOVERING OLD WELSH HOUSES GROUP

Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

CYLCHLYTHYR 20

Mawrth 2017

EIN GWEFAN http://discoveringoldwelshhouses.co.uk yw prif sianel gyfathrebu'r Grŵp – defnyddiwch hi i weld mwy o fanylion am y digwyddiadau diweddar a'r rhai sydd ar ddod, ac i edrych ar ein llyfrgell sy'n cynyddu'n gyson ac ar nodweddion eraill.

O'R GADAIR:

Mae braidd yn hwyr i ddymuno Blwyddyn Newydd Dda i'n haelodau oll, ond rwyn wir gredu fod addewidion 2017 yn hynod gynhyrchiol o safbwynt ein Grŵp. Yn gyntaf oll, rhaid i mi groesawu'n gynnes iawn yr aelodau newydd niferus a gawsom eleni, yn arbennig y rhai yng ngogledd ddwyrain Cymru sy'n barod wedi cyfrannu'n gadarnhaol iawn i'n gwaith. Llawer o ddiolch hefyd, i Janice a Wally am arwain yr ymgyrch i ddarganfod tai addas i'w hastudio yn ein 'Dwyrain Pell' ni. Rydym wir angen darganfod rhywun i helpu Margaret gyda'r ceisiadau am grant – ffoniwch hi ar 01766 890550 os teimlwch y gellwch gynorthwyo. Dymuniadau da i bawb,

Richard Cuthbertson, Cadeirydd

Archifau Rhuthun / Ruthin Archives

NEWYDDION DIWEDDARAF

Anodd yw gorfod cofnodi marwolaeth dau o'n haelodau yn Rhagfyr 2016. Roedd y **Bn Malcolm Best**, Penmachno, yn berchen ar un o'r tai a ddendroddyddiwyd, ac a gofnodwyd

Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

NEWSLETTER 20

March 2017

OUR WEBSITE http://discoveringoldwelshhouses.co.uk is the Group's main channel of communication – please visit it to see details of recent and forthcoming events and to look at our growing library and other features.

FROM THE CHAIR:

It seems too late to say Happy New Year to all our members, but I do think 2017 promises to be very productive for our Group. First I must welcome very warmly the many new members we have this year, especially those in North East Wales who are already making a very positive contribution to our work. Many thanks too, to Janice and Wally for leading the push in finding suitable houses to study in our 'Far East'. We still badly need to find some one to help Margaret with grant applications: please ring her on 01766 890550 if you feel you could assist.
Best wishes to all,

Richard Cuthbertson, Chairman

Stokesay: Ymweliad grŵp ym Mai 2017 / Group visit in May 2017

NEWS UPDATE

We are sorry to have to record the deaths of two of our members in December 2016. Mr **Malcom Best**, Penmachno, owned one of the dendro-dated houses, which was

yn bensaernïol a manylion ei hanes wedi eu cwblhau. Fe groesawodd sawl grŵp i weld ei gartref. Roedd teulu'r Bn **Struan James-Robertson** yn berchen ar ei dŷ yn Edern (hefyd wedi ei gofnodi'n fanwl) er pan y'i adeiladwyd, ac roedd yn ymddiddori'n fawr yng ngwaith y Grŵp.

PROSIECT GOGLEDD DDWYRAIN CYMRU 2016-17. Aseswyd 32 o dai, a samplwyd saith gan arbenigwyr Labordy Dendrocronolegol Rhydychen yn Rhagfyr. Rhoddodd chwe tŷ ddyddiadau cwympo coed yn ymestyn o 1503 hyd at 1638. Mae cofnodi pensaernïol yn digwydd i ddau dŷ a oedd gynt yn dai nenfforch. Ceir y manylion ar ein gwefan. Bydd ein gweithgareddau yn y dyfodol yn dibynnu ar symiau'r grantiau a gawn ar gyfer 2017-18. Bu'r tua 23 o sgyrsiau a gynhaliwyd ledled G Ddn Cymru yn fodd i hybu diddordeb sylweddol ac i nifer gynnig helpu. Sefydlwyd cangen newydd yn G Ddn Cymru o dan arweinyddiaeth Dr Wally a Mrs Margaret Barr ym Medi (magsbarr@yahoo.co.uk 01745 888622) ac mae ymchwil i hanes tai ar fin cychwyn. Yn barod treuliwyd diwrnod yn archifau Rhuthun yn ogystal ag ymweld â thŷ.

G Ddn Cymru / NE Wales ^ >

GRANTIAU Rydym yn cydnabod yn ddiolchgar y grantiau a dderbyniwyd tuag at y prosiect hwn gan gronfa Woodtiger, AOHNE Bryniau Clwyd a Dyffryn Dyfrdwy, Cronfa Marc Fitch a sefydliadau eraill. Gobeithiwn ehangu ymhellach y gweithgareddau hyn yn 2017-18. Rydym hefyd yn cydnabod yn ddiolchgar y grant tuag at Gylchlythyrau 2016 gan Barc Cenedlaethol Eryri.

OS YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI ond ddim eto yn aelod, pam na ystyriwch ymuno a'r Grŵp? Ysgrifennydd Aelodaeth yw Ms Zoë Henderson 01824 704404 zoehenderson123@btinternet.com. Am wybodaeth bellach cysylltwch â Margaret Dunn, yr Ysgrifenyddes secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

DIGWYDDIADAU GRŴP

Ni chynhelir unrhyw ddigwyddiad Grŵp yn y Gwanwyn. Fodd bynnag, rydym yn cynllunio i drefnu ymweliadau Grŵp yn gynnar yn yr haf; ni chynhelir Taith Astudio 2017.

architecturally recorded and had a detailed house history completed. He welcomed several groups to see it. Mr **Struan James-Robertson**'s family had owned his house in Edern (also fully documented) since it was built, and he took a great interest in the Group's work.

NORTH EAST WALES PROJECT 2016-17. 32 houses were assessed and seven were sampled by the Oxford Dendrochronology Laboratory specialists in December. Six houses gave tree-felling dates ranging from 1503 to 1638. Architectural recording is being undertaken for two former cruck houses. Details are on our website. Future activities will depend on the size of grants obtained for 2017-18. Around 23 talks have been given across NE Wales resulting in considerable interest and offers of help. A new NE Wales branch has been established under the leadership from September of Dr Wally and Mrs Margaret Barr (magsbarr@yahoo.co.uk 01745 888622) and house history research is now starting. An archive day in Ruthin and a house visit have already been held.

GRANTS We gratefully acknowledge grants towards this project from the Woodtiger Fund, the Clwydian Range and Dee Valley AONB, the Marc Fitch Fund and other organisations. We hope to develop these activities further in 2017-18. We also gratefully acknowledge a grant towards the 2016 Newsletters from the Snowdonia National Park.

IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? The Membership Secretary is Ms Zoë Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404. For further information contact Margaret Dunn, Secretary secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

GROUP EVENTS

There will NOT be any Group events in the Spring. We do however plan to organise Group visits in the early summer; there will not be a 2017 Study Tour.

TRIP DIWRNOD I GRŴP ar **Ddydd Llun 22 Mai, 2017** (ar gyfer aelodau a ffrindiau). Gwahoddir chi i ymuno â ni i ymweld â Fferm Weithredol Hanesyddol Acton Scott, yn yr Amwythig, a Chastell Stokesay, lle y bydd yr arbenigwr ar adeiladau hanesyddol, Duncan James, yn arwain y daith. Bydd coetsys yn codi teithwyr mewn sawl man yn cynnwys Bangor, Porthmadog, Dolgellau a Chonwy, Dinbych a Chorwen. Y gost gyfan fydd tua £40 y pen. Gobeithir y bydd yn ddiwrnod diddorol a difyr a chan fod y nifer yn gyfyngedig, gwell archebu'n fuan! Cysylltwch â Wally Barr 01745 888622, wallybarr@yahoo.co.uk.

GROUP DAY TRIP on **Monday 22nd May, 2017** (open to members and friends). You are invited to join us to visit the Acton Scott Historic Working Farm, Shropshire, and Stokesay Castle, where historic buildings expert Duncan James will lead our tour. Coaches will pick up passengers at a range of places including Bangor, Porthmadog, Dolgellau and Conwy, Denbigh and Corwen. Total cost around £40 per person. An interesting and entertaining day is expected and places are limited so please book early! Contact Wally Barr – 01745 888622, wallybarr@yahoo.co.uk.

Gwener 23 Mehefin yn y Stablau, Plas Tan-y-bwlch, Maentwrog. 2.00yp **CCB** (AGM); 3.00yp Y Ddarlith Gyhoeddus Flynyddol gan Dr Eurwyn Wiliam: 'Tri chawr: Iorwerth Peate, Cyril Fox a Peter Smith, ac astudiaeth o bensaernïaeth frodorol yng Nghymru'. Lluniaeth ac arddangosfeydd. Does dim angen archebu. Defnyddiwch faes parcio'r ardd isaf.

Friday 23 June at Y Stablau, Plas Tan y Bwlch, Maentwrog. 2.00 pm **AGM**; 3.00 pm Annual Public Lecture by Dr Eurwyn Wiliam: 'Three giants: Iorwerth Peate, Cyril Fox and Peter Smith, and the study of vernacular architecture in Wales'. Refreshments & displays. No booking necessary. Use lower garden car park.

DIGWYDDIADAU CANGEN: archebwch â chysylltydd cangen, fel arfer@ £2.

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2.

CANGEN MÔN - ARFON

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Iau 6 Ebrill** 2.15yp yn Liverpool House, Sarn Mellteyrn. Dim ond 207 o flynyddoedd oed yw'r tŷ ond mae iddo hanes diddorol (rhaid bwcio lle: nifer mwyaf yw 30).

ANGLESEY-CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Thurs 6th April** 2.15 at Liverpool House, Sarn Mellteyrn. It is only 207 years old but has an interesting history (booking essential: max 30).

CANGEN CONWY

Cyswllt: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Iau 23 Mawrth** yn nhŷ Gill yn Llanddulas: Sut i strwythuro astudiaeth o Bentref – trafodaeth, 9.30-12. **Ebrill:** dim cyfarfod. **Mai:** ymweliad â thŷ; manylion eto i'w cwblhau. **Mawrth 20 Mehefin** yng nghwmni Martin Cherry: sgwrs ddarluniadol ar bensaernïaeth hen dai yng Ngogledd Cymru, am 2yp yn nhŷ Ann. **Mawrth 11 Gorffennaf** Taith dan arweiniad Tony Scharer o amgylch Dinbych. Ymgynnull am 2yp ger Tŵr Eglwys Sant Ilar, ger y castell yn Ninbych. Mae mannau parcio am ddim gerllaw. Fe bery'r ymweliad rhyw 2 awr, a cherddir rhyw filltir. **Awst:** dim cyfarfod.

CONWY BRANCH

Contact: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Thurs 23rd March** at Gill's house in Llanddulas: How to structure a Village study – discussion, 9.30-12.00. **April**: no meeting. **May**: House visit; details still to be finalized. **Tues 20th June** with Martin Cherry: an illustrated talk on the architecture of old houses in North Wales. 2pm at Ann's house. **Tues 11th July** Guided walk around Denbigh with Tony Scharer. Meet 2pm at St Hilary's Church Tower near the castle in Denbigh. There is a free car-park close by. Duration about 2 hours, distance about 1 mile. **August**: no meeting.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cyswllt: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01490 440427 **Gwener 17 Mawrth:** cyfarfod cyffredinol yn nhŷ aelod gerllaw Llandrillo, a hwyrach daith i dŷ yn y cyffiniau agos. **Gwen 21 Ebrill** Ymweld â Chomisiwn Henebion Cymru (RCAHMW) 11.00. Nifer mwyaf 12, ac felly mae'n rhaid archebu ymlaenllaw drwydda i. **Gwen 12 Mai** 2yp Ymweld â Dolbelydr, tŷ'r Landmark Trust ger Dinbych. Nifer Mwyaf 12, felly mae'n rhaid archebu drwydda i. **Mehefin** I'w gyhoeddi. Dim cyfarfodydd yng Ngorffennaf nac Awst.

DENBIGHSHIRE BRANCH

Contact: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01490 440427 **Fri 17th Mar**: general meeting at a member's house near Llandrillo, and possible visit to a house in the immediate vicinity. **Fri 21st April** visit to RCAHMW 11.00. Max 12, so booking with me imperative. **Fri 12th May** 2pm Visit to Dolbelydr, the Landmark Trust house near Denbigh. Max 12, so booking with me imperative. **June** TBA. No meetings in July or Aug.

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyswllt: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. Ar y Mercher cyntaf yn y mis rhwng 9.30yb a 12.30yp y mae Archifau Dolgellau ar agor i *ddim ond aelodau GDHDC*. Gwnewch ddefnydd o'r cyfleuster hwn gan adael John wybod. **Sad 18 Mawrth** 2yp: Cae'r March, Llanfachreth LL40 2DS, tŷ cynnar (1542) lloriog ar gynllun dwy uned gyda simdde ochrol. **Mawrth 11 Ebrill** 2yp. Ymweld â dwy eglwys: Santes Fair a Sant Egryn, Llanegryn (sgrin hynod, croglofft a bedyddfaen, o bosib yn Normanaidd); Sant Cadfan, Tywyn

MERIONETH BRANCH

Contact: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. Dolgellau Archives is open for *DOWHG members only* on the 1st Wednesday of each month between 9.30am and 12.30pm. Please make use of this arrangement, notifying John. **Sat 18th March** 2pm: Cae'r March, Llanfachreth LL40 2DS, an early (1542) storeyed house of two-unit plan with lateral chimney. **Tues 11th April** 2pm Visit to two churches: St Mary & St Egryn, Llanegryn (notable screen, rood loft and font, possibly Norman); St Cadfan, Tywyn (Romanesque

(pensaernïaeth Romanésg, ac mae Maen Cadfan wedi ei arysgrifio gyda'r Gymraeg ysgrifenedig hynaf sydd ar gael, delw o berson militaraidd a allai fod yn Gruffudd ab Adda, m.c1350). **Mercher 17 Mai** 2yp: Ymweld â Llwyn y Cynfal, Rhyd-y-main, LL40 2BP (SH787211). Mewn lleoliad trawiadol yn Nyffryn Wnion gyda golygfeydd ar draws at Gader Idris. Tŷ Eryri lloriog, clasurol a chylch coeden dyddiedig 1587. Cyfarfod yn y maes parcio yn Rhyd-y-main am 1.45yp.

CANGEN GOGLEDD DDWYRAIN CYMRU

Mae'n holl bwysig archebu ymweliadau yn gynnar gyda M Dunn (01766 890550 brynbedd1@gmail.com). **Mercher 22 Mawrth**: 2yp ymweld â Phlas Uchaf, i'r de o Ruthun (nifer 12). **Llun 3 Ebrill**: 2.00yp ymweld â Golden Grove, Llanasa, y tŷ a'r gerddi (nifer 30) AR AGOR I BOB CANGEN. **Sad 13 Mai:** 2yp ymweld â Dolbelydr, Trefnant (Diwrnod Agored Landmark Trust). **Mawrth 13 Mehefin:** 2.00yp ymweld â chartref Wally a Margaret Barr yng Ngwesbyr ger Llanasa (nifer 12). **Iau 13 Gorffennaf:** 2yp ymweld â Chraig y Castell ac adfeilion y castell, Dyserth (nifer 20). Dim cyfarfod yn Awst.

NODYN ATGOFFA: Mae'r holl dai a grybwyllir yn y cylchlythyr hwn ac/neu sy'n gysylltiedig â DHDC yn eiddo preifat ac **nid ydynt ar agor** i'r cyhoedd.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Môn - Arfon am eu cyfraniad at yr argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

CYSYLLTIADAU: DHDC A HANES LLEOL

Nid yn unig y mae Prosiect Darganfod Hen Dai Cymreig yn ymwneud â dyddio coed neu gofnodi adeiladu, mae hefyd yn ymwneud â hanes tai, sef y trydydd darn yn y jigso. Mae'r mewnweledigaethau gwerthfawr hyn i orffennol tai yn golygu mwy na phwy a'u hadeiladodd, a pha bryd y codwyd hwy yn ogystal â'u tirddaliadaeth, ond hefyd gwybodaeth am y bobl sydd hefyd yn y teulu a sut yr oeddynt yn byw. Pan safwn yn ôl ac edrych ar sawl hanes tŷ ar yr un pryd, waeth pa mor bell yr ymddangosant oddi wrth ei gilydd mae'n rhyfeddol mor gysylltiedig y gallant fod. Os credwn taw ffenomen fodern yw gweplyfr a rhwydweithio, yna hwyrach y dylem feddwl eto, gan mae'n rhyfeddol mor gysylltiedig oedd trigolion y gorffennol.

Wrth edrych ar *Hen Blas,* Llangristiolus, Ynys Môn, gwelwn fod Marged Morgan, yn 1725, wedi priodi William Evans o *Lethr Du,* Llanaelhaearn, Llŷn; roedd ei hen daid wedi priodi Anne Wyn o *Fryncir,* Dolbenmaen. Roedd nifer o leiniau o dir yn Llanaelhaearn yn dal yn eiddo ystad Bryncir yn ôl arolwg degwm 1839. Priododd Margaret Jones o *Gastell March*, Llŷn â Syr William Willliams o'r *Faenol,* Bangor yn 1640. Roedd ei chwaer Jane yn briod â'i frawd Thomas Williams. Roedd eu taid Syr William Williams wedi etifeddu stad y Faenol yn 1592. Roedd wedi priodi ei nith Ellen Williams o *Gochwillan,* a thrwy hynny adennill stad y Faenol a drosglwyddwyd iddynt hwy yn 1533.

Yn *Foxhall,* Henllan, Sir Ddinbych c1550 fe briododd John Llwyd (Rosindale) Sibyl Glynne ferch Richard Glynne o *Blas Newydd,* Llandwrog. Tua 1650 priododd Hugh Llwyd neu Rosindale (gorwyr?) Margaret merch William Glynne, *Glynllifon,* Llandwrog. Mae *Plas Newydd* hefyd yn gysylltiedig drwy briodasau â *Thŷ Mawr,* Nantlle a'r *Faenol* yn ogystal â architecture, the Cadfan Stone inscribed with the oldest known written Welsh, an effigy of a military figure thought to be Gruffudd ab Adda, d. c1350). **Weds 17th May** 2pm: Visit to Llwyn y Cynfal, Rhydymain, LL40 2BP (SH787211). Spectacularly sited in the Wnion Valley with views across to Cader Idris. A classic Snowdonian storeyed house, tree-ring dated to 1587. Meet in the car park at Rhydymain at 1.45pm.

NORTH EAST WALES BRANCH

Essential to book visits early with M Dunn (01766 890550 brynbedd1@gmail.com). **Weds 22nd March**: 2.00 pm visit to Plas Uchaf, south of Ruthin (max 12). **Mon 3rd April**: 2.00 pm visit to Golden Grove, Llanasa, house & gardens (max 30) OPEN TO ALL BRANCHES. **Sat 13th May**: 2.00 pm visit to Dolbelydr, Trefnant (Landmark Trust Open Day). **Tues 13th June**: 2.00 pm visit to Wally & Margaret Barr's home in Gwespyr near Llanasa (max 12). **Thurs 13th July**: 2.00 pm visit to Craig y Castell and castle remains, Dyserth (max 20). No meeting in August.

REMINDER: all the houses mentioned in this Newsletter and/or linked with DOWH are private property and are **NOT** open to the public.

MANY THANKS to the Anglesey/Caernarfonshire Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

CONNEXIONS: DOWH AND LOCAL HISTORY

The Discovering Old Welsh Houses project has been not just about the dating of timbers or the building recording, but the third piece of the jigsaw is that of the house histories. These valuable insights into the houses' pasts are more than just who built them, when and their landholdings, but about the people who are also in the household and how they lived. It is when we stand back and look at several house histories at once, however far apart they may seem, it is amazing how interlinked they can be. If we think that social media, Facebook and networking is a modern phenomenon then perhaps we should think again because it is remarkable how well connected the people of the past were.

Castellmarch

When we look at *Hen Blas*, Llangristolus, Anglesey we see that in 1725, Marged Morgan married William Evans of *Llethr Du*, Llanaelhaearn, Llŷn; his great-grandfather had married Anne Wyn of *Brynkir*, Dolbenmaen. Several parcels of land in Llanaelhaearn were still owned by the Brynkir estate

Glynllifon a *Phlas Penmynydd,* Ynys Môn. Mae cytundeb wedi priodas yn 1641 rhwng William Glynn ac Ann Owen *yn* dangos ei fod yn fab ac yn etifedd Thomas Glynn o *Blas Newydd* ac mai merch William Owen o *Fodeon,* Ynys Môn oedd Ann ei wraig. Wedi marw William yn 1651, priododd y weddw Annie Richard Kyffin o *Neuadd Maenan,* Llanrwst. Priododd William a Jane, merch Ann Coningsby Williams o *Blas Penmynydd,* Ynys Môn. Yn y cyfamser, yn *Rhiwgoch,* Trawsfynydd, erbyn canol y G17 roeddynt yn gynyddol wedi priodi i deuluoedd pwysicach: *Nannau, Corsygedol* a *Gwydir,* drwy *Brynmaenllwyd,* Trawsfynydd. Priododd Robert Lloyd Margaret merch Hugh Nanney o *Nannau.* Roedd mam weddw Robert wedi priodi Owen Wynn o *Wydir,* Llanrwst. Yn 1662 fe briododd Ellis Lloyd (mab Robert) Jane, merch Gruffydd Vaughan o *Gorsygedol.*

Gwydir

Anodd iawn oedd sicrhau fod y teulu yn goroesi ynghyd â'i ffortiwn a'i statws mewn cymdeithas – roedd yn lwybr hynod ansicr, heb sôn am y gyfradd uchel o farwolaethau babanod, y fenter o fod yn feichiog a geni plentyn. Felly rydym yn gweld nid yn unig deuluoedd mawr o naw neu fwy o blant, ond hefyd fod ailbriodi yn digwydd yn gyson. Ceir enghreifftiau niferus o ferched yr unig etifeddion. Gyda'r ymgiprys parhaol am rym rhwng Tŷ Iorc a Thŷ Lancastr ac esgyniad y Tuduriaid, roedd bod ar yr ochr iawn yn wastadol yn bryder. Roedd cefnogi Harri Vll yn Bosworth yn gambl i William ap Gruffydd o'r *Faenol* yn 1483. At hyn, roedd berw crefyddol yr Eglwys mewn argyfwng. Gyda'r Diddymiad daeth y cyfle i gaffael tir a chyfoeth, ond ynghlwm â hyn roedd ofn erledigaeth ac erlyniaeth os oeddych yn dewis cadw eich ffydd. Mae'n rhaid fod Catrin o *Ferain* wedi bod mewn trallod pan enwyd ei mab hynaf, Thomas Salusbury yng nghynllwyn Babbington i lofruddio'r frenhines Elisabeth. Fe'i cafwyd yn euog o frad a dioddefodd y dienyddiad erchyll o gael ei grogi, ei lusgo a'i chwarteru. Yn dilyn hyn caed ofn erledigaeth ac erlyniaeth a hyn yn parhau wrth ddewis brenin neu Gymanwlad. Gallai teyrngarwch i un neu'r llall arwain at oblygiadau enbyd; gallai hollti teuluoedd ar wahân, a digwyddodd hyn i'r Nanneys yn *Nannau* a Nanneys *Cefnddeuddwr.* Mae'n rhaid fod y brenhinwyr Jonesiaid o Feirionnydd wedi eu harswydo pan wnaeth Cyrnol Jones o *Faesygarnedd,* rhyw bum milltir i'r DOn o *Frynmaenllwyd* briodi chwaer Oliver Cromwell. Roedd John Ellis o *Frynmaenllwyd* yn cael ei gadw'n garcharor yn Poole, Dorset yn 1650 oherwydd ei gydymdeimlad brenhinol. Doedd y diddymiad ddim yn llai trwblus pan enwyd Cyrnol Jones fel un o'r teyrnladdwyr.

according to the 1839 tithe survey. Margaret Jones of *Castell March*, Llŷn was married to Sir William Williams of *Faenol,* Bangor in 1640. Her sister Jane was married to his brother Thomas Williams. Their forebear Sir William Williams inherited the Faenol estate in 1592. He had married his niece Ellen Williams of *Cochwillan*, by which means he recovered the Faenol estate made over to them in 1533.

At *Foxhall*, Henllan, Denbs c1550 John Llwyd (Rosindale) married Sibyl Glynne daughter of Richard Glynne of *Plas Newydd*, Llandwrog. In c1650 Hugh Llwyd or Rosindale (great-grandson?) married Margaret daughter of William Glynne, *Glynllifon*, Llandwrog. *Plas Newydd* is also connected by marriages to *Tŷ Mawr*, Nantlle and *Faenol* plus *Glynllifon* and *Plas Penmyndd*, Anglesey. A 1641 post-nuptual settlement between William Glynn and Ann Owen shows that he was the son and heir of Thomas Glynn of *Plas Newydd* and that Ann his wife was the daughter of William Owen of *Bodeon,* Anglesey. After William died in 1651, the widowed Anne married Richard Kyffin of *Maenan Hall*, Llanrwst. William and Ann's daughter Jane married Coningsby Williams of *Plas Penmyndd*, Anglesey. Meanwhile at *Rhiwgoch*, Trawsfynydd, by the mid C17 they had progressively married into more important households: *Nanney, Corsygedol,* and *Gwydir,* via *Brynmaenllwyd*, Trawsfynydd. Robert Lloyd married Margaret daughter of Hugh Nanney of *Nannau*. Robert's widowed mother had married Owen Wynn of *Gwydir*, Llanrwst. In 1662 Ellis Lloyd (Robert's son) married Jane the daughter of Gruffydd Vaughan of *Corsygedol.*

The difficulty of ensuring the survival of the family, its fortunes and status in society must have made a very precarious path to follow, notwithstanding the high infant mortality rate; the risk of child bearing and birth came at a high price as well. Thus we see not only large families of nine or more children, but that remarrying is a constant thread. There are numerous instances of daughters being the sole heirs. With the continuous vying for power between York and Lancaster and the rise of the Tudors, being on the right side must have been a constant worry. Supporting Henry VII at Bosworth was a gamble by William ap Gruffydd of *Faenol* in 1483. Added to this is the religious turmoil of the Church in crisis. With the Dissolution came the opportunity to acquire land and wealth, but it also came with the fear of persecution and prosecution if you chose to keep your faith. Cathryn of *Berain* must have been distraught when her eldest son Thomas Salusbury was named in the Babbington plot to assassinate Queen Elizabeth. He was found guilty of treason and suffered the gruesome execution of being hanged, drawn and quartered. The fear of persecution and prosecution was followed and ran along with the choice of King or Commonwealth. The allegiance to one or the other could have dire consequences; it could and did split families apart as happened to the Nanneys at *Nannau* and the Nanneys of *Cefndeuddwr*. The royalist Joneses of Meirionnydd must have been horrified when Col Jones of *Maesygarnedd,* about five miles SW of *Brynmaenllwyd* married Oliver Cromwell's sister. John Ellis of *Brynmaenllwyd* was being held prisoner at Poole, Dorset in 1650 for his royalist sympathies. The restoration proved no less troubling when Col Jones was named as one of the regicides.

Ac eto drwy'r cyfan gwelwn ehangu a chynnydd cyffredinol: tai newydd yn cael eu hadeiladu, gwelliannau ac estyniadau i eraill, aelwydydd a simneiau yn cael eu mabwysiadu, lloriau yn cael eu mewnosod a stafelloedd yn cael eu rhannu â phalisau. Daeth steil tŷ Eryri yn amlwg yn y tirlun. Fe ellir dysgu llawer wrth ddarllen ac astudio ein llyfrgell o hanes tai, y cyfan wedi eu casglu gan wirfoddolwyr ymroddedig, yn chwilio corneli tywyll yr archifau a hen gyfrolau llychlyd. Cysylltwch yr hanesion hyn â'n hadroddiadau adeiladu a chanlyniadau ein coed-ddyddio, ychwanegwch rywfaint o hanes cyffredinol a bydd gennych drysor cudd unigryw, adnodd hanesyddol heb ei fath a heb ei debyg: 88 Hanes Tŷ, 44+ Hanes Tai Eryri, 64 Adroddiad Adeiladu Pensaernïol ac 84 Adroddiad Coed-ddyddio – i gyd ar gael o'n llyfrgell gwefan. Dyma fendith i fyfyrwyr, ymchwilwyr a charedigion hanes fel y'i gilydd, a fydd yn cael pleser gydol eu bywyd i dyrchu i'r adnodd hwn.

Gall y bydd yn bosib i lunio ffeil Achyddol ar gyfer pob tŷ o bwys yng ngogledd Cymru ond gyda dim ond 6103 unigolyn, 2333 teulu a 660 cyfenw yn ogystal ag 8355 enwau amgen, hyd yn hyn prin gyffwrdd y dasg enfawr a wnaf.

Peter Masters, Caernarfonshire

And yet throughout we see a general expansion and rise: new houses built, improvements and extensions to others, the adoption of hearths and chimneys, floors inserted and rooms partitioned. The Snowdonia house style took prominence in the landscape. There is such a lot to be learnt from reading and studying our library of house histories, all of which were compiled by dedicated volunteers scouring the dark recesses of the archives and dusty old tomes. Link these histories to our building reports and dendrochronology results, add in some general history and you have a fantastic, unique treasure trove, a historical resource which is unrivalled and unparalleled: 88 House Histories, 44+ Snowdonia house histories, 64 Architectural Building Reports and 84 Dendrochronology Reports – all available from our website library. A boon to students, researchers and lovers of history alike who will have a lifetime's pleasure delving into this resource.

It might be possible to create a Genealogy file for all the major houses in north Wales but with 6103 individuals, 2333 Families and 660 surnames plus 8355 alternative names so far I have barely touched the surface.

Peter Masters, Caernarfonshire

GWEFAN

Mae cynllunio, dylunio a chreu gwefan sy'n anelu i fod yn llawn gwybodaeth, yn addysgiadol, yn rhyngweithiol, yn gyfeillgar ac yn hawdd ei llywio, yn llawn o dreialon a thrallodion. Mae profi'r cysylltiadau niferus yn fewnol ac yn allanol a dal i fyny â thueddiadau a datblygiadau, yn llyncu amser, ac yn rhwystredig ond eto yn werth ei wneud. Ar 1 Ionawr 2016 bu cryn newid i GDHDC pan newidwyd yr enw i 'Darganfod', Golygai hyn swm sylweddol o waith i ddiweddaru'r wefan a'i chysylltiadau amrywiol ayyb. Er mwyn gwneud y newid hwn yn nodedig ac yn amlwg, roedd yn rhaid gweithredu adolygiad cyflawn o'r modd yr ymddangosai'r safleoedd hyn. Uwchraddwyd y dudalen Fapiau yn y Llyfrgell. Yn ogystal â'n mapiau ni ein hunain mae'r ddalen yn gweithredu fel porth i bedwar safle mapiau arall: **Mapiau Hanesyddol Cymru, Prosiect Mapio Degwm Cynefin, Mapiau Hanesyddol** a **darganfyddwr cyfeirnodau grid DU.** Mae hyn yn dod at ei gilydd i un man cyfleus yr holl safleoedd ymchwil perthnasol ac angenrheidiol ynghyd â'r offer. Credaf taw ein gwefan ni yw'r unig safle i gynnig y cyfleuster hwn a fydd yn sicr o wella'n fawr ymchwil ein haelodau (ac eraill). Gyda phob menter a symbyliad newydd, mae'r Wefan yn dal i gynyddu o ran darllenwyr ac mae'n dangos cynnydd amlwg yn y ffigyrau. Dros y flwyddyn a aeth heibio cawsom yn agos i 2000 ymweliad gyda thros 5,500 o arsylliadau tudalen a'r rhain yn cynnwys nifer helaeth o ddarllenwyr rhyngwladol. Ond nid yn unig drwy'r wefan y mae gennym bresenoldeb a hefyd ddilynwyr, gan fod yr aelodau hynny sydd wedi ein cyflenwi â manylion am eu gweithgareddau, eu lluniau a'u herthyglau sydd o ddiddordeb, wedi galluogi ein blog gofnodi **28,353** arsylliad o'r 115 a anfonwyd. Mae UDA yn dal i fod ein darllenydd gorau gyda 8300 arsylliad dalen dros y blynyddoedd ac mae gennym 160 'hoff beth' ar y Weplyfr a 323 o ddilynwyr ar Trydar. Gwelwch felly, fod parhau i fwydo'r safleoedd hyn â straeon, hysbysebion ac eitemau o ddiddordeb yn bwysig ac yn werthfawr i ni.

WEBSITE

Planning, designing and creating a website that strives to be informative, educational, interactive, user-friendly and easy to navigate has its trials and tribulations. Testing the numerous links both internal and external and keeping up with the latest trends and advances is time-consuming, frustrating and rewarding in equal measure.

January 1st 2016 saw a major change to DOWHG with the name change to 'Discovering', which meant a substantial amount of work to update the website and its manifold links etc. In order to make this change noteworthy and stand out, a complete revision of the site's appearance was implemented. The Maps page in the Library was upgraded. As well as our own mappings the page acts as a portal to four other mapping sites: **Historic Maps Wales**, **Cynefin Tithe Mapping Project**, **Historic Maps** and **UK grid reference finder.** This brings together all the relevant and necessary research sites and tools into one convenient location. Our website is, I believe the only site to offer this facility and should greatly enhance our members' (and others') researches.

With new initiatives and impetus, the Website continues to increase its readership and shows a marked rise in figures. Over the past year we had just under 2000 visitors with over 5,500 page views which includes a large international readership.

But it is not just the website where we have a presence and following. Thanks to those members who have supplied details of their activities, photos and articles of interest our blog has racked up **28,353** viewings from 115 postings. The USA continues to be our best reader with 8300 page views over the years and we have 160 'likes' on Facebook and 323 followers on Twitter. So keeping these sites fed with stories, notices and items of interest is important and valuable to us.

GRŴP DARGANFOD HEN DAI CYMREIG DISCOVERING OLD WELSH HOUSES GROUP

Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

CYLCHLYTHYR 21

Mehefin 2017

EIN GWEFAN http://discoveringoldwelshhouses.co.uk yw prif sianel gyfathrebu'r Grŵp – defnyddiwch hi i weld mwy o fanylion am y digwyddiadau diweddar a'r rhai sydd ar ddod, ac i edrych ar ein llyfrgell sy'n cynyddu'n gyson ac ar nodweddion eraill.

NEWYDDION DIWEDDARAF

Gydol y gwanwyn buom yn brysur yn cwblhau adroddiadau'r flwyddyn flaenorol a'n ceisiadau am grantiau ar gyfer 2017-18. Rhoddwyd sawl sgwrs ac mae'r sgyrsiau hyn yn arwain at newyddion a gwahoddiadau i hen dai diddorol. Yn ddiweddar, ymwelwyd â thŷ neuadd nenfforch o ffrâm goed nas cofnodwyd, ac rydym yn edrych ymlaen at ei astudio. A fedrwch chi ein helpu drwy ddweud wrthym am dai gwirioneddol hen yn eich hardal?

Dolbelydr

Mae ail flwyddyn **PROSIECT G Ddn CYMRU** bellach ar droed ac yn denu cryn ddiddordeb trigolion lleol a pherchenogion tai Siroedd Ddinbych a'r Fflint: ac rydym bob amser yn chwilio am gynorthwywyr ychwanegol o'r ardal. Mae amrywiol fentrau yn yr arfaeth a bydd y manylion llawn yn cael eu dosbarthu yn hwyrach yn y flwyddyn.

GOLYGYDD Y CYLCHLYTHYR: Bydd ein golygydd presennol yn ymddeol yn fuan ac rydym yn chwilio am rhywun i lenwi'r swydd bwysig hon. Os ydych â diddordeb neu yn gallu awgrymu rhywun, cysylltwch â 01766 890550 am wybodaeth bellach.

GRANTIAU: Rydym yn cydnabod yn ddiolchgar grantiau

Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

NEWSLETTER 21

June 2017

OUR WEBSITE http://discoveringoldwelshhouses.co.uk is the Group's main channel of communication – please visit it to see details of recent and forthcoming events and to look at our growing library and other features.

NEWS UPDATE

Over the spring we have been busy completing the previous year's reports and applying for grants for 2017-18. Many more talks have been given; these often result in news about and invitations to interesting old houses. We have recently visited a previously unrecorded timber-framed cruck hall-house and look forward to studying it. Can you help by telling us of really old houses in your area?

Offer coginio / Implements of cookery. Gweler tud.4 / See p4.

The **N E WALES PROJECT** year 2 is now underway with much interest shown from local people and house owners in Denbighshire and Flintshire: we are always looking for additional helpers from the area. Various initiatives are in the pipeline and full details will be circulated later in the year.

NEWSLETTER EDITOR: Our current editor will soon be retiring and we are looking for someone to take over this important role. If you are interested or can suggest someone, please contact 01766 890550 for further information.

GRANTS: We gratefully acknowledge new grants from the

newydd o Gronfa Marc Fitch, Cymdeithas Hynafiaethwyr Llundain, CBA Cymru a'r Grŵp Pensaernïaeth Frodorol, ac rydym yn aros am ganlyniadau ceisiadau eraill. Rydym hefyd yn ddiolchgar am grant Parc Cenedlaethol Eryri tuag at y Cylchlythyr.

OS YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI ond ddim eto yn aelod, pam na ystyriwch ymuno a'r Grŵp? Ysgrifennydd Aelodaeth yw Ms Zoë Henderson 01824 704404 zoehenderson123@btinternet.com. Am wybodaeth bellach cysylltwch â Margaret Dunn, yr Ysgrifenyddes secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

Marc Fitch Fund, the Society of Antiquaries of London, the CBA Wales and the Vernacular Architecture Group; we await the results of other applications. We are also grateful for a grant from the Snowdonia National Park towards the Newsletter.

IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? The Membership Secretary is Ms Zoë Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404. For further information contact Margaret Dunn, Secretary secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

DIGWYDDIADAU GRŴP

Gwener 23 Meh yn y Stablau, Plas Tan-y-bwlch, Maentwrog. 2.00yp **CCB** (AGM); 3.00yp Y **Ddarlith Gyhoeddus Flynyddol** gan Dr Eurwyn Wiliam MA, PhD, FSA, cadeirydd CBHC: 'Tri chawr: Iorwerth Peate, Cyril Fox a Peter Smith, ac astudiaeth o bensaernïaeth frodorol yng Nghymru' (yn Saesneg). Lluniaeth ac arddangosfeydd. Does dim angen archebu. Defnyddiwch faes parcio'r ardd isaf. **Sul 9 Gorff** Sêl Cist Car yn y bore ar faes awyr Mona, Ynys Môn. Gall pob cangen ddod ag eitemau i'w gwerthu i gynyddu cronfeydd y Grwpiau. Cysylltwch â Richard am fanylion: 01248 750752. **Sad 22 Gorff** hanner dydd–4yp Teithiau tywysedig ym Mhlas Penmynydd, Llangefni LL77 7SH. Rhan o'r Ŵyl Archeoleg. Gwerthfawrogir yn fawr unrhyw fath o gymorth. Cost £5 y pen. Dowch â phicnic. Manylion llawn i ddod ac oddi wrth 01766 890550. Dim angen archebu. NGR SH 496753. Dilynwch fford B5420 Porthaethwy – Llangefni; a ½ milltir i'r dwyrain o Langefni, ger gwaelod allt Ceint, trowch ar hyd trac fferm gwastad 600 llath ar gyfer gollwng teithwyr a pharcio i'r anabl. Y prif faes parcio yn y cae oddi ar y ffordd gyferbyn â thrac fferm – gweler baner.

GROUP EVENTS

Fri 23rd June at Y Stablau, Plas Tan y Bwlch, Maentwrog LL41 3YU: 2.00 pm **AGM**; 3.00 pm the **Annual Public Lecture** 'Three giants: Iorwerth Peate, Cyril Fox and Peter Smith, and the study of vernacular architecture in Wales' will be given (in English) by Dr Eurwyn Wiliam MA, PhD, FSA, RCAHMW chair. Refreshments & displays. No booking necessary. Use lower garden car park. **Sun 9th July** Morning Car Boot Sale at Mona airfield, Anglesey. Each branch might bring items to sell to raise Group funds. Contact Richard for details: 01248 750752. **Sat 22nd July** noon-4pm Guided tours at Plas Penmynydd, Llangefni LL77 7SH. Part of the Festival of Archaeology. Any offers of help would be greatly appreciated. Cost £5 per head. Bring a picnic. Full details later & from 01766 890550. No booking necessary. NGR SH 496753. Follow B5420 Menai Bridge – Llangefni road; ½ mile east of Llangefni, near bottom of hill at Ceint, turn along level 600 yd farm track to end for drop off & disabled parking. Main parking in field off road opposite farm track – see flag.

Llwyn y Cynfal

NE Wales

Ymweliad grŵp â Stokesay: Yn anffodus, profwyd bod yr archebion ar gyfer Trip Dyddiol Grŵp a gynlluniwyd ar gyfer 22 Mai i Gastell Stokesay a Fferm Acton Scott yn rhy isel i gyfiawnhau'r costau ac felly fe ganslwyd y daith. Fodd bynnag, gall y bydd aelodau'r flwyddyn nesaf yn awyddus i ymuno â ni ar Daith Diwrnod neu Daith Astudio arall dros 2 neu 3 diwrnod, a buasai'n dda o beth cael syniad o rai o'r mannau ymweld a fuasai'n denu'r aelodau. Felly, gofynnwn i'r holl aelodau feddwl am hyn ac anfon eu syniadau at gynrychiolwyr y Canghennau yn y cyfarfod nesaf, erbyn 30 Mehefin.

Group visit to Stokesay: Unfortunately, bookings for the Group Day Trip planned for May 22nd to Stokesay Castle and Acton Scott Farm proved too low to justify the costs involved and the day was therefore cancelled. However, next year members may be interested in joining us on another Day Tour or Study Tour over 2 or 3 days, and it would be very helpful to have some idea of the venues that people would find most attractive. We would therefore ask all members to have a think about this and to pass on their ideas to their Branch reps at their next meeting, by 30th June, please.

DIGWYDDIADAU CANGEN: archebwch â chysylltydd cangen, fel arfer@ £2.

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2.

CANGEN MÔN- ARFON

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. Anfonwch unrhyw syniadau ar gyfer cyfarfodydd at Peter.

ANGLESEY-CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. Please send any ideas for meetings to Peter.

CANGEN CONWY

Cyswllt: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Mawrth 20 Mehefin** gyda Martin Cherry: sgwrs ddarluniadol ar bensaernïaeth hen dai yng Ngogledd Cymru. 2yp yn nhŷ Ann ym Mae Penrhyn. **Mawrth 11 Gorffennaf** – Taith dan arweiniad o amgylch Dinbych gyda Tony Scharer. Cyfarfod am 2yp ger Tŵr Eglwys Sant Ilar ger y castell yn Ninbych. Ceir maes parcio am ddim gerllaw. Yn para rhyw 2 awr, a'r pellter tua 1 filltir. **Awst** Dim cyfarfod.

CONWY BRANCH

Contact: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Tues 20th June** with Martin Cherry: an illustrated talk on the architecture of old houses in North Wales. 2pm at Ann's house in Penrhyn Bay. **Tues 11th July** Guided walk around Denbigh with Tony Scharer. Meet 2pm at St Hilary's Church Tower near the castle in Denbigh. There is a free car-park close by. Duration about 2 hours, distance about 1 mile. **Aug** No meeting.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cyswllt: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01490 440427 **Gwener 16 Mehefin** yn nhŷ aelod (manylion gan Janice) – nifer yn hollol gyfyngedig i 10. Dim cyfarfodydd yng Ngorffennaf nac Awst. **Iau 7 Medi** yn nhŷ aelod. **Iau 9 Tachwedd** Hostel Ieuenctid Cynwyd (i ddod).

DENBIGHSHIRE BRANCH

Contact: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01490 440427 **Fri 16th June** at a member's house (details from Janice) – numbers strictly limited to 10. No meetings in July or August. **Thurs 7th Sept** at a member's house. **Thurs 5th Oct** at a member's house. **Thurs 9th Nov** Cynwyd Youth Hostel (tbc).

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyswllt: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. Digwyddiad **Mehefin** eto i'w gadarnhau. Gwiriwch y dudalen 'Ymweliadau' ar wefan GDHDC i gael y wybodaeth ddiweddaraf. **Sul 23 Gorffennaf** am 2.30yp: digwyddiad Cymdeithasol yr Haf Cangen Meirionnydd ym Modwylan, Llwyngwril. Trefnir cludiant o faes parcio Llwyngwril. Cysylltwch â John Townsend am wybodaeth bellach ac ar gyfer archebu. **Awst** Dim cyfarfod

MERIONETH BRANCH

Contact: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. The **June** event has not yet been confirmed. Please check the 'Visits' page on DOWHG website for up-to-date information. **Sun 23th July** at 2.30pm: Merioneth Branch Summer Social event at Bodwylan, Llwyngwril. Transport will be arranged from Llwyngwril carpark. Please contact John Townsend for further information and to book. **Aug** No meeting.

CANGEN GOGLEDD DDWYRAIN CYMRU

Rhaid archebu ymweliadau yn gynnar gyda M Dunn (01766 890550 brynbedd1@gmail.com). **Mawrth 13 Mehefin:** 2.00 yp ymweld â thŷ Wally a Margaret Barr yng Ngwesbyr ger Llanasa (nifer 12). **Iau 13 Gorffennaf**: 2.00 yp ymweliad i Graig y Castell ac adfeilion castell Dyserth (nifer 20). Dim cyfarfod yn Awst. **Mawrth 19 Medi**: 2.00yp ymweliad â Cholomendy, Afon-wen, Yr Wyddgrug (nifer 12).

NORTH EAST WALES BRANCH

Essential to book visits early with M Dunn (01766 890550 brynbedd1@gmail.com). **Tues 13th June**: 2.00 pm visit to Wally & Margaret Barr's home in Gwespyr near Llanasa (max 12). **Thurs 13th July**: 2.00 pm visit to Craig y Castell and castle remains, Dyserth (max 20). No meeting in August. **Tues 19th Sept**: 2.00pm visit to Colomendy, Afonwen, Mold (max 12).

NODYN ATGOFFA: Mae'r holl dai a grybwyllir yn y cylchlythyr hwn ac/neu sy'n gysylltiedig â DHDC yn eiddo preifat ac **nid ydynt ar agor** i'r cyhoedd.

REMINDER: all the houses mentioned in this Newsletter and/or linked with DOWH are private property and are **NOT** open to the public.

GWEFAN

Yn y CCB yn 2015 cytunwyd i ailenwi Grŵp Dyddio Hen Dai Cymreig yn Grŵp 'Darganfod Hen Dai Cymreig'. Roedd hyn i ddigwydd erbyn Ionawr 2016. Rhan bwysig o'r ailfrandio hwn oedd diweddaru ac adolygu'r wefan, ein ffenestr i'r byd. Y cam cyntaf oedd ail-labelu'r holl dudalennau a'r dolennau. Dilynwyd hyn gan gofrestru enw'r etifeddiaeth www.discoveringoldwelshhouses.co.uk, ac ailgyfeiriwyd yr holl dramwyo i 'Darganfod' i'r safle a ail-labelwyd yn 'Dyddio'. Wedi'r holl dreialon a phrofion, uwchraddiwyd y gofod Gweinyddu, ac ar 1 Ebrill 2017 gweithredodd y safle 'Darganfod' ohono'i hun. Er mwyn tynnu sylw at y newid hwn a'i amlygu, gwnaethpwyd hefyd adolygiad cyflawn o ddiwyg y safle. Bellach, gellir cael gafael yn uniongyrchol ar yr adroddiadau sydd yn y Llyfrgell, drwy ddefnyddio'r Mynegai yn ogystal â'r Silff Lyfrau ac felly hwyluso'r chwilio. Diweddarwyd y wefan gan gynnwys rhaglenni ymweliadau

WEBSITE

At the 2015 AGM it was agreed to rename the Dating Old Welsh Houses Group 'Discovering Old Welsh Houses'. This was to be achieved by Jan 2016. An important part of the re-branding has been updating and revising the website, our window to the world. The initial process was to re-label all of the pages and links. This was followed by the registering of the domain name www.discoveringoldwelshhouses.co.uk, and all traffic to 'Discovering' was redirected to the relabelled 'Dating' site. After trials and testing the Server space was upgraded and on 1st April 2017 The 'Discovering' site went live on its own account. In order to make this change noteworthy and stand out, a complete revision of the site's appearance was also implemented. Reports in the Library can now be accessed directly from their Index as well as the Bookshelf, making searches easier. The website has been updated with the respective Branch visits programmes

Canghennau ac ychwanegwyd dalen newydd at y dyddiadur ymweliadau ar gyfer Cangen newydd Gogledd Ddwyrain Cymru.

O Fai 1 2017 ymlaen mae'r holl weithgarwch ar gyfer Dyddio Hen Dai Cymreig wedi cael ei ailgyfeirio at wefan 'Darganfod'. Mae hyn yn cwblhau y broses o ailenwi ac ailbrosesu mewn pryd ar gyfer CCB Mehefin 2017.

Peter Masters

and a new page has been added to the visits diary for the new North East Wales Branch.

As from 1st May 2017 all traffic to Dating Old Welsh Houses has been re-directed to the 'Discovering' website. This completes the renaming and upgrading process in time for the June 2017 AGM.

Peter Masters

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Conwy am eu cyfraniad at yr argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

MANY THANKS to the Conwy Branch for their contributions to this issue of the newsletter.

FFRAMIO COED

Ar 28 Chwefror, cafodd aelodau Cangen Conwy sgwrs hynod o ddiddorol ar 'Fframio Coed' gan Tony Scharer. Eglurodd y gwahaniaethau rhwng fframiau nenffyrch, fframiau blwch a fframiau pyst a chyplau. Dangoswyd lluniau, diagramau ac amrywiaeth o offer a ddefnyddid i ffurfio'r coed a'u huniadau. Dilynwyd hyn gan sesiwn ymarferol pan adeiladwyd ffrâm fechan o ran maint a oedd yn cynnwys y tri steil.

Ffrâm goed / Timber frame

TIMBER FRAMING

On 28th February, the Conwy Branch listened to an extremely interesting talk about 'Timber Framing' by Tony Scharer. He explained the differences between cruck frames, box-frames and post and truss frames. We were shown pictures, diagrams and a variety of tools which would have been used to shape the timbers and their joints. This was followed by a practical session during which we constructed a reduced size frame which included all three styles.

Sgwrs am waith y Grŵp i WI Cilcain / A talk about the Group's work to Cilcain WI

RHESTRAU

Cyn 12 Ionawr 1858, roedd profi Ewyllysiau a chaniatáu Llythyrau Gweinyddu yng Nghymru a Lloegr yn gyfrifoldeb y llysoedd eglwysig. Roedd nifer o'r llysoedd hyn hefyd am gael rhestrau wedi eu ffeilio. Golygai hyn restr o nwyddau personol a symudol yr ymadawedig. Nid oedd yn cynnwys eiddo tiriog gan y trafodid hyn fel arfer gan yr Ymddiriedolwyr. Lluniwyd y rhestrau hyn gan brisiwyr a oedd naill ai yn berthnasau neu yn bobl leol.

Roedd y rhestrau hyn yn ein galluogi i ail-greu bywyd beunyddiol y bobl yr oedd y nwyddau yn eiddo iddynt. Weithiau fe'u dynodwyd ar sail stafell i stafell. Maent yn rhestru'r dodrefn: mae'r rhain yn rhoi cipolwg i ni o dechnoleg y cyfnod drwy offer hwsmonaeth a chelfi tŷ a theulu; maent yn rhoi gwybodaeth am arferion ffermio – yr anifeiliaid a gedwid, y cnydau a dyfid a'r cynnyrch a gynhyrchwyd megis menyn, caws a chwrw.

Mae'r geiriau a ddefnyddid yn aml yn amrywio yn eu sillafiad a rhaid eu deall yn ôl eu cyswllt gan fod geiriau yn amrywio

INVENTORIES

Before 12th January 1858, the proving of Wills and the granting of Letters of Administration in England and Wales was the responsibility of ecclesiastical courts. Many of these courts also required an inventory to be filed. This was a list of the deceased's personal and moveable goods. It did not include real estate as this was usually dealt with by Trustees. The Inventory was compiled by appraisers who were either relatives or local people.

These inventories enable us to reconstruct the everyday lives of the people who owned the goods. Sometimes they were itemised on a room-by-room basis. They list the furniture; they give an insight into the technology of the times by way of the implements of husbandry and household gadgets; they provide information about farming practices – the animals kept, crops grown and products made such as butter, cheese, beer and ale.

The words used often vary in spelling and must be understood in the light of their context because words do

yn eu hystyron mewn gwahanol wledydd. Ysgrifennwyd yr oll o'r rhestrau hyn yn wreiddiol mewn Saesneg, a hyd yn oed pe buasai ganddynt fersiynau Cymraeg y cyfnod, mae rhai o'r rhain bellach wedi mynd ar goll. Mae rhai rhestrau yn neilltuol o ran manylion. Beth am ganolbwyntio ar y gegin (*kitchen, kichin, kighing*).

have different meanings in different contexts. All of these Inventories were originally written in English, and even if the words had Welsh equivalents at the time, some of those have now been lost. Some inventories are outstanding in detail. Let's focus just on the kitchen (*kichin, kighing*).

Buasai'r rhan fwyaf o'r coginio yn digwydd ar yr aelwyd agored, a buasai rhedeg cegin yn gofyn am ystod o sgiliau. Roedd hyn yn cynnwys rheoli'r tân i gynnal gwahanol fathau o wres; symud pentyrrau o golsion o amgylch yr aelwyd i roi nifer o danau gwahanol; gosod gradell dros un pentwr o'r glo ar gyfer rhostio; padell ar drybedd dros bentwr arall i'w ddefnyddio ar gyfer ffrio; a glo wedi ei bentyrru o dan 'degell pobi' gyda glo ar ben ei gaead ar gyfer pobi cacennau neu basteiod (gweler y llun ar dudalen 1: o'r Chwith: tegell pobi, sgiled, andirons gyda thrybell, tegell pobi a gridyll/maen (ar y dde uchaf)).

Most of the cooking would have been done on an open hearth, and running a kitchen would have required a range of skills. It included managing the fire to produce different types of heat; moving piles of embers around the hearth to provide several separate fires; setting a gridiron over one pile of coals to be used for broiling; a pan on a trivet over another pile to be used for frying; and coals piled under a 'bake kettle' with coals on top of its lid to bake cakes or pies (see the picture on p1: (from L) bake kettle, skillet, andirons with trivet, bake kettle and griddle/girdle (top right)).

Hastener neu ffwrn agored / A hastener or dutch oven

'Tegell pobi' (heb ei gaead) yn cynnwys pastai (ar y dde) / A 'bake kettle' containing a pie (with its lid removed) (R)

Roedd breichiau haearn neu graeniau yn siglo, ac yn ymwthio allan o'r garreg neu'r fricsen ar gyfer dal potiau enfawr. Drwy godi neu ostwng y potiau, neu eu symud tuag at i mewn neu at allan, fe ellid rheoli'r tymheredd. Ar gyfer goleuo a chynnal y tân, ar gael byddai blychau tân, megin a gefel. Mae'r eitemau a ddefnyddid ar gyfer coginio, ac sy'n cael eu crybwyll yn aml mewn rhestrau yn cynnwys: cadwyni a bachau ar gyfer hongian pot uwchben tân *(rackans);* bachau *(trammells); cigweiniau;* pentanau haearn *(andirons); trybedau;* haearn ar draws tân i gynnal potiau (*brandreds);* padelli metel gyda thair coes cwta a handlen hir ar gyfer ffrio *(sgiledi);* ffyrc hir ar gyfer trafod cig *(ffyrc bîff)*; desglau ar gyfer cadw bwyd yn gynnes *(desglau chafing);* stand neu adlewyrchydd ar gyfer canolbwyntio gwres y tân ar ddarn o gig wrth ei goginio (*hasteners* neu *ffyrnau agored); gradelli/meini crasu.*

Swinging iron arms or cranes, which protruded from the surrounding stone or brick, held massive pots. By raising or lowering the pots, or moving them inwards or outwards, the temperature could be controlled. For lighting and managing the fire, there would have been tinder boxes, bellows and tongs. Items used for cooking, and often mentioned in inventories, include: *rackans* (chains or hooks for suspending a pot over a fire); *trammells* (hooks); *spits*; *andirons* (firedogs); *trivets*; *brandreds* (for standing across a fire to support pots); *skillets* (metal pans with three short legs and a long handle used for frying); *beef forks* (long forks for handling meat); *chafing dishes* (dishes used to keep food warm); *hasteners* or *dutch ovens* (stands or reflectors used for concentrating the heat of the fire on a joint of meat during cooking); *griddles/girdles* and *bake stones*.

Roedd y celfi eraill a ddefnyddid ar gyfer paratoi bwyd, gweini a storio bwyd yn cynnwys eitemau megis: jariau pridd, neu hanner barilau/tybiau, a ddefnyddid yn y llaethdy *(stunds/stunts);* cwpanau yfed *(noggins);* platiau a desglau piwtar; platiau mawr ar gyfer gweini cig *(chargers);* platiau tenau, gwastad o bren neu biwtar ar gyfer bwyta'r cig (*trenchers);* potiau pres; costreli ac amrywiaeth o lestri pren;

Other equipment used for food preparation, serving and the storing of food included items such as: *stunds/stunts* (earthenware jars, or half barrels/tubs, used in the dairy); *noggins* (drinking-cups); pewter plates and dishes; *chargers* (large platters for serving meat); *trenchers* (thin, flat wooden or pewter platters from which food was eaten); brass pots; flagons and a variety of wooden vessels;

powliau gyda chaeadau a handleni ffurf clust ar gyfer uwd, cawl, potes ayb. *(pottingers/porringers);* potiau metal bach ar gyfer berwi, gyda handlen a thair coes *(posnets);* cynhwysyddion neu flychau ar gyfer halen neu gonfennau eraill *(salts);* hidlwyr pren gyda gwaelod llin ar gyfer hidlo llaeth (*sile dishes*); cwpan ar gyfer diod o laeth poeth wedi ei geulo a chwrw neu win a'i gymysgu â siwgr a sbeisys *(cypanau poset);* cwpanau ar gyfer pwdin hufen wedi ei chwipio â siwgr a sieri *(cwpanau/desglau silabwb);* jygiau saws fel arfer o fetel – ni ddefnyddid cwpanau tan y 18fed ganrif *(soseri/sawcers);* ystenau llaeth bach o bren (*piggins);* cafnau neu fareli ar gyfer bragu *(kives/keives); noeau* (ar gyfer tylino bara); casgenni bychain ar gyfer hylifau neu fenyn (*ffircynau/ffyrkins)*; casgenni ar gyfer gwin neu gwrw *(butts)*; ar gyfer gwneud menyn *(corddwyr)*.

pottingers/porringers (bowls with covers and ear-shaped handles for porridge, soup, pottage etc.); *posnets* (small metal pots for boiling, with a handle and three feet); *salts* (containers or boxes for salt or other condiments); *sile dishes* (wooden strainers with linen bottoms for straining milk); *posset cups* (for a hot milk drink curdled with ale or wine and mixed with sugar and spices); *syllabub/silaboob cups/dishes* (for a whipped cream dessert mixed with wine or sherry); *saucers/sawcers* (sauceboats usually made of metal – they were not used to hold cups until the 18th century); *piggins* (small wooden milk pails); *kives/keives* (vats or barrels for brewing); *kneading troughs* (for breadmaking); *firkins/ffyrkins* (small casks for liquids or butter); *butts* (casks for wine or ale); *churns/chyrns* (for making butter).

Noggin

Piggin

Firkin

Posnet

Gall fod bwyd yn cael ei storio mewn cypyrddau/*cobards/cupperds livorie* (cypyrddau bychain at storio bwyd gyda drysau tyllog ar gyfer awyru) neu *polkes* (cypyrddau); a defnyddid *stillages* (stolion isel neu baledau) i godi eitemau oddi ar y llawr.

Gill Jones, Conwy

Cwpwrdd livorie / Livorie cupboard

Food may have been stored in *livory/livorie cupboards/ cobards/cupperds* (small food storage cupboards with perforated doors for ventilation) or *polkes* (cupboards); and *stillages* (low stools or pallets) were used for raising items off the floor.

Gill Jones, Conwy

Council for British Archaeology

SOCIETY OF ANTIQUARIES OF LONDON

PURCELL

CBHC RCAHMW Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Wales

VAG

MARC FITCH FUND

GRŴP DARGANFOD HEN DAI CYMREIG DISCOVERING OLD WELSH HOUSES GROUP

Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

CYLCHLYTHYR 22

Medi 2017

EIN GWEFAN http://discoveringoldwelshhouses.co.uk yw prif sianel gyfathrebu'r Grŵp – defnyddiwch hi i weld mwy o fanylion am y digwyddiadau diweddar a'r rhai sydd ar ddod, ac i edrych ar ein llyfrgell sy'n cynyddu'n gyson ac ar nodweddion eraill.

O'R GADAIR:

Diolch i bawb a fynychodd y CCB er gwaetha'r glaw trwm. Fel arfer, cafwyd sgwrs ddiddorol iawn a llawn gwybodaeth gan Eurwyn Wiliam am y tri 'chawr' ymysg yr ymchwiliadau cynnar i dai Cymreig – Fox, Peate a Peter Smith. Roeddem hefyd yn hapus iawn i apwyntio dau Ymddiriedolwr newydd a fydd yn gymorth mawr i gryfhau'r Bwrdd.

Gwnaeth Margaret waith rhagorol yn casglu grantiau o gymorth mawr ar gyfer ein gweithgareddau ac fe gawsom hyd yn oed fwy o gefnogaeth gan ein cyfeillion Americanaidd, a llawer o grantiau llai ond derbyniol iawn. Mynychodd llawer y diwrnod agored ym Mhlas Penmynydd, gyda nifer mawr o drigolion yr Ynys yn bresennol ac yn addo dod yn aelodau. Casglwyd cyfanswm o £575.00, a buaswn yn falch iawn o ddiolch i'r holl wirfoddolwyr a weithiodd yn rhagorol o dan amodau anodd.

Richard Cuthbertson, Cadeirydd

Digwyddiad Gŵyl Archaeoleg ^>

NEWYDDION DIWEDDARAF

YMDDIRIEDOLWYR: Rydym yn croesawu EleanorCarpenter a Dr Shaun Evans a apwyntiwyd fel ein Hymddiridolwyr

Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

NEWSLETTER 22

September 2017

OUR WEBSITE http://discoveringoldwelshhouses.co.uk is the Group's main channel of communication – please visit it to see details of recent and forthcoming events and to look at our growing library and other features.

FROM THE CHAIR:

Thanks to all who attended the AGM despite the pouring rain. As usual Eurwyn Wiliam gave a very interesting and informative talk about the three 'giants' of early inquiries concerning Welsh houses – Fox, Peate, and Peter Smith. We were also very pleased to appoint two new Trustees who will greatly strengthen the Board.

Margaret has done a fantastic job in bringing in grant aid towards our work with yet more support from our American friends, and many smaller but very welcome grants. The open day at Plas Penmynydd was well attended, with many Anglesey people turning out and quite a number promising to become members. The total raised was £575.00, and I would very much like to thank all the volunteers who worked splendidly under quite trying conditions.

Richard Cuthbertson, Chairman

< ^ Festival of Archaeology event

NEWS UPDATE

TRUSTEES: We welcome Eleanor Carpenter and Dr Shaun Evans who were appointed as new Trustees at our June

newydd yn CCB Mehefin; mae'r ddau yn barod wedi ein cynorthwyo am gryn amser ac mae ganddynt gryn arbenigedd a fydd yn cryfhau ein mentrau yn GDdn Cymru.

AGM; both have helped us for some time and have considerable expertise which will strengthen our NE Wales initiatives.

GRANTIAU: Rydym yn cydnabod yn ddiolchgar y grantiau o Gronfa Marc Fitch, Cymdeithas Hynafiaethwyr Llundain – Cronfa Phillips, Cyngor Archaeoleg Prydain – Cronfa Archaeoleg Mick Aston, Grŵp Pensaerniaeth Werinol, Cronfa Gymunedol Gwynt y Môr, Cronfa Woodtiger, Cronfa Ddatblygu Gynaliadwy AHNE Bryniau Clwyd a Dyffryn Dyfrdwy, cronfa APCE (SNPA) Eryri a Chynllun Bagiau Cymorth Tesco. Rydym yn aros am ganlyniadau ceisiadau eraill. Rydym hefyd yn ddiolchgar am grant gan Barc Cenedlaethol Eryri tuag at y Cylchlythyr. Mae dros £20,000 wedi ei gasglu tuag at weithgareddau 2017-18, yn bennaf yn GDdn Cymru a Meirionnydd. Bydd ein rhaglenni o ymweliadau â pherchenogion, asesu, dyddio a chofnodi adeiladau ac ymgymryd ag ymchwil i hanes tai yn dechrau'n fuan. Cofiwch adael gwybod i ni am unrhyw dai yn eich cymdogaeth wedi eu dyddio cyn 1700, ac sydd â'u coed yn wreiddiol.

GRANTS We gratefully acknowledge grants from the Marc Fitch Fund, the Society of Antiquaries of London – Phillips Fund, the Council for British Archaeology – Mick Aston Archaeology Fund, the Vernacular Architecture Group, the Gwynt y Môr Community Fund, the Woodtiger Fund, the Clwydian Range & Dee Valley AONB Sustainable Development Fund, the SNPA Snowdonia Fund and Tesco's Bags of Help Scheme. We await the results of other applications. We are also grateful for a grant from the Snowdonia National Park towards the Newsletter. Over £20,000 has been raised towards our 2017-18 activities, mainly in NE Wales and Merioneth. Our programmes of visiting owners, assessing, dating and recording buildings and undertaking house history research will soon get under way. Please do let us know of any pre-1700 houses, with original timbers, in your locality.

CODI ARIAN: Mae Gŵyl Archaeoleg lwyddiannus Cyngor Archaeoleg Prydain / Digwyddiad Agored DHDC ym Mhlas Penmynydd wedi sbarduno diddordeb lleol ac mae cyfres o sgyrsiau ac ymweliadau wedi eu trefnu ar yr ynys ac maent yn agored i bawb. Mae ein Cangen yng Nghonwy hefyd wedi ymgymryd â gweithgareddau codi arian.

FUND-RAISING: The successful Council for British Archaeology Festival of Archaeology / DOWH Open Event at Plas Penmynydd has stimulated local interest and a series of talks and visits have been arranged on the island which is open to all. Our Conwy branch has also undertaken fund-raising activities.

GOLYGYDD Y CYLCHLYTHYR: Bydd ein golygydd presennol yn ymddeol yn fuan ac rydym yn chwilio am rhywun i lenwi'r swydd bwysig hon. Os ydych â diddordeb neu yn gallu awgrymu rhywun, cysylltwch â 01766 890550 am wybodaeth bellach.

NEWSLETTER EDITOR: Our current editor will soon be retiring and we are looking for someone to take over this important role. If you are interested or can suggest someone, please contact 01766 890550 for further information.

OS YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI ond ddim eto yn aelod, pam na ystyriwch ymuno a'r Grŵp? Ysgrifennydd Aelodaeth yw Ms Zoë Henderson 01824 704404 zoehenderson123@btinternet.com. Am wybodaeth bellach cysylltwch â Margaret Dunn, yr Ysgrifenyddes secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? The Membership Secretary is Ms Zoë Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404. For further information contact Margaret Dunn, Secretary secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

DIGWYDDIADAU GRŴP

Rydym yn brysur yn paratoi ar gyfer **cynhadledd wanwyn Grŵp Pensaernïaeth Werinol DU 2018** ym Mangor yn Ebrill. Bydd y cynrychiolwyr yn treulio dyddiau yn ymweld â thai ar Ynys Môn, yn Siroedd Dinbych a Chonwy. Bydd angen gwirfoddolwyr yn nes at yr amser i fod yn stiwardiaid ayb.

GROUP EVENTS

We are busy preparing for the **2018 Vernacular Architecture Group UK spring conference** based in Bangor in April. The delegates will spend days visiting houses in Anglesey, Denbighshire and Conwy. Volunteers will be needed nearer the time to act as stewards etc.

Mae'r daith arfaethedig. **Taith Astudio 2018 i Cumbria,** bellach wedi symud o Fai i fis Medi. Fe fydd y manylion yn cael eu dosbarthu yn fuan.

The proposed **2018 Study Tour to Cumbria** has now been moved from May to September. Details will soon be circulated.

TREFTADAETH DINBYCH: DIGWYDDIAD DRYSAU AGORED

Gwener 22 Medi: yn Theatr Twm o'r Nant, Ffordd yr Orsaf, Dinbych, LL16 3DA. Digwyddiad gan Dreftadaeth Dinbych ac sy'n agored i bawb – Sgwrs gan Richard Suggett (CBHC) – "Chwilio am y Tai Hynaf yng Nghymru". Mynediad am ddim ond rhaid archebu drwy Lyfrgell Dinbych 01745 816313.

DENBIGH HERITAGE OPEN DOORS EVENT

Fri 22nd Sept: 7pm at Theatr Twm o'r Nant, Station Road, Denbigh LL16 3DA. Talk by Richard Suggett (RCAHMW) "Searching for the Oldest Houses in Wales." The talk is free, but booking is required through Denbigh Library 01745 816313.

DIGWYDDIADAU CANGEN: archebwch â chysylltydd cangen, fel arfer@ £2.

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2.

CANGEN MÔN

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com

ANGLESEY BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com

01758 750322. Mae cyfres newydd o gyfarfodydd ac ymweliadau wedi eu trefnu yn dilyn y diddordeb mewn hen dai lleol a ddangoswyd yn nigwyddiad Gŵyl Archaeoleg / DHDC ym Mhlas Penmynydd, Llangefni, yng Ngorffennaf. Maent ar agor i holl aelodau DHDC, ac mae croeso i bobl lleol i fynychu cyn iddynt ymaelodi. **Gwener 22 Medi**: 'Darganfod Hen Dai ar Ynys Môn' sgwrs ddarluniadol gan Margaret Dunn am 7.00yh yng Nghanolfan Thomas Telford, Porthaethwy. Bydd hyn yn rhagarweiniad / diweddariad i'r hyn sydd wedi ei ddarganfod yn y degawd diwethaf ar Ynys Môn. Fe'i dilynir gan luniaeth, arddangosfa a thrafodaeth am yr ystod o weithgareddau y gall aelodau ymwneud â hwy. Bydd y cyfarfod hwn yn Saesneg, ond cynhelir y gweithgareddau eraill yn Gymraeg. Ar agor i bawb: dim angen archebu. Dowch â'ch ffrindiau. **Llun 16 Hydref**: 1.00yp ymweliad i Gronant, Llanfachraeth, hen dŷ canoloesol gyda murluniau. Bydd y daith hon dan arweiniad yn amlygu pensaernïaeth a hanes y tŷ Buckley cynnar hwn; a lluniaeth a thrafodaeth i ddilyn. **Mercher 8 Tachwedd**: 2.00yp ymweld â Phlas Berw, Pentre Berw, adfeilion o'r G16 a thŷ o'r G17. Bydd y daith dan arweiniad hon yn amlygu y tai cynnar Holland hyn, cyn cael lluniaeth a thrafodaeth. **Mawrth 5 Rhagfyr**: 2.00yp ymweld â'r Red Boat, Biwmares a thai eraill lleol o'r G15 a'r G16. Bydd aelodau yn gallu dilyn taith dan arweiniad i dri thŷ cynnar yng nghanol Biwmares, gan orffen yn y tŷ cynharaf o ran dyddiad, bellach y Red Boat, lle y byddwn yn prynu ein lluniaeth ein hunain.

Ymweliadau arfaethedig ag Ynys Môn ^>

01758 750322. A new series of meetings and visits has been arranged following the interest in local old houses shown at the Festival of Archaeology / DOWH event at Plas Penmynydd, Llangefni, in July. They are open to all DOWH members, and local people are welcome to come along before becoming members. **Fri 22nd Sept**: 'Discovering Old Houses on Anglesey' illustrated talk by Margaret Dunn at 7.00 p.m. in the Thomas Telford Centre, Menai Bridge. This will be an introduction / update about what has been discovered in the last decade on Anglesey, followed by refreshments, a display and discussion about the range of activities in which members can get involved. This meeting will be in English, but other activities are held in Welsh. Open to all: no booking is required. Bring your friends. **Mon 16th Oct**: 1.00 p.m. visit to Gronant, Llanfachraeth, a late medieval house with wall paintings. This guided tour will highlight the architecture and history of this early Bulkeley house; followed by refreshments & discussion. **Wed 8th Nov**: 2.00 p.m. visit to Plas Berw, Pentre Berw, with 16thC ruin & 17thC house. This guided tour will highlight the architecture and history of these early Holland houses; followed by refreshments & discussion. **Tues 5th Dec**: 2.00 p.m. visit to the Red Boat, Beaumaris and other local 15thC and 16thC houses. Members will be able to follow a guided tour of three early houses in the centre of Beaumaris, finishing in the earliest dated house, now the Red Boat, where we will buy our own refreshments.

<^ Forthcoming Anglesey visits

CANGEN ARFON

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. Mae DHDC wedi derbyn cynllun grant 'Bagiau o Gymorth' Tesco a fydd yn cael ei lansio ar **Iau 12 Hydref** am 7.00yh, yng Nghanolfan Gymdeithasol Beddgelert, mewn partneriaeth gyda Chymdeithas Hanes Beddgelert. Gobeithiwn y gall holl aelodau **Arfon a Meirionnydd** ddod i glywed am ein cynlluniau ac ymuno mewn rhai gweithgareddau gaeaf.

CANGEN CONWY

Cyswllt: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Sadwrn 16 Medi** – 2.00yp: Ymweld â thŷ'r Faerdre, San Sior, ger Abergele. Archebwch ymlaenllaw gyda Tony Scharer (manylion uchod). **Hydref** – sgwrs ddarluniadol gan Martin Cherry ar bensaernïaeth hen dai yng Ngogledd Cymru (dyddiad a lleoliad i'w cadarnhau). **Gwener 3 Tachwedd** – Cyfarfod Cangen yn nhŷ Gill Jones, Llanddulas, 9.30 yb.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cyswllt: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01490 440427

CAERNARFONSHIRE BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. DOWH has been awarded a Tesco 'Bags of Help' scheme grant which will be launched on **Thurs 12th Oct** at 7.00 p.m. in Beddgelert Community Centre, in partnership with Cymdeithas Hanes Beddgelert. We hope all **Caernarfonshire and Merioneth** members can come to hear our plans and join in some winter activities.

CONWY BRANCH

Contact: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. **Sat 16th Sept** – 2.00pm: House visit to Faerdre, St George, near Abergele. Book beforehand with Tony Scharer (details above). **October** – Illustrated talk by Martin Cherry on the architecture of old houses in North Wales (date and venue to be confirmed). **Fri 3rd Nov** – Branch Meeting at Gill Jones's house, Llanddulas, 9.30 am.

DENBIGHSHIRE BRANCH

Contact: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01490 440427

Iau 7 Medi yn nhŷ aelod. **Iau 5 Hydref** yn nhŷ aelod. **Iau 9 Tachwedd** Hostel Ieuenctid Cynwyd. Manylion i ddod.

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyswllt: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Mercher 6 Medi**: 10 yb, Archifau Dolgellau, Ffordd y Bala, Dolgellau, LL40 2YF- Cyfarfod i dafod gwaith posibl ar gyfer y Gangen am y flwyddyn nesaf gan fod rhywfaint o gyllid ar gael.. Mae Archifau Dolgellau ar agor i aelodau ar y dydd Mercher cyntaf yn y mis rhwng 9.30yb a 12.30yp.. Drwy fod yr Archifdy ar gau i'r cyhoedd bob dydd Mercher mae'r trefniant hwn yn golygu fod gennym ddigon o ofod gwaith. Mae hyn yn ddefnyddiol ar gyfer y grwpiau sy'n ymchwilio i hanes tai ac ar gyfer newydd-ddyfodiaid sydd angen cymorth. Rydym yn gallu defnyddio't Stafell Gymunedol a chyfleusterau te/coffi. Mynediad trwy'r drws ochr, i'r dde. Rhowch wybod i John os ydych yn bwriadu dod. **Sul 15 Hydref**: 3yp – ymweliad i Dafarn Trip (Hen dafarn Gradd ll o'r ail ganrif ar bymtheg), Tan y Bwlch, Maentwrog, LL41 3AQ. Archebu'n hanfodol: cyfyngir ar y nifer. Digwyddiadau Tachwedd a Rhagfyr eto i'w cadarnhau. Gwiriwch y ddalen 'Ymweliadau' ar wefan GDHDC. Gweler hefyd y cyfarfod ar **Iau 12 Hydref** am 7.00 yh yng Nghanolfan Gymunedol Beddgelert; manylion uchod.

CANGEN GOGLEDD DDWYRAIN CYMRU

Cyswllt: Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. **Mawrth 19 Medi**: 2.00yp ymweld â Cholomendy, Afon-wen, Yr Wyddgrug a chyfarfod Cangen (nifer mwyaf 12). **Iau 19 Hydref**: Cyfarfod Cangen yn Llyfrgell Gladstone, Penarlâg, am 2.00yp. **Mawrth 14 Tachwedd**: Cyfarfod Cangen yng Nghei Connah, am 2.00yp (mwy o fanylion gan Wally). Rhagfyr – dim cyfarfod. **Iau 11 Ionawr 2018**: Te pnawn Nadolig yn Llyfrgell Gladstone, Penarlâg. Amser i'w benderfynu (mwy o fanylion gan Wally).

Cangen Meirionnydd – cymdeithasol / Merioneth Branch social

NODYN ATGOFFA: Mae'r holl dai a grybwyllir yn y cylchlythyr hwn ac/neu sy'n gysylltiedig â DHDC yn eiddo preifat ac **nid ydynt ar agor** i'r cyhoedd.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Sir Dinbych am eu cyfraniad at yr argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

FAERDREF, LLANDRILLO

Treflan yw Faerdref ym mhlwyf Llandrillo, Sir Ddinbych (rhyw filltir i'r gogledd o eglwys y plwyf) ac ar un adeg yn rhan o gwmwd canoloesol Edeirnion. Roedd maerdref yn

Thurs 7th Sept at a member's house. **Thurs 5th Oct** at a member's house. **Thurs 9th Nov** Cynwyd Youth Hostel (tbc).

MERIONETH BRANCH

Contact: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Wed 6th Sept**: 10am Dolgellau Archives, Ffordd y Bala, Dolgellau, LL40 2YF – Meeting to discuss possible work for the Branch for the next year as there is some finance available. Dolgellau Archives are open to members on the first Wednesday in the month between 9.30am and 12.30pm. As the Archives are closed to the public on Wednesdays this arrangement allows us to spread out. This is useful for groups doing house research and for beginners who need help. We are able to use the Community Room and tea/coffee facilities. Entry is via the side entrance, to the right. Please let John know if you intend to come. **Sun 15th Oct**: 3pm visit to Tafarn Trip (Grade II seventeenth century former tavern), Tan y Bwlch, Maentwrog, LL41 3AQ. Booking essential: numbers restricted. November and December events not yet confirmed. Please check the 'Visits' page on DOWHG website. See also the meeting on **Thurs 12th Oct** at 7.00 p.m. in Beddgelert Community Centre, mentioned above.

NORTH EAST WALES BRANCH

Contact: Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. **Tues 19th Sept**: 2.00pm visit to Colomendy, Afonwen, Mold and Branch meeting (max 12). **Thurs 19th Oct**: Branch meeting at the Gladstone Library, Hawarden, at 2.00pm. **Tues 14th Nov**: Branch meeting at Connahs Quay, at 2.00pm (more details from Wally). December – no meeting. **Thurs 11th Jan 2018**: Christmas afternoon tea at the Gladstone Library, Hawarden. Time TBC (more details from Wally).

Ymweliad Cangen GDdn Cymru / NE Wales branch visit

REMINDER: all the houses mentioned in this Newsletter and/or linked with DOWH are private property and are **NOT** open to the public.

MANY THANKS to the Denbighshire Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

FAERDREF, LLANDRILLO

Faerdref is a township in the parish of Llandrillo, Denbighshire (about a mile north of the parish church) and at one time part of the medieval commote of Edeyrnion. A

annedd bond yn gymorth i gefnogi'r 'arglwydd' lleol. Yr arglwyddi yn y cyfnod hwn oedd Barwniaid Edeirnion. Deilliai'r barwniaid hyn o dri mab Owain Brogynton [*fl* 1160-1186], Gruffydd, Iorwerth a Bleddyn. Mae ganddynt gysylltiad clir â Faerdref. Mae'n ymddangos fod llawer o hanes i'r dreflan hon, ac mae'n gofyn am astudiaeth gynhwysfawr.

maerdref was a bond settlement providing support for the local 'lord'. The lords of this time were the Barons of Edeyrnion. These barons originated from the three sons of Owain Brogynton [*fl* 1160-1186], Gruffydd, Iorwerth and Bleddyn. They have clear links to Faerdref. It seems there is a lot of history to this township, and it deserves an in-depth study.

Fel y disgwylid, o gofio pwysigrwydd y faerdref, fe geir nifer o dai pwysig yn y dreflan, rhai ohonynt yn cael eu crybwyll mewn dogfennau hanesyddol cenedlaethol. Mae'r rhain yn cynnwys Cryniarth, Plas Faerdref a Hendwr; ond drwy ymchwilio pen-bwrdd cyflym, ceir digon o gyfeiriadau o'r 15fed, 16fed, 17fe a'r 18fed ganrif at dai sylweddol eraill yn Faerdref, ac yn ddiweddar cafodd dau dŷ arall eu darganfod, un, Llanerch, wedi ei ddendroddyddio yn llwyddiannus i 1501/2; a'r llall, Hendre, o fewn tafliad carreg, yn aros am gael ei ddyddio.

As would be expected, bearing in mind the importance of the maerdref, there are a number of important houses to be found in the township, some of them mentioned in national historical documents, including Cryniarth, Plas Faerdref and Hendwr; but doing a quick bit of desk-top research there are plenty of 15th, 16th, 17th and 18th century references to other substantial houses in Faerdref, and recently another two houses have been found, one, Llanerch, successfully being dendro-dated to 1501/2; the other, Hendre, within a stone's throw, is awaiting dating.

Hendre © Janice Dale

Llanerch © Janice Dale

Ond yn fwy arwyddocaol, yn fy thyb i, yw'r ffaith fod gan Hendwr a Llanerch ysguboriau ffrâm nenfforch gwell na'r cyffredin; felly a yw hyn yn cefnogi'r theori mai Faerdref oedd fferm y faenor?

But significant, I think, is the fact that both Hendwr and Llanerch have bigger than average cruck-framed barns: so does this support the theory that Faerdref was the 'home farm'?

Ysgubor 4 bae Hendwr / Hendwr 4-bay barn (cc-by-sa/2.0 © Eirian Evans, geograph.org.uk/p/140401)

Ysgubor Llanerch / Llanerch Barn © Janice Dale

Does dim gofod yma i fanylu ar hanes Hendwr, ond mae iddo stori ddiddorol iawn.

There isn't room here to go into much detail on the history of Hendwr, but it does have a very interesting tale associated with it.

Fel y soniwyd yn barod, ceir cysylltiad clir rhwng Hendwr â'r

As already said, there is a clear line at Hendwr to the Barons,

Barwniaid, ac un disgynnydd o'i fath, Giwn Lloyd (1699-1774), yn ennyn rhywfaint o ddiddordeb.

Dim ond 8 oed oedd Giwn pan fu farw ei dad, a'i adael yn etifedd cyfoethog gydag ystâd sylweddol. Ond roedd Llundain yn denu ac yno fe briodod farforwyn o Dafarn To Gwellt yn Stryd San Jâms, o'r enw Elizabeth Taylor. O fewn blwyddyn fe anwyd merch iddynt, hefyd o'r enw Elizabeth, ond yn anffodus bu farw'r fam yn fuan a chan nad oedd Giwn am gael ei glymu i fagu plentyn, rhoddwyd Elizabeth allan i'w maethu. Ymhen amser, dychwelodd Giwn gartref a phriodi eto, y tro hwn â Sarah Hill o Hawkstone, Swydd Amwythig. Ni chafwyd plant o'r briodas hon a phan fu farw Giwn yn 1774 ni adawodd ewyllys. Ond fe roedd wedi datgan ei ddymuniadau, sef mai ei weddw oedd i elwa gyntaf o'i stad ac yna ei ddwy chwaer, er y bu'n rhaid iddynt werthu rhannau o'r stad i setlo amrywiol ddyledion. Ar farwolaeth y chwaer olaf, roedd y stad i'w gadael i berthnasau yng Ngwerclas, ond cyn y gallai hyn ddigwydd, ymddangosodd Jonathan a Robert Passingham yn mynnu eu bod yn feibion i Elizabeth, merch Giwn. Arweiniodd hyn at 27 blwyddyn o achosion llys, ac er dyfarniad y llys fod y briodas wreiddiol yn un ffug mewn Cofrestr Fleet (roedd priodasau afreolaidd a chudd yn digwydd o fewn ac o amgylch carchar Fleet hyd at 1754), yn y pen draw fe lwyddodd y brodyr Passingham, ond bu'r broses yn ddigon i ddymchwel yn ariannol deulu Gwerclas.
Yn dilyn gyrfa yn y fyddin, fe briodod Jonathan Passingham a symud i Gernyw, tra treuliodd Robert, ar ôl ei fywyd milwrol, amser yn Nhyfos, Llandrillo ac yn Heston o ble y tarddodd ei deulu. Fe briodod yn 1795, ond bu farw ei wraig ar ôl saith mlynedd, a threuliodd Robert, fel Is-gyrnol Amddiffynwyr Swydd Gaer, lawer o'i amser yng Nghaer, lle bu'n rhaid iddo ymrafael mewn achos llys arall, y tro hwn yn cael ei gyhuddo o ymwneud â chynllwyn i dwyllo rhyw George Forrester, a rhedeg i ffwrdd gyda'i wraig, ac o ganlyniad i hyn, fe'i carcharwyd yng Ngharchar Newgate.

Rhwng popeth, onid oedd Faerdref yn lle eithaf diddorol?

Janice Dale, Sir Ddinbych

and one such descendant, Giwn Lloyd (1699-1774) is of some interest.

Giwn was just 8 years old when his father died, leaving him a wealthy man with a substantial estate. The lure of London called, and it was there that he married a barmaid of the Thatched Tavern in St James Street, by the name of Elizabeth Taylor. Within a year a daughter was born, also named Elizabeth, but unfortunately the mother soon died, and Giwn not wanting to be saddled with a child, the young Elizabeth was fostered out. Giwn eventually returned home and married a second time, to Sarah Hill of Hawkstone, Shropshire. There were no children from this marriage, and when Giwn died in 1774 he did not leave a will. He had, however, made his wishes known, and first his widow and then his two sisters had the benefit of his estate, despite the sisters having to sell parts to settle various debts. On the death of the last sister, the estate was to be left to relations at Gwerclas, however before this could happen, Jonathan and Robert Passingham turned up claiming to be the sons of Elizabeth the daughter of Giwn. This led to 27 years of court cases, and despite the court finding that the original marriage was a forgery in a 'Fleet Register' (irregular and clandestine marriages took place in and around the Fleet prison until 1754), the Passingham brothers eventually won, but the process financially ruined the Gwerclas family.

Jonathan Passingham, following an army career, married and moved to Cornwall, whilst Robert after his military life spent time at Tyfos, Llandrillo and Heston where his family originated from. He married in 1795, but his wife died after seven years, and Robert, as a Lieutenant Colonel of the Cheshire Fencibles, spent a lot of time in Chester, where he became embroiled in another court case, this time accused of entering a conspiracy to defraud one George Forrester, and making off with his wife, for which he was imprisoned in Newgate Prison.

So all in all, Faerdref is rather an interesting place!

Janice Dale, Denbighshire

Council for British Archaeology
SOCIETY OF ANTIQUARIES OF LONDON
SNOWDONIA NATIONAL PARK
BAGS OF HELP
PURCELL
CBHC RCAHMW Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Wales
VAG
MARC FITCH FUND
Cronfa Partneriaeth Eryri Snowdonia Partnership Fund
Bryniau Clwyd a Dyffryn Dyfrdwy Clwydian Range and Dee Valley

GRŴP DARGANFOD HEN DAI CYMREIG DISCOVERING OLD WELSH HOUSES GROUP

Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

CYLCHLYTHYR 23

Rhagfyr 2017

EIN GWEFAN http://discoveringoldwelshhouses.co.uk yw prif sianel gyfathrebu'r Grŵp – defnyddiwch hi i weld mwy o fanylion am y digwyddiadau diweddar a'r rhai sydd ar ddod, ac i edrych ar ein llyfrgell sy'n cynyddu'n gyson ac ar nodweddion eraill.

O'R GADAIR:

Wel mae'r Nadolig rownd y gornel, ac fe hoffwn fynegi fy nymuniadau gorau am wyliau heddychlon a phleserus. Ac mae cynhadledd y Grŵp Pensaernïol Gwerinol ym Mangor hefyd yn nesau (sef yn Ebrill) ac mae'n rhaid i mi ddiolch i bawb a fu'n ymwneud â'r trefniadau yma am eu hymroddiad hael i'r gwaith. Mae Margaret yn parhau i wneud gwyrthiau yn ceisio cael gafael ar grantiau, ond buasai'n gwerthfawrogi cymorth. Dim ond cysylltu â hi'n uniongyrchol. Rwyn credu y bydd 2018 yn flwyddyn dda i'n grŵp a gobeithio y bydd yr un mor llwyddiannus i bob un ohonoch chithau hefyd.

Richard Cuthbertson, Cadeirydd

Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

NEWSLETTER 23

December 2017

OUR WEBSITE http://discoveringoldwelshhouses.co.uk is the Group's main channel of communication – please visit it to see details of recent and forthcoming events and to look at our growing library and other features.

FROM THE CHAIR:

Well, Christmas zooms round so fast, and I would like to send you all best wishes for a peaceful and enjoyable holiday. The Vernacular Architecture Group's conference in Bangor is also getting closer (it's in April) and I must thank all those involved in its organisation up here for their unstinting work. Margaret continues to work miracles of grant-getting but would really appreciate a hand, just contact her direct. I think 2018 will be a good year for our group and hope it is for each of you, too!

Richard Cuthbertson, Chairman

Plas Berw (Llun © Peter Masters)

Prosiect ysgol gynradd Tesco / Tesco primary school project

NEWYDDION DIWEDDARAF

Roeddem yn hynod falch o ddeall fod **Gwobr Gymunedol Bagiau Cymorth Tesco** a gyhoeddwyd ym Medi yn werth £1000. Rydym yn ddiolchgar iawn. Mae ar gyfer Prosiect newydd Hanes Lleol yn ardal Beddgelert ac yn agored i unrhyw un ymhell neu'n agos; mae hyn yn cael ei gydgynllunio â Chymdeithas Hanes Beddgelert a changen Sir Gaernarfon o DHDC. Lansiwyd y prosiect newydd yn mis Hydref ym Meddgelert: awgrymwyd naw opsiwn a bydd y digwyddiadau hyn yn cael eu trefnu dros yr ychydig fisoedd nesaf. Ymwelodd 18 o bobl â thŷ yn cael ei dyrchu ger Penrhyndeudraeth yn gynnar yn Nhachwedd, a bydd sesiwn ailgreu tŷ o ffrâm goed o dan arweiniad Ned Scharer o Gwmni Adeiladu Naturiol yn hwyr yn Nhachwedd. Bydd ymweliad â thŷ yn Rhagfyr. Mae Ysgol Gynradd Beddgelert yn ymwneud y tymor hwn fel rhan o brosiect "Ein Tai a'n Cartrefi". Mae'r disgyblion i) wedi defnyddio deunyddiau Rhyngweithiol Cymreig "Tai a Chartrefi Tuduraidd" y gwnaethom eu paratoi gydag athrawon sawl blwyddyn yn ôl; ii) wedi ymweld, gyda thaflenni gwaith, â thŷ lleol Elisabethaidd; iii) byddant yn dysgu am dai fframiau coed cyn yn iv) ailgreu tŷ o'r math hwn a v) arddangos eu gwaith.

NEWS UPDATE

We were delighted to learn that the **Tesco Bags of Help Community Award** announced in September is for £1,000. We are very grateful. It is towards a new Beddgelert area Local History Project open to anyone from far and wide; this is being jointly planned with Beddgelert History Society and the Caernarfonshire branch of DOWH. The new project was launched in October in Beddgelert; nine options were suggested, and these events are being arranged over the next few months. 18 people visited an excavated house near Penrhyndeudraeth in early November, and a late November session reconstructing a timber framed house is to be led by Ned Scharer of the Natural Building Company. There will be a December house visit. Beddgelert Primary School is involved this term as part of their "Our Homes & Houses" project. Pupils i) have used the Welsh interactive "Tudor Homes & Houses" materials we prepared with teachers some years ago; ii) have visited, with worksheets, a local Elizabethan house; iii) will learn about timber framed houses prior to iv) reconstructing such a house and v) putting their work on display.

Ymweliad â chloddfa / Excavation visit

Cyfarfod Cangen / Branch meeting

Cangen Môn Yn dilyn y Pnawn Agored llwyddiannus ar y cyd gyda Gŵyl Archeoleg Plas Penmynydd yn yr haf, ail-lansiwyd y gangen ym Medi ym Mhorthaethwy. Mae ymweliadau misol wedi eu trefnu; mae dros 20 o bobl wedi archebu ar gyfer yr ymweliadau tai ym misoedd Hydref a Thachwedd, a gobeithir y bydd y gangen yn mynd o nerth i nerth o hyn ymlaen.

Ar Hydref 16eg aethpwyd ar ymweliad i Gronant ger Caergybi, cymhlethdod o ffermdy a achubwyd o ddiffeithder a'i adnewyddu â gofal gan y perchenogion presennol, sydd wedi ceisio cadw cymeriad a nodweddion y lle. Bu'n gartref i gangen o gadlanciau teulu pwerus Bulkeley o Baron Hill Biwmares, a oedd ynddo'i hun yn gangen o deulu mawr a dylanwadol yn Cheadle, Swydd Gaer. Cafwyd cyfle ar ddydd Mercher 8fed Tachwedd i edrych ar Blas neu faenordy: Plas Berw. Braint oedd cael mynediad gan berchenogion y tŷ a'n harwain o gwmpas. Daethom i wybod am orffennol y tŷ, ei berchenogion a'i adferiad. Mae'n safle cymhleth gydag olion cynnar maluriedig a'r plas godidog o'r 17G. Ceir y manylion ar y blog: https://discoveringoldwelshhouses.blogspot.co.uk/.

Anglesey Branch Following the successful joint Open Afternoon with the Festival of Archaeology at Plas Penmynydd in the summer, the branch was re-launched in September in Menai Bridge. Monthly visits have been arranged; over 20 people booked for the October and the November house visits, and it is hoped that the branch will now go from strength to strength.

On Oct 16th we visited Gronant near Holyhead, a 16th-century farmhouse complex rescued from dereliction and lovingly restored by the present owners, who have tried to retain the character and features. It was the home of cadet branch of the powerful Bulkeley family of Baron Hill, Beaumaris, which was itself an offshoot of a large and influential family in Cheadle, Cheshire. Wednesday 8th Nov was the opportunity to look at a Plas or manor house: Plas Berw. We were given privileged access by the owners of the house and a guided tour. We learnt of the house's past, its owners and its rescue. It is a complex site with ruinous early remains and the magnificent C17 plas. Details are on the blog: https://discoveringoldwelshhouses.blogspot.co.uk/.

Prosiect GDdn Cymru Ymwelwyd â thros 100 o dai ers Ebrill. O'r nifer o dai addas dichonadwy, cafwyd caniatâd gan 38 perchen i arbenigwyr o Labordy Dendrogronolegol Rhydychen ymweld â'u tai pan oeddynt ar ymweliad â G Ddn Cymru rhwng 13-17 Tachwedd. Trefnwyd bod 26 o'r adeiladau yn cael eu hasesu; ac o'r rhain roedd chwech yn addas i'w samplu. Fe geir y canlyniadau yn y Flwyddyn Newydd. Byddwn yn ymgymryd â mwy o gyfnodi adeiladau ac ymchwil i hanes tai yn y Flwyddyn Newydd.

Gwaith allanol Buom yn trafod prosiect "Darganfod Hen Dai Cymreig" â thri ar ddeg o sefydliadau ar draws gogledd Cymru, gan rannu ein gweledigaeth â thua 400 o bobl a thrwy hyn cawsom wybodaeth ddefnyddiol gan sawl cymuned.

GOLYGYDD CYLCHLYTHYR: Mae ein golygydd presennol ar fin ymddeol ac rydym ar frys yn chwilio am rhywun i'w ddilyn. Os ydych â diddordeb neu yn gallu awgrymu rhywun, cysylltwch â 01766 890550 am wybodaeth bellach.

NE Wales Project Over 100 houses have been visited since April. Of the potentially suitable houses, 38 owners gave permission for dendrochronology assessment visits by specialists from Oxford Dendrochronology Laboratory who visited N E Wales from 13-17 November. Arrangements were made for 26 buildings to be assessed; of these six were suitable for sampling. The results will be known in the New Year. More building recording and house history research will be undertaken in the New Year.

Outreach Talks about the "Discovering Old Welsh Houses" project have been given to thirteen organisations across North Wales, sharing our vision with around 400 people while also gaining helpful information from many communities.

NEWSLETTER EDITOR: Our current editor is about to retire and we are looking urgently for someone to take over. If you are interested or can suggest someone, please contact 01766 890550 for further information.

Neuadd nenfforch Sir Ddinbych / Denbighshire cruck hallhouse

Ymweliad â thŷ, Sir y Fflint / House visit, Flintshire

OS YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI ond ddim eto yn aelod, pam na ystyriwch ymuno a'r Grŵp? Ysgrifennydd Aelodaeth yw Ms Zoë Henderson 01824 704404 zoehenderson123@btinternet.com. Am wybodaeth bellach cysylltwch â Margaret Dunn, yr Ysgrifenyddes secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? The Membership Secretary is Ms Zoë Henderson zoehenderson123@btinternet.com 01824 704404. For further information contact Margaret Dunn, Secretary secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

DIGWYDDIADAU GRŴP

Rydym yn brysur yn paratoi ar gyfer **cynhadledd wanwyn Grŵp Pensaernïaeth Werinol DU 2018** ym Mangor yn Ebrill. Bydd y cynrychiolwyr yn treulio dyddiau yn ymweld â thai ar Ynys Môn, yn Siroedd Dinbych a Chonwy. Bydd angen gwirfoddolwyr yn nes at yr amser i fod yn stiwardiaid ayb.

GROUP EVENTS

We are busy preparing for the **2018 Vernacular Architecture Group UK spring conference** based in Bangor in April. The delegates will spend days visiting houses in Anglesey, Denbighshire and Conwy. Volunteers will be needed nearer the time to act as stewards etc.

DIGWYDDIADAU CANGEN: archebwch â chysylltydd cangen, fel arfer@ £2.

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2.

CANGEN MÔN

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Mawrth 5ed Rhagfyr**: 2.00yp - ymweliad i dai o'r 15G a'r 16G ym Miwmares, gan orffen yn y tŷ cynharaf a ddyddiwyd, sef y Red Boat heddiw, lle y byddwn yn prynu ein lluniaeth ein hunain. **Mawrth 16eg Ionawr**: (yn Saesneg) am 2.00yp yn Archifau Llangefni. Taith a chyflwyniad o'r hyn sydd ar gael gan Hayden Burns, Uwch Archifydd. Dim lluniaeth. **Mercher 14eg Chwefror**: (yn Saesneg) 2.00yp ymweliad i Dŷ Fry, Rhoscefnhir, Pentraeth drwy ganiatâd caredig y perchennog. Rhoddion i elusen os am weld yr erlysiau. **Mawrth 6ed Mawrth**: (yn Gymraeg) ymweliad 2.00yp i Lys Rhosyr, Stryd yr Eglwys, Niwbwrch. O dan arweiniad Rhys Mwyn, Archeolegwr, i weld safle llys y Tywysogion a thrafod neuaddau y Tywysogion Cymreig.

ANGLESEY BRANCH

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Tues 5th Dec**: 2.00 p.m. visit to C15 and C16 houses in Beaumaris, finishing in the earliest dated house, now the Red Boat, where we will buy our own refreshments. **Tues 16th Jan**: (In English) 2.00 p.m. at Anglesey Archives, Llangefni. Tour & Presentation of what is available by Hayden Burns, Senior Archivist. No refreshments. **Wed 14th Feb**: (In English) 2.00 p.m. visit to Tŷ Fry, Rhoscefnhir, Pentraeth by kind permission of the owner. Donations to charity to view the snowdrops. **Tues 6th March**: (In Welsh) 2.00 p.m. visit to Llys Rhosyr, Church Street, Newborough, led by Rhys Mwyn, Archaeologist, to see the site of the Princes' court and discuss the halls of the Welsh Princes.

CANGEN ARFON A PHROSIECT HANES LLEOL TESCO

Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Gwener 19eg Ionawr**: Ymweld â Derwin Bach, Bryncir. Mae'r tŷ hwn sydd bron yn gyflawn ar gynllun Eryri, wedi ei lwyr adfer gan y perchennog, Bn Rhys ap Rhisiart. **Iau 15ed Chwefror**: Ymweld â Thŷ Fry, Penrhyndeudraeth. Ceisiwyd adfer y cyfan o'r tŷ hyfryd Elisabethaidd hen hwn o gynllun Eryri yng nghanol y 18fedG, ac mae iddo hanes cymhleth yn ôl ymchwil y perchenogion. **Iau 15ed Mawrth**: Ymweliad am 1.45yp i Blas Brondanw, Llanfrothen drwy ganiatâd caredig Ymddiriedolaeth Sefydliad Susan Williams-Ellis. Anerchiadau: "Tai rhai o hynafiaid Williams-Ellis" gan Margaret Dunn; "Clough Williams-Ellis a Phlas Brondanw" gan Dylan Williams, Curadur. Trafodaeth a the/coffi. **Mawrth 17eg Ebrill**: Ymweld â Llwyn Bedw, Waunfawr. Mae gan y tŷ Elisabethaidd hwn ar gynllun Eryri hanes cyfareddol ac mae wedi ei adnewyddu'n hyfryd.

CAERNARFONSHIRE BRANCH & TESCO LOCAL HISTORY PROJECT

Rep: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Fri 19th Jan**: Visit to Derwin Bach, Bryncir. This almost complete Snowdonia-plan house has been fully restored by the owner, Mr Rhys ap Rhisiart. **Thurs 15th Feb**: Visit to Tŷ Fry, Penrhyndeudraeth. This beautifully restored Elizabethan Snowdonia-plan house had a mid-C18 make over, and has a complicated history researched by the owners. **Thurs 15th March**: 1.45 p.m. Visit to Plas Brondanw, Llanfrothen by kind permission of the Ymddiriedolaeth Susan Williams-Ellis Foundation. Talks: "The houses of some Williams-Ellis ancestors" by Margaret Dunn; "Clough Williams-Ellis & Plas Brondanw" by Dylan Williams, Curator. Discussion & tea / coffee. **Tues 17th April**: Visit to Llwyn Bedw, Waunfawr. This beautifully restored Elizabethan Snowdonia-plan house has a fascinating history.

Asesu hen dŷ ar gyfer dendrocronoleg / Assessing an old house for dendrochronology

CANGEN CONWY

Cyswllt: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. Rhaglen i'w llunio – gwiriwch gyda Tony.

CANGEN SIR DDINBYCH

Cyswllt: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01490 440427. Yr holl gyfarfodydd i'w cadarnhau. **Iau 7fed Rhagfyr**: 2yp Hostel Ieuenctid Cynwyd – parti Dolig y gangen. **Iau 1af Chwefror**: Ymweliad a phaned â Pale Hall, Llandderfel, yn debyg o gostio £6 y pen. **Mawrth 20fed Chwefror**: Kevin Mathias a diwrnod o hyfforddiant yn archifau Rhuthun. **Mawrth:** dim eto wedi ei drefnu **Iau 19eg Ebrill**: tŷ aelod ger Llandrillo (LDRh/ODL yn ymweld â hwn yn Nhachwedd).

CANGEN MEIRIONNYDD

Cyswllt: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Mercher 6 Rhagfyr** 12.30yp: parti Nadolig y Gangen yn Nhafarn y Gader, Ffos-y-Felin, Dolgellau, LL401AA. Cyn hyn bydd cyfle i wneud ymweliadau bychain i gwpwl o dai yn Nolgellau o hanner dydd ymlaen. Bydd cost y bwffe a'r te/coffi yn £13 y pen. Mae croeso hefyd i deuluoedd a ffrindiau. Mae'r rhestr yn cau ar 1 Rhagfyr. **Mawrth 16 Ionawr 2018** 10.30yb: sgwrs ddarluniadol gan Martin Cherry ar "Darganfyddiadau Diweddar GDHDC yng Ngogledd Cymru" yn y Stafell Gymunedol, Llyfrgell Dolgellau, LL40

CONWY BRANCH

Contact: Tony Scharer: tonyscharer@gmail.com 01745 813027. Programme to be arranged – please check with Tony.

2YF. **Gwener 9 Chwefror** 1-3yp: ymweld ag Egryn, Talybont, LL43 2BZ- Tŷ Neuadd Ganoloesol Gradd II gyda gardd fawr, breifat, waliog. Dodrefnwyd y tŷ i gydfynd â phob cyfnod o'i ddatblygiad. **Mercher 1af y mis** 9.30yb – 12.30yp: Archifau Dolgellau ar agor i aelodau. Gan nad ydynt yn agored i'r cyhoedd mae'r trefniant hwn yn ein galluogi i ledaenu ein gweithgareddau yn yr Archifau heb orfod bod mor dawel a phe bai aelodau eraill o'r cyhoedd yn bresennol. Mae hyn yn gyfleus i grwpiau sy'n ymchwilio i dai ac i ddechreuwyr sydd angen cymorth i gychwyn. Hefyd gallwn ddefnyddio'r Stafell Gymunedol a chyfleusterau te/coffi. Ceir mynediad drwy fynedfa ar ochr dde yr adeilad.

CANGEN GOGLEDD DDWYRAIN CYMRU

Cyswllt: Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. Rhagfyr – dim cyfarfod. **Iau 11 Ionawr 2018**: Te pnawn Nadolig yn Llyfrgell Gladstone, Penarlâg. Amser i'w benderfynu (mwy o fanylion gan Wally). **Mercher 7 Chwefror** 1.30-4yp. Diwrnod hyfforddiant i'r Gangen yn Archifau Penarlâg o dan arweiniad Claire Harrington, Prif Archifydd. Nifer cyfyngedig: archebu'n angenrheidiol.

NODYN ATGOFFA: Mae'r holl dai a grybwyllir yn y cylchlythyr hwn ac/neu sy'n gysylltiedig â DHDC yn eiddo preifat ac **nid ydynt ar agor** i'r cyhoedd.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen Meirionnydd am eu cyfraniad at yr argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

MATERION TREFOL

Mae'r astudiaethau a wnaethpwyd gan DHDC dros y blynyddoedd wedi canolbwyntio yn bennaf ar dai gwledig. Nid yw hyn yn syndod gan mai ardal wledig oedd Gogledd Cymru, ac mae'n dal i fod. Anaml a phell oddi wrth ei gilydd oedd y trefi go iawn, yn adlewyrchu'r tirlun mynyddig, y boblogaeth denau a natur yr economi fugeiliol. Ond mae canolbwyntio ar gefn gwlad hefyd wedi bod yn fater o ddewis – lle mae'r ymchwilwyr yn dymuno gweithio a'r mathau o gwestiynau rydym ni am eu hateb, yn arbennig casglu at ei gilydd elfennau o ddatblygiad Tai Eryri (gweler Cylchlythyr 19) – a chanlyniad ystyriaethau ymarferol megis lletygarwch perchenogion tai, caffaeledd gwirfoddolwyr a dod o hyd i goed sy'n addas ar gyfer dyddio gwyddonol. Wrth weithio ar dai trefol y demtasiwn ddealladwy yw darganfod y tŷ cynharaf ac o ganlyniad, mae gennym bellach gnwd diddorol o adeiladau canoloesol hwyr (gweler grid), a'r un cynharaf – tŷ cyfforddus aml-loriog tua 1420 yng Nghonwy – wedi ei adeiladu'n fuan iawn ar ôl anhrefn rhyfeloedd Glyndŵr. Ac fe geir nifer cynyddol o ddyddiadau i dai o'r unfed ganrif ar bymtheg pan y gwyddom fod nifer o drefi Gogledd Cymru yn ffynnu ac yn tyfu a rhai, fel Dinbych, yn mwynhau eu dyddiau gorau. Eto, mae hyn yn rhannol yn fater o ddewis: rydym wedi tueddu i ganolbwyntio ar dai wedi eu dyddio cyn tua 1600. Yn fwy diweddar, fodd bynnag, mae Prosiect DHDC yng Ngogledd Ddwyrain Cymru (bellach yn ei ail flwyddyn) yn edrych ar dai a ddylanwadwyd gan y Dadeni yng ngogledd siroedd Dinbych a Fflint, ac mae hyn yn ein cyflwyno yn ddiogel i mewn i'r 1600au. Er ein bod wedi cael rhai canlyniadau da, yn anffodus, nid yw dyddio blwyddgylchau bob amser yn ein helpu: mae trefi fel Rhuddlan a Llanelwy yn y gogledd, a Dolgellau yn y de, wedi eu lleoli mewn cylchfâu hinsoddol lle mae coed yn tyfu'n

DENBIGHSHIRE BRANCH

Contact: Janice Dale: jadale22@hotmail.co.uk 01490 440427 All meetings TBC. **Thurs 7th Dec**, 2pm Cynwyd YH – branch Christmas bash. **Thurs 1st Feb**, Pale Hall, Llandderfel for tour and tea – likely cost of £6/head. **Tues 20th Feb**, Kevin Mathias and a training day in Ruthin archives. **March**: nothing arranged yet. **Thurs 19th Apr**: member's house near Llandrillo (ODL visiting this one in Nov).

MERIONETH BRANCH

Contact: John Townsend: john@thetownsends.org.uk 01341 430262. **Wed 6th Dec**, 12.30pm: the Branch's Christmas get-together at the Tafarn y Gader, Smithfield Street, Dolgellau, LL40 1AA. It will be preceded by short visits to a couple of houses in Dolgellau from 12 noon. The cost for the buffet and tea/coffee is £13 per head. Family and friends welcome. List closes 1 Dec. **Tues 16th Jan 2018**, 10.30am: illustrated talk by Martin Cherry on "DOWHG Recent Discoveries in North Wales" at the Community Room, Dolgellau Library, LL40 2YF. **Fri 9th Feb**, 1–3pm: visit to Egryn, Talybont, LL43 2BZ – a Grade II listed Medieval Hall House with a large, private walled garden. The house has been furnished in keeping with each period of its development. **1st Wed in the month**, 9.30am–12.30pm: Dolgellau Archives is open for members. As they are closed to the public this arrangement allows us to spread out in the Archives and not be as quiet as we would with other members of the public present. This is useful for groups doing house research and for beginners who need help to get started. Also we are able to use the Community Room and tea/coffee facilities. Entry is via the side entrance (on the right-hand side of the building).

NORTH EAST WALES BRANCH

Contact: Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622. December – no meeting. **Thurs 11th Jan 2018**: Christmas afternoon tea at the Gladstone Library, Hawarden. Time TBC (more details from Wally). **Wed 7th Feb** 1.30-4 pm. Branch training day at Hawarden Archives led by Claire Harrington, Principal Archivist. Numbers limited: booking essential.

REMINDER: all the houses mentioned in this Newsletter and/or linked with DOWH are private property and are **NOT** open to the public.

MANY THANKS to the Merioneth Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

URBAN MATTERS

The studies carried out by DOWH over the years have focused mainly on rural houses. This is not surprising since North Wales was (and still is) a rural area. Fully-fledged towns were few and far between, reflecting the mountainous terrain, the sparse distribution of people and the nature of the pastoral economy. But concentrating on the countryside has also been a matter of choice—where researchers want to work and the sorts of questions we want to answer, notably piecing together the development of the Snowdonia House (see Newsletter 19)—and the result of practical considerations such as the hospitality of house owners, the availability of volunteers and finding timbers that are suitable for scientific dating. Where work has been done on town houses there has been an

gyflym iawn – mae hyn yn wych ar gyfer cryfder coed strwythurol, ond yn drychinebus ar gyfer eu dyddio (rhy chydig o flwyddgylchau!)

'Y Rhosyn Tuduraidd' ym Miwmares, un o lond llaw o dai trefol sydd wedi ei dyddio drwy flwyddgylchau. Adeiladwyd yn y bymthegfed ganrif (drwy ddyddio blwyddgylchau mae'r adain gyfochrog â'r stryd tua 1480au) gan fasnachwr llewyrchus yn yr hyn a oedd ar y pryd yn brif borthladd Gogledd Cymru. / 'The Tudor Rose' in Beaumaris, one of a handful of town houses that have been tree-ring dated. Built in the fifteenth century (the wing parallel to the street tree-ring dated to the 1480s) by a prosperous merchant in what was then North Wales's premier port.

Adeiladau a ddyddiwyd drwy flwyddgylchau yn nhrefi Gogledd Cymru (o bob ffynhonnell, ddim yn unig DHDC)

1417/18-20	Conwy, Tŷ Aberconwy
1421	Rhuthun, Tŷ Hengwrt
1421, 1434/5	Rhuthun, Tŷ Nantclwyd
1441/2	Conwy, 11 Stryd y Castell
1455/6	Rhuthun, 65 Stryd Clwyd
1482/3	Biwmares, 34 Stryd y Castell
1485/6	Biwmares, 32 Stryd y Castell
1496/1516	Biwmares, 60 Stryd y Castell
1506/7	Caernarfon, 6 Stryd y Plas
1512-42	Dolgellau, Cwrt Plas-yn-Dre (wedi symud i'r Drenewydd)
1533	Dinbych, 33 Stryd Fawr
1541	Biwmares, George & Dragon
1545/6	Bangor, Plas yr Esgob
1546-82	Dinbych, Plough Inn
1566-1602	Dinbych, 'She', Rhes Gefn
1571	Dinbych, Neuadd y Sir
1573 & 1578	Conwy, Plas Mawr (camau cyntaf)
1581	Dinbych, 24 Stryd y Bont
1625	Biwmares, 48 Stryd y Castell

Ffynonellau: Tablau dyddio blwyddgylchau Grŵp Pensaernïol Gwerinol adeiladau yng Nghymru a Lloegr http://www.vag.org.uk/databases.htm, gwefan Cofnod Cofebau Cenedlaetholhttp://coflein.gov.uk/ ac adroddiadau

understandable temptation to find the earliest and, consequently, we now have an interesting clutch of late medieval buildings (see grid), the earliest—a comfortable fully storeyed house of c. 1420 in Conwy—built very shortly after the mayhem of Glyndŵr's wars. And there are a growing number of dates for houses of the sixteenth century when it is known that many North Welsh towns prospered and grew and some, like Denbigh, enjoyed a heyday. Again, this is partly a matter of choice: we've tended to concentrate on houses pre-dating c. 1600. More recently, however, DOWH's NE Wales Project (now in its second year) is looking at houses influenced by the Renaissance in North Denbighshire and Flintshire, and this is taking us well into the 1600s. Although we've had some good results, tree-ring dating doesn't always help us unfortunately: towns like Rhuddlan and St Asaph in the north, and Dolgellau in the south, are situated in climatic zones where trees grew very fast—that's great for the strength of structural timbers, but disastrous for dating them (too few tree rings!)

Tree-ring dated buildings in the towns of North Wales (from all sources, not just DOWH)

1417/18-20	Conwy, Aberconwy House
1421	Ruthin, Old Court House
1421, 1434/5	Ruthin, Nantclywyd House
1441/2	Conwy, 11 Castle Street
1455/6	Ruthin, 65 Clwyd Street
1482/3	Beaumaris, 34 Castle Street
1485/6	Beaumaris, 32 Castle Street
1496/1516	Beaumaris, 60 Castle Street
1506/7	Caernarfon, 6 Palace Street
1512-42	Dolgellau, Cwrt Plas-yn-Dre (moved to Newtown)
1533	Denbigh, 33 High Street
1541	Beaumaris, George & Dragon
1545/6	Bangor, Bishop's Palace
1546-82	Denbigh, Plough Inn
1566-1602	Denbigh, 'She', Back Row
1571	Denbigh, Shire Hall
1573 & 1578	Conwy, Plas Mawr (first phases)
1581	Denbigh, 24 Bridge Street
1625	Beaumaris, 48 Castle Street

Sources: Vernacular Architecture Group tables of tree-ring dated buildings in England and Wales http://www.vag.org.uk/databases.htm, the National Monuments Record web site http://coflein.gov.uk/ and dendro reports on http://discoveringoldwelshhouses.co.uk/library-h/l.index.html

To widen our net, a project involving DOWH members and others is being planned in Dolgellau (over the winter/spring 2018-19, financed by the Heritage Lottery Fund townscape heritage initiative) to see if we can gain a reasonable picture of how the town looked in past times, especially during the centuries before it was transformed by the industrial revolution, fuelled by the demand of the American plantation owners to clothe their slaves in coarse woollens or 'Dolgellau webs'. Unlike other North Wales towns such as Caernarfon, Conwy, Beaumaris, Ruthin and Denbigh, Dolgellau did not grow in the shadow of a great castle and never had town walls. Indeed, technically, it was an un-free

dendro ar http://discoveringoldwelshhouses.co.uk/library-h/l.index.html

Er mwyn lledaenu ein rhwyd, mae prosiect sy'n ymwneud ag aelodau DHDC ac eraill, yn cael ei gynllunio yn Nolgellau (dros aeaf/gwanwyn 2018-19, ac wedi ei ariannu gan fenter treftadaeth treflun Cronfa Loteri Treftadaeth) er mwyn gweld os gallwn gael darlun rhesymol o sut yr edrychai'r dref yn y gorffennol, yn enwedig yn ystod y canrifoedd cyn ei bod wedi ei thrawsffurfio gan y chwyldro diwydiannol, a hybwyd gan alw perchenogion planhigfeydd America i ddilladu eu caethweision mewn dillad gwlân cwrs neu 'weoedd Dolgellau'. Yn wahanol i drefi eraill Gogledd Cymru megis Caernarfon, Conwy, Biwmares, Rhuthun a Dinbych, ni ddatblygodd Dolgellau yng nghysgod castell mawr ac ni chafodd erioed furiau i'r dref. Yn wir, yn dechnegol, roedd yn gymuned gaeth (maerdref) hyd at yr unfed ganrif ar bymtheg. Ond roedd ganddi swyddogaeth fasnachol fel tref farchnad o'r dyddiau cynharaf – mae yr enw ei hun yn awgrymu hyn ('y llifddolydd o stondinau neu fythau masnachwyr') – a datblygodd swyddogaethau gweinyddol a chyfreithiol yn ystod y cyfnod canoloesol. Yn wahanol i nifer o drefi eraill canoloesol, ni chafodd ei chynllunio ar grid o strydoedd, ond tyfodd yn organig allan o hen batrymau anffurfiol o gaeau a lonydd – i gyd yn dal i fod yn 'ddarllenadwy' wrth i chi gerdded o gwmpas.

Dolgellau: melinau gwlân a warysau o'r bedwaredd ganrif ar bymtheg yn sefyll uwchlaw adeiladau cynharch megis Cross Keys, sy'n dyddio'n rhannol, yn ôl pob golwg, o'r ail ganrif ar bymtheg. / Nineteenth-century woollen mills and warehouses tower over earlier buildings such as the Cross Keys, which dates, in part, perhaps to the seventeenth century.

community (maerdref) until the early sixteenth century. But it had a commercial function as a market town from the earliest days—the name itself suggests this ('the water meadow of merchants' stalls or booths')—and developed administrative and legal functions during the medieval period. Unlike many other medieval towns, it was not planned on a grid of streets, but grew organically out of old informal patterns of fields and lanes—all still 'readable' as you walk around.

We know that there were substantial timber-framed houses: one, Cwrt Plas-yn-Dre, was a high-status hall house, tree-ring dated to the early sixteenth century, but it was dismantled in the nineteenth century and moved by train to Newtown where it still stands.

Mae'r 'Sosban' yn fan bwyta poblogaidd yng nghanol Dolgellau, ac o bosib yn wreiddiol o'r unfed ganrif ar bymtheg ac o ffrâm goed; mae'n cynnwys tystiolaeth o fod wedi gweithredu fel llys o'r 1600 cyn yr adeiladwyd yr un presennol yn 1825. / 'Y Sospan' is a popular eating place in the centre of Dolgellau, possibly sixteenth-century in origin and timber-framed; it contains evidence of having served as the courthouse from the 1600s before the present one was built in 1825.

How much else survives? Several houses have traditional plans and may, at least in part, contain sixteenth-century fabric. Every so often, restoration and improvement works uncover the fragment of a screen here, or an old-fashioned curved roof truss there. Dolgellau is a very special place and has lots of secrets to tell.

The challenge with working in a town is to see enough buildings from which to build up a picture of how it once looked. Of course, there is map evidence (but only from the

Gwyddom fod yna dai sylweddol ffrâm goed: roedd un Cwrt Plas-un-Dre, yn dŷ neuadd o statws uchel, wedi ei ddyddio drwy flwyddgylchau i ddechrau'r unfed ganrif ar bymtheg, ond fe'i chwalwyd yn y bedwaredd ganrif ar bymtheg a'i symud ar drên i'r Drenewydd lle y mae hyd heddiw.

Faint arall sydd wedi goroesi? Mae nifer o dai â chynlluniau traddodiadol, ac fe allant, o leiaf yn rhannol, gynnwys ffabrig o'r unfed ganrif ar bymtheg. Yn awr ac yn y man, mae gwaith adnewyddu a gwella adeiladau yn datgelu darn o sgrin yma, neu gyplau to crymion hen ffasiwn acw. Mae Dolgellau yn le arbennig iawn ac yn llawn o ddirgelion i'w datgelu.

Y sialens wrth weithio mewn tref yw gallu gweld digon o adeiladau ar gyfer llunio darlun o sut yr edrychai unwaith. Wrth gwrs, ceir tystiolaeth fap (ond ddim ond o ddiwedd y ddeunawfed ganrif) a pheintiadau a ffotograffau: ond does dim gwell na'r hen adeiladau eu hunain.

Mae'n rhaid i ni weld beth sydd yno, ond i wneud hyn rhaid cael cymorth gan y gymuned. Mae tai trefol yn enwog am fod yn rhai anodd i gael mynediad iddynt! Siopau prysur yn aml ar y llawr daear a'r lloriau uwch yn gallu bod yn fflatiau neu yn dal yn wag; yn wahanol i ffermydd lle mae rhywun o hyd o gwmpas, mae pobl y trefi yn mynd allan i weithio. Felly, yn ysbryd DHDC, fe gynhaliwn gyfarfodydd a hysbysebu'r prosiect ac annog y preswylwyr i ddweud wrthym beth sydd ganddynt – coed trwchus yn y to? olion paneli coed? trawstiau'r nenfwd wedi eu plastro? hen gynlluniau peintio yn guddiedig dan bapur wal? – a rhannu hen ddarluniau, cofroddion ac atgofion. Bydd manylion y prosiect yn ymddangos yn y Cylchlythyr gyda hyn: gwyliwch y gofod hwn!

Martin Cherry, Meirionnydd

[Awgrym ar gyfer 'darllen pellach': y peth gorau ar adeiladau mewn trefi Cymreig cynnar yw 'The Townscape, 1400-1600' gan Richard Suggett yn Helen Fulton (ed.) *Urban Culture in Medieval Wales* (University of Wales Press, 2012), 51-94.]

late eighteenth century) and early paintings and photographs: but there is nothing like the buildings themselves.

Mae tŷ trefol mawreddog yn union i'r gorllewin o eglwys y plwyf yn Nolgellau heddiw, yn edrych fel petai o'r ddeunawfed ganrif ond mae ffurf y cynllun yn awgrymu adeilad llawer cynharach. / An imposing town house immediately west of Dolgellau parish church now looks eighteenth century but the plan form suggests a much earlier building.

We need to see what's there, and for this we'll need the help of the community. Town houses are notoriously difficult to get into! Busy shops occupy the ground floor and upper floors may be flats or remain unoccupied; unlike farms, where there's often someone around, people in towns go out to work. So, in the spirit of DOWH, we'll hold meetings and advertise the project and encourage residents to tell us what they have—big timbers in the roof? vestiges of wood panelling? ceiling beams plastered over? old painting schemes hiding under wallpaper?—and share old pictures, mementos and memories. Details of the project will appear in the Newsletter in due course: watch this space!

Martin Cherry, Merioneth

[Tip for 'further reading': the best thing on buildings in early Welsh towns is Richard Suggett, 'The Townscape, 1400-1600' in Helen Fulton (ed.) *Urban Culture in Medieval Wales* (University of Wales Press, 2012), 51-94.]

Council for British Archaeology
SOCIETY OF ANTIQUARIES OF LONDON
SNOWDONIA NATIONAL PARK
MARC FITCH FUND
PURCELL
CBHC RCAHMW Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Wales
VAG
TESCO Bags of Help
Cronfa Partneriaeth Eryri Snowdonia Partnership Fund
Bryniau Clwyd a Dyffryn Dyfrdwy Clwydian Range and Dee Valley

DARGANFOD HEN DAI CYMREIG
DISCOVERING OLD WELSH HOUSES

Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

CYLCHLYTHYR 24 *Mawrth 2018*

NEWSLETTER 24 *March 2018*

EIN GWEFAN http://discoveringoldwelshhouses.co.uk yw prif sianel gyfathrebu'r Grŵp – defnyddiwch hi i weld mwy o fanylion am y digwyddiadau diweddar a'r rhai sydd ar ddod, ac i edrych ar ein llyfrgell sy'n cynyddu'n gyson ac ar nodweddion eraill.

GAIR O'R GADAIR: Cyn bo hir bydd y gaeaf hir a diflas hwn sy'n oer a gwlyb, drosodd a gallwn i gyd edrych ymlaen at raglen ddiddorol o ymweliadau dendro yn ogystal â'r daith Astudio ym Medi i Cumbria. Erfyniaf arnoch i archebu'n gynnar er mwyn osgoi cael eich siomi! Yn y cyfamser, mae'r holl wynt a glaw hwn yn ei gwneud yn amser ardderchog i'r Canghennau ddal i fyny â'u hymchwil, blwy wrth blwy, o'r tai a fuasai o ddiddordeb i ni. Mae rhai ohonynt yn dra chyfarwydd, ond ceir eraill na wyddom ddim amdanynt. Rhoddaf botel o Sieri llesol i bob Aelod Cangen sy'n darganfod tŷ nas gwyddom amdano o'r unfed ganrif ar bymtheg neu gynharach yn eu plwyfi, a bydd Margaret yn falch ofnadwy o weld y bylchau yn ein harchifau yn anelu at gofnod mwy cyfansawdd. Pob Hwyl!

Richard Cuthbertson, Cadeirydd

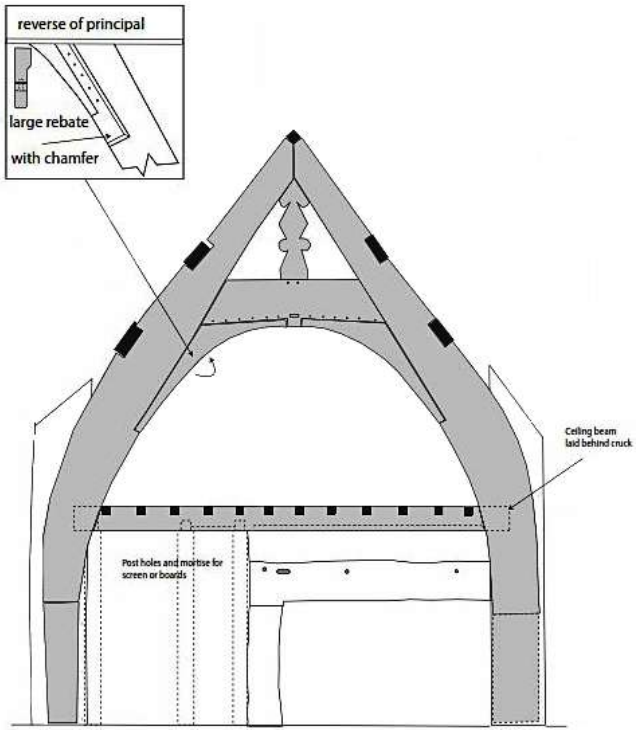
OUR WEBSITE http://discoveringoldwelshhouses.co.uk is the Group's main channel of communication – please visit it to see details of recent and forthcoming events and to look at our growing library and other features.

FROM THE CHAIR: Soon, this long, cold, wet, wearisome winter will be over and we can all look forward to the interesting programme of dendro visits and the Study tour in September to Cumbria. I urge you all to book early and avoid disappointment! In the meantime all this wind and rain make it the perfect time for Branches to catch up on their research, parish by parish, of houses that would be of interest to us. Some are well known, some we know a little about, and there are some we know nothing about. I will give a bottle of medicinal Sherry to every Branch Member who discovers a sixteenth century or earlier house in their parishes that we do not know about, and Margaret will be very pleased to have the gaps in our archives moving to a more comprehensive record. Good Luck!

Richard Cuthbertson, Chairman

Tŷ Fry

Neuadd nenfforch Sir Ddinbych / Denbighshire cruck hall-house, 1447. Llun / drawing: Peter Thompson

NEWYDDION DIWEDDARAF

Prosiect GDdn Cymru: Blwyddyn 2: O'r 100 a mwy o dai yr ymwelwyd â hwy, cafwyd caniatâd gan 38 perchen tŷ a allai fod yn addas, aseswyd 26 o safbwynt dendro cronolegol; ystyrid 6 yn addas ar gyfer eu samplu, ond dim ond tri o'r rhain oedd wedi eu dyddio. Roedd y canlyniadau yn bwysig iawn. Yn Nhŷ Gwyn cymunwyd pren y nenfforch yn y tŷ neuadd hwn yn 1447: a choed y sgrîn ar ôl 1520 a'r corn simdde yn cael ei osod yn 1578. Yn yr Hendre fe gymunwyd pren nenfforch y tŷ neuadd hwn yn 1502/03; gosodwyd y corn simdde yn 1586/7; ychwanegwyd cegin i'r GOn o'r

NEWS UPDATE

NE Wales project: Year 2: Of the 100+ houses visited, 38 owners of potentially suitable houses gave permission, 26 were assessed for dendrochronology; 6 were thought suitable for sampling, but only three of these dated. The

neuadd nenfforch yn 1682/3 a daeth yr adain wasanaeth y nenfforch yn barlwr yn 1794. Dyddiadau cymuno tebygol coed Garneddwen Fawr oedd 1557-87. Mae'r rhain a thai eraill yn cael eu cofnodi'n bensaernïol ar hyn o bryd ac mae hanes tua chwe tŷ wethi'n cael eu hymchwilio.

Neuadd nenfforch Sir Ddinbych / Denbighshire cruck hallhouse

Gwaith Allanol yn parhau gyda sgyrsiau yn cael eu rhoi i gymunedau ar draws gogledd Cymru. Bydd arddangosfa 'n cael ei chynnal yn Llyfrgell Prestatyn ar 12-16 Mawrth, gyda sgwrs yn Saesneg am 2yp ar 12 Mawrth.
Mae **Prosiect Hanes Lleol a noddir gan 'Bagiau o Gymorth' Gymunedol Tesco** yn parhau i ddenu pobl newydd i'w ddigwyddiadau misol. Hefyd mae **Cangen Môn DHDC** a ail-lansiwyd yn denu pobl newydd i'w weithgareddau misol. Mae canghennau eraill yn dal i gyfarfod yn rheolaidd er mwyn dilyn gweithgareddau addas i ddiddordebau eu haelodau ac maent i gyd yn dechrau cymharu gwybodaeth y cytunir arni ar gyfer helpu ein cynllunio strategol ar gyfer y dyfodol. Yn 2018-19 agwedd allweddol ein gweithgaredd fydd canolbwyntio ar adeiladau nenffyrch gogledd Cymru.

GOLYGYDD Y CYLCHLYTHYR: Mae ein golygydd presennol yn ymddeol *ar ôl y rhifyn nesaf,* ac rydym yn chwilio'n daer am rhywyn i wneud y gwaith, hwyrach am 2 flynedd. Os ydych â diddordeb neu os gellwch awgrymu rhywun, cysylltwch â 01766 890550.

OS YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI ond ddim eto yn aelod, pam na ystyriwch ymuno a'r Grŵp? Ysgrifennydd Aelodaeth yw Ms Zoë Henderson 01824 704404 membership@discoveringoldwelshhouses.co.uk. Am wybodaeth bellach cysylltwch â Margaret Dunn, yr Ysgrifenyddes secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

DIGWYDDIADAU GRŴP

Rydym yn brysur yn paratoi ar gyfer **cynhadledd wanwyn Grŵp Pensaernïaeth Werinol DU 2018** ym Mangor yn Ebrill. Bydd y cynrychiolwyr yn treulio dyddiau yn ymweld â thai ar Ynys Môn, yn Siroedd Dinbych a Chonwy. Bydd angen gwirfoddolwyr yn nes at yr amser i fod yn stiwardiaid ayb.
Taith Astudio GDHDC i Cumbria, Medi 10-13 2018. Bydd Taith Astudio eleni yn ymweld â rhai tai ac adeiladau hen a diddorol yn Cumbria. Bydd ein coets yn ein cludo am bedwar diwrnod i amrywiaeth o fannau preifat a chyhoeddus, yn aml

results were very important. In Ty Gwyn the cruck hallhouse timber was felled in 1447; the screen timbers after 1520 & the chimney stack inserted in 1578. At Hendre the cruck hallhouse timber was felled in 1502/03; the chimney stack inserted in 1586/7; a kitchen added NW of the cruck hall in 1682/3 & the service wing of the cruck range became a parlour in 1794. The likely tree felling dates for Garneddwen Fawr were 1557-87. These and other houses are currently being architecturally recorded and around six house histories are being researched.

Neuadd Sir Ddinbych / Denbighshire hall-house 1502/03

Outreach continues with talks given to communities across north Wales. An exhibition will be held in Prestatyn Library from 12–16 March, with a talk in English at 2 pm on 12 March.

The **Tesco Community "Bags of Help" Award funded Local History Project** in the Beddgelert area continues to draw in new people to its monthly events. The re-launched **DOWH Anglesey Branch** is also attracting new people to its monthly activities. Other branches continue to meet regularly to pursue activities appropriate to the interests of their members and all are starting to collate agreed information to assist our strategic planning for the future. Emphasis on the cruck buildings of north Wales will become a key aspect of activity in 2018-19.

NEWSLETTER EDITOR: Our current editor retires *after the next number*, and we are looking urgently for someone to take over, perhaps for 2 years. If you are interested or can suggest someone, please contact 01766 890550.

IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? The Membership Secretary is Ms Zoë Henderson membership@discoveringoldwelshhouses.co.uk 01824 704404. For further information contact Margaret Dunn, secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk 01766 890550.

GROUP EVENTS

We are busy preparing for the **2018 Vernacular Architecture Group UK spring conference** based in Bangor in April. The delegates will spend days visiting houses in Anglesey, Denbighshire and Conwy. Volunteers will be needed nearer the time to act as stewards etc.

yng nghwmni aelodau gwybodus o Grŵp Adeiladau Brodorol Cumbria. Byddwn yn aros yng ngwesty cain Victorian Hallmark yng nghanol Caerliwelydd a phob nos fe gawn sgwrs gan arbenigwr lleol. Hoffem ddiolch i bawb sydd wedi mynegi diddordeb mewn ymuno â'r Daith Astudio, er os nad ydych wedi mynegi diddordeb mae croeso mawr i chi ymuno. Bydd y gost tua £300. Byddwn mewn cysylltiad yn fuan â'r holl aelodau i dderbyn archebion pendant. Yn y cyfamser, os ydych am unrhyw wybodaeth bendant am y Daith Astudio, cysylltwch â Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622.

DIGWYDDIADAU CANGEN: archebwch â chysylltydd cangen, fel arfer@ £2. Rydym yn hynod ddiolchgar i berchenogion tai am eu lletygarwch.

CANGEN MÔN Cyswllt: Peter Masters: 01758 750322 datingoldwelshhouses@gmail.com. Archebwch yn gynnar gan fod lle yn gyfyngedig; bydd manylion llawn yn cael eu hanfon at y rhai sy'n cael eu derbyn. **Dydd Mawrth, Mawrth 6ed:** Mewn Cymraeg (addas i ddysgwyr) ymweliad awyr agored am 2yp i Lys Rhosyr, Niwbwrch, o dan arweiniad Rhys Mwyn, i weld safle llys y Tywysogion a thrafod neuaddau Tywysogion Cymru. Nifer mwyaf 20. **Gwener 20fed Ebrill** ymweliadau 2yp i ddau arall o dai C15 a C16 ym Miwmares. Nifer mwyaf 20. **Iau 17eg Mai** am 2yp yn Swyddfa Gofnodi Llangefni. Ymchwil, gyda help, tŷ dewisol ar Ynys Môn, neu un o'ch dewis chi. Nifer Mwyaf 12. **Llun 11eg Mehefin** Ymweliad i Blas Bodafon, Penrhoslligwy: Gwreiddiau C16 a math corn simdde canolog C17. Taith, sgwrs a lluniaeth. Nifer mwyaf 20. **Llun 9fed Gorffennaf** Ymweliad 2yp i Blas Penmynydd, ger Llangefni. Taith drwy'r tŷ, hanes a lluniaeth. Dathlu digwyddiadau'r flwyddyn; trafod a chynllunio gweithgareddau'r flwyddyn nesaf.

Tŷ Sir y Fflint / Flintshire house: 1557-87

CANGEN ARFON A PHROSIECT HANES LLEOL TESCO Cyswllt: Peter Masters: datingoldwelshhouses@gmail.com 01758 750322. **Iau 15ed Mawrth**: Ymweliad am 1.45yp i Blas Brondanw, Llanfrothen drwy ganiatâd caredig Ymddiriedolaeth Susan Williams-Ellis. Anerchiadau: "Tai rhai o hynafiaid Williams-Ellis" gan Margaret Dunn; "Clough Williams-Ellis a Phlas Brondanw" gan Dylan Williams, Curadur. **Mawrth 17eg Ebrill:** Ymweliad i Lwyn Bedw, Waunfawr. Mae gan y tŷ Elisabethaidd hwn a adferwyd yn hyfryd ac sydd ar gynllun Eryri, hanes cyfareddol. **Llun 21ain Mai:** ymweliad 2 yp i Dŷ Hyll i weld a chlywed am y tŷ a

DOWHG Study Tour to Cumbria, Sept 10th-13th 2018. This year's Study Tour will visit some old and fascinating houses and buildings in Cumbria. Over four days our coach will take us to a range of private and public venues, often in the company of knowledgeable members of the Cumbria Vernacular Buildings Group. We'll stay at the elegant Victorian Hallmark Hotel in the centre of Carlisle and each evening will have a talk given by a local expert. We thank all those who have expressed an interest in joining the Study Tour, though if you did not express an interest you are of course very welcome to come along. The cost is likely to be around £300. We will shortly be in touch with all members to take firm bookings. In the meantime, if you would like any further information about the Study Tour, please contact Wally Barr: wallybarr@yahoo.co.uk 01745 888622.

BRANCH EVENTS: book with branch contacts, usually @ £2. We thank house-owners very much for their hospitality.

ANGLESEY BRANCH Rep: Peter Masters: 01758 750322 datingoldwelshhouses@gmail.com. Please book early as places are limited; full details will be sent to those accepted. **Tue 6th Mar**: In Welsh (suitable for learners) 2 pm outdoor visit to Llys Rhosyr, Newborough, led by archaeologist Rhys Mwyn, to see the site of the Princes' court & discuss the halls of the Welsh Princes. Max 20. **Fri 20th Apr** 2 pm visits to two more C15 & C16 houses in Beaumaris. Max 20. **Thu 17th May** 2 pm at Llangefni Record Office. Research, with help, a selected Anglesey house, or one of your choice. Max 12. **Mon 11th June** 2 pm Visit to Plas Bodafon, Penrhoslligwy: C16 origins & C17-type central chimney stack. Tour, talk & refreshments. Max 20. **Mon 9th July** 2 pm Visit to Plas Penmynydd, near Llangefni. House tour, history & refreshments. Celebrate the year's events; discussion & planning for next year's activities.

Archifau Ynys Môn / Anglesey Archives

CAERNARFONSHIRE BRANCH & TESCO LOCAL HISTORY PROJECT Rep: Peter Masters: 01758 750322 datingoldwelshhouses@gmail.com. **Thu 15th March**: 1.45 pm Visit to Plas Brondanw, Llanfrothen by kind permission of the Susan Williams-Ellis Foundation. Talks: "The houses of some Williams-Ellis ancestors" by Margaret Dunn; "Clough Williams-Ellis & Plas Brondanw" by Dylan Williams, Curator. **Tue 17th April**: Visit to Llwyn Bedw, Waunfawr. This beautifully restored Elizabethan Snowdonia-plan house has a fascinating history. **Mon 21st May**: 2 pm visit to Tŷ Hyll / the Ugly House to see & hear about the house & the Snowdonia

Chymdeithas Eryri, yna taith gerdded gron gerllaw a the yn y caffi. **Mercher 6ed Mehefin:** 10yb-4yp Cofnodi Pensaernïol – diwrnod ymarferol yn Nhŷ Mawr ger Beddgelert o dan arweiniad Dr Martin Cherry a Peter Thompson. Nifer Mwyaf 12. **Iau 5ed Gorffennaf:** 2 yp Taith ym Meddgelert o dan arweiniad Margaret Dunn. Darganfyddwch sut y datblygodd y pentref hwn a sut i ymchwilio i gymunedau eraill. Hefyd **Iau 2il Awst** a **Iau 6ed Medi:** manylion i ddilyn.

CANGEN CONWY Cyswllt: Tony Scharer: 01745 813027 tonyscharer@gmail.com. **Gwen 11eg Mai** 10 yb Taith dan arweiniad o Blas Mawr, Conwy. Archebu'n angenrheidiol. **Llun 11eg Mehefin** ymweliad 11 yb i Gymryd Isaf, Henryd (neuadd-dŷ 3-uned, y rhan gynharaf tua 1500). Archebu'n angenrheidiol. **Gwen 13 eg Gorffennaf** 9.30 Sgwrs gan Ray Castle ac Irene Pullen ar agweddau o hanes Tref Conwy. Lleoliad i'w gadarnhau.

CANGEN SIR DDINBYCH Cyswllt: Janice Dale: 01490 440427 jadale22@hotmail.co.uk. Am fanylion pellach cysylltwch â Janice. **Mer 14eg Mawrth** 2 yp tŷ C17 sy'n eiddo i aelod rhwng Corwen a Llangollen. **Iau 19eg Ebrill** 7 y nos, tŷ aelod a ddendr-ddyddiwyd yn ddiweddar ger Llandrillo. **Mawrth 15ed Mai** 2.30 yp tŷ aelod ger Llandrillo ar gyfer cofnodi'n bensaernïol gyda Martin Cherry (i'w gadarnhau). **Merch 6ed Mehefin:** tŷ ger Corwen ar gyfer ymarfer cofnodi pensaernïol.

Tŷ Meirionnydd: ymchwil yn y dyfodol / Merioneth house: future research

CANGEN MEIRIONNYDD Cyswllt: John Townsend: 01341 430262 john@thetownsends.org.uk. **Mawrth 27ain Mawrth**, 10.30-12.30 yn Llyfrgell Dolgellau, LL40 2YF, sgwrs ddarluniadol ar "Yr Hen Ffyrdd – Ffyrdd y Porthmyn, Mwyngloddiau Aur a Straeon y Rhinogydd" gan Jean Napier. **Ebrill** (dyddiad ac amser i'w cadarnhau) ymweliad i Wernbraichdwr, Llandderfel, LL21 0PF (neuadd-dŷ agored tair rhan, 1611 yn debygol). **Merch 9fed Mai** 2 yp: dwy eglwys nodedig – St Tydecho ym Mallwyd, cybolfa ddiddorol yn rhannol ganoloesol, wedi ei thrawsffurfio yn y G17 gan y ficer, John Davies, ysgolor beiblaidd a chasglwr y geiriadur Cymraeg a Saesneg cyntaf, ac a newidwyd eto yn nechrau'r G19; a St Tydecho Cemais gyda tho bwa gafaelfachog gwych o'r 15ed ganrif. **Sad 26ain Mai,** 11-6, yng Nghanolfan Aberdyfi, LL35 0LW. Arddangosfa o waith DHDC, a lansio llyfryn cangen ar 'Hanes Cwm Maethlon' (ger Tywyn). **Mercher 1af bob mis**, 9.30-12.30: Mae Archifau Dolgellau yn agored yn unig ar gyfer aelodau GDHDC.

CANGEN GOGLEDD DDWYRAIN CYMRU Cyswllt: Margaret neu Wally Barr: magsbarr@yahoo.co.uk, Society, then circular walk nearby & tea in the café. **Wed 6th June**: 10am-4pm Architectural Recording: a practical day at Tŷ Mawr near Beddgelert led by Dr Martin Cherry & Peter Thompson. Max 12. **Thu 5th July**: 2 pm Beddgelert guided walk led by Margaret Dunn. Find out how this village developed & how to research other communities. Also **Thu 2nd Aug** and **Thu 6th Sept**: details to follow.

CONWY BRANCH Contact: Tony Scharer: 01745 813027 tonyscharer@gmail.com. **Fri 11th May** 10 am Guided tour of Plas Mawr, Conwy. Booking essential. **Mon 11th June** 11 am visit to Cymryd Isaf, Henryd (3-unit hall house, earliest part c. 1500). Booking essential. **Fri 13th July** 9.30 Talk by Ray Castle & Irene Pullen on aspects of the history of Conwy Town. Venue tbc.

DENBIGHSHIRE BRANCH Contact: Janice Dale: 01490 440427 jadale22@hotmail.co.uk. For further details contact Janice. **Wed 14th March** 2 pm, a member's C17 house, between Corwen & Llangollen. **Thu 19th April** 7 pm, a member's house, recently dendro-dated near Llandrillo. **Tue 15th May** 2.30 pm a member's house near Llandrillo for architectural recording with Martin Cherry (TBC). **Wed 6th June**: house near Corwen to practise architectural recording.

Ymweliad prosiect Sir Gaernarfon/Tesco i Dŷ Fry / Caernarfonshire/Tesco project visit to Tŷ Fry

MERIONETH BRANCH Contact: John Townsend: 01341 430262 john@thetownsends.org.uk. **Tue 27th March**, 10.30-12.30 in Dolgellau Library, LL40 2YF, an illustrated talk on "The Old Ways – Drovers' Roads, Gold Mines and Tales of the Rhinogydd" by Jean Napier. **April** (day and time to be confirmed) visit to Gwernbraichdwr, Llandderfel, LL21 0PF (tripartite open hall-house, probably 1611). **Wed 9th May** 2 pm: two remarkable churches – St Tydecho's Mallwyd, a fascinating hotchpotch, medieval in part, transformed in C17 by the vicar, John Davies, biblical scholar and compiler of the first Welsh and English dictionary, and altered again in the early 19th century; & St Tydecho's Cemmaes with a splendid 15th century arch-braced roof. **Sat 26th May**, 11-6, in the Aberdyfi Institute, LL35 0LW. Exhibition of DOWH work, and launch of a Branch booklet on the 'History of Cwm Maethlon' (near Tywyn). **1st Wed in the month**, 9.30-12.30: Dolgellau Archives is open solely for DOWHG members.

NORTH EAST WALES BRANCH Contact: Margaret or Wally Barr: magsbarr@yahoo.co.uk, wallybarr@yahoo.co.uk, both on 01745 888622. **Fri 2nd March**: House History training

wallybarr@yahoo.co.uk, y ddau ar 01745 888622. **Gwener 2il Mawrth:** Sesiwn Hyfforddi ar gyfer Hanes Tai, Llyfrgell Penarlâg, 2-4yp. **Ebrill**: Cyfarfod cangen yn nhŷ aelod yn Llanasa, ynghyd ag ymweliad i Henblas C17eg, Llanasa. Dyddiad i'w benderfynu. **Mai**: Gweithdy Adeiladu Treftadaeth, Llanrwst ac ymweliad posibl i Gastell Gwydyr. Dyddiad i'w benderfynu. **Mehefin**: Cyfarfod Cangen. Dyddiad i'w benderfynu.

NODYN ATGOFFA: Mae'r holl dai a grybwyllir yn y cylchlythyr hwn ac/neu sy'n gysylltiedig â DHDC yn eiddo preifat ac **nid ydynt ar agor** i'r cyhoedd.

LLAWER O DDIOLCH i Gangen GDd Cymru am eu cyfraniad at yr argraffiad hwn o'r cylchlythyr.

LLORIAU CERRIG PATRYMOG MEWN TAI O'R UNFED GANRIF AR BYMTHEG YNG NGOGLEDD CYMRU
(a chapel o'r ail ganrif ar bymtheg)

Ceir sawl enghraifft o loriau cerrig fflagiog patrymog yng ngogledd Cymru a gwelsom dri ohonynt yn ystod ymweliadau GDHDC. Mae'r enghreifftiau domestig i'w cael mewn ffermdai sylweddol a thai byddigions sy'n dyddio o ail hanner yr unfed ganrif ar bymtheg. Y capel o'r ail ganrif ar bymtheg yw Gwydyr Uchaf (CADW) ger Llanrwst a adeiladwyd gan Syr Richard Wynn yn 1673.

Mae pob llawr â cherrig lleol, unffurf: a cheir yr effaith addurniedig drwyddo draw drwy geometreg y slabiau unigol. Mae'r patrwm yn cynnwys slab sgwâr wedi ei amgylchynu gan bedwar hecsagon sydd gyda'i gilydd yn creu octagon. Mae ochr y sgwâr yn amrywio o 12" ar lawr y capel i 18". Mae'r lloriau hyn i'w gweld ym mhrif stafell y tŷ. Mae meintiau y lloriau yn amrywio: a maint y ddau fwyaf a fesurwyd yw tua 18'x34' a 22'x25'.

Bryngwyn Mawr

Yn achos un o'r enghreifftiau, awgrymwyd sawl degawd yn ôl y gallai'r llawr fod wedi ei ail-leoli o abaty gerllaw yn dilyn Diddymiad y Mynachlogydd adeg Harri'r Wythfed. Os felly gallai'r lleill hefyd fod wedi tarddu o sefydliadau mynachlogaidd: daw Abaty Maenan ac Abaty Dinas Basing yn syth i'r meddwl. Mae archwiliad manwl agos o'r lloriau yn dangos eu bod yn ffitio'n dda reit at gorneli'r gofod, hwyrach yn awgrymu eu bod wedi eu creu a'u gosod *in situ* yn hytrach na'u cludo o rywle arall a'u gwneud i ffitio. Mae hyn hefyd yn wir am lawr y capel preifat, er nad oes ganddo ond un hyd o'r patrwm, sydd ar ben dwyreiniol corff yr eglwys.

Gwnes rannu'r holl wybodaeth hon â hanesydd pensaernïol session, Hawarden Library, 2-4pm. **April**: Branch meeting at a member's house in Llanasa, along with a visit to C17th Henblas, Llanasa. Date TBA. **May**: Heritage Building Workshop, Llanrwst & possible visit to Gwydir Castle. Date TBA. **June**: Branch meeting, Date TBA.

REMINDER: all the houses mentioned in this Newsletter and/or linked with DOWH are private property and are **NOT** open to the public.

MANY THANKS to the NE Wales Branch for their contribution to this issue of the newsletter.

PATTERNED STONE FLOORS IN SIXTEENTH CENTURY HOUSES IN NORTH WALES
(and a seventeenth-century chapel)

There are several examples of patterned stone-flagged floors in north Wales, three of which have been seen during DOWHG visits. The domestic examples are in substantial farmhouses and gentry houses which date from the second half of the sixteenth century. The seventeenth-century chapel is Gwydir Uchaf (CADW) near Llanrwst, built by Sir Richard Wynn in 1673.

The stone is local and uniform in each floor: the decorative effect is achieved entirely through the geometry of the individual slabs.

The pattern consists of a square slab surrounded by four hexagons which together create an octagon. The side of the square varies from 12" in the floor of the chapel to 18". These floors are found in the principal room of the house. The floor sizes vary: the two largest ones measured are about 18'x34' and 22'x25'.

In the case of one of the examples it was suggested some decades ago that the floor may have been relocated from a nearby abbey following Henry the Eighth's dissolution of the monasteries. If that were so it could be that the others were also originally from local monastic establishments: Maenan Abbey and Basingwerk Abbey immediately come to mind. But a close examination of the floors shows that they are a good fit right to the corners of the space, perhaps suggesting that they were created and laid out *in situ* rather than brought from elsewhere and made to fit. This is also the case with the floor of the private chapel, even though it has only one length of the pattern, which is at the east end of the nave floor.

proffesiynol a phrofiadol a awgrymodd yn syth fod y cynllun yn edrych ei fod yn ymddangos yn perthyn i arddull y Dadeni yn hytrach nag i'r Canoloesoedd ac felly yn bwrw amheuaeth ar unrhyw gyswllt mynachaidd. Mae'n awgrymu y gallasai'r cynllun fod wedi deillio o rai y pensaer Eidalaidd Sebastiano Serlio (1475-1554). Gwyddom fod ei lawlyfrau darluniadol yn barod yn cylchredeg ar ochr hon y Sianel yn yr unfed ganrif ar bymtheg, oherwydd gwyddom er enghraifft, fod copïau gwreiddiol yn dal i fodoli yn llyfrgelloedd colegau Rhydychen a Chaergrawnt er na chawsont eu cyfieithu i Saesneg tan 1611. Nid oedd y rhanbarth hwn o ogledd Cymru lle cafwyd hyd i'r lloriau hyn yn ferddwr, ond yn hytrach roedd yn ardal ffyniannus yn ystod diwygiad yr unfed ganrif ar bymtheg ac yn gartref i nifer o ffigurau diplomatig a llenyddol a oedd yn gyfarwydd â syniadau a steiliau Ewropeaidd diweddaraf gan eu dwyn yn ôl i Gymru a'u cymhwyso i'w tai yma – er enghraifft Syr Richard Clough (1530-1570) o Ddinbych.

I shared all this information with an experienced professional architectural historian who immediately suggested that the design looks renaissance in style rather than medieval, which therefore casts doubt on any monastic connection. He suggests that the design may have been derived from those of the Italian architect Sebastiano Serlio (1475-1554). We know that his illustrated handbooks were already circulating on this side of the channel in the sixteenth century, because original copies still exist in the libraries of Oxford and Cambridge colleges, for instance, although they weren't translated into English until 1611. The region of north Wales where we find these floors was no backwater, but was flourishing during the sixteenth-century renaissance and was the home of numerous diplomatic and literary figures who were familiar with the latest European ideas and styles and brought them back to Wales, applying them to their houses here – Sir Richard Clough (1530-1570) of Denbigh, for example.

Mae chwe enghraifft o'r lloriau hyn wedi eu hadnabod hyd yn hyn. Yn ogystal â Chapel Gwydyr Uchaf maent yn cynnwys Gelli-aur ac un arall yn Llanasa, Neuadd Maenan ger Llanrwst, Bryngwyn Mawr yn Nhremeirchion ac un ym Modelwyddan. Rydym yn y broses o adnabod tai mawr eraill yn ein hardal sy'n dyddio o'r cyfnod hwn ac eleni gobeithiwn 'ddarganfod' mwy o'r lloriau arbennig hyn, GOBEITHIO GYDA'CH CYMORTH CHI. Diddorol fuasai gallu, drwy hanesion tai, yn y pen draw arddangos cysylltiadau rhwng y tai hyn a'r dynion niferus o ddylanwad a dysg o ogledd Cymru a oedd yn cludo syniadau newydd i'n hardal ni. Fe hoffem yn fawr wybod os oes unrhyw ddarllenwyr yn ymwybodol o'r math hwn o loriau yn rhywle arall yng ngogledd Cymru. (Yn anffodus nid yw Peter Smith yn ei lyfr cyfansawdd *Houses of the Welsh Countryside, 1975,* yn rhoi unrhyw sylw i loriau na phalmentydd.)

Irene Brightmer, GDd Cymru (brightmer@btinternet.com)

Six examples of these floors have been identified so far. As well as Gwydir Uchaf chapel they include Golden Grove and another one in Llanasa, Maenan Hall near Llanrwst, Bryngwyn Mawr in Tremeirchion, and one in Bodelwyddan. We are in the process of identifying other large houses in our area which date from this period, and this year hope to 'discover' more of these special floors, PERHAPS WITH YOUR HELP. It would be interesting if, through house histories, we are eventually able to demonstrate connections between such houses and the numerous men of influence and learning from north Wales who were bringing new ideas into our area. We would very much like to know whether any readers know of such floors elsewhere in north Wales. (Unfortunately Peter Smith in his comprehensive *Houses of the Welsh Countryside*, 1975, makes no comment on floors or paving.)

Irene Brightmer, NE Wales (brightmer@btinternet.com)

CAPEL GWYDYR UCHAF (1673) ger Llanrwst, Conwy
Llun o'r llawr tua'r gorllewin o risiau'r allor. Sylwch fod tri math o bafin i'w gweld yn y ffoto, gyda'r steil mwyaf arbennig yn y pen cysegredig. Mae'r Capel wedi ei gyflwyno i'r Drindod Sanctaidd. Mae'r Capel yn enwog am ei nenfwd paentiedig sydd hefyd mewn tri rhan er mwyn cynrychioli'r Drindod. Ydy'r llawr yn symbol arall o'r Drindod?

GWYDIR UCHAF CHAPEL (1673) near Llanrwst, Conwy
View of floor looking west from the altar steps. Note that there are three styles of paving visible in the photo, with the most special style at the sacred end.
The Chapel is dedicated to the Holy Trinity. The chapel is famous for its painted ceiling which is also in three parts to represent the Trinity. Is the floor another symbol of the Trinity?

TESCO Bags of Help
PURCELL
Woodtiger Fund
MARC FITCH FUND
SOCIETY OF ANTIQUARIES OF LONDON
Council for British Archaeology
VAG